

ŒERÎF'İN KISSA-İ YÛSUF MESNEVÎSİ

(Yüksek Lisans)

Halil AY

Kütahya - 2015

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ŞERÎF'İN KISSA-İ YÛSUF MESNEVÎSİ

Danışman:
Doç. Dr. ERSEN ERSOY

Hazırlayan:
Halil AY

Kütahya – 2015

Kabul ve Onay

Halil AY'ın hazırladığı “Şerîf’in Kıssa-i Yûsuf Mesnevîsi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

04/08/2015

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Ersen ERSOY (Danışman)		
Doç. Dr. Mustafa GÜNEŞ		
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER		

Doç. Dr. Niyazi KURNAZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Şerîf’in Kıssa-i Yusuf Mesnevîsi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../...../2015

Halil AY

Özgeçmiş

10 Şubat 1986 tarihinde Kütahya/Gediz'de dünyaya geldi. İlkokulu Yeşilova İlkokulunda, ortaokulu Umurbey ilköğretim okulunda, liseyi Eskigediz Lisesinde tamamladı. 2005 yılında girdiği Zonguldak Karaelmas Üniversitesi – Ereğli Eğitim Fakültesi – Türkçe Öğretmenliği Bölümünden 2009 yılında mezun oldu. Bir yıl Ankara'da özel bir eğitim kurumunda öğretmenlik yaptı. Halen Sakarya'da özel bir eğitim kurumunda öğretmenlik yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.

ÖZET

ŞERİF'İN KISSA-İ YUSUF MESNEVÎSİ

AY, Halil

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ersen ERSOY

Ağustos, 2015, 322 sayfa

Ahsenü'l-kasas vasıflandırmasıyla Kur'an kıssaları içinde çok özel bir yeri olan Yusuf kıssası, dini ve beşeri yönleriyle insanlığı derinden etkilemiştir. Kitab-ı Mukaddes'in Tekvin bölümünde de geniş ve ayrıntılı olarak işlenmiştir. Edebiyat dünyasına zengin bir kaynak sunmuştur. Hikâyenin bu yönüyle evrensel kültürde çok önemli bir ortak taban oluşturduğu söylenebilir.

Bu çalışmamızı Uppsala Üniversitesi Kütüphanesinde O. BJ. 22 numarada kayıtlı Eski Türk edebiyatı metinlerden olduğunu tespit ettiğimiz Şerîf mahlaslı müellifin Kıssa-i Yûsuf adlı mesnevisi oluşturmaktadır.

Giriş bölümünde *Yûsuf Kıssası* başlığıyla Yûsuf Kıssasının Kur'an ve Tevrat'taki metinleri nakledildi. Sonrasında Arap ve Fars edebiyatında yazılan Kıssa-i Yûsuf'lar hakkında bilgiler verildi. Bu bölümde son olarak Türk Edebiyatında yazılan Kıssa-i Yûsuf mesnevîleri *XV. yüzyıl ve öncesi yazılanlar* ve *XV. yüzyıl sonrası yazılanlar* olarak iki grupta incelendi. Bu mesnevîlerle ilgili bilgiler verildi.

Birinci bölüm *Şerîf ve Kıssa-i Yûsuf Mesnevîsi* başlığını alır. Bu bölümde eserin müellifi, nazım şekli, vezni, yazılış sebebi ve eserin kaynaklarıyla ilgili bilgiler verildi. Bununla beraber eserin yazılış tarihinin belli olmadığından, eserin neden XV. yüzyılda yazılmış olabileceği ifade edildi.

İkinci bölüm *Kıssa-i Yûsuf'un incelenmesi* başlığını alır. Bu inceleme *Kıssa-i Yûsuf'un dış yapısı* ve *Kıssa-i Yûsuf'un içyapısı* olarak iki grupta ele alındı.

Üçüncü bölümde metnin transkripsiyon harfleri, metnin çevirisinde izlenen yol ve metne yer verildi. Son olarak da sonuç, arkaik kelimeler sözlüğü, dizin ve kaynakça konularak araştırmacıların istifadesine sunuldu.

Anahtar Kelimeler: Mesnevî, Yûsuf, Zeliha, Yakûb, Eski Türk edebiyatı, Şerîf

ABSTRACT

A MATHNAWI OF SHARİF: KISSA-İ YÛSUF

AY, Halil

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Ersen ERSOY, Associate professor

August, 2015, 322 pages

With the title of the best of the parables, Yusuf parable which has a very special place in the Qur'an parables, affected the humanity with its religious and social aspects. It was taken in hand detailed and widely in the genesis part of the bible. It presents a rich source to literature world. It can be said that the story make a very important common platform in universal culture.

Our work is occurred by "The Mathnawi of the Yusuf Parable" by The author's whose pen name is Serif, which we have determined they are old Turkish literature passages and They are in Uppsala University Library with the registry number O.BJ.22

In the introduction part, with the title of "Yusuf Parable" It was transferred the texts of Yusuf parable in Torah and Qur'an. Finally in this part, Yusuf Zeliha mathnawis written in Turkish literature, were examined in two groups as "after 15th century and before 15th century" and informations were given about these mathnawis

The first part takes the title "Serif and Yusuf Parable Mathnawi".In this part, it was given informations about author of the book, metre of the book, sources of the book, writing reason and verse style. However, Because of the the uncertainty of the writing date of the book, it was meant why the book might be written in 15th century.

The second part takes the title "Examination of Yusuf Parable" .This examination was examined in two groups as "Interior of Yusuf Parable" and "exterior of Yusuf Parable".

In the third part, Transcription letters of the passage and the way used in the translation of the passage were given place. Finally, the result, dictionary of archaic words, index and glossary were included and presented to researchers.

Key words: Mathnawî, Yûsuf, Zeliha, Yakub, Old Turkish literature, Şerîf

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞERİF VE KISSA-İ YÛSUF MESNEVİSİ

1.1. ESERİN MÜELLİFİ.....	50
1.2. ESERİN ADI	50
1.3. ESERİN NAZİM ŞEKLİ VE VEZİNİ.....	51
1.4. ESERİN BEYİT SAYISI	51
1.5. ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ.....	52
1.6. ESERİN YAZILDIĞI TARİH.....	52
1.7. ESERİN KAYNAKLARI	54
1.7.1. Eserin Dini kaynakları:	54
1.7.2. Eserin Şifahi Kaynakları.....	56
1.7.3. Eserin Edebi Kaynakları	57

İKİNCİ BÖLÜM

KISSA-İ YÛSUF'UN İNCELENMESİ

2.1. KISSA-İ YÛSUF'UN DIŞ YAPISI	59
2.1.1. Nazım Şekli.....	59
2.1.2. Vezin.....	62
2.1.3. Kafiye.....	63
2.1.4. Dil ve İmla Özellikleri	66
2.1.4.1.İmla Özellikleri.....	66
2.1.4.2.Dil Özellikleri	67
2.1.4.2.1.i/e Meselesi	67
2.1.4.2.2.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	67
2.1.4.2.3.Fiilimsi Ekleri	68

2.1.4.2.4.Hal Ekleri	69
2.1.4.2.5.İyelik Ekleri	70
2.1.4.2.6.Kip Ekleri.....	71
2.1.4.2.7.Yapım Ekleri.....	72
2.2. KISSA-İ YÛSUF'UN İÇYAPISI	74
2.2.1. Hikâyenin Özeti	74
2.2.2. Eserin Hikâye Özellikleri.....	85
2.2.2.1.Konu	85
2.2.2.2.Anlatıcı ve Bakış Açısı	86
2.2.2.3.Şahıs Kadrosu	87
2.2.2.3.1.Hikâyedeki Şahıslar	87
2.2.2.3.1.1.Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar:	88
2.2.2.3.1.2.Hikâyeye Yön Veren Şahıslar:	89
2.2.2.3.1.3.Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar:.....	93
2.2.2.3.1.4.Hayvanlar ve Cansız Varlıklar:	94
2.2.2.3.2.Adı Geçen Şahıslar	94
2.2.2.3.2.1.Dini Şahıslar	95
2.2.2.3.2.2.Tarihi Şahıslar.....	95
2.2.2.3.2.2.Efsanevi Şahıslar	96
2.2.2.4.Zaman	96
2.2.2.4.1.Vakıa Zamanı.....	96
2.2.2.4.2.Nesnel Zaman:	97
2.2.2.4.3.Anlatma zamanı:	97
2.2.2.5.Mekân	97
2.2.2.5.1.Dış Mekânlar	97
2.2.2.5.2.İç Mekânlar	102
2.2.3. Eserdeki Masal Unsurları.....	103
2.2.4. Çeşitli Gelenek ve İnanışlar	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	116
METİN NEŞRİNDE İZLENEN YÖNTEM	117

ESERİN TAVSİFİ.....	118
ARKAİK KELİMELEK SÖZLÜĞÜ	298
ÖZEL İSİMLER DİZİNİ	302
KAYNAKÇA.....	306

KISALTMALAR

Hzl.	Hazırlayan
İst.	İstanbul
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Hz.	Hazret-i
H.	Hicri
M.	Miladi
c.	Cilt
s.	Sayı
s.	Sayfa
ö.	Ölüm
Yay.	yayınları
Ank.	Ankara
vd.	Ve diğerleri
TDK	Türk Dil Kurumu

TEZ METNİ

GİRİŞ

1. KUTSAL KİTAPLARDA YUSUF KISSASI

1.1.Kur'an-ı Kerim'de Yusuf Kıssası

Yusuf Suresi: Mekke döneminde inmiştir. 111 âyettir. Bu sûrede Yusuf Peygamberin hayatta karşılaştığı sıkıntılar ve bunlara sabrederek nasıl başarıya ulaştığı anlatılmakta ve inananlar için faydalı öğütler, önemli mesajlar verilmektedir. Kur'an'da baştan sona kadar bir tek konuyu anlatan tek sûre budur.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Elif Lâm Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir.
2. Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.
3. Sana bu Kur'an'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Hâlbuki daha önce sen bunlardan habersizdin.
4. Hani Yusuf, babasına “Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki, onlar bana boyun eğiyorlardı” demişti.
5. Babası, şöyle dedi: “Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar. Çünkü Şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.”
6. “İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”
7. Andolsun, Yusuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır.
8. Kardeşleri dediler ki: “Biz güçlü bir topluluk olduğumuz hâlde, Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılgi içindedir.”
9. “Yusuf'u öldürün veya onu bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz.”
10. Onlardan bir sözcü, “Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksanız böyle yapın” dedi.
11. Babalarına şöyle dediler: “Ey babamız! Yusuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Hâlbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz.”
12. “Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.”

13. Babaları, “Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer, diye korkuyorum.”
14. Onlar da, “Andolsun biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse (o takdirde) biz gerçekten hüsrana uğramış oluruz” dediler.
15. Yusuf’u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman biz de ona, “Andolsun, (senin Yusuf olduğunun) farkında değillerken onların bu işlerini sen kendilerine haber vereceksin” diye vahyettik.
16. (Yusuf’u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler.
17. “Ey babamız! Biz yarışa girmiştik. Yusuf’u da eşyamızın yanında bırakmıştık. (Bir de ne görelim) onu kurt yemiş. Her ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın” dediler.
18. Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: “Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.”
19. Bir kervan gelmiş, suçularını suya göndermişlerdi. Sucu kovasını kuyuya salınca, “Müjde! Müjde! İşte bir oğlan!” dedi. Onu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah, onların yaptıklarını biliyordu.
20. Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı.
21. Onu satın alan Mısırlı kişi, hanımına dedi ki: “Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz.” İşte böylece biz Yusuf’u o yere (Mısır’a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık. Allah, işinde galiptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.
22. Olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.
23. Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek, “Haydi gelsene!” dedi. O ise, “Allah’a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler” dedi.
24. Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yusuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.
25. İkisi de kapıya koştular. Kadın, Yusuf’un gömleğini arkadan yırttı. Kapının

- yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: “Senin ailene kötülük yapmak isteyen cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.”
26. Yusuf, “O, benden arzusunu elde etmek istedi” dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti:“Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o (Yusuf) yalancılardandır.”
27. “Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yusuf) ise, doğru söyleyenlerdendir.”
28. Kadının kocası Yusuf’un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce, dedi ki: “Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür.”
29. “Ey Yusuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlersin.”
30. Şehirde birtakım kadınlar, “Aziz’in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz” dediler.
31. Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (Ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yusuf’a, “Çık karşılarına” dedi. Kadınlar Yusuf’u görünce, onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. “Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir” dediler.
32. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: “İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve zillate uğrayanlardan olacak.”
33. Yusuf, “Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum” dedi.
34. Rabbi, onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.
35. Sonra onlar, Yusuf’un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.
36. Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, “Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm” dedi. Diğeri, “Ben de rüyamda başımın üzerinde,

- kuşların yediği bir ekmeğe taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz” dedi.
37. Yusuf dedi ki: “Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce, onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindedir. Ben, Allah’a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım.”
38. “Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub’un dinine uydum. Bizim, Allah’a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah’ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler.”
39. “Ey zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı ilâhlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hâkimiyet sahibi olan tek Allah mı?”
40. “Siz Allah’ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlere (düzmece ilâhlara) tapıyorsunuz. Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah’a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”
41. “Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir.”
42. Yusuf, onlardan kurtulacağını düşündüğü kişiye, “Efendinin yanında beni an”, dedi. Fakat şeytan onu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, birkaç yıl daha zindanda kaldı.
43. Kral, “Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın” dedi.
44. Dediler ki: “Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz.”
45. Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yusuf’u) hatırladı ve, “Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin” dedi.
46. (Zindana varınca), “Yusuf! Ey doğru sözlü! Rüyada yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi, bir de yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümid ederim ki (vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da

(senin değerini) bilirler” dedi.

47. Yusuf dedi ki: “Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın.”
48. “Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek.”
49. “Sonra bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) sıra ve yağ sıkacaklar.”
50. Kral, “Onu bana getirin” dedi. Elçi, Yusuf’a gelince (Yusuf) dedi ki: “Efendine dön de, ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir.”
51. Kral, kadınlara, “Yusuf’tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?” dedi. Kadınlar, “Hâşâ! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz” dediler. Aziz’in karısı ise, “Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yusuf doğru söyleyenlerdendir” dedi.
52. (Yusuf), “Benim böyle yapmam, Aziz’in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah’ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi” dedi.
53. “Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi.
54. Kral, “Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma alayım”, dedi. Onunla konuşunca dedi ki: “Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin.”
55. Yusuf, “Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim” dedi.
56. Böylece Yusuf’a, dilediği yerde oturmak üzere ülkede imkân ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediğimize veririz ve iyi davrananların mükâfatını zayi etmeyiz.
57. Elbette ki, ahiret mükâfatı, inananlar ve Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir.
58. (Derken) Yusuf’un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yusuf onları tanıdı, onlar ise Yusuf’u tanımıyorlardı.

59. Yusuf, onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: “Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçęęi tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim.”
60. “Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın.”
61. Dediler ki: “Onu babasından isteyeceğiz ve muhakkak bunu yaparız.”
62. Yusuf, adamlarına dedi ki: “Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.”
63. Onlar, babalarına döndüklerinde, “Ey babamız! Bize artık zahire verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin’i) bizimle gönder ki zahire alalım. Onu biz elbette koruruz” dediler.
64. Yakub onlara, “Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir” dedi.
65. Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. “Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir” dediler.
66. Babaları, “Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim” dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, “Allah söylediklerimize vekildir” dedi.
67. Sonra da, “Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah’tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah’ındır. Ben O’na tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız O’na tevekkül etsinler” dedi.
68. Babalarının emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) bu, Allah’tan gelecek hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak değildi. Sadece Yakub, içindeki bir dileği ortaya koymuş oldu. şüphesiz o, bizkendisine öğrettiğimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoğu bilmezler.
69. Yusuf’un huzuruna girdiklerinde; o, kardeşi Bünyamin’i yanına bağırına bastı ve

- (gizlice) “Haberin olsun ben senin kardeşim, artık onların yaptıklarına üzülme” dedi.
70. Yusuf, onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: “Ey kervancılar! Siz hırsızsiniz.”
71. Yusuf’un kardeşleri onlara dönerek, “Ne yitirdiniz?” dediler.
72. Onlar, “Hükümdar’ın su kabını yitirdik. Onu getirene bir deve yükü ödül var. Ben buna kefilim”dediler.
73. Dediler ki: “Allah’a andolsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz.”
74. Onlar, “Eğer yalancı iseniz, hırsızlığın cezası nedir?” dediler.
75. Onlar da: “Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa, o kimsenin kendisi(nin alıkonması) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız” dediler.
76. Bunun üzerine Yusuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yusuf’a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak, Allah’ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.
77. Dediler ki: “Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı.” Yusuf, bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, “Siz kötü bir durumdasınız; anlattığımızı Allah çok daha iyi biliyor” dedi.
78. Onlar, Yusuf’a: “Ey güçlü vezir! Bunun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Şüphesiz biz senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz” dediler.
79. Yusuf, “Malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmaktan Allah’a sığınırız. Şüphesiz biz o takdirde zulmetmiş oluruz” dedi.
80. Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: “Babanızın Allah adına sizden söz aldığını, daha önce de Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.”
81. “Siz babanıza dönün ve deyin ki: “Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun

- hırsızlık edeceğini) bilemezdik.”
82. “Bulduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz.”
83. Yakub, “Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir” dedi.
84. Onlardan yüz çevirdi ve “Vah! Yusuf’a vah!” dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu.
85. Oğulları, “Allah’a yemin ederiz ki, sen hâlâ Yusuf’u anıp duruyorsun. Sonunda üzüntüden eriyip gideceksin veya helâk olacaksın” dediler.
86. Yakub, “Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah’a arz ederim. Ben, Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim” dedi.
87. “Ey oğullarım! Gidin Yusuf’u ve kardeşini araştırın. Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.”
88. Bunun üzerine (Mısır’a dönüp) Yusuf’un yanına girdiklerinde, “Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah, sadaka verenleri mükâfatlandırır” dediler.
89. Yusuf dedi ki: “Siz (henüz) cahil kimseler iken Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?”
90. Kardeşleri, “Yoksa sen, sen Yusuf musun?” dediler. O da, “Ben Yusuf’um, bu da kardeşim. Allah, bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse, şüphesiz Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez” dedi.
91. Dediler ki: “Allah’a andolsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik.”
92. Yusuf dedi ki: “Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.
93. Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin” dedi.
94. Kervan (Mısır’dan) ayrılınca babaları, “Bana bunak demezeniz, şüphesiz ben Yusuf’un kokusunu alıyorum” dedi.

95. Onlar da, “Allah’a yemin ederiz ki sen hâlâ eski şaşkınlığındasın” dediler.
96. Müjdecî gelip gömleği Yakub’un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi. Yakub, “Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?” dedi.
97. Oğulları, “Ey babamız! Allah’tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik” dediler.
98. Yakub, “Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi.
99. (Mısır’a gidip) Yusuf’un huzuruna girdiklerinde; Yusuf ana babasını bağrına bastı ve “Allah’ın iradesi ile güven içinde Mısır’a girin” dedi.
100. Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yusuf’a) saygı ile eğildiler. Yusuf dedi ki: “Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim benizindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”
101. Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat.”
102. İşte bu (kıssa), gayb haberlerindedir. Onu sana biz vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa onlar tuzak kurarak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin.
103. Sen ne kadar şiddetle arzu etsen de insanların çoğu inanacak değillerdir.
104. Hâlbuki sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. O (Kur’an) âlemler içinde ancak bir öğüttür.
105. Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler.
106. Onların çoğu Allah’a ancak ortak koşarak inanırlar.
107. Yoksa Allah tarafından kendilerini kuşatacak bir azabın gelmeyeceğinden veya onlar farkında olmadan kıyametin ansızın gelip çatmayacağından emin mi oldular?
108. De ki: “İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah’a

çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim.”

109. Biz senden önce de, memleketler halkından ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekleri peygamber olarak gönderdik. Yeryüzünde dolaşp da, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Elbette ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?
110. Nihayet peygamberler ümitlerini kesecek hâle gelip yalanlandıklarını düşündükleri sırada, onlara yardımımız geldi de, böylece dilediğimiz kimseler kurtuluşa erdirildi. Azabımız ise, suçlular topluluğundan geri çevrilemez.
111. Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum içinde bir yol gösterici ve bir rahmettir.

1.2.Kitab-ı Mukaddes'te Yusuf Kıssası

Eski Ahit Yaratılış / Genesis

Bölüm 37 Yusuf'un Düşleri

Yakup babasının yabancı olarak kalmış olduğu Kenan ülkesinde yaşadı. 2. Yakup soyunun öyküsü: Yusuf on yedi yaşında bir gençti. Babasının karıları Bilha ve Zilpa'dan olan üvey kardeşleriyle birlikte sürü güdüyordu. Kardeşlerinin yaptığı kötülükleri babasına ulaştırırdı. 3. İsrail Yusuf'u öbür oğullarının hepsinden çok severdi. Çünkü Yusuf onun yaşlılığında doğmuştu. Yusuf'a uzun, renkli bir giysi yaptırmıştı. 4. Yusuf'un kardeşleri babalarının onu kendilerinden çok sevdiğini görünce, ondan nefret ettiler. Yusuf'a tatlı söz söylemez oldular. 5. Yusuf bir düş gördü. Bunu kardeşlerine anlatınca, ondan daha çok nefret ettiler. 6. Yusuf, "Lütfen gördüğüm düşü dinleyin!" dedi, "Tarlada demet bağlıyorduk. Ansızın benim demetim kalkıp dikildi. Sizinkilerse, çevresine toplanıp önünde eğildiler." 8.Kardeşleri, "Başımıza kral mı olacaksın? Bizi sen mi yöneteceksin?" dediler. Düşlerinden, söylediklerinden ötürü ondan büsbütün nefret ettiler. 9. Yusuf bir düş daha görüp kardeşlerine anlattı. "Dinleyin, bir düş daha gördüm" dedi, "Güneş, ay ve on bir yıldız önümde eğildiler." 10. Yusuf babasıyla kardeşlerine bu düşü anlatınca, babası onu azarladı: "Ne biçim düş bu?" dedi, "Ben,

annen ve kardeşlerin gelip önünde yere mi eğileceğiz yani?" 11. Kardeşleri Yusuf'u kıskanıyordu, ama bu olay babasının aklına takıldı.

Bölüm 38: Kardeşleri Yusuf'u Satıyor

12. Bir gün Yusuf'un kardeşleri babalarının sürüsünü gütmek için Şekem'e gittiler.

13. İsrail Yusuf'a, "Kardeşlerin Şekem'de sürü güdüyorlar" dedi, "Gel seni de onların yanına göndereyim." Yusuf, "Hazırım" diye yanıtladı. 14. Babası, "Git kardeşlerine ve sürüye bak" dedi, "Her şey yolunda mı, değil mi, bana haber getir." Böylece onu Hevron Vadisi'nden gönderdi. Yusuf Şekem'e vardı. 15. Kırdan dolaşırken bir adam onu görüp, "Ne arıyorsun?" diye sordu. 16. Yusuf, "Kardeşlerimi arıyorum" diye yanıtladı, "Buralarda sürü güdüyorlar. Nerede olduklarını biliyor musun?" 17. Adam, "Buradan ayrıldılar" dedi, "'Dotan'a gidelim' dediklerini duydum." Böylece Yusuf kardeşlerinin peşinden gitti ve Dotan'da onları buldu. 18. Kardeşleri onu uzaktan gördüler. Yusuf yanlarına varmadan, onu öldürmek için düzen kurdular. 19. Birbirlerine, "İşte düş hastası geliyor" dediler, 20. "Hadi onu öldürüp kuyulardan birine atalım. Yabanıl bir hayvan yedi deriz. Bakalım o zaman düşleri ne olacak!" 21. Ruben bunu duyunca, Yusuf'u kurtarmaya çalıştı: "Canına kıymayın" dedi, 22. "Kan dökmeyin. Onu şu ıssız yerdeki kuyuya atın, ama kendisine dokunmayın." Amacı Yusuf'u kurtarıp babasına geri götürmekti. 23. Yusuf yanlarına varınca, kardeşleri sırtındaki renkli uzun giysiyi çekip çıkardılar 24. ve kendisini susuz, boş bir kuyuya attılar. 25. Yemek yemek için oturduklarında, Gilat yönünden bir İsmailî kervanının geldiğini gördüler. Develeri kitre, pelesenk, laden yüklüydü. Mısır'a gidiyorlardı. 26. Yahuda, kardeşlerine, "Kardeşimizi öldürür, suçumuzu gizlersek ne kazanırız?" dedi, 27. "Gelin onu İsmailîler'e satalım. Böylece canına dokunmamış oluruz. Çünkü o kardeşimizdir, aynı kanı taşıyoruz." Kardeşleri kabul etti.

28. Midyanlı tüccarlar oradan geçerken, kardeşleri Yusuf'u kuyudan çekip çıkardılar ve yirmi gümüşe İsmailîler'e sattılar. İsmailîler Yusuf'u Mısır'a götürdüler. 29. Kuyuya geri dönen Ruben Yusuf'u orada göremeyince üzüntüden üstünü başını yırttı. 30. Kardeşlerinin yanına gidip, "Çocuk orada yok" dedi, "Ne yapacağım şimdi ben?" 31. Bunun üzerine bir teke keserek Yusuf'un renkli uzun giysisini kanına buladılar. 32.

Giysiyi babalarına götürerek, "Bunu bulduk" dediler, "Bak, bakalım, oğlunun mu, değil mi?" 33. Yakup giysiyi tanıdı, "Evet, bu oğlumun giysisi" dedi, "Onu yabanıl bir hayvan yemiş olmalı. Yusuf'u parçalamış olsa gerek." 34. Yakup üzüntüden üstünü başını yırttı, beline çul sardı, oğlu için uzun süre yas tuttu. 35. Bütün oğulları, kızları onu avutmaya çalıştılsa da o avunmak istemedi. "Oğlumun yanına, ölümler diyarına yas tutarak gideceğim" diyerek oğlu için ağlamaya devam etti. 36. Bu arada Midyanlılar da Yusuf'u Mısır'da Firavun'un bir görevlisine, muhafız birliği komutanı Potifar'a sattılar.

Bölüm 39 : Yusuf ve Potifar'ın Karısı

1. İsmaililer Yusuf'u Mısır'a götürmüştü. Firavun'un görevlisi, muhafız birliği komutanı Mısırlı Potifar onu İsmaililer'den satın almıştı. 2. Rab Yusuf'la birlikteydi ve onu başarılı kılıyordu. Yusuf Mısırlı efendisinin evinde kalıyordu. 3. Efendisi Rab'bin Yusuf'la birlikte olduğunu ve yaptığı her işte onu başarılı kıldığını gördü. 4. Ondan hoşnut kalarak onu özel hizmetine aldı. Evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdi. 5. Yusuf'u evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumlusu atadığı andan itibaren Rab Yusuf sayesinde Potifar'ın evini kutsadı. Evini, tarlasını, kendisine ait her şeyi bereketli kıldı. 6. Potifar sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu Yusuf'a verdi; yediği yemek dışında, hiçbir şeyle ilgilenmedi. Yusuf güzel yapılı, yakışıklıydı. 7. Bir süre sonra efendisinin karısı ona göz koyarak, "Benimle yat" dedi. 8. Ama Yusuf reddetti. "Ben burada olduğum için efendim evdeki hiçbir şeyle ilgilenme gereğini duymuyor" dedi, "Sahip olduğu her şeyin yönetimini bana verdi. 9. Bu evde ben de onun kadar yetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük yapar, Tanrı'ya karşı günah işlerim?" 10. Potifar'ın karısı her gün kendisiyle yatması ya da birlikte olması için direttiyse de, Yusuf onun isteğini kabul etmedi. 11. Bir gün Yusuf işlerini yapmak üzere eve gitti. İçerde ev halkından hiç kimse yoktu. 12. Potifar'ın karısı Yusuf'un giysisini tutarak, "Benimle yat" dedi. Ama Yusuf giysisini onun elinde bırakıp evden dışarı kaçtı. 13. Kadın Yusuf'un giysisini bırakıp kaçtığını görünce, 14. hizmetkârlarını çağırdı. "Bakın şuna!" dedi, "Kocamın getirdiği bu İbrani bizi rezil etti. Yanıma geldi, benimle yatmak istedi. Ben de bağırdım. 15. Bağırdığımı duyunca, giysisini yanımda bırakıp dışarı kaçtı." 16. Efendisi eve gelinceye kadar Yusuf'un giysisini yanında alıyordu. 17. Ona da aynı şeyleri anlattı: "Buraya getirdiğin İbrani köle yanıma gelip beni aşağılamak istedi. 18. Ama ben bağırınca giysisini

yanımda bırakıp kaçtı." 19. Karısının, "Senin kölen bana böyle yaptı"diyerek anlattıklarını duyunca, Yusuf'un efendisinin öfkesi tepesine çıktı. 20. Yusuf'u yakalayıp zindana, kralın tutsaklarının bağlı olduğu yere attı. Ama Yusuf zindandayken 21. Rab onunla birlikteydi. Ona iyilik etti. Zindancıbaşı Yusuf'tan hoşnut kaldı. 22. Bütün tutsakların yönetimini ona verdi. Zindanda olup biten her şeyden Yusuf sorumluydu. 23. Zindancıbaşı Yusuf'un sorumlu olduğu işlerle hiç ilgilenmezdi. Çünkü Rab Yusuf'la birlikteydi ve yaptığı her işte onu başarılı kılıyordu.

Bölüm 40: Yusuf Tutsakların Düşünü Yorumluyor

Bir süre sonra, Firavun'un sakisi ve fırıncısı efendilerini gücendirdiler. 2.Firavun bu iki görevlisine, baş sakiyle fırıncıbaşına öfkeleni. 3. Onları muhafız birliği komutanının evinde, Yusuf'un tutsak olduğu zindanda göz altına aldı. 4. Muhafız birliği komutanı Yusuf'u onların hizmetine atadı. Bir süre zindanda kaldılar. 5.Firavun'un sakisiyle fırıncısı tutsak oldukları zindanda aynı gece birer düş gördüler. Düşleri farklı anlamlar taşıyordu. 6. Sabah Yusuf yanlarına gittiğinde, onları tedirgin gördü. 7. Efendisinin evinde, kendisiyle birlikte zindanda kalan Firavun'un görevlilerine, "Niçin suratınız asık bugün?" diye sordu. 8. "Düş gördük ama yorumlayacak kimse yok" dediler. Yusuf, "Yorum Tanrı'ya özgü değil mi?" dedi,"Lütfen düşününüzü bana anlatın." 9. Baş saki düşünüyü Yusuf'a anlattı: "Düşümde önümde bir asma gördüm. 10. Üç çubuğu vardı. Tomurcuklar açar açmaz çiçeklendi ve salkım salkım üzüm verdi. 11. Firavun'un kâsesi elimdeydi. Üzümleri alıp Firavun'un kâsesine sıktım. Sonra kâseyi ona verdim." 12. Yusuf, "Bu şu anlama gelir" dedi, "Üç çubuk üç gün demektir. 13. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkaracak, yine eski görevine döneceksin. Geçmişte olduğu gibi yine ona sakilik yapacaksın. 14. Ama her şey yolunda giderse, lütfen beni anımsa. Bir iyilik yap, Firavun'a benden söz et. Çıkar beni bu zindandan. 15. Çünkü ben İbrani ülkesinden zorla kaçırıldım. Burada da zindana atılacak bir şey yapmadım." 16. Fırncıbaşı bu iyi yorumu duyunca, Yusuf'a, "Ben de bir düş gördüm" dedi, "Başımın üstünde üç sepet beyaz ekmek vardı. 17. En üstteki sepette Firavun için pişirilmiş çeşitli pastalar vardı. Kuşlar başımın üstündeki sepette pastaları yiyorlardı." 18. Yusuf, "Bu şu anlama gelir" dedi, "Üç sepet üç gün demektir. 19. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkarıp ağaca asacak. Kuşlar etini yiyecekler." 20. Üç gün sonra, doğum gününde Firavun bütün görevlilerine bir şölen verdi. Görevlilerinin önünde baş sakisiyle

fıncıbaşını zindandan çıkardı. 21-22. Yusuf'un yaptığı yorumu uygun olarak baş sakisini eski görevine atadı. Baş saki Firavun'a şarap sunmaya başladı. Ama Firavun fıncıbaşını astırdı. 23. Gelgelelim, baş saki Yusuf'u anımsamadı, unuttu gitti.

Bölüm 41: Yusuf Firavun'un Düşünü Yorumluyor

1. Tam iki yıl sonra Firavun bir düş gördü: Nil Irmağı'nın kıyısında duruyordu. 2. İrmaktan güzel ve semiz yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. 3. Sonra, yedi çirkin ve cılız inek çıktı. Irmağın kıyısında, öbür ineklerin yanında durdular. 4. Çirkin ve cılız inekler, güzel ve semiz yedi ineği yiyince, Firavun uyandı. 5. Yine uykuya daldı, bu kez başka bir düş gördü: Bir saptta yedi güzel ve dolgun başak bitti. 6. Sonra, cılız ve doğu rüzgârıyla kavrulmuş yedi başak daha bitti. 7. Cılız başaklar, yedi güzel ve dolgun başağı yuttular. Firavun uyandı ve düş gördüğünü anladı. 8. Sabah uyandığında kaygılıydı. Bütün Mısırlı büyücüleri, bilgeleri çağırttı. Onlara gördüğü düşleri anlattı. Ama hiçbiri Firavun'un düşlerini yorumlayamadı. 9. Bu arada baş saki Firavun'a, "Bugün suçumu itiraf etmeliyim" dedi, 10. "Bana ve fıncıbaşı kullarına öfkelenince bizi zindana, muhafız birliği komutanının evine kapattın. 11. Bir gece ikimiz de düş gördük. Düşlerimiz farklı anlamlar taşıyordu. 12. Orada, bizimle birlikte muhafız birliği komutanının kölesi İbrani bir genç vardı. Gördüğümüz düşleri ona anlattık. Bize bir yorumladı. 13. Her şey onun yorumladığı gibi çıktı: Ben görevime döndüm, fıncıbaşı ise asıldı." 14. Firavun Yusuf'u çağırttı. Hemen onu zindandan çıkardılar. Yusuf tıraş olup giysilerini değiştirdikten sonra Firavun'un huzuruna çıktı. 15. Firavun Yusuf'a, "Bir düş gördüm" dedi, "Ama kimse yorumlayamadı. Duyduğun her düşü yorumlayabildiğini işittim." 16. Yusuf, "Ben yorumlayamam" dedi, "Firavun'a en uygun yorumu Tanrı yapacaktır." 17. Firavun Yusuf'a anlatmaya başladı: "Düşümde bir ırmak kıyısında duruyordum. 18. İrmaktan semiz ve güzel yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. 19. Sonra arık, çirkin, cılız yedi inek daha çıktı. Mısır'da onlar kadar çirkin inek görmedim. 20. Cılız ve çirkin inekler ilk çıkan yedi semiz ineği yedi. 21. Ama kötü görünüşleri değişmedi. Sanki bir şey yememiş gibi görünüyorlardı. Sonra uyandım. 22. "Bir de düşümde bir saptta dolgun ve güzel yedi başak bittiğini gördüm. 23. Sonra solgun, cılız, doğu rüzgârının kavurduğu yedi başak daha bitti. 24. Cılız başaklar yedi güzel başağı yuttular. Büyüçülere bunu anlattım. Ama hiçbiri yorumlayamadı." 25. Yusuf, "Efendim, iki düşün de aynı anlamı taşıyor" dedi, "Tanrı ne

yapacağını sana bildirmiş. 26. Yedi güzel inek yedi yıl demektir. Yedi güzel başak da yedi yıldır. Aynı anlama geliyor. 27. Daha sonra çıkan yedi cılız, çirkin inek ve doğu rüzgârının kavurduğu yedi solgun başak ise yedi yıl kıtlık olacağı anlamına gelir. 28. "Söylediğim gibi, Tanrı ne yapacağını sana göstermiş. 29. Mısır'da yedi yıl bolluk olacak. 30. Sonra yedi yıl öyle bir kıtlık olacak ki, bolluk yılları hiç anımsanmayacak. Çünkü kıtlık ülkeyi kasıp kavuracak.31. Ardından gelen kıtlık bolluğu unutturacak, çünkü çok şiddetli olacak. 32. Bu konuda iki kez düşürmenin anlamı, Tanrı'nın kesin kararını verdiğini ve en kısa zamanda uygulayacağını gösteriyor. 33. "Şimdi Firavun'un akıllı, bilgili bir adam bulup onu Mısır'ın başına getirmesi gerekir. 34. Ülke çapında adamlar görevlendirmeli, bunlar yedi bolluk yılı boyunca ürünlerin beşte birini toplamalı. 35. Gelecek verimli yılların bütün yiyeceğini toplasınlar ve Firavun'un yönetimi altında kentlerde depolayıp korusunlar. 36. Bu yiyecek, gelecek yedi kıtlık yılı boyunca, Mısır'da ihtiyat olarak kullanılacak ve ülke kıtlıktan kırılmayacak."

Yusuf Mısır'ın Yöneticisi Oluyor

37. Bu öneri Firavun'a ve görevlilerine iyi göründü. 38. Firavun görevlilerine, "Bu adam gibi Tanrı Ruhu'na sahip birini bulabilir miyiz?" diye sordu. 39. Sonra Yusuf'a, "Mâdem ki Tanrı sana bütün bunları açıkladı, senden daha akıllı ve bilgili bir adam yoktur" dedi, 40. "Sarayımın yönetimini sana vereceğim. Bütün halkım buyruklarına uyacak. Tahttan ötürü yalnız ben senin üzerinde olacağım. 41. Seni bütün Mısır'a yönetici atıyorum." 42. Sonra mührünü parmağından çıkarıp Yusuf'un parmağına taktı. Ona ince ketenden giysi giydirdi. Boynuna altın zincir taktı. 43. Kendi yardımcısının arabasına bindirdi. Yusuf'un önünde, "Yol açın!" diye bağırdılar. Böylece Firavun ona bütün Mısır'ın yönetimini verdi. 44. Firavun Yusuf'a, "Firavun benim" dedi, "Ama Mısır'da senden izinsiz kimse elini ayağını oynatmayacak." 45. Yusuf'un adını Safnat-Paneah koydu. On Kenti'nin kâhini Potifera'nın kızı Asenat'ı da ona karı olarak verdi. Yusuf ülkeyi boydan boya dolaştı. 46. Yusuf Firavun'un hizmetine girdiğinde otuz yaşındaydı. Firavun'un huzurundan ayrıldıktan sonra bütün Mısır'ı dolaştı. 47. Yedi bolluk yılı boyunca toprak çok ürün verdi. 48. Yusuf Mısır'da yedi yıl içinde yetişen bütün ürünleri toplayıp kentlerde depoladı. Her kente o kentin çevresindeki tarlalarda yetişen ürünleri koydu. 49. Denizin kumu kadar çok buğday depoladı; öyle ki, ölçmekten vazgeçti. Çünkü buğday ölçülemeyecek kadar çoktu. 50.

Kıtlık yılları başlamadan, On Kenti'nin kâhini Potifera'nın kızı Asenat Yusuf'a iki oğlan doğurdu. 51. Yusuf ilk oğlunun adını Manaşşe koydu. "Tanrı bana bütün acılarımı ve babamın ailesini unutturdu" dedi. 52. "Tanrı sıkıntı çektiğim ülkede beni verimli kıldı" diyerek ikinci oğlunun adını Efrayim koydu. 53. Mısır'da yedi bolluk yılı sona erdi. 54. Yusuf'un söylemiş olduğu gibi yedi kıtlık yılı baş gösterdi. Bütün ülkelerde kıtlık vardı. Ama Mısır'ın her yanında yiyecek bulunuyordu. 55. Mısırlılar aç kalınca, yiyecek için Firavun'a yakardılar. Firavun onlara, "Yusuf'a gidin" dedi, "O size ne derse öyle yapın." 56. Kıtlık bütün ülkeyi sarınca, Yusuf depoları açıp Mısırlılar'a buğday satmaya başladı. Çünkü kıtlık Mısır'ı boydan boya kavuruyordu. 57. Bütün ülkelerden insanlar da buğday satın almak için Mısır'a, Yusuf'a geliyordu. Çünkü kıtlık bütün dünyayı sarmıştı ve şiddetliydi

Bölüm 42: Yusuf'un Kardeşleri Mısır'a Gidiyor

1. Yakup, Mısır'da buğday olduğunu öğrenince, oğullarına, "Neden birbirinize bakıp duruyorsunuz?" dedi, 2. "Mısır'da buğday olduğunu duydum. Gidin, satın alın ki, yaşayalım, yoksa öleceğiz." 3. Böylece Yusuf'un on kardeşi buğday almak için Mısır'a gittiler. 4. Ama Yakup Yusuf'un kardeşi Benyamin'i onlarla birlikte göndermedi, çünkü oğlunun başına bir şey gelmesinden korkuyordu. 5. Buğday satın almaya gelenler arasında İsrail'in oğulları da vardı. Çünkü Kenan ülkesinde de kıtlık hüküm sürüyordu. 6. Yusuf ülkenin yöneticisiydi, herkese o buğday satıyordu. Kardeşleri gelip onun önünde yere kapandılar. 7. Yusuf kardeşlerini görünce tanıdı. Ama onlara yabancı gibi davranarak sert konuştu: "Nereden geliyorsunuz?" "Kenan ülkesinden" diye yanıtladılar, "Yiyecek satın almaya geldik." 8. Yusuf kardeşlerini tanıdıysa da kardeşleri onu tanımadılar. 9. Yusuf gördüğü onlarla ilgili düşleri anımsayarak, "Siz casussunuz" dedi, "Ülkenin zayıf noktalarını öğrenmeye geldiniz." 10. "Aman, efendim" diye karşılık verdiler, "Biz kulların yalnızca yiyecek satın almaya geldik. 11. Hepimiz aynı babanın çocuklarıyız. Biz kulların dürüst insanlarız, casus değiliz." 12. Yusuf, "Hayır!" dedi, "Siz ülkenin zayıf noktalarını öğrenmeye geldiniz." 13. Kardeşleri, "Biz kulların on iki kardeşiz" dediler, "Hepimiz Kenan ülkesinde yaşayan aynı babanın çocuklarıyız. En küçüğümüz babamızın yanında kaldı, biri de kayboldu." 14. Yusuf, "Söylediğim gibi" dedi, "Casussunuz siz. 15. Sizi sınayacağım. Firavun'un başına ant içerim. Küçük kardeşiniz de gelmedikçe, buradan ayrılamazsınız. 16. Aranızdan birini gönderin,

kardeşinizi getirsin. Geri kalanlarınız göz altına alınacak. Anlattıklarınız doğru mu, değil mi, sizi sınavacağız. Değilse, Firavun'un başına ant içerim ki casusunuz." 17. Üç gün onları göz altında tuttu. 18.Üçüncü gün onlara, "Bir koşulla canınızı bağışlarım" dedi, "Ben Tanrı'dan korkarım.19. Dürüst olduğunuzu kanıtlamak için, içinizden biri göz altında tutulduğunuz evde kalsın, ötekiler gidip aç kalan ailenize buğday götürsün. 20. Sonra küçük kardeşinizi bana getirin. Böylece anlattıklarınızın doğru olup olmadığı ortaya çıkar. Ölümünden kurtulursunuz." Kabul ettiler. 21. Birbirlerine, "Besbelli kardeşimize yaptığımızın cezasını çekiyoruz" dediler, "Bize yalvardığında nasıl sıkıntı çektiğini gördük, ama dinlemedik. Bu sıkıntı onun için başımıza geldi." 22. Ruben, "Sizi uyarmadım mı?" dedi, "Çocuğa zarar vermeyin diye. Ama dinlemediniz. İşte şimdi kanının hesabı soruluyor." 23. Yusuf'un konuştuklarını anladığını farketmediler, çünkü onunla çevirmen aracılığıyla konuşuyorlardı. 24. Yusuf kardeşlerinden ayrılıp ağlamaya başladı. Sonra dönüp onlarla konuştu. Aralarından Şimon'u alarak ötekilerin gözleri önünde bağladı. 25. Sonra torbalarına buğday doldurulmasını, paralarının torbalarına geri konulmasını ve yol için kendilerine azık verilmesini buyurdu. Bunlar yapıldıktan sonra, 26. buğdaylarını eşeklerine yükleyip oradan ayrıldılar. 27. Konakladıkları yerde içlerinden biri eşeğine yem vermek için torbasını açınca parasını gördü. Para torbanın ağzına konmuştu. 28. Kardeşlerine, "Paramı geri vermişler" diye seslendi,"İşte torbamda!" Yüreklere yerinden oynadı. Titreyerek birbirlerine, "Tanrı'nın bize bu yaptığı nedir?" dediler. 29. Kenan ülkesine, babaları Yakup'un yanına varınca, başlarına gelenleri ona anlattılar: 30. "Mısır'ın yöneticisi bizimle sert konuştu. Bize casusmuşuz gibi davrandı. 31. Ona, 'Biz dürüst insanlarız' dedik, 'Casus değiliz. 32. Hepimiz aynı babanın çocuklarıyız. On iki kardeşiz; biri kayboldu, en küçüğü deKenan ülkesinde, babamızın yanında.' 33. "Ülkenin yöneticisi bize, 'Dürüst olduğunuzu şöyle anlayabilirim' dedi, 'Kardeşlerinizden birini yanımda bırakın, buğdayı alın, aç kalan ailelerinize götürün. 34. Küçük kardeşinizi de bana getirin. O zaman casus olmadığınızı, dürüst insanlar olduğunuzu anlar, kardeşinizi size geri veririm. Ülkede ticaret yapabilirsiniz.'" 35. Torbalarını boşaltınca, hepsi para kesesini torbasında buldu. Para keselerini görünce, hem kendileri hem babaları korkuya kapıldı. 36. Yakup, "Beni çocuklarımdan yoksun bırakıyorsunuz" dedi, "Yusuf yok, Şimon yok. Şimdi de Benyamin'i götürmek istiyorsunuz. Sıkıntıyı çeken hep benim."37. Ruben babasına, "Benyamin'i geri getirmezssem, iki oğlumu öldür" dedi, "Sen onu bana teslim et, ben

sana geri getireceğim." 38. Ama Yakup, "Oğlumu sizinle göndermeyeceğim" dedi, "Çünkü kardeşi öldü, yalnız o kaldı. Yolda ona bir zarar gelirse, bu acıyla ak saçlı başımı ölümler diyarına götürürsünüz."

Bölüm 43: Mısır'a İkinci Yolculuk

1. Kenan ülkesinde kıtlık şiddetlenmişti. 2. Mısır'dan getirilen buğday tükenince Yakup, oğullarına, "Yine gidin, bize biraz yiyecek alın" dedi. 3. Yahuda, "Adam bizi sıkı sıkı uyardı" diye karşılık verdi, "'Kardeşiniz sizinle birlikte gelmezse, yüzümü göremezsiniz' dedi. 4. Kardeşimizi bizimle gönderirsen, gider sana yiyecek alırsın. 5. Göndermezsen gitmeyiz. Çünkü o adam bize, 'Kardeşinizi birlikte getirmezseniz, yüzümü göremezsiniz' dedi." 6. İsrail, "Niçin adama bir kardeşiniz daha olduğunu söyleyerek bana bu kötülüğü yaptınız?" dedi. 7. Şöyle yanıtladılar: "Adam bize, 'Babanız hâlâ yaşıyor mu? Başka kardeşiniz var mı?' diye sordu. Bizimle ve akrabalarımızla ilgili öyle sorular sordu ki, biz de yanıt vermek zorunda kaldık. Kardeşinizi getirin diyeceğini nereden bilebilirdik?" 8. Yahuda, babası İsrail'e "Çocuğu benimle gönder, gidelim" dedi, "Sen de, biz de, yavrularımız da ölmez, yaşarız. 9. Ona ben kefil oluyorum. Beni sorumlu say. Eğer onu geri getirmez, önüne çıkarmazsam, ömrümce sana karşı suçlu sayılayım. 10. Çünkü gecikmeseydik, şimdiye dek iki kez gidip gelmiş olurduk." 11. Bunun üzerine İsrail, "Öyleyse gidin" dedi, "Yalnız, torbalarınıza bu ülkenin en iyi ürünlerinden biraz pelesenk, biraz bal, kitre, laden, fıstık, badem koyun. Mısır'ın yöneticisine armağan olarak götürün. 12. Yanınıza iki kat para alın. Torbalarınızın ağzına konan parayı geri götürün. Belki bir yanlışlık olmuştur. 13. Kardeşinizi alıp gidin, o adamın yanına dönün. 14. Her Şeye Gücü Yeten Tanrı, adamın yüreğine size karşı merhamet koysun da, adam öbür kardeşinizle Benyamin'i size geri versin. Bana gelince, çocuklarımdan yoksun kalacaksam kalayım." 15. Böylece kardeşler yanlarına armağanlar, iki kat para ve Benyamin'i alarak hemen Mısır'a gidip Yusuf'un huzuruna çıktılar. 16. Yusuf Benyamin'i yanlarında görünce, kâhyasına, "Bu adamları eve götür" dedi, "Bir hayvan kesip hazırla. Çünkü öğleyin benimle birlikte yemek yiyecekler." 17. Kâhya Yusuf'un buyurduğu gibi onları Yusuf'un evine götürdü. 18. Ne var ki kardeşleri Yusuf'un evine götürüldükleri için korktular. "İlk gelişimizde torbalarımıza konan para yüzünden götürülüyoruz galiba!" dediler, "Bize saldırıp egemen olmak, bizi köle edip eşeklerimizi almak istiyor." 19. Yusuf'un kâhyasına yaklaşıp evin kapısında

onunla konuştular: 20. "Aman, efendim!" dediler, "Buraya ilk kez yiyecek satın almaya gelmiştik. 21. Konakladığımız yerde torbalarımızı açınca, bir de baktık ki, paramız eksiksiz olarak torbalarımızın ağzına konmuş. Onu size geri getirdik. 22. Ayrıca yeniden yiyecek almak için yanımıza başka para da aldık. Paraları torbalarımıza kimin koyduğunu bilmiyoruz." 23. Kâhya, "Merak etmeyin" dedi, "Korkmanıza gerek yok. Parayı Tanrınız, babanızın Tanrısı torbalarınıza koydurmuş. Ben paranızı aldım." Sonra Şimon'u onlara getirdi. 24. Kâhya onları Yusuf'un evine götürüp ayaklarını yıkamaları için su getirdi, eşeklerine yem verdi. 25. Kardeşler öğlene, Yusuf'un geleceği saate kadar armağanlarını hazırladılar. Çünkü orada yemek yiyeceklerini duymuşlardı. 26. Yusuf eve gelince, getirdikleri armağanları kendisine sunup önünde yere kapandılar. 27. Yusuf hatırlarını sorduktan sonra, "Bana sözünü ettiğiniz yaşlı babanız iyi mi?" dedi, "Hâlâ yaşıyor mu?" 28. Kardeşleri, "Babamız kulun iyi" diye yanıtladılar, "Hâlâ yaşıyor." Sonra saygıyla eğilip yere kapandılar. 29. Yusuf göz gezdirirken kendisiyle aynı anadan olan kardeşi Benyamin'i gördü. "Bana sözünü ettiğiniz küçük kardeşiniz bu mu?" dedi, "Tanrı sana lütfetsin, oğlum." 30. Sonra hemen oradan ayrıldı, çünkü kardeşini görünce yüreği sızlamıştı. Ağlayacak bir yer aradı. Odasına girip orada ağladı. 31. Yüzünü yıkadıktan sonra dışarı çıktı. Kendisini toparlayarak, "Yemeği getirin" dedi. 32. Yusuf'a ayrı, kardeşlerine ayrı, Yusuf'la yemek yiyen Mısırlılar'a ayrı hizmet edildi. Çünkü Mısırlılar İbraniler'le birlikte yemek yemez, bunu iğrenç sayarlardı.

Kardeşleri Yusuf'un önünde büyükten küçüğe doğru yaş sırasına göre oturdular. Şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. 34. Yusuf'un masasından onlara yemek dağıtıldı. Benyamin'in payı ötekilerden beş kat fazlaydı. İçtiler, birlikte hoş vakit geçirdiler.

Bölüm 44: Kaybolan Kâse

1. Yusuf kâhyasına şöyle buyurdu: "Bu adamların torbalarına taşıyabilecekleri kadar yiyecek doldur. Her birinin parasını torbasının ağzına koy. 2. En küçüğünün torbasına benim gümüş kâsemi ve buğdayının parasını koy." Kâhya Yusuf'un buyruğunu yerine getirdi. 3. Sabah erkenden adamlar eşekleriyle yolcu edildi. 4. Onlar kentten pek uzaklaşmamıştı ki Yusuf kâhyasına, "Hemen o adamların peşine düş" dedi, "Onlara yetişince, 'Niçin iyiliğe karşı kötülük yaptınız?' de, 5. 'Efendimin şarap içmek, fala bakmak için kullandığı kâse değil mi bu? Bunu yapmakla kötülük ettiniz.'" 6. Kâhya onlara yetişip bu sözleri yineledi. 7. Adamlar, "Efendim, neden böyle

konusuyorsun?" dediler, "Bizden uzak olsun, biz kulların böyle şey yapmayız.8. Torbalarımızın ağzında bulduğumuz paraları Kenan ülkesinden sana geri getirdik. Nasıl efendinin evinden altın ya da gümüş çalarız? 9. Kullarından birinde çıkarsa öldürülsün, geri kalanlar efendimin kölesi olsun." 10. Kâhya, "Peki, dediğiniz gibi olsun" dedi, "Kimde çıkarsa, kölem olacak, geri kalanlar suçsuz sayılacak." 11.Hemen torbalarını indirip açtılar. 12. Kâhya büyükten küçüğe doğru hepsinin torbasını aradı. Kâse Benyamin'in torbasında çıktı. 13. Kardeşleri üzüntüden üstlerini başlarını yırttılar. Sonra torbalarını eşeklerine yükleyip kente geri döndüler. 14.Yahuda'yla kardeşleri Yusuf'un evine geldiğinde, Yusuf daha evdeydi. Önünde yere kapandılar. 15. Yusuf, "Nedir bu yaptığınız?" dedi, "Benim gibi birinin fala bakabileceği aklınıza gelmedi mi?" 16. Yahuda, "Ne diyelim, efendim?" diye karşılık verdi, "Nasıl anlatalım? Kendimizi nasıl temize çıkaralım? Tanrı suçumuzu ortaya çıkardı. Hepimiz köleniz artık efendim, hem biz hem de kendisinde kâse bulunan kardeşimiz." 17. Yusuf, "Benden uzak olsun!" dedi, "Yalnız kendisinde kâse bulunan kölem olacak. Siz esenlikle babanızın yanına dönün."

Yahuda Benyamin İçin Yalvarıyor

18. Yahuda yaklaşır, "Efendim, lütfen izin ver konuşayım" dedi, "Kuluna öfkelenme. Sen Firavun'la aynı yetkiye sahipsin. 19. Efendim, biz kullarına sormuştun: 'Babanız ya da başka kardeşiniz var mı?' diye. 20. Biz de, 'Yaşlı bir babamız ve onun yaşlılığında doğan küçük bir kardeşimiz var' demiştik, 'O çocuğun kardeşi öldü, kendisi annesinin tek oğlu. Babamız onu çok sever.' 21. "Sen de biz kullarına, 'O çocuğu bana getirin, gözümle göreyim' demiştin. 22. Biz de, 'Çocuk babasından ayrılamaz, ayrılırsa babası ölür' diye karşılık vermiştik. 23. Sen de biz kullarına, 'Eğer küçük kardeşiniz sizinle gelmezse, yüzümü bir daha göremezsiniz' demiştin.24. "Kulun babamızın yanına döndüğümüzde, söylediklerini ona anlattık. 25.Babamız, 'Yine gidin, bize biraz yiyecek alın' dedi. 26. Ama biz, 'Gidemeyiz' dedik, 'Ancak küçük kardeşimiz bizimle gelirse gideriz. Küçük kardeşimiz bizimle olmazsa o adamın yüzünü göremeyiz.' 27. "Babam, biz kullarına, 'Biliyorsunuz, karım bana iki oğlan doğurdu' dedi, 28. 'Biri yanımdan ayrıldı. Besbelli bir hayvan parçaladı, bir daha göremedim onu. 29. Bunu da götürürseniz ve ona bir zarar gelirse, bu acıyla ak saçlı başımı ölümler diyarına götürürsünüz.' 30-31. "Efendim, şimdi babam kulunun yanına döndüğümde çocuk

yanımızda olmazsa, babam onu görmeyince ölür. Çünkü onu yaşama bağlayan bu oğludur. Biz kulların da acı içinde babamızın ak saçlı başını ölümler diyarına indiririz. 32. Ben kulun bu çocuğa kefil oldum. Babama, 'Onu sana geri getirmezsem, ömrümce kendimi sana karşı suçlu sayarım' dedim. 33. "Lütfen şimdi çocuğun yerine beni kölen kabul et. Çocuk kardeşleriyle birlikte geri dönsün.34. O yanımda olmadan babamın yanına nasıl dönerim? Babamın başına gelecek kötülüğe dayanamam."

Bölüm 45: Yusuf Kardeşlerine Kim Olduğunu Açıklıyor

1. Yusuf adamlarının önünde kendini tutamayıp, "Herkesi çıkarın buradan!" diye bağırdı. Öyle ki, kendini kardeşlerine tanıttığında yanında kimse yoktu. 2. O kadar yüksek sesle ağladı ki, Mısırlılar ağlayışını işitti. Bu haber Firavun'un ev halkına da ulaştı. 3. Yusuf kardeşlerine, "Ben Yusuf'um!" dedi, "Babam yaşıyor mu?"Kardeşleri donup kaldı, yanıt veremediler. 4. Yusuf, "Lütfen bana yaklaşın" dedi. Onlar yaklaşıncı Yusuf şöyle devam etti: "Mısır'a sattığınız kardeşiniz Yusuf benim. 5. Beni buraya sattığınız için üzülmeyin. Kendinizi suçlamayın. Tanrı insanlığı korumak için beni önden gönderdi. 6. Çünkü iki yıldır ülkede kıtlık var, beş yıl daha sürecek. Kimse çift süremeyecek, ekin biçemeyecek. 7. Tanrı yeryüzünde soyunuzu korumak ve harika biçimde canınızı kurtarmak için beni önünüzden gönderdi. 8. Beni buraya gönderen siz değilsiniz, Tanrı'dır. Beni Firavun'un baş danışmanı, sarayının efendisi, bütün Mısır ülkesinin yöneticisi yaptı. 9. Hemen babamın yanına gidin ve ona oğlun Yusuf şöyle diyor deyin: 'Tanrı beni Mısır ülkesine yönetici yaptı. Durma, yanıma gel. 10. Goşen bölgesine yerleşirsin; çocukların, torunların, davarların, sığırların ve sahip olduğun her şeyle birlikte yakınımda olursun. 11. Orada sana bakarım, çünkü kıtlık beş yıl daha sürecek. Yoksa sen de, ailen ve sana bağlı olan herkes de perişan olursunuz.' 12. "Hepiniz gözlerinizle görüyorsunuz, kardeşim Benyamin, sen de görüyorsun, konuşanın gerçekten ben olduğumu. 13. Mısır'da ne denli güçlü olduğumu ve bütün gördüklerinizi babama anlatın. Babamı hemen buraya getirin." 14. Sonra kardeşi Benyamin'in boynuna sarılıp ağladı. Benyamin de ağlayarak ona sarıldı. 15. Yusuf ağlayarak bütün kardeşlerini öptü. Sonra kardeşleri onunla konuşmaya başladı. 16. Yusuf'un kardeşlerinin geldiği haberi Firavun'un sarayına ulaşınca, Firavun'la görevlileri hoşnut oldu. 17. Firavun Yusuf'a şöyle dedi: "Kardeşlerine de ki: 'Hayvanlarınızı yükleyip Kenan ülkesine gidin. 18. Babanızı ve ailelerinizi buraya getirin. Size Mısır'ın en iyi

topraklarını vereceğim. Ülkenin kaymağını yiyeceksiniz.' 19. Onlara ayrıca şöyle demeni de buyuruyorum: 'Çocuklarınızla karılarınız için Mısır'dan arabalar alın, babanızla birlikte buraya gelin. 20. Gözünüz arkada kalmayın, çünkü Mısır'da en iyi ne varsa sizin olacak.' 21. İsrail'in oğulları söyleneni yaptı. Firavun'un buyruğu üzerine Yusuf onlara araba ve yol için azık verdi. 22. Hepsine birer kat yedek giysi, bir tek Benyamin'e ise üç yüz parça gümüşle beş kat yedek giysi verdi. 23. Böylece babasına Mısır'da en iyi ne varsa hepsiyle yüklü on eşek, yolculuk için buğday, ekmek ve azık yüklü on dişi eşek gönderdi. 24. Kardeşlerini yolcu ederken onlara,"Yolda kavga etmeyin" dedi. 25. Yusuf'un kardeşleri Mısır'dan ayrılıp Kenan ülkesine, babaları Yakup'un yanına döndüler. 26. Ona, "Yusuf yaşıyor!" dediler, "Üstelik Mısır'ın yöneticisi olmuş." Babaları donup kaldı, onlara inanmadı. 27. Yusuf'un kendilerine bütün söylediklerini anlattılar. Kendisini Mısır'a götürmek için Yusuf'un gönderdiği arabaları görünce, Yakup'un keyfi yerine geldi. 28. "Tamam!"dedi, "Oğlum Yusuf yaşıyor. Ölmeden önce gidip onu göreceğim."

2. ARAP, FARS VE TÜRK EDEBİYATINDA YUSUF KISSASI

2.1. Arap Edebiyatında Yusuf Kıssası

Arap edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi ziyadesiyle mensur olarak işlenmiş olup bu mensur eserlerin arasına küçük manzumelerin dâhil edildiğine de tesadüf olunmaktadır (Dolu, 1953: 97). Bu mensur eserlerin büyük bir çoğunluğu ise Yûsuf suresi tefsiri, tefsir denemesi veya tefsirlere yapılmış hâşiye mahiyetindedir (Muş, 2000: 42).

Arap edebiyatında bu hikâyenin ilk örneğini Gazâlî (ö. H. 505 / M. 1111) *Bahrü'l-Mahabba* adlı eseriyle vermiştir. Bir nüshası British Museum'da bulunan eser, Bombay (1894), Delhi (1900) ve Tahran'da basılmıştır. Bu konudaki ikinci eser ise *Zehrü'l-Anik fî Kıssa-i Yûsuf-ı Siddîk* adlı eseriyle İbnü'l-Cevzî Abdu'r-rahman b. Ali b. Muhammed Ebu'l-Ferec Cemâlü'd-dîn'e (H. 510 / M. 1116-H. 596 / M. 1200) ait olan Yûsuf suresi tefsiridir. Bir diğer eser, Ebu Hafs Sirâcü'd-dîn b. Ömer b. İbrâhîm el-Ensârî el-Avsî el-Mâlikî el-Müzekkir'in M. 1284 yılında yazmış olduğu *Zehrü'l-Kimâm fî Kıssati Yûsuf Aleyhi's-selâtü ve's-Selâm* adlı eserdir (Dolu, 1953: 97-98; Şanlı, 2010: 1331-1332). Bu eser Celâl-zâde Mustafa Çelebi tarafından Türkçeye de tercüme edilmiştir (Furat, 1997: 443).

Yine Arap edebiyatında bu hususta Tacü'd-dîn Ebu Bekr Ahmed b. Muhammed Yezîd et-Tûsî'nin *Câmî'u Letâifi'l-Besâtîn* adlı bir eseri vardır. Altmış meclislik Yûsuf suresi tefsiri olan eser, Muhammed b. Muhammed Altıparmak tarafından Türkçeye de çevrilmiştir. Mollâ Mu'înî Cuveynî'nin *Ahsenü'l-Kasas* ve Alâu'd-dîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm b. Hazînü'ş-şihî el-Bağdâdî'nin *Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf* adlı eserleri de bu mahiyette eserlerdendir (Dolu, 1953: 100).

Arap edebiyatında bu hikâyenin manzum bir örneği ise Türkiye kütüphanelerinde tespit edilebilen Şeyh İsmâîl Ebu Hadra et-Telebenî tarafından M. 1494'te yazılmış olan *El-Bedrü't-Temmâm fî Kıssati Seyyidina Yûsuf Aleyhi's-selâm* adlı eserle görülmektedir (Muş, 2000: 42).

Bu eserlerden başka Arap edebiyatında Yûsuf suresi tefsiri yazarlardan bazılarının isimlerini şöyle sıralamak mümkündür: Muslihü'd-dîn Mustafâ b. Şa'bân es-Surûrî, Mevlânâ Ahmed b. Rûhullâh el-Ensârî, Şeyh Bahâ'u'd-dîn b. Yûsuf el-Vâ'iz, Muhammed b. İbrâhîm Sadru'd-dîn Şîrâzî, İsmâ'il b. Muhammed b. Aydın b. Muhammed el-Ankaravî es-Sarguvî (?), Şeyh Yakûb b. Mustafâ el-Celvetî el-Afavî, Seydî Muhammed es-Süheylî, Alî Muhammed b. Sultân el-Ulemâ Muhammed en-Nakavî en-Nasirabâdî, İbn Taymiyya Takîu'd-dîn Ahmed, Muhammed b. Ebi'l- Abbâs Ahmed el-Mukrî, Ahmed b. Es'ad b. İshâk, Alî el-Beyzâvî.

2.2. Fars Edebiyatında Yusuf Kıssası

Manzum ve mensur olmak üzere Fars edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ hikâyesini mevzu edinen pek çok eser mevcuttur. Varlığından Firdevsî'ye ait olduğu ileri sürülen mesnevi sayesinde haberdar olunan bu konudaki ilk eserler, Ebu'l- Müeyyed Belhî ve Bahtiyârî Ahvâzî'ye ait olup her iki eser de mevcut değildir (Dolu, 1953: 111-112).

Fars edebiyatında bu hikâyenin mevcut ilk örneği ise Firdevsî'ye (ö. H. 411 / M. 1021) ait olduğu iddia edilen mesnevidir. Irak'ta M. 995 / 996'da yazılan bu mesnevi Mollâ Câmî'den önce yazılan Yûsuf u Züleyhâ hikâyelerinin en meşhurdur. Müellifinin kim olduğu hususunda ihtilaflar olan bu eser, Ethé'ye göre başka hiçbir İran şairinin kullanmadığı mütekârib bahrinin kullanılışı dolayısıyla Firdevsî'ye aittir (Dolu, 1953: 120). Ritter'e göre “ eğer bu eser Firdevsî'nin ise, Firdevsî'nin birbirinden çok farklı iki üslûbu vardır veya şairinin, mesnevi Firdevsî'ye isnad edilmesi için bir

sahtekârlık yapmış olduğunu kabul etmek lâzımdır” (Karahan, 1994: 10). Eseri bularak bilim dünyasına takdim eden Ethé, aynı zamanda edisyon kritikini de yapmıştır. Noksanları bulunan bu ilk çalışmanın yanında eser, Baron Ottokar de Schlechta Wssehrd tarafından nazmen Almancaya da tercüme edilmiştir (Ertaylan, 1960: 5).

Firdevsî’den sonra Sultan Sencer dönemi şairlerinden Şihâbu’d-dîn Am’ak Buhârî (ö. H. 542 / M. 1147), Rüknu’d-dîn Mes’ûd b. Muhammed İmâm-zâde (ö. H. 650 / M. 1227) ve Âzerî Tûsî (ö. H. 866 / M. 1461) de bu konuyu ele alan mesnevi şairlerindendir (Dolu, 1953: 125-128).

Fars edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ yazan şairlerden en önemlisi hiç şüphesiz Mollâ Câmî (ö. H. 898 / M. 1492)’dir. M. 1483’te yazdığı *Yûsuf u Züleyhâ*’sı hem Batı hem de Türk edebiyatında geniş yankı bulmuş ve tercümeleri yapılmıştır. Türk edebiyatında Karamanlı şairlerden Kâmî Mehmed ve Kayserili Mehmed İzzet Paşa tarafından tercümesi yapılan esere, Hamdullah Hamdî ve Abdurrahman Gubârî tarafından nazire de yazılmıştır. Auguste Bricteaux tarafından Fransızcaya tercüme edilerek 1927’de Paris’te yayımlanan eserin, A. Rogers tarafından İngilizce eksik bir tercümesi de bulunmaktadır (Demir, 2006: 28).

Bu şairlerden başka Fars edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi yazan bazı şairlerin isimleri şöyledir: Havârî, Hâce Mes’ûd el-Kumnî, Muhammed Kâsım Hân Mevcî Bedahşânî, ‘Ahdî Savacî, Mîr Me’şûm Safevî Nâmî, Takîu’d-dîn Evhadî, Mahmud Big Sâlim Tebrîzî, Nâzım Haravî, Mîrzâ Muhammed b. Muhammed Şerîf el-Hasanî Kazvînî, Mollâ Şâh Muhammed b. Abd. Muhammed, Muhammed İbrâhîm Halîlullâh, Salâhî, Lutf Alî Big Âzer, Mîrzâ Muhammed Sâdık Mûsâvî Nâmî İsfehânî, Mîrzâ Abdullâh b. Habîbullâh Şihâb Turşîzî, Şevket, Haşmet, Su’la-i İsfehânî, Nâzım Gülpeyagani, Cevherî Tebrîzî, Seyyid Safir Ahmed Belgirâmî-oglu, Habîbî, Hâ’im Süleymân.

Fars edebiyatında hikâyenin ilk mensur örneği, Hâce Ebû İsmâîl Abdullâh b. Alî Mansûr Muhammed el-Ensârî Herâtî’ye ait olup *Enîsü’l-Mürîdîn ve Şemsü’l-Mecâlis* adını taşımaktadır. Yine Ebû Nasr Ahmed b. Ahmed b. Nasr el-Buhârî’nin *Enîsü’l-Mürîdîn ve Ravzatü’l-Muhibbîn* adlı kırk meclislik eseri, Mahmûd b. Muhammed b. İbrâhîm ve Mu’înu’d-dîn Muhammed Emîn b. Şerefü’d-dîn Hâcî

Muhammed el-Ferâhî tarafından yazılan Yûsuf suresi tefsirleri de mensur Yûsuf u Züleyhâ hikâyelerindedir (Dolu, 1953: 165-168).

Bu konuda mensur eser vermiş olan diğer bazı şahıslar ise şöyledir: İsmü'd-dîn İbrâhîm, Mevlevî Seyyid Safdar Alî b. Seyyid Haydar Alî el-Rızâvî el-Dihlevî, Abdu'l-Azîm Hüseyinî İsfehânî, Muhammed Hâdî Na'inî, Abdu'l-Gafûr el-Hittelânî, Ya'kûb b. Osmân.

2.3. Türk Edebiyatında Yusuf Kıssası

Türk edebiyatında Yusuf peygamberin hikâyesini anlatan birçok eser mevcuttur.

2.3.1. XV. Yüzyıl ve Öncesi Yazılan Yusuf Kıssaları

2.3.1.1. Ali

Türk edebiyatında Yusuf u Züleyha hikâyesi kabul edilen ilk eser, Ali, Harezmlî Ali, Kul Ali, Kul Gali adlarıyla bilinen şair tarafından XIII. yüzyılın ilk yarısında H. 630/M. 1232 yıllarında kaleme alınan “Kıssa-i Yusuf” tur.

Edebiyatımızda eser Kıssa-yı Yûsuf'un yanısıra, Yûsuf ve Züleyhâ, Yûsuf ve Zeliha, Yûsuf ü Züleyhâ, Yûsuf Mesnevisi, Yûsuf Kıssası, Kitâb-ı Yûsuf Aleyhisselâm gibi değişik isimlerle kullanılmaktadır. Azerbaycan sahasında, eserin adı Qısseyi-Yusuf Poeması, olarak geçmektedir (Cin, 2010: 207).

Eser, bilim dünyasına ilk olarak Haustma tarafından tanıtılmış ancak, Brockellmann'ın “Ali's Qıssa-i Jusuf” adlı çalışmasıyla ilk defa dili ve muhtevası kapsamlı olarak incelenmiştir.

Ali, Türk edebiyatında ilk defa olarak kaleme aldığı bu hikâyeyi doğrudan Kur'an ve tefsire dayanarak işlemiştir. Pek çok yerde Kur'an ayetlerinin meali alıntılanmıştır (Uygur, 2003).

Yazıldığı yerle ilgili Buhara, Kırım ve Harezm gibi yerlerin ismi söylene de nerede yazıldığıyla ilgili kesin bir kayıt yoktur. Eserin kime yazıldığıyla ilgili de bir kayıt mevcut değildir.

Eser 12’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Dörtlüklerden oluşan ve hece vezniyle(4+4+4=12) yazılan eserde yarım kafiye ve “imdi” redifinin kullanıldığı görülmektedir. Eser, şairinin ifadesiyle rubai nazım şekliyle yazılmıştır.

Ah diriga değme kişi düzmedi

Fehmi eksik kimseler yazmadı

Bu zaif tek işbu nazmı üzmedi

Rubai düzen içre dursa imdi

Nüshaları:

1. Berlin Nüshası: T.D.K.374 (Mikrofilm kopyası)
2. Dresten Nüshası: T.D.K. 375
3. Milli Kütüphane: A7522/2
4. Kazan Nüshası:
5. Azerbaycan Nüshaları: B-2737, B-4233,B- 3325 (Uygur, 2003).

2.3.1.2. Kırmılı Mahmut ve Haliloğlu Ali

13. yüzyılda Kırım civarlarında yaşayan Kırım diline vakıf ve Oğuz Türklerine mensup bir şair olduğu anlaşılan Haliloğlu Ali bu eserini, Kırmılı Mahmud adlı bir şair tarafından Kırım diliyle yazılmış olan Yûsuf ve Züleyhâ hikâyesinden Anadolu Türkçesine tercüme etmiştir. Eser dörtlüklerle ve 7’li hece vezniyle kaleme alınmıştır.(Deniz, 1998; Demir, 2006)

Kronolojik olarak, Ali’nin Kıssa-i Yûsuf’undan sonra Deşt (Kırım) dilinde yazılan Kırmılı Mahmut’un Yûsuf u Züleyha’sı gelmektedir. Kırmılı Mahmut’a ait nüsha bulunamamıştır. Eserin günümüzde mevcut nüshaları Haliloğlu Ali adlı bir şair tarafından Türkî dile çevrilen varyantlarıdır.

Ertaylan, Haliloğlu’nun eserinin Cenup Türkçesi özellikleri taşıdığını söyler. Ertaylan, ayrıca, Deşt dilinde yazılan eserin, Altınordu saltanatı dönemine ait olduğunu ve bu dönemde *en güzel kıssa* diye nitelendirilen Kur’an kıssasının İslam dinini yaymak amacıyla kaleme alındığını ve aynı amacı taşıyan Haliloğlu’nun da eseri Moğol

hâkimiyeti altında yaşayan Oğuzların anlaması için Cenup Türkçesiyle yeniden yazdığını ifade eder (Ertaylan, 1960).

Haliloğlu Ali'nin tercümesinin yazılış tarihi ve sahası kesin olarak belli değildir. P. Falev, yazılış tarihinin XIV. asır ve sahasının da Azarbeycan veya İran olduğunu kabul etmiş, A. Caferoğlu da şivece Cenup Türkçesinin Azeri şivesine meyleden “Dede Korkut karakterinde bir eser” olduğunu söylemiştir (Deniz, 1998: 14).

Bu metin üzerinde Rasim Deniz tarafından mukayeseli bir doktora çalışması yapılmıştır. Onun bu çalışması, “Râsim Deniz Nüshası, Râif Yelkenci Nüshası, Âgâh Sırrı Levent Nüshası ve Bibliotheque Nationale nüshasına dayanmaktadır (Köktürk, 2007).

2.3.1.3. Şeyyâd Hamza

Şeyyâd Hamza, XIII. ve XIV. yüzyıllar Anadolu'sunda etkin olan dini-tasavvufi şiir akımının önemli temsilcilerindendir. Onun bazı manzumeleri, Yunus Emre'yi ortaya çıkaran edebi ortamın hazırlanmasında katkısının olduğunu göstermektedir (Buluç, 1956).

Şeyyâd Hamza'nın hem aruzla hem de hece vezniyle yazdığı manzumeleri vardır. Manzumelerinde, dörtlük, mesnevi, gazel, kaside olmak üzere değişik nazım şekillerini kullanmıştır. Ancak, onun elde bulunan en ünlü eseri “Dâsitân-ı Yûsuf Aleyhisselam Ahsen'ül-Kasas'ül- Mübarek” adını taşıyan mesnevisidir. Eser, 1946 da Dehri Dilçin tarafından başında bir incelemeyle basılmıştır. Eser, Anadolu sahası Türk edebiyatının, bir başka deyişle Divan edebiyatının bilinen ilk Yûsuf u Züleyha'sı olması bakımından önemlidir. Aruzun fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbıyla yazılmış olan mesnevi 1529 beyittir. Vezin uygulanışı yönünden zayıf olan eserin en önemli vasfı kendi türünde ilk örnek olmasıdır. Yûsuf u Züleyha kıssası ilk defa bu eserde mesnevi nazım şekli ve aruz vezniyle yazılmıştır.

Şeyyat Hamza, Yûsuf u Zeliha'sında meclislerde rahatlıkla okunabilsin diye sade bir dil tercih etmiş, sanatlı ve süslü bir söyleyişten kaçınmıştır (Şentürk, 2004: 120).

Hikâye boyunca zaman zaman okuyucuya seslenilmesi; okuyucunun salâvat getirmeye davet edilmesi gibi üslup özellikleri, mesnevinin halk meclislerinde seslendirildiğine delalet etmektedir (Dilçin, 1946: 9).

Eserin tek nüshası Raif Yelkenci'ye aittir ve M. 1545 de Abdurrahim b. Kasım b.Hasan tarafından istinsah edilmiştir.

2.3.1.4. Süle Fakih

Müellifin ismi konusunda araştırmacılar Süle, Süli, Sulı, Sula gibi değişik görüşler öne sürmüşlerdir (Mazıoğlu, 2003). Yazarın hayatı hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Tezkirelerde ve diğer kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Kimi araştırmacılara göre XIII. kimi araştırmacılara göre ise XIV. yy. Anadolu şairlerinden olan Süle Fakih'in bilinen tek eseri Yûsuf ve Zelîhâ'sıdır. Gerek Türk dili gerekse Türk edebiyatı tarihi açısından büyük önem taşıyan bu mesnevi fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Eserde vezin bozuklukları ve kafiye düzensizlikleriyle sık sık karşılaşmaktadır. Eser, kullanılan atasözleri, deyimler vs. itibarıyla halk edebiyatı açısından da değer taşımaktadır.

Süle Fakih'in mesnevisi de kaynağını Kur'an ve Tevrat'tan almıştır. Ayrıca hadis rivayetleri ve İbn-i Abbas tefsiri şairin kendi saydığı kaynaklardandır.

İbn-i Abbas'tan rivayet oldu hem

Ol rivayetden sana oldu behem (b.1825)

4800 beyitlik olan eser, tahkiye yönünden ana hikâyeye karışan yan anlatıların zenginliğiyle dikkatimizi çekmektedir. Mesnevide yer alan kısa hikâyeler: Hikâyet-i Hud Nebi Aleyhisselam, Hikâyet-i Malik, Hikâyet-i Balık Nil Sultanı, Hikâyet-i Karia Radiyallahu Anhu, Hikâyet-i Arabi, Hikâyet-i Şarabdar ve Habbaz, Hikâyet-i Beşir.

Mesnevide bölümlerin de *hikâyet-i...* veya *destan-ı...* şeklinde başlıyor olmasına rağmen yukarıda sayılan bölümler müstakil hikâye karakteri taşımaları ve o bölüm içinde sonlanmalarıyla farklılık arz eder. Mesela diğer mesnevilerde de var olan "Hikâyet-i Şarabdar ve Habbaz" bölümünde zindandaki bu iki gencin başına gelenler

ayrıntılı ve müstakil bir hikâye oluşturacak şekilde mesneviye dâhil edilir. İki gencin Sultana suikast düzenleyen bir oluşuma katılmaları, şarabdârın pişman olup hükümdarı uyarması, zindana düştüklerinde şarabdârın Yusuf'un telkiniyle dine girip kendisini toparlaması, habbazın küfür tutumunda ısrar etmesi anlatılır. Suçlu ve kâfir olanın idamı, pişman ve tövbekâr olanın kurtuluşu gibi bir sonla bu iki gencin hayatı ve karakteri aydınlatılacak şekilde işlenir.

Eserin halk edebiyatı açısından önemli yanı, atasözleri ve deyimler gibi önemli dil malzemesini barındırmıştır. Mesnevide, ayrıca çok sayıda arkaik kelimenin varlığı da dilin eski Anadolu Türkçesine yakınlığını göstermektedir.

Süle Fakih'in Yûsuf u Züleyha'sının Nüshaları:

1. Raif Yelkenci Nüshası
2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No 970
3. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M. Con. 590
4. Milli Kütüphane, F. Bilge No.155
5. T.D.K. Kütüphanesi, A140, 477 (iki adet)
6. İ. Süleymaniye Kütüphanesi, 46/1
7. Topkapı Sarayı Kütüphanesi, No: 813
8. Konya Büyük Şehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi No:11403, 11366/1, 10045,11846
9. Ankara, Adnan Ötüken, İl Halk Kütüphanesi, 1965
10. Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege ktp, Agah Sırrı Yzm. No:318n (Köktekin, 1994).

2.3.1.5. Erzurumlu Darir

Kaynaklarda adı, Ömer'üd-Darir- el- Erzeni'r-Rumi, Darir-i Hakir Mustafa b. Yusuf b. Ömer'ül Mevlevi el- Erzeni'r-Rumi olarak geçmektedir. XIV. yüzyılın

ortalarında yaşamıştır. Uzun yıllar Erzurum'da kadılık yapan âlim ve sanatkâr Darir 1377 de “Sultanlar sohbetine layık ol(mak)” arzusuyla Mısır'a yerleşir.

Daha ziyade “nâsir” olarak şöhret bulan Darir'in asıl başarısı, en büyük eseri olan beş ciltlik Sîretü'n-Nebî adlı siyer kitabıdır. Siyerinde yer alan şiirleri bir hayli liriktir. Hz. Peygamberin mevlidini anlattığı manzum bölüm, Türk edebiyatında mevlid türüne ait ilk örnektir. Yüz Hadîs Tercümesi ve Fütûhu'ş-Şam Tercümesi adlı eserlerinin yanı sıra, Kıssa-i Yûsuf ile Zelîha adlı mesnevîsi de tanınmış eserlerindedir.

Darir'in dili sade ve üslubu samimidir. Mısır Memlûkleri arasında Oğuz Türkçesinin yaygınlaşmasında ve edebi bir dil olarak kabul görmesinde önemli rol oynamıştır (Karahan, 1994: 14).

Kıssa-i Yûsuf mesnevîsi, eserin içindeki “Yidi yüz altmış sekizde söyledim” mısrasından da anlaşılacağı üzere H. 768/m.1366 da tamamlanmıştır. Kıssa-i Yûsuf, Çelebioğlu'nun bu dönem mesnevîleriyle ilgili tasnifinde, halk meclislerinde okunması için yazılanlar olarak tanımladığı kategoriye girmektedir (Çelebioğlu, 1999: 45).

Bu tarz mesnevîlerin temel özelliği halka hitap edebilme ve anlaşılır olma gayretidir. Darir, mesnevi içinde meclislerde okunması arzusunu vurgulamıştır.

Dinleyenler ta ki bulsunlar murad

Anlayanlar cânı gönli ola şâd (b.512)

Eser, aruzun, Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde çok tercih edilen 11 heceli fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Bir kısmı da müstensihe ait olması muhtemel pek çok vezin kusuru bulunmaktadır.

2125 beyitten ve sekiz meclisten oluşan eserde *Şiir-i Yûsuf*, *Şiir-i Züleyha* gibi başlıklar taşıyan gazeller de mevcuttur.

Kıssa-i Yûsuf'ta, XIII. yüzyılda yaygın bir dil özelliği olup XIV. yüzyılda azalmaya başlayan Kuzey ve Doğu Türkçesinin izleri belirgindir. Darir'in yetiştiği coğrafyanın da, saha olarak Kıpçak ve Harezmi etkileşimine açık olması eserlerindeki dil özelliklerini açıklayabilir.

Tek nüshası, İstanbul Üniversitesi TY.311 de kayıtlı bulunan ve istinsah tarihi ile müstensihine dair bir kaydın yer almadığı 84 varaklık bir mecmuadır (Karahana, 1994).

2.3.1.6. Rabguzî

Rabguzi, eserini Emir'ül-Eccel- Nasuriddin Tok Buğra'nın emriyle 1311 de kaleme almıştır. Kıssa-i Yûsuf, Kısas-ı Enbiya'nın içindeki kıssalardan biridir. Eser, Kısas-ı Enbiya kitabı, başta Hz. Peygamber olmak üzere tüm peygamberlerin hayatlarına ve tanınmış Kur'an kıssalarına yer vermiştir. Kutatgu Bilig etkisini yansıtan eser, nesir yapısı içerisinde dörtlüklerin de yer aldığı görülür. Dil örgüsü, cümle yapısı bakımından folklorik üsluba yakındır (Şentürk, 2004:107).

2.3.1.7. Hamzavî

Hamzavi'nin hayatı hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Onun şair Ahmedî ile kardeş olduğu bilinmektedir. Şairin Yûsuf u Züleyha mesnevisi İskendername adlı eserinin arasında bulunmuştur (Karahana, 1994: 14).

2.3.1.8. Aydınoğlu Mehmet Bey Nüshası

Aydınoğlu Mehmet Bey'in emriyle "Ara'is" adlı Arapça bir kitaptan çevrilmiştir. Kısas-ı Enbiya içinde yer alan "Kıssa-i Yûsuf" adlı bir bölümdür. Hikâye Rabguzi ve Hamzavi kıssalarına benzemektedir(Dolu, 1952: 423).

2.3.1.9. Garîb/Karîb

Bu mesnevinin şairi ve yazıldığı yıl hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Anadolu Türkçesinin erken dönem örneklerinden olduğu anlaşılmakta, Ali, Haliloğlu Ali, S. Fakih mesnevileriyle benzeşmektedir (Dolu, 1952: 432).

Eser Kıssa-i Yûsuf ya da Yûsuf'un Destanı adını taşımaktadır. Yazıldığı dönem XIV. yüzyıl olarak tahmin edilmektedir. Bu tahmin yapılmasında eserin dil özellikleri etkili olmuştur.

Mesnevi 2926 beyitten oluşmaktadır. Eser dört ayrı aruz kalıbıyla telif edilmiştir. Bu kalıplar, eserin 2746 beytinin yazıldığı remel bahrinin fâ'ilâtün fâ'ilâtün

fâ'ilün kalıbı ve sair yerlerde toplam 176 beytin kalıbı olan, hezec bahrinin mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün ve mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıplarıyla yine remel bahrinin “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıdır.

Garib'in eserinin nüshaları şu şekilde sıralanmıştır:

1. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Milli Ktp. Arşiv Nu. 06 Hk 5027/1
2. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Milli Ktp. Arşiv Nu. 06 Hk 2073/1
3. Bolu İl Halk Kütüphanesi, Milli Ktp. Arşiv Nu. 14 Hk 79/1
4. Mehmet Fatih Köksal Şahsî Kütüphanesi, 131 M. 34
5. Mehmet Fatih Köksal Şahsî Kütüphanesi, 193/1 Mec. 52
6. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Milli Ktp. Arşiv Nu. 45 Hk 8378
7. Ankara Milli Kütüphane, Milli Ktp. Arşiv Nu. 06 Mil Yz A 9318/2
8. Ankara Milli Kütüphane, Milli Ktp. Arşiv Nu. 06 Mil Yz A8930
9. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Milli Ktp. Arşiv Nu. 174/2
10. Fahri Bilge Şahsî Kütüphanesi
11. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi (Karakaya, 2012).

2.3.1.10. Ahmedî

Agah Sırrı Levent, Ahmedî'yi XIV. yüzyılda Yusuf u Züleyha yazan şâirler arasında gösterir. Burada kastedilen, Germiyanlı Ahmedî'dir ve onun Yûsuf u Züleyha yazarı olduğuna dair bilgi Latifi tezkiresinin Likai maddesinden alınmıştır (Levent, 1967: 98).

Ahmedî'nin İskendernâme adlı eseri üzerinde çalışan İsmail Ünver, şaire ait Yûsuf u Züleyha mesnevisine rastlanılmadığını belirtmiştir (Azamat, 1988: 347).

Ayrıca, Gönül Ayan, Latifi tezkiresinden bu konuyla ilgili bilgileri aktarırken şöyle bir sonuca ulaşır: Buna göre, Latifi'nin, “Likai, garib yaradılışına rağmen Ahmedî gibi bir şairin Yûsuf u Züleyha'sına nazire demekle ayıp ettiğini ve bu ayıbı da hüner sayarak Sultan Bayezid'a eserini sunduğunu, fakat Sultanın onun, enbiya menkıbelerindeki hatasını görünce, o işe yaramayan kitabı yaktığını ve “ehil olmayan böyle işlere kalkışmasın” dediğini nakletmesi üzerine, Tebrizli Ahmedî unutulup

eserleri, Yûsuf u Zeliha ile birlikte Esrar-name de, o dönemlerde şöhret olan Germiyanlı Ahmedi'ye mal edilir (Ayan, 2007: 101).

Ahmedî adını taşıyan şairin, Marmara Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi No: 51 de kayıtlı olan eserinde, XV. Yüzyılda, Azarbaycan, İnan ve Doğu Anadolu bölgesinde büyük bir devlet kuran Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Yakup Han'ın adı geçmektedir.

Hoş nizamdaydı âlem sertâser

Nevbet-i Yakup Han idi meğer

Anun idi saltanat-ı cedd-i Rum

Taht-ı Bağdadi İrayen ile Kum

.....

Farsla hem taht-ı Azribayican

Okunur hutbede Yakub- can

Bu durumda açıktır ki, elde nüshası mevcut olan Yûsuf u Züleyha, Yakup Han zamanında XV. yüzyılda yaşayan Tebrizli Ahmedi'ye aittir (Azamat, 1988: 347).

Eser, aruzun fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Ahmedi'nin Yûsuf u Züleyha'sı üzerinde beş nüshadan hareketle tenkitli metin çalışmasıyla Yüksek Lisans yapan Ali İhsan Yapıcı, mesnevinin Türkçenin tarihsel seyri açısından zengin dil malzemesi sunduğunu ifade etmektedir (Yapıcı, 2006).

2.3.1.11. Hamdullah Hamdi

XV. yüzyılın ikinci yarısında yazdığı mesnevileriyle tanınan Mehmet Hamdallah Hamdi, Fatih Sultan Mehmet'in hocalarından meşhur mutasavvıf Akşemseddin'in oğludur. (843/1449-1503)

Şemseddin Sami, "Kamus'ul- Âlâm" adlı eserinde neslinin Şeyh Şehabettin Suhreverdi'ye dayandığını bildirmektedir. Hamdullah Hamdi, Akşemseddin'in en

küçük oğludur ve babası öldüğünde kendi beyanına göre on- on iki yaşlarındadır. Babasının sağlığında çok sevilip el üstünde tutulan ancak onun ölümünden sonra ağabeylerinden ilgi ve şefkat göremeyen Hamdi, Hz. Yusuf'un hayat hikâyesiyle bir nevi ayniyet kurmuştur. Belki de bu yüzden Yusuf u Züleyha mesnevisinin, Hamdi'nin hamsesinde yer alan en güzel eseri olduğu kabul edilir.

Hamdi, döneminde en çok mesnevileriyle tanınmıştır. Bilhassa Yusuf u Züleyha mesnevisi çok okunmuş ve sevilmiştir. Onun kendi eliyle istinsah ettiği Yusuf u Züleyha sayesinde geçindiği rivayet olunur (Onur, 1991: 15).

Kendisinden sonra yazılan Yusuf u Züleyha'lar üzerinde de etkili olmuş, şairler sebep-i telif bölümünde (Gubari) veya mesnevi içinde (Şerîfi) Hamdi mesnevisini anmışlardır. Kemal Paşazâde'nin de Hamdi'nin mesnevisini gördükten sonra “bunu evvelce görseydim kendiminkini yazmazdım” dediği rivayetler arasındadır (Ertaylan, 1960: 212).

Hamdi'nin Yusuf u Züleyha haricinde Leyla ve Mecnun, Mevlid-i Cismânî, Mevlid-i Ruhânî, Tufet'ül-Uşşak, Kıyafetnâme mesnevilerinden oluşan bir hamsesi bulunmaktadır. Bir de divanı olan şair asıl şöhretini mesnevi alanındaki başarısına borçludur.

Hamdi, Yusuf u Züleyha mesnevisini H.897 de tamamlanmıştır. Mesneviyi bir ithafla Sultan II. Bayezit'e sunduğu, ancak sultandan iltifat görmediği için sonradan ithaf bölümü çıkarıp, zamanındaki anlayışsızlıkları dile getirdiği bir bölümü eklediğini Latifi ve Mecdi kaydetmektedir.

Hamdi, mesnevisinin “sebeb-i telif” bölümünde, İran edebiyatının şaheserleri olan Firdevsi ve Cami'nin mesnevilerine denk Türkçe yazılmış bir mesnevi bulunmadığını ve kendisinin eserinin bu boşluğu doldurduğunu ifade eder.

Kıssa kim Ahsen ola hoşdur ana
Dest-i nazm ura emleh'üş-şuara

Kanı Firdevs-i Tusi gibi fasih
Bülbül-i nazm-ı destan-ı melih

Kanı mânend-i hazret-i Cami
Dü cihanda refi ola namı

Hamdi, 6241 beyitten oluşan mesnevinin 346. beytinde, Matla-ı Dasitan-ı Yusuf Aleyhisselâm başlığıyla asıl hikâyeye girer. Mesnevide hikâyeye boyunca, olayların gidişatını bozmayacak ve okuyucunun dikkatini dağıtmayacak tarzda nükte, pend, rivayet, hikâyeye-i münâsiblere yer vermiş ve bunlardan bir takım ahlaki sonuçlar çıkarmıştır.

Eser içinde söylenen gazeller, hikâyenin akışında kahramanların aşk, hasret, ümitsizlik gibi coşkun duygularını dile getirir. Mesnevi boyunca yer yer karşılaşılan bu gazeller toplam 15 tanedir. Gazellerin dokuzu Züleyha'ya, üç tanesi Ya'kub'a, biri Mısır halkına, diğer ikisi de Mâlik ile Bazığa'ya aittir. Mesnevi içinde yer alan bu gazeller Hamdi divanında mevcut değildir.

Yusuf ile Züleyha mesnevisinin yazma nüshalarının yurt dışındaki sayısı 22, yurt içinde çeşitli kütüphanelerdeki sayısı ise 86'dır (Onur, 1991).

2.3.1.12. Çâkerî

XV. yüzyılda Yusuf u Züleyha yazan şairlerden biri de Çâkerî'dir. Bazı kaynaklarda günümüze ulaşan tek nüshasının Milli Kütüphane 2611 de bulunduğu söylenmektedir. Ancak şu an için Milli kütüphane veri tabanında bu eser görünmemektedir.

Şentürk, Çâkerî'nin, aruzun mefâilün mefâilün feûlün kalıbıyla yazılmış 4200 beyitten oluşan ve tezkireci Sehi'nin ibaresiyle “bi-bedel” olan mesnevisinin 900/1494 de Sultan II. Bayezit'e sunulduğunu bildirmektedir (Şentürk, 2004: 213).

Ayrıca Bursalı Mehmed Tahir de “Leyla vü Mecnun ve Yusuf u Züleyha mesnevileri olduğundan bahsetmiştir (Tahir, 2000: 134).

2.3.1.13. Abdulvahab

A.S.Levend'in ve H. Dolu'nun tasnifinde yer almayan şair Abdulvahab'ın da bu dönemde yazılan bir Yusuf u Zeliha mesnevisi olduğu bilgisi Ahmet Atilla Şentürk'ün Eski Türk Edebiyatı kitabında yer almaktadır (Şentürk, 2004:213).

2.3.1.14. Kıırlı Abdülmecid

Eser, Mûnisü'l-Uşşak adını taşır. Şairi, 1411'de hayatta olan bu eser 14. yüzyıl sonları veya 15.asrın başlarında yazılmış olabilir (Demir, 2004). Keşfü'z-zünun'da bu konuda yazılmış eserlerin en güzeli olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır (Karahan, 1994: 13).

2.3.1.15. Hatâyî

Hatâyî adından ilk defa olarak bahseden kaynak, Muhammet Ali Terbiyet'in Dânişmendân-ı Azerbaycan adlı eseridir. Bu kaynaktaki bilgiye göre, yazar, Hatâyî mahlasını kullanan Şah İsmail'i tanıttığı maddenin sonunda, Hatâyî ve Yusuf u Züleyha mesnevîsi hakkında kısaca bilgi verir. Aynı mahlası kullanıyor olmalarından dolayı aynı madde içinde anılmış olmalıdırlar. Zira, Yusuf u Züleyha şairi Hatayî, Şah İsmail değildir.

Agâh Sırrı Levend Yusuf u Züleyha yazan şairler arasında Hatâyî'nin adını zikretmiştir (Levend, 1988: 129).

Terbiyet, Sultan Yakup adına nazma çekildiğini bildirdiği mesnevînin bir yazma nüshasının kendisinde olduğunu belirtmiştir.

A. Hayyampur, Hatâyî hakkında Terbiyet'in verdiği bilgileri tekrar etmiş ve Terbiyet'in kütüphanesinde bir yazma nüshasının olduğunu bildirerek, mesnevîyi nüshası mevcut olmayan Yusuf u Züleyha'lar arasında saymıştır.

Hamit Araslı ise, Azerî Türkçesinde Ali'nin "rubai-koşma" tarzında yazdığı Kıssa-i Yûsuf'undan bahsettikten sonra, Hatâyî'nin eserinin Fars dilinde yazılan Yûsuf u Züleyha'lar seviyesine ulaşabilecek nitelikte ilk mesnevî olduğunu ileri sürer (Demir, 2004).

Eserin Yazma Nüshaları

1. Bakü Elyazmalar Enstitüsü b-3231/4856 B1
2. Bakü Elyazmalar Enstitüsü Ktb. B-1928/3553 B2
3. Bakü Elyazmalar Enstitüsü b-4441/60
4. Bakü Elyazmalar Enstitüsü b-5709/7334 B4
5. Bakü Elyazmalar Enstitüsü b-5460 B5
6. Bakü Elyazmalar Enstitüsü M-185 M

2.3.1.16. Nahîfî

XV. yy'a ait bir diğ er eser, Nahîfî'nin Yûsuf u Zeliha isimli mesnevîsidir. Müstensihî El-Hacı Mustafa bin Trabuzanî olan eserin istinsah tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Eserin el yazma metni yurtdışında bulunmaktadır. Türkiye'deki nüsha ise TDK kütüphanesindeki mikrofilmden ibarettir.

Nahifi mahlası taşıyan şairlerin en tanınmış Mevlevî olan Süleyman Nahifi'dir. (XVII.yy) Ayrıca, Nahifi Mehmet Çelebi (XVII.yy.) Nahifi Şemseddin(XV.XVI.yy) isimleri Kınalızade, Sehi Bey ve Riyazi Mehmet tezkirelerinde geçmektedir. Ancak, Yûsuf u Züleyha şairi olan Nahifi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Tek nüshası Saray-Bosna'dan getirilen Yûsuf u Züleyha mesnevisi, Nahifi'nin bugün bilinen tek eseridir.

Nahifi'nin Yûsuf u Züleyha'sı, Mehtap Kaşkaya ve Sibel Üst tarafından, metin kurulması ve dil özellikleri yönünden çalışılmıştır (Kaşkaya, 2004).

105 varak ve 2653 beyitten oluşan eser, aruzun, mefâîlün mefâîlün feûlün kalıbıyla yazılmıştır. Eserin vezni oldukça bozuktur. İki ayrı vezinle yazılmış olmasının yanı sıra her iki vezne uymayan mısra ve kelimeler mevcuttur.

Eserin dil özellikleri Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerine ait olduğunu düşündürmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinin yanı sıra bazı ağız özelliklerin de varlığı metni, dil açısından ve kelime dağarcığı açısından incelemeyi gerekli kılmaktadır (Üst, 2007).

2.3.1.17. Dur Big

Timur zamanında yaşayan Dur Big ilk Çağatayca Yûsuf u Züleyha hikâyesini yine XIII. yy'da yazmıştır. Halide Dolu, Dur Big nüshası ile Hamidi Nüshası arasındaki benzerliklere dikkat çekmekte hatta aynı olan beyitlerin varlığına işaret etmektedir. Ancak, Dur Big nüshası'na dair bilgileri Fıfret, "Özbik Edebiyatı Numuneleri" Semerkant 1928, adlı bir araştırmacının eserinden aktardığı için Dolu, bu konuda kesin bir hüküm verememektedir (Türkdoğan, 2008: 55)

Dur Big nüshasında da Belh şehri muhasarası anılmaktadır.

Kal'a-yı Belh oldı çu dervaze bend

Paye-i zulm oldı be-gayet belend

Eserin sonunda Dur Big adı geçmektedir.

İrdi çü hatırda musemmem bu ezm

Eyledi kıssanı Dur Big nezm

Kim ki okısayu bitse munı

Fatihayı birle sagingay mini

2.3.1.18. Hamîdî

Bu nüsha Belh şehri muhasarası sırasında ele geçen mensur bir Farsça eserden Çağatay Türkçesine manzum olarak aktarılmıştır (Dolu, 1952: 423).

Nesr idi ol kıssa dağı parisi

İrdi anga can gözi nezzaresi

Bar idi köngülde büründin bu azm

Kim anı Türkî tilige kılsa nazm

Eserde tarihi bilgi olarak Belh şehri muhasarasında yaşanan sıkıntıların işlendiği görülür. Ayrıca eser içinde Sultan Hüseyin Baykara'nın tahta çıkışının birinci yılında kendisine takdim edildiği bilgisi de mevcuttur.

2.3.1.19. Bihiştî Ahmed Sinan

Bihiştî Ahmet Sinan, Sultan II. Bayezit dönemi şairlerindedir. Hayatının bir döneminde İran'a giderek Molla Cami ve Ali Şir Nevai'den ders almıştır. Bu şairlerden aldığı edebi etkiler sonucu, "Acem usulü" beş eserlik bir mesnevi külliyatı hazırlamıştır. Bursalı Mehmed Tahir'e göre bu Türk edebiyatında ilk örnektir (Tahir, 2000: 96)

2.3.2. XV. Yüzyıl Sonrası Yazılan Yusuf Kıssaları

2.3.2.1. Kemal Paşazâde

Tokat'da doğan ve aslen Edirneli olan İbn-i Kemal'in asıl adı Ahmed olup Kemal Paşazâde diye de tanınır. Çeşitli devlet memuriyetlerinde görev aldıktan sonra şeyhülislâmlığa kadar yükselmiş olan Kemal Paşazade çok iyi Arapça ve Farsça bilen, âlim ve sanatkârdır. Arapça, Farsça, Türkçe çok sayıda eser yazmıştır. Tarihî, edebî ve dinî konularda eser vermiş olan Kemal Paşazade'nin şâir olarak küçük bir Dîvân'ı, Yusuf u Züleyha mesnevisi ve Sâ'd'inin Gülistan'ına nazire olarak yazdığı, çoğu hikmetli, öğretici hikâyelerden meydana gelen 'Nigârîstân'ı vardır. Kemal Paşazâde'nin 'Tevârih-i Âl-i Osman'ı en ünlü eseridir.

Kemal Paşazâde'nin "Yusuf u Zeliha" mesnevisi bu konuda yazılan eserlerin en ünlülerindedir. Kendi ifadesine göre 7777 beyitten oluşmaktadır. Aruzun mefâîlün mefâîlün feûlün vezniyle yazılmıştır.

Eser, bir münâcâtla başlar; ardından sırasıyla, Allah'ın sıfatlarını, varlığın delillerini açıklayan üç tevhid, münâcât, na't, Dört Halife methi, nasihatnâme, iki kaside, sebep-i telif, aşkın halleri ve Hz. Yusuf'un güzelliğinin dile getirildiği giriş mahiyetindeki bölüm yer alır; daha sonra hikâyeye geçilir. Hikâye daha ziyade Züleyha merkezlidir. Mesnevi boyunca araya konulan 23 tane gazelin tamamına yakını Züleyha dilinden söylenmiştir.

Mesnevi üzerinde doktora çalışması yapan Mustafa Demirel eseri kısaltarak yayınlamıştır (Demirel, 1983).

2.3.2.2. Taşlıcalı Yahyâ

Bursalı M. Tahir, Yahya Bey'in, Muallim Naci'nin tespitiyle "Taşlıcalı" olduğunun öğrenildiğini söylemektedir (Tahir, 2000: 497). Yine aynı kaynakta sipahi zümresinden olduğu belirtilmektedir. Âlim ve şairdir. Rüstem Paşa'nın sadrazamlığı sırasında yeniçerilik yapmış, Paşa'nın teveccühünü kazanmıştır. Kanuni'nin Bağdat seferine katıldığı ve Fuzûlî ile Bağdat'ta tanıştığı kaynaklarca kaydedilmektedir (Mengi, 2002)

Yahya Bey, divan sahibidir. Ancak, döneminde hamsesi daha çok beğenilmiştir. Taşlıcalı Yahya'nın, hamsesinde bulunan mesneviler şunlardır: Gencîne-i Râz, Kitâb-ı Usûl, Gülşen-i Envâr, Yusuf u Züleyha, Şâh u Gedâ.

Bu eserlerden Gencîne-i Râz, Taşlıcalı Yahya'nın ilk mesnevisidir. Kitâb-ı Usûl ve Gülşen-i Envâr ile birlikte din, ahlâk, tasavvuf ve aşk konularında yazılmış küçük hikâyelerden oluşmaktadır. Yahya'nın mesnevilerinden Şâh u Gedâ, konusu İstanbul'da geçen te'lif bir hikâyedir. Kendisinde eserinin çeviri olmadığını belirtir. Şâh u Gedâ'da İstanbul'un bazı yerlerinin, Ayasofya, Sultan Ahmed Camii gibi tarihi eserlerin tasvirlerinin bulunması mesnevinin önemini artırmaktadır. Hamse'sini Kanuni döneminde yazmış olan, Taşlıcalı Yahya mesnevilerinin hepsinde onu övmüştür.

Yusuf u Züleyha mesnevisi, bu konuda yazılan mesneviler içinde özel öneme sahiptir. Yahya, bu eserini ileri yaşlarda Mısır'da yazmıştır. Son eseridir (Şentürk, 2004: 306).

Mesnevinin tahkiye, dil ve üslup yönünden bu kadar başarılı olmasının bir sebebi, belki de onun sanatının en olgun çağında ve hikâyenin cereyan ettiği coğrafyada yazılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Mesnevide dikkatimizi çeken ve diğer mesnevilerde yer almayan bazı ayrıntılar da onun bu konuda özel bir bilgisi olduğunu hissettirmektedir. Bunlar içinde belki en dikkat çekici olanı mimari özellikler bölümünde zikrettiğimiz bir detaydır. Mesnevide, Züleyha, genç bir gelin olarak gittiği Mısır'da, evlendiği adamın düşlerinde gördüğü Yusuf olmadığını, Aziz'in evinin girişine kazanmış suretini görünce anlar. Tüm

mesnevilerde bu epizot, Züleyha'nın kocasını haymenin kenarından veya zifaf odasında ilk olarak gördüğü şeklinde geçmektedir. Yahya ise eski Mısır'a ait bir geleneği canlandırır. Buna göre eski dönemlerde Mısırlı asillerin saraylarının kapısında efendinin resmi kazınmış. Bu bilgi bugün için eski Mısır mimarisi hakkındaki bilgilerimizle de örtüşmektedir.

Aynı dönemde yazılan Kemal Paşazâde mesnevisiyle beraber, yüzyılın bu konudaki en güzel mesnevileri olarak kabul edilen Yusuf u Züleyha mesnevisi Mehmet Çavuşoğlu'nun tenkitli metnine göre 15179 beyitten oluşmaktadır.

Aruzun mefâilün mefâilün feûlün vezniyle yazılmıştır. Eserin başında münacat, tevhid, na't, miraciye, Kanuni Sultan Süleyman Han övgüsü ve sebep-i telif yer alır, ardından aşktan bahseden bir girişle hikâyeye geçilir. Yahya mesnevisi temel motifleri açısından incelendiğinde mesnevide yer alan Züleyha'nın bad-ı sabaya, mah-ı gerduna, afitab a derdini açması epizotu Leyla vü Mecnun mesnevisine gönderme olarak kabul edilebilir. Yusuf zindana düştükten sonra yer alan “Zeliha Mecnun u Şeyda Olup Şeb-i Hicranda Şem-i Şebistana Kelimat Ettiği” adlı bölüm sözü geçen hikâyeye daha açık bir göndermeyi işaret etmektedir.

Mesnevinin nüshaları şöyledir (Çavuşoğlu, 1979).

1. Millet ktp. Ali Emiri Yzm. 986/1
2. İstanbul Üniversitesi Ktp TY 5682
3. British Museum Or. 1147
4. British Museum Or. 7222
5. Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbi 1730
6. Süleymaniye Ktp, Hafız Mehmet Murad, 84
7. Süleymaniye Ktp, Hacı Mahmud Ef. 3441

2.3.2.3. Gubârî

Gubârî, Kanuni Sultan Süleyman dönemi şairlerindedir. “Kâbenâme” adlı eserinde Akşehir’li olduğunu ifade eden şair, Sultan ve Şehzadesinin maiyetinde bulunmuş ömrünün son zamanlarını Mekke’de geçirmiştir. Tezkirelerde âlim, mutasavvıf, edip ve şair olduğu bilgisi yer alır.

İlk eseri Sultan'ın emriyle Firdevsi'nin "Şehname"sini model alarak yazdığı Şahnâme / Süleyman-nâme'dir. Diğer eserleri sırayla, Mekke'de kaleme aldığı Kabenâme'si, haccın âdâp ve faziletlerini anlattığı Menasik'ül- Hac, Mesahatnâme, Şebistan-ı Hayal ve Yusuf u Züleyha mesnevisidir.

Yusuf u Züleyha mesnevisi, Molla Cami ve Hamdi'nin aynı isimdeki mesnevilerine nazire olarak yazılmış bir aşk mesnevisidir. Sebeb-i telif bölümünde, Gubârî, bu mesneviyi yeniden yazmasını kendisine tavsiye eden bir zatın Türkçede derli toplu bir Yusuf u Züleyha'nın eksikliğinden bahsettiğini söyler. Buna göre, Cami ve Hamdi mesnevilerinin konuyla alâkasız bahislere ve gereksiz ayrıntılara girdiği, tertip bakımından düzensiz olduğu ve mesneviyi ağırlaştıracak kadar mufassal olduğu görülmektedir. Kendisinden beklenen ise bu meşhur kıssayı "Yusuf gibi güzel" ve insicamlı bir tertiple, yeniden yazmasıdır.

Mesnevi içerisinde yer alan tarih beytinden H.980 (M.1572-73) tarihinde yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Mekke'de yazılmış ve Sultan II. Selime sunulmuştur.

Eserin H. Aktaş tarafından hazırlanan tenkitli metni 2106 beyittir. Aruzun fâilâtün (feilâtün) mefâilün feilün (fa'lün) vezninde yazılmıştır. Döneminin bir özelliği olarak vezin uygulanışı başarılıdır.

Mesnevinin dili sadedir. Şair, İran tarzı şiirin anlamca muğlâk, girift ve sanatlı söyleyişinden sakınmış ve derli toplu bir üslubu benimsemiş görünmektedir.

Tahkiyesinde dikkat çeken özellik, hikâyenin Yusuf'un ana rahmine düştüğü andan itibaren başlatılmasıdır. Burada şair, daha önceki mesnevilerden farklı olarak Yusuf'un güzelliğini, Sebeb-i Hüsn-i Yusuf Aleyhisselam adlı müstakil bir bölüm halinde işlemiştir. Böylece, hikâyenin olay örgüsünü güzelliğe, güzelliği de bazı hikmetlere bağlamıştır.

Mesnevide bir na't, ardından peygamberin *şakk-ı kamer* mucizesini anlatan bir bölüm, münâcât, sebeb-i telif ve hikâye metni yer almaktadır. Mesnevi boyunca hiçbir gazel, nasihat, nükte vs.ye rastlanmaz (Aktaş,2006).

Mevcut nüshaları şöyledir:

1. Milli Kütüphane A 8527
2. Milli Kütüphane A 690
3. Manisa Muradiye Kütüphanesi, 1215/6

2.3.2.4. Şerîfî

Şerîfî adı, kaynaklarda Şehnâme mütercimi Diyarbakırlı Şerîfî olarak geçmektedir (Tahir, 2000:256). Ancak, söz konusu Şerîfî'nin Yusuf u Züleyha'sı olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca, tarih bakımından da bir uyumsuzluk söz konusudur. Bu isim A.S.Levend'in Yusuf u Zeliha yazan şairler listesinde de yer almaz. Ancak, Zuhâl Kültürel, tek nüshası Londra British Library Or. 6240 kayıtlı olan Yusuf u Züleyha mesnevisini yayınlamıştır.

Mesnevide, eserin H 986/ 1578 yılında ve “Şerîf” mahlaslı bir şair tarafından yazıldığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Tokuz yüz seksen altıda kemine

Şüru ittikte Yusuf kıssasına

Şerîf adıidüp ihsan-ı şamil

Sena-yı şah-ı âdil itdi Kâmil

Eser, konusu ve temel motifleri yönünden diğer mesnevilerle hemen hemen aynıdır. Hikâye içinde Hamdi mesnevisine gönderme yapılmakta, bazı rivayetlerin ondan alındığı açıklanmaktadır. Bununla beraber, Hamdi mesnevisi gibi mufassal değildir.

Kitabında yazar Hamdi Efendi

Belagat milketinün encümendi

Aruzun mefâilün mefâilün feûlün vezniyle yazılan eser, bir münâcâtla başlar; peygambere salât ü selam ve dört halifeye övgü içeren kısa bölümleri, Selim Han'ın

övüldüğü 12 beyitlik bir methiye izler; ardından Sernâme-i Dasitan-ı Yusuf başlığıyla hikâyeye geçiş yapılır.

Dili sade değildir. XVI. ve XVII. yüzyılların sanatkarane üslup endişesi bu eserde de hissedilmektedir (Kültürel, 2001)

2.3.2.5. Ziyâî Yusuf Çelebi

Kaynaklarda hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. A.S.Levend, Latifi Tezkiresini kaynak göstererek bu yüzyılda yazılan Yusuf u Züleyha mesnevi yazarlarından biri olarak Ziyai Yusuf Çelebi'nin ismini anar (Levend, 1967: 99)

Amil Çelebi de onu Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaşayan Yusuf u Züleyha şairlerinden biri olarak sayar (Çelebioğlu, 1994:102).

Bursalı Mehmed Tahir, hakkında pek fazla bilgi vermeksizin onun “fuzala-i şuara”dan, en meşhur eseri “Gülistan Şerhi” olan ve Yusuf u Zeliha mesnevisi de bulunan bir zat olduğunu söyler. İrtihal tarihi olarak da H. 965 yılını gösterir (Tahir, 2000: 293).

M.Tahir'in, Yusuf u Zeliha'dan aktardığı kısa bir bölüm şöyledir:

Çün ire âkıla bir kâr-ı müşkil

Ki düşvar ola andan kâr-ı âkıl

İde aklına bir akılı dahi yar

Ki ola sehl ana ol kâr-ı düşvar

Ziyai Yusuf Çelebi'nin mesnevisinin günümüze ulaşan bir nüshasının varlığına dair kaynaklarda ve Türkiye Yazmaları katalogunda bilgiye rastlanmamaktadır.

2.3.2.6. Nimetullah

Nimetullah'a ait bir Yusuf u Züleyha mesnevisinin varlığından bahseden Levend, buna kaynak olarak Keşfü'z-zünun (C II, s.2055) u göstermektedir (Levend, 1967: 99).

Söz konusu mesnevinin metni mevcut değildir. Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri, Nimetullah maddesinde de, şairin bu adda bir mesnevisi olduğundan bahsedilmemiştir (Tahir, 2000: 171).

2.3.2.7. Celilî

A. S. Levend, bu yüzyılda Yusuf u Züleyha yazan şairler arasında Celili'yi de zikretmekte eserinin bir fotokopisinin kendinde olduğunu bildirmektedir.

Celili'nin eserleri hakkında Yüksek Lisans çalışması ve gazelleri hakkında bir makalesi olan Şevkiye Kazan, Hüseyin Ayan'ın böyle bir eserin varlığına dair Beyani Tezkiresinde geçen bilginin istinsah hatası olduğunu söylediğini aktarmaktadır.

Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Celilî'nin Paris Milli Kütüphanesi'nde bulunan hamsesini incelemiş; Hüsrev ü Şîrîn, Leylâ vü Mecnûn, Gül-i Sad-Berg-i Bî-hâr, Hecr-nâme, Mehek-nâme adlı mesnevileri çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerle edebiyat dünyasına ilk kez tanıtmıştır (Kazan, 2007).

Celili hakkında ayrıntılı bilgi veren bir başka kaynak olan Osmanlı Müelliflerinde, Bursalı Mehmed de, Firdevsi'yle boy ölçüşebilecek çapta bir şair olduğunu söylediği Celili'nin şiirleri ve eserleri hakkında bilgi verirken Yusuf u Zeliha mesnevisi olduğundan hiç söz etmemiştir (Tahir, 2000: 125).

2.3.2.8. Likâî

A.S.Levend, Yusuf u Züleyha yazan şairler arasında Likai'yi de sayar ve kaynak olarak Latifi tezkiresini gösterir (Levend, 1967: 99).

Şentürk de Likai'nin böyle bir eseri olduğuna dair çeşitli kaynaklarda kayıt olduğundan ancak eserin günümüze ulaşamadığından söz eder (Şentürk, 2004: 306).

2.3.2.9. Halife

Levend, Halife'nin "Yusuf u Züleyha" mesnevisi yazmış olduğunu Keşfü'z-zünun'u kaynak göstererek söyler (Levend, 1967: 99). Aynı kaynaktan eserin 7000 beyitlik olduğu ve H. 970'de tamamlandığı da kayıtlıdır. Eserin metni elde mevcut değildir.

2.3.2.10. Karamanlı Kâmi Mehmed

Mehmed Tahir, Zenbilli Ali Efendi'nin kardeşinin oğlu olan Karamanlı Kami Mehmed için "fuzala-yı şuaradandır" ifadesini kullanır. Molla Cami'nin "Yusuf u Züleyha"sını bazı eklemelerle tercüme ettiği yine aynı kaynakta belirtilmektedir (Tahir, 2000: 389). Levent bu konudaki bilgileri; Beyani, Latifi, Kafzade ve Keşfü'z- Zünun'dan aktarmaktadır (Levend, 1967: 99).

2.3.2.11. Şikârî

Asıl ismi Ahmed olan Şikari'nin babası Hasan Bey Diyarbakır defterdarıdır. Keşfü'z-Zünun II.C. de manzum bir "Yusuf u Züleyha" sı olduğu bilgisi kayıtlıdır (Levend, 1967: 99).

2.3.2.12. Manastırlı Kadı Sinan

Beyani tezkiresinde ve Keşfü'z- Zünun C. II de ismi, "Yusuf u Züleyha" yazan şairler arasında geçmektedir (Levend, 1967: 99).

2.3.2.13. Bağdatlı Zihnî

Levend, Riyazî ve Keşfü'z- Zünun'u (C.II, s. 2055) kaynak göstererek Bağdatlı Zihni'yi Yusuf u Züleyha şairlerinden saymıştır (Levend, 1967: 99).

Eser H 1008 / M 1599-1600 yılında yazılmıştır. Padişah övgüsüne ayrılan beyitlerden Kırım Hanı Gazi Giray'a sunulduğu tahmin edilmektedir.

Zihnî, Camî'den etkilenmiştir. Bunu da kendisi mesnevinin yazılış sebebine ayrılan bölümde açıkça ifade eder. Vezin başta olmak üzere Camî'nin eserine sadık kalmıştır. Vezin olarak iki eser de mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûllün kalıbıyla yazılmıştır. Eserin tamamı boyunca aynı kalıp korunmuştur.

Mesnevi 75 mensur bölüm başlığı ve 4778 beyitten oluşmaktadır. Eserde Araapça ve Farsça'nın etkisi yoğun olarak görülmektedir. Arapça, Farsça kelimelerden ve Farsça terkiplerden oluşan beyitlere kıyasla, tamamen Türkçe kelimelerden oluşan beyit ya da mısra sayısının daha az olduğu görülür. Mesnevide yoğun olamamakla

birlikte deyimlere, atasözlerine ve arkaik kelimelere rastlamak mümkündür (Doğan, 2014).

2.3.2.14. Bursalı Hevâî Mustafa

Mehmed Tahir, Bursalı Hevai Mustafa'nın "Yusuf u Zeliha" adlı bir eseri olduğundan söz eder (Tahir, 2000: 389).

2.3.2.15. Rifatî Abdülhay

Mehmed Tahir, Rifati'nin Leyla vü Mecnun ve Yusuf u Züleyha mesnevileri olduğundan bahsetmektedir (Tahir, 2000: 185).

2.3.2.16. Ahmed Mürşidî

Bursalı Mehmet Tahir, onun "meşayih-i âşikin" den "Diyarbakir"li bir zat olduğunu söyler (Tahir, 2000: 33). Eserleri içinde en meşhur olanı Ahmediye'sidir. Yusuf u Zeliha şairi olarak da anılmaktadır.

Eser, Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup beyit sayısı 2590'dır. Mesnevilerde konuya girilmediği halde Ahmedî, buna uymayıp eserin başında yazdığı üç beyitten sonra direk konuya başlamıştır.

Eserde mesnevi nazım şekli yanında gazel, muhammes, kaside gibi nazım şekilleri mevcuttur. Mesnevi fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Mefâilün mefâilün feûlün ve fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıpları da kullanılmıştır.

Eserde oldukça sade bir dil kullanılmıştır. Ahmedî mahallî unsurlara yer vermiş, atasözleri ve deyimler kullanmış, halk söyleyişlerini ustalıkla mesneviye taşımıştır (Kadıoğlu, 2009).

2.3.2.17. Kerküklü Mehmet Nevrûzî

Kerküklü şairin doğum tarihi belli değildir. Hayatı hakkında da pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Kerkük'ün Piryâdı Mahallesi sakinlerinden Nevruz Ağa'nın oğludur. Dönemin geçerli ilimlerini tahsil ettiği bilinen şair, bilhassa Yusuf u Züleyha mesnevisiyle tanınmıştır. Ölüm tarihi 1795'tir. Yusuf u Züleyha adlı eserin Kerkük'te

pek çok yazma nüshası özel kütüphanelerde bulunmaktadır. Eser hakkındaki ilk çalışma Ata Terzibaşı'na aittir.

İki cilt hâlinde düzenlenen ve mesnevi tarzında yazılan eserin ilk yarısı aruzun "mefâîlün mefâîlün feûlün", ikinci yarısı ise "fâîlâtün fâîlâtün failün"kalıpları ile yazılmıştır. Eserin arasında 21 parça gazel tarzında yazılmış manzume de yer almaktadır. Eserin tamamı toplam sekiz bin beyit dolayındadır. Beyit sayısı itibarıyla yazılan en hacimli mesnevidir. Dil bakımından da sade olan eser, yerli deyim ve sözlerle süslüdür.

Terzibaşı eseri, "mazmun bakımından destanı motiflerle süslü ve gayet çekici ve edebi değeri yüksek" olarak tanımlamaktadır (Terzibaşı, 1998: 60-94).

Ayrıca, Çoban Hıdır Uluhan tarafından eserin tenkitli metni yayınlanmıştır (Uluhan, 2007).

2.3.2.18. Köprülüzâde Esat Paşa

Sadrazam Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa'nın oğludur. Eğriboz ve Hanya valiliklerinde bulunmuş bir devlet adamıdır. Şiirlerinde "Es'ad", "Hicri", "Haşim" mahlaslarını kullanan Es'ad Paşa, oldukça güçlü bir eğitim alarak yetişmiştir.

Hakkında bilgi veren, Sicil-i Osmanî, Safai gibi kaynaklar kendisinde ilmi yönün galip olduğunu bununla beraber, şairlik vasfının da bulunduğunu bildirmektedir.

Esad Paşa'nın Yusuf u Züleyha'sının günümüze ulaşan nüshası yarımdır. Kurgusal özellikler bakımından Hamdi mesnevisine benzemektedir (Akış, 2003).

2.3.2.19. Hevâî Abdurrahman Efendi

Osmanlı Müelliflerinde, "ulema ve şuaradan bir zat olduğu" bilgisi geçmektedir (Tahir, 2000: 489).

Divanının yanı sıra Vamık u Azra ve Yusuf u Züleyha adlı manzumeleri olduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Ancak mesnevi günümüze ulaşmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞERÎF VE KISSA-İ YÛSUF MESNEVİSİ

1.1. ESERİN MÜELLİFİ

Çalışmamızın temelini oluşturan *Kıssa-i Yûsuf*'un müellifinin kim olduğu, ne zaman ve nerede yaşadığıyla ilgili elimizde bir kayıt mevcut değildir. Eserin müellifinin isminin ya da mahlasının Şerîf ya da Seyyid olduğunu düşünüyoruz. Bu sonuca eserde geçen şu beyitlerden vardık.

Hağ Te'âlâdan dile imdi **Şerîf**

Ma'rifet bahş ide saña ol laîf (44)

İy **Şerîf** Hağ yola yilte hağkı sen

Emr-i mâ'rif eyle hağa söyle sen (1891)

Hağ Te'âlâ rahmet eyleye aña

Fâtihayla **Seyyidi** bunda aña (1908)

Edebiyatımızdaki Şerîf ismine göz attığımızda karşımıza çıkan XVI. yüzyıl şairlerinden Eğirdirli Şerîfi Mehmet'tir (Kültürel, 2009: 427). Elimizdeki eser bu müellifin eserine konu bakımından benzese de aruz farklılığından dolayı aynı kişiye ait olmadığını düşünüyoruz. Eğirdirli Şerîfi Mehmet'in eseri *mefâilün mefâilün feülün* kalıbıyla yazılmıştır.

1.2. ESERİN ADI

Mesnevi, *Kıssa-i Yûsuf 'Aleyhisselam* başlığıyla yazılmıştır. Eser, *destan* ve *Kıssa-i Yûsuf* olarak mesnevideki bazı beyitlerde de ifade edilmektedir.

Dilerem ben söyleyem bir dâsitân

Kıssa-ı Yûsuf'u eyleyem beyân (49)

ıŖŖayı Yûsuf aŖaŖdan görmüŖem

Bir nice tefsîr içinde görmüŖem (61)

Bu mübârek dâsitân oldu tamam

Yûsuf u Ya'ub iŖi oldu tamam (1899)

Kim ula urup diñlerise

ıŖŖa-i Yûsuf'ı ol diñlerise (1902)

1.3. ESERİN NAZİM ŖEKLİ VE VEZNİ

Eser, mesnevi olarak yazılmıŖtır. *Ŗi'r-i VaŖf-ı Yûsuf 'Aleyhi's-selâm* ve *Ŗi'r* baŖlıklı bölümlerde bazı beyitler *gazel* olarak yazılmıŖtır. Fakat bu beyitler tam bir gazel özelliği taŖımamaktadırlar. Kafiye Ŗeması olarak gazele benzemektedirler.

Eser, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıŖtır. Bazı beyitler ya da dizelerin bu kalıba uymadığı görülmüŖtür.

Ba'zı buğdayı ekin eyleyesiz

Ba'zısın Ŗapı bir oyasız (1017)

Görmedük anda bir zerrece suç

Yâhud itmiŖ ola kimesneye güc (1046)

1.4. ESERİN BEYİT SAYISI

Eserin herhangi bir yerinde beyit sayısıyla ilgili bilgi bulunmamaktadır. ÇalıŖmamıza göre eser 1916 beyitten oluŖmaktadır.

1.5. ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ

Müellif, eseri yazma sebebini eserin giriş ve sonuç bölümlerindeki bazı beyitlerde ifade etmiştir. Bunlardan giriş bölümündeki bir beyitte gül bahçesinin güllerini ehline koklatmak istediğini söyler.

Girmişsin sen kaşas gülzârına

Güllerin çoğuladasın ehline (45)

Sonuç bölümünde doğru yolda olmak gerektiğini ve halkı doğru yola sevk etmek istediğini söyler.

İy Şerîf Hâk yola yilte halkı sen

Emr-i ma' ruf eyle halka söyle sen (1891)

Olma sen dahı veli yoldan ırak

Kim ırak olursa çeker ol firağ (1892)

Tâ ki te'şîri eyleye halka sözüñ

Yol içinde olmağa sâ'y it özüñ (1893)

1.6. ESERİN YAZILDIĞI TARİH

Eserin yazılış tarihiyle ilgili müellif tarafından yazılan herhangi bir tarih kaydı bulunmamaktadır. Elimizdeki eserin istinsah tarihi ise müstensih tarafından son sayfada “şehr-i şa'bân yevme aḥad fi-beldeti ḳuds-i şerîf min şuhûr-i sene sitte sittine senete ve tis'a mie” ifadesiyle 1 Şaban 966 olarak ifade edilmiştir. Miladi olarak 9 Mayıs 1559 tarihine denk gelmektedir.

“XIV. yüzyıl, XIII. yüzyıla birlikte Klasik Türk edebiyatımızın mesnevi sahasında ilk numunelerinin de verilmeye başlandığı yüzyıldır. Türk dili ve edebiyatının tarihî

gelişiminin aydınlatılabilmesi için önemli bir devreyi oluşturan bu yüzyıllardan -müteakip dönemlere nazaran daha az olmakla birlikte- günümüze birçok mesnevi gelebilmiştir.” (Çelebioğlu, 1999: 43).

Mesnevileri “halk tipi mesneviler” ve “edebî-ilmî mahiyetteki mesneviler” olmak üzere başlıca iki grupta toplanabiliriz. Şerîfî'nin bu mesnevisi aşağıda saydığımız özelliklerden çoğuyla “halk tipi mesneviler”le örtüşmektedir.

1. Beyit adedinin az olması,
2. Tek bir vezin kullanılması,
3. Kafiye ve vezin bakımından daha fazla ihmallerin bulunması,
4. Tertip hususiyetinin daha basit bir şekilde uygulanması, tevhidî bir giriş ve salâvattan sonra hemen konuya başlanması, çok kere tevhid, münâcat vs. nin ayrı bölümler halinde değil iç içe yazılması, sebeb-i telif, hâtîme, padişah methi bölümlerinin bulunmaması.
5. Halk için yazılıp dolayısıyla meclislerde şifâhî olarak okunduklarından dillerinin sade, tasannu'dan uzak, mevzularının dinî, ahlakî ve hamasî olması. (Çelebioğlu, 1999: 45).

Beyit sayısı iki bin civarındadır. Şerîfî'nin eseri beyit sayısı yönüyle bu kurala yakındır.

Eserimizde kullanılan tek vezin daha önce de söylediğimiz gibi fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün'dür. Bu vezne uymayan beyitler olsa da bunun dışında kullanılan vezin yoktur. Bu da vezin bakımından ihmallerin olduğunu ortaya koymaktadır.

Şerîfî'nin mesnevisi tertip hususiyeti bakımından tevhidî bir giriş ve salâvat ile başlayıp dört halifeye methiye ve sebeb-i te'lif ile devam eder. Arkasından konuya girilir. Padişah methi bölümü yoktur. Hatime bölümü yer almaktadır ama bunlar içi içe geçmiş durumdadır.

Eserimiz dînî ve ahlâki konunun anlatıldığı bir mesnevidir. Aşağıda verdiğimiz örneklerden yola çıkarak meclislerde şifâhî olarak okunmuş olduğunu düşünüyoruz.

İşid imdi bir laîfe dil-şitân

Ara yirleri ola pür gülistân (66)

İşid imdi Yûsuf'ũñ ahvâlin saña
Aydıvirem ger **kulak ursañ** baña (1220)

Girü **diñle** ol 'Azîz hikâyetin
Aydayım bir bir hem anuñ gâyetin (808)

Eserimizin XIV. - XV. yüzyıllarda yazılmış olabileceğini gösteren diğer bir husus söz varlığıdır. Eserimizde Arapça ya da Farsça kelimelere göre Türkçe kelimelerin fazla kullanılması bu dönemin özelliklerindedir.

Bir diğer husus dil özellikleridir. Şerîf'in mesnevisi dil özellikleri bakımından XIII-XV. yüzyıllar arasındaki eski Anadolu Türkçesi dilinin özelliklerini taşımaktadır. Bu hususla ilgili gerekli tetkikleri dil ve imla özellikleri bölümünde ele aldık.

1.7. ESERİN KAYNAKLARI

Şerîf'in eserinin kaynaklarını dini, şifahî ve edebi kaynaklar olarak ele alabiliriz.

1.7.1. Eserin Dini kaynakları:

Yusuf kıssası Kur'an-ı Kerim'de 12. sure olan "Yûsuf Suresi"nde geçmektedir (Kur'an-ı Kerim 2009: 234-247). Aşağıdaki beyitte olduğu gibi hadis-i şerif de kaynak olarak belirtilmiştir.

Hâk kelâmıdur bu sözlerüm saña
Hem hadis ile haberdür bu saña (1812)

Bununla beraber verdiğimiz beyitlerde ifade edildiği gibi surenin sebab-i nuzulünü rivayet eden İbn-i Abbas da kaynak olarak gösterilmiştir.

Bir gün ol sultân-ı kevneyn-i cihân
Ol Rasûlallâh habîb-i pâk-i cân (53)

Otururdı halvetinde gönli şâd

Vardılar yanına aşhâb u 'ibâd (54)

Didiler yâ rahmeten li'l-'âlemin

Bize eglence olsa yâ emîn (55)

Anuñile gönümüz egleyedük

Vaqtile bir oquna diñleyedük (56)

Didi anlara Muḥammed Muştafa

Ḥaḳ viri biye olavüz pür şafa (57)

İndi ol demde hemandem Cebrail

Kışşayı Yûsuf getürdi bellü bil (58)

İbn-i 'Abbas'dan rivâyet böyledür

Ḥaḳ kelâmında қаşaşda böyledür (59)

İndi anda sûre-i Yûsuf tamâm

Ḥaḳ budur söyledüm sözi tamâm (60)

Қıшşayı Yûsuf қаşaşдан görmüşем

Bir nice tefsîr içinde görmişем (61)

Gördüğüm bigi virürem ben ḥaber

Ḥaḳ kelâmıyla gelendür mu'teber (62)

Dünyada bundan yekirek kışsa yok
 Kışsa çokdur veli bundan yahşısı yok (63)

Bu kaças emsâli hiç bir kışsa yok
 Kışsa çokdur bunda likin hişşe çok (64)

Aydayım bu kışşayı burhân-ile
 Zire öğdi Hâk Çalap Kurân-ile (67)

Tola anuñ cism-i cânı pür îmân
 Hâk kelâmın diñleyen bulur îmân (1904)

1.7.2. Eserin Şifahi Kaynakları

Eserin şifahî olarak bazı kaynaklarının olduğunu eserde geçen şu beyitlerden anlıyoruz:

Tâ ki söylemegüñe kuvvet ola
 Diñleyen kişilere rahmet ola (48)

Dilerem ben söyleyem bir dâsitân
 Kışsa-ı Yûsuf'u eyleyem beyân (49)

Söyleyem bu kışşayı aşlı-y-ıla
 Diñle sende bilesin aşlı-y-ıla (52)

Söylerem ben bu hikâyeyi saña
 ‘Âşikâne sen kulağ ursañ baña (65)

İşid imdi bir laṭife dil-şitân

Ara yirleri ola pür-gülistân (66)

Girü diñle ol 'Aziz hikâyetin

Aydayım bir bir hem anuñ gâyetin (808)

İşid imdi Yûsuf' uñ ahvâlin saña

Aydıvirem ger kulaḡ urşañ baña (1220)

1.7.3. Eserin Edebi Kaynakları

Bazı edebi eserlerde eserin kaynak olarak esinlendiği müellif veya eserlerden bahsedilmektedir. Bu vesileyle eserin edebi kaynakları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Şerîf'in eserinde böyle bir durum göze çarpmamaktadır. Ancak XIII-XV. yüzyıllar arasında yazılan Kışsa-i Yûsuf eserlerinin çokluğu ve birbirlerine benzerlikleri sebebiyle birbirlerinden etkilenmeleri gayet tabii olabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KISSA-İ YÛSUF'UN İNCELENMESİ

2.1. KISSA-İ YÛSUF'UN DIŞ YAPISI

2.1.1. Nazım Şekli

Şerîf'in eseri mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. Eserde ara gazeller de yer almaktadır.

Mesnevilerin genel planında yer alan bölümler şu şekilde tasnif edilir (Ünver, 1986: 432-448):

A. Giriş Bölümü

1. Besmele
2. Tevhîd
3. Münâcât
4. Na't
5. Mi'râc
6. Mu'cizât
7. Medh-i Çehâr-yâr
8. Padişah İçin Övgü
9. Devlet Büyüğüne Övgü
10. Sebeb-i Te'lif

B. Konunun İşlendiği Bölüm

C. Bitiş Bölümü

1. Tanrı'ya "hamd ü senâ" ve dua
2. Sultana övgü ve saltanatının devamı için dua
3. Şairin eseriyle ve şairliğiyle övünmesi
4. Tanınmış mesnevi şairleri ve eserlerini anma
5. Şairin eserine verdiği ad

6. Hasetçilere, acemi ve dikkatsiz müstensihlerle metni doğru dürüst okuyamayan okuyuculara yergi, bunların esere vereceği zarardan Tanrı'ya sığınma
7. Mesnevinin beyit sayısı
8. Mesnevinin yazılışıyla ilgili tarihler
9. Okuyucudan hayır dua isteme
10. Mesnevinin vezni

Şerîf'in elimizdeki eseri ilk dönem eserlerinden olduğu için yukarıda saymış olduğumuz tasniflerin tamamına haiz değildir. Eser, **giriş** bölümünde besmeleden sonra 16 beyitlik tevhitle başlamaktadır. Sonrasında eserimiz "FÎ BEYÂN-I NA'T-I SEYYİDÎ'L-MÜRSELİN 'ALEYHİSSELÂM" başlığıyla 18 beyitlik "na't"la devam eder. Akabinde "FÎ MEDHÎ'L-HULEFÂ'Î'R-RÂŞİDÎN" başlığıyla 10 beyitlik "Medh-i çehâr-yâr" bölümü yer alır. 44-67. beyitler arasında Yusuf suresinin sebab-i nüzulü, sebab-i te'lifi ve kıssanın güzelliği anlatılmıştır.

Konunun işlendiği bölüm 68-1899 numaralı beyitler arasını kapsamaktadır. 68. beyitten sonra yeni bir başlık eklenmeden kıssaya başlanmıştır. Sonrasında yer alan başlıklar ve başlık niteliğindeki beyitler şunlardır:

Şİ'R-İ VAŞF- I YÛSUF 'ALEYHİ'S-SELÂM

FÎ BEYÂN-I RÛ'YÂ'YI YÛSUF 'ALEYHİSSELAM

Şİ'İR

GİRİFTENİ YÛSUF CEBRAİL 'ALEYHİ'S-SELÂM

166'dan itibaren kardeşlerinin babalarına ne diyecekleri anlatılmış.

Ya'qub anda kaldı çünkim derd-ile

Kışşa-ı Mâlik getürelüm dile (227)

FÎ BEYÂN-I RÛ'YÂ'YI MÂLİK DER-VAŞF-I YÛSUF 'ALEYHİSSELÂM

Meclis-i kışşa girü yâd idelüm

Meclis-i sâniye bünyân idelüm (367)

(Bu beyit kırmızıyla yazılmış.)

Ƙışşa-i vaşfı Zeliha bu-y-ıdı

Mağribin sultânınuñ kıızı-y-ıdı (473)

Gelelüm biz yine Yûsuf zikrine

Kim ‘Azîz olur mı anı fikrine (558)

(Bu beyit kırmızıyla yazılmış.)

Girü diñle ol ‘Aziz hikâyetin

Aydayım bir bir hem anuñ gâyetin (809)

İbn-i Abbas böyle buyurdu hoca

Mısır sultanı yaturdı bir gice (965)

Gine söze bunda bünyâd idelüm

Yûsuf’uñ Ƙardaşların yâd idelüm (1279)

Burada bu sözi eyledük tamâm

Başlayalum âhirine ve’s-selâm (1820)

Bu mübârek dâsitân oldı tamâm

Yûsuf u Ya’Ƙûb işi oldı tamâm (1899)

Bitiş bölümünde Ƙarşımıza şairin okuyanlardan dua istediği beyitler çıkmaktadır.

Kim ide âhirinde bir du’â

Eyleye hoş şıdķ ile aña du'â (1906)

Haķ Te'âlâ rahmet eyleye aña

Fatihayla Seyyid'i bunda aña (1907)

2.1.2. Vezin

Şerîf'in mesnevisinde kullandığı vezin Eski Anadolu Türkçesinin manzum eserlerinde sıkça kullanılan *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*'dür.

“Özellikle uzun sesli bulunmayan Türkçede kelimeleri aruz kalıplarına yerleştirmek oldukça güçtür. Bunun için şairler bu ölçüyü daha kolay kullanabilmek ya da beytin ahengini artırmak için bazı yollara başvurmuşlardır. Bunlar aruz uygulaması içinde çok kullanılan Vasl, İmale ve Zihaf'tır.” (İpekten, 2004: 142).

İmale: Kısa bir heceyi, ölçüye uydurmak amacıyla uzun hece değerinde okumaktır (Kurnaz, 2002: 70).

Soñra idüñ ibn-i Yâmin'e selâm

Hasret **odı** Yûsufi yakdı tamâm (942)

Gözi görmez olmışıdı günde bir

Elin aldı yitdi **anı** günde bir (1228)

Vasl (Ulama): Uzun bir heceyi kapalı hece haline getirebilmek için, sonu ünsüzle biten bir kelimeyi, kendisinden sonra gelen ve ünlüye başlayan kelimeye ulayarak okumaktır (Kurnaz, 2002: 70).

Vârihu sergeşte hayrân oldılar

'**Ayb iderken** hep peşimân oldılar (770)

Halk arasında olunca zâhire

Yidiler bir yılda irdi âhire (1147)

2.1.3. Kafiye

Şerîf'in mesnevisinde kafiye yönünden hatalar bulunmaktadır.

Şubh-ı şâdık rûşen oldu çün **sabâh**

Şahn-ı dünya düşen oldu **ser-te-ser** (1502)

Hağ dilerdiñ seni kılaydı **şâh**

Nicesi kılısaruduk bir **tabağ** (1612)

Âhîri düşden olur girü **necât**

Mihnete şabırda itmeye **şitâb** (1055)

sabâh- ser-te-ser / şâh- tabağ / necât- şitâb kelimeleri arasında bir ahenk yoktur.

Bunun yanında kafiyenin sağladığı ahengin rediflerle sağlandığı beyitler de bulunmaktadır.

Menzile varmağ odur kim **varasın**

Hağ ne emr itdi o yolu **varasın** (39)

Siz kilidi benüm elümde **bilüñ**

Çurtıluñ siz çorçudan varuñ **gidüñ** (877)

Mısra sonlarında ahengi sağlamak için kelime ya da ek halinde redifler kullanılmıştır.

Sulţan aydur düşi ta'bir **eylesün**

Ta'bîrin heb şaña taqrir **eylesün** (1011)

Sâkî aydur ol zaman kim sen beni

Zindana şaldıñdı ben miskini (998)

Mesnevîde kâfiye-i mücerrede ve kâfiye-i mürekkebe çeşitlerine örnekler bulunmaktadır.

2.1.4.1. Kâfiye-i mücerrede:

Sadece revînin tekrarından meydana gelen kafiyelerdir.

İki biñ kız iki mâh-pâre kul

Tonları altun tururlar sağ şol (1310)

Eyle buyurdı Zeliha'ya du'â

Çılasın kim hâceti oldu revâ (1262)

Fürkat elinden yüregi bağı baş

Gözlerinden gül yüzi olurdu yaş (1384)

kul- şol kelimelerindeki l'ler, du'â- revâ kelimelerindeki â'lar, baş- yaş kelimelerindeki ş'ler mücerred kafiyedir.

2.1.4.2. Kâfiye-i mürekkebe:

Birden fazla ses benzeşmesinden meydana gelen kafiyelerdir.

Dirilüp hep ittifâk eylediler

Ya'kûba gör ne firâk eylediler (103)

Gökleri saķf eyledi yaratdı 'arş

Döşedi altına yiri kıldı ferş (7)

Halk arasında olunca zâhire

Yidiler bir yılda irdi âhire (1147)

ittifâk- firâk / 'arş- ferş / zâhire - âhire kelimelerinde mürekkebe kafiye örnekleri mevcuttur.

Mürekkebe kafiye; mürdefe, mukayyede ve mü'essese olmak üzere üçe ayrılır.

Kâfiye-i mürdefe: Revîden önce ridf (â,î,û) bulunan kafiyelerdir.

Ol zaman çıksam olur zindândan

Sultana karşı taram ben cândan (1037)

Fikir verür Yûsuf anda ol zamân

Yir arar kim kaçâ ola ol nihân (657)

Anda altundan kodı bir taht-ı küşâd

Otura Yûsuf Zelîhâ gönli şâd (627)

zindândan - cândan / zamân – nihân / küşâd- şâd kelimeleri mürdef kafiye'dir.

Kâfiye-i mukayyede: Revî ve kaydan meydana gelen kafiyelerdir.

Tâc u taht u saltanat terk eyledüm

'Işk-ı Yûsuf canuma berk eyledüm (1206)

Key za'îf olmuş pirdür çekdi renç

Olmasun kim kıla arduñca ilenç (1481)

Biri aydur virdi saña mâl-ı genc

Senden oldı cânına biñ dürlü renc (776)

terk –berk / renç – ilenç / genc – renc kelimeleri mukayyed kafiyedir.

Kâfiye-i mü'essese: Revîden önce dahîl ondan önce de te'sis bulunan kafiyelerdir.

Ben aña kaçd-ı melâmet itmeyem

Evine anuñ hıyânet itmeyem (644)

Yûsuf-ı mazlum hikâyet başladı

Ol Zelîhâ'dan şikâyet eyledi (707)

Şehr içinde ben 'alâmet olmuşam

Ne diyem halka melâmet olmuşam (1209)

melâmet - hıyânet / hikâyet - şikâyet / 'alâmet – melâmet kelimeleri mü'essese kafiyedir.

2.1.4. Dil ve İmla Özellikleri

2.1.4.1.İmla Özellikleri

Uygur İmlâsına Uygun Örnekler:

- a) Kalın sıradan kelimelerde de س kullanılması: saç (499), sıkırım (851)

- b) ç ve p ünsüzlerinin چ ve پ harfleriyle yazılması: Güc (1816), icdiler (1839), kaç (1864), Gelüb (1873), urub (1875), kıobdı (1876), idüb (953), sürüb (986),

Arap-Fars İmlâsına Uygun Örnekler:

- a) Ünlülerin yazılmaması: yigirmi (1822),
- b) ñ için ك kullanılması: biñ (1686), birinüñ (1737)
- c) Tenvin kullanılması: andan (1399)
- d) Yükleme hali eki olarak ع (ye) yerine ء (hemze) kullanılması:

Nefsi ider kişi rüsvâyı halk

‘Akla uyan olmaya rüsvâyı halk (1817)

2.1.4.2.Dil Özellikleri

2.1.4.2.1. i/e Meselesi

Eski Anadolu Türkçesi devrinin diğer eserlerinde olduğu gibi Eski Türkçede kelime başında ve ilk hecede bulunan “i” ünlüsü (Karahan, 1994: 43) eserimizde de korunmaktadır.

it-“etmek” (1008), yir “yer” (1016), yil “yel” (8), gice “gece” (1000), di-“demek” (1003), vir- “vermek” (1006), yidi “yedi” (1014), yi- “yemek” (1019), iy “ey” (1048), ir- “ermek” (1087), in “en” (1107), bil “bel” (1112), biş “beş” (1151), yit-“yetmek” (1334), girü “geri” (1335), iriş- “erişmek” (1819), işig “eşik” (1874), gey-“giymek” (1111), ...

2.1.4.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

2.1.4.2.5.1.Eski Türkçeden Beri Yuvarlaklığını Devam Ettiren Kelimeler

ağu “zehir” (1362), altun “altın” (1622), içün “için” (1406), incü “inci” (566), kamu “hep, bütün” (1487), karşı “karşı” (1505), kendü “kendi”(1576), tamu “cehennem” (1177), yaşduğ “yastık” (950), yavuz “kötü, fena” (1380),

2.1.4.2.5.2.Ses Düşmesiyle Meydana Gelen Yuvarlaklıklar

kapu (1392), şaru (841), tapu (389),

2.1.4.2.5.3.Eklerde Görülen Yuvarlaklıklar

virür (1000), geldiñüz (1414), geldük (1415), bilmesün (1439), yüriyelüm (1486), kalduruñ (1608), eyledüñüz (1605), şatun (1632), kıtur (934), kıtuñ (1877), yaraşur (934), niğarumı (1410), yaşlaruñ (1424), arkadaşlaruñ (1424), aşlumuzda (1462), karşıısına (1505), benümle (1429), senüñ (1440), bizüm (1462), isteyüp (1442), çıkuban (1450), virmeyüp(1454), işidüp (1586), eylük (1458), arduñca (1481), kuvetlüdür (1487), yanduram (1544), yazlu (1572), ayrılık (1633), karıcuğ (1649), birazcuğ (1712), şübhesüz (1911), işidür (1868), yazuda (1418), girü (1443), degül (1477), kavüm (1757), bellü (1681), yanındadır (911), emrinsüz (1358),

2.1.4.2.5.4.Eski Türkçeden Beri Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Olarak Düz Ünlü Taşıyan Kelimeler

gümüş (1767), kurı (1879), toğrı (1527), doğru (1890),

2.1.4.2.5.5.Eklerde Görülen Düzlükler

kıllığa (1529), kırkı (1876), olmuş (1869), düşürdi (1878), düşdi (1876), kurıdı (1879), bozılır (908), oturmuşdur (909), olııardur (1128), görince (1871), üstinden (1880), okı (1881), rasüline (1886), yolıdur (1895), günü (905),

2.1.4.2.3. Fiilimsi Ekleri

2.1.4.2.5.1.Sıfat-Fiil Ekleri

- An isteyeniñüz (876),
- dUk didüğüm (1021), yidügi (204),
- mAz Şıdkı olmaz kişi (1896),

2.1.4.2.5.2.Zarf-Fiil Ekleri

-A	döge döge (290),
-Up	Sanup (1050), varup (1374), alup (1444)
-UbAn	uğurlayuban (1460), dutuban (1648), aluban (1442)
-IncA	olunca (1147), gelince (174),
-dUkçA	bakdıkça (1080), söyledükçe (1084), yitdükçe (969), okudukça(1548),
-ken	gideriken (902), geçeriken (1649),
All	uralı (1077), gideli (1664),

2.1.4.2.4. Hal Ekleri

2.1.4.2.5.1.Belirtme Hâli Eki: -î

Zindancıyı (911), düşümi (1001), zindanı (1031), halkı (1221), âşıkunı (1245),
ucını (1251), rahmeti (1269), temâşâyı (1277), tonları (1310),

2.1.4.2.5.2.Yönelme Hâli Eki: -A

Başuma (1001), baña (1002), saña (1002), Yûsufa (1009), halka (1209),
dergâhına (1260), söze (1279), Ken'ana (1281), tahtına (1309), kapuya (1225),

2.1.4.2.5.3.Bulunma Hâli Eki: -dA

Elümüzde (1043), demde (1047), saltanatda (1113), Kapusunda (1187), 'ışkında
(1195), kişide (1210), gönümde (1248), rivâyetde (1286),

2.1.4.2.5.4.Ayrılma Hâli Eki: -dAn

Düşden (1009), tohumdan (1019), yigiden (1048), ibrüşümden (1109), taşadan
(1116), ilerüden (1224), İlerüden (1268),

Eski Türkçenin ayrılma durum eki olan –dın / din bir kelimedede karşımıza çıkmaktadır. **öñdin** (1194), **bendin** (1202)

2.1.4.2.5. İyelik Ekleri

2.1.4.2.5.1. Tekil 1. Şahıs: -(U)m

didügüm (1021), ‘ömrüm (1370), heybetümünden (1507), katuma (1509),

2.1.4.2.5.2. Tekil 2. Şahıs: -(U)ñ

sevdiğüñ (939), gönlüñ (1095), fehmüñe (1143), hâlüñi (1343), hattüñ (1354), hasretüñi (1343), ahvâlüñi (1343), koluña (1396),

2.1.4.2.5.3. Tekil 3. Şahıs: -I / sI

yüregini (1366), gözi (1387), îmânına (1405), gönli (1435), suçundan (1479), atası (1510), kapusu (1517),

2.1.4.2.5.4. Çoğul 1. Şahıs: -(U)mUz

aklumuz (1045), atamuza (1319), onumuz (1325), aşlumuzda (1462), ceddümüz (1463), yüklerümüzü (1465), kavlumüzde (1470), kulumuz (1577),

2.1.4.2.5.5. Çoğul 2. Şahıs: -(U)ñUz

huccetiñüz (1350), isteyeniñüz (876), ikiñüz (1321), atañuzdan (1333), biriñüz (1379), eylünüz (1459),

2.1.4.2.5.6. Çoğul 3. Şahıs: -lArI

kullarıña (1161), gözlerinden (1372), kardeşleri (1419), bağların (1595), başlarını (1609),

2.1.4.2.6. Kip Ekleri

2.1.4.2.6.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi: -dI / -dU

kırıldı^ğ (1155), söyleş^diler (1436), a^ğıt^dum (1368), o^ğı^tdı (486), şar^ğı^tdı (251), yazıldı (899), gedilmedi (341), iş^tdü^ñ (1501), geldük (1501), it^diler (1503), çağ^ırdı (1506), iriş^di (1521), git^diler (1524), bil^di (1529), ^ğo^ğdu^ğ (1530), cü^şa geldi (359), neyle^dü^ñüz (1579), gider^di (1618),

2.1.4.2.6.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi: -mİş / -UpdUr

girmişem^dür (854), toyur^mış (529), delmiş (1508), itm^mış (1549), alm^mış (1558), yavu kıl^mışam (353), virm^mış^di (1573), yazıl^mış (1575), oturm^mış (1604)

2.1.4.2.6.3. Gelecek Zaman Kipi: -IsAr / -ıcak

no'lısardur (855), gelü^ser (1001), götür^ser^di (666), şatı^cak^ğ (1570),

2.1.4.2.6.4. Şimdiki Zaman Kipi: -yor

kanı^yor (764),

2.1.4.2.6.5. Geniş Zaman Kipi: -r / -Ar / -Ur

tutu^şur (613), e^kdür^{ür} (1100), gey^dür^{ür} (751), şat^ulur (472), görⁱnür (673), çekⁱnür (688), yay^ğanur (373), kıl^ırsan (346), uyanur (365), gel^{ür} (1510), şat^ırsız (1512), tertib kılur (1533), ya^ğar (1548), gül^{er}ken (1590), de^per (1520),

2.1.4.2.6.6. Emir

alu^ñ (1029), gel^üñ (1029), ^ğoma^ñuz (1016), ek^üñ (1016), o^ğısun (1034), ilet^Ø (1026), kılma^Ø (1506), ^ğo^ğıl (1506), şanma^ñ (1561),

2.1.4.2.6.7. İstek: -sA

alalum (1471), olasin (961), kesevüz (1043), yiyevüz (1043), yiyesiz (1139), unutmayasın (902), utlayalum (816), gidereler (753), iş^leyevüz (348), baş^layavuz (348), şanasın (1551), inanavüz (863),

2.1.4.2.6.8. Şart

görsek (863),

2.1.4.2.7. Yapım Ekleri

2.1.4.2.7.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

-An	oğlan (1151),
-cA/çA	kavlüñüzce (1471), artlarınca (1452), yetecekçe (1334), tizce (1335), dilce (1066),
-cAk/-çAk	gökcek (995), dahilcuğ (1016),
-cI/-çI	zindancıyı (911),
-cUk/-çUk	kerrecük (670), qarıcuğ (1224),
-dAş	yoldaş (869), qarındaşımı (1391),
-I	kızıl (1395),
-IAk	otlağumuzda (1325)
-II/-IU	bağlu (1111), ağulu (817), suçlu (315),
-IIk/-IUk	casuzlığa(1321), kethudalık (1096), kandalığına (480), muştılık (237), ucuzlıkda (1016), kızlık (1014),
-(I)ncI	dördüncü (1150),
-sIz/-sUz	kilesiz (1460), gözsüz (1327), suçsuz (308),
-Ar	ikişer (1382), birer (738),

2.1.4.2.7.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

-A-	kanayur (734),
-IA-	bağladılar (1589), yükledi (424),

-l- eksilür (1345), inceldi (1327),

-lAş- andlaşup (828),

2.1.4.2.7.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-Ar- gidereler (753), çıkarur (1400),

-dUr- Ekdürür (1100), geydürür (751)

-Ur- toyurmuş (529),

-l/--(I)l/--(U)l- yazıldı (999), satulur (472), dikilmiş (1110),

-n/--(I)n/--(U)n- görünür (673), çekinür (688), yaykanur (373),

-ş/--(I)ş/--(U)ş- söyleşdiler (1436), tutuşur (613), yaraşur (1113),

-t/--(I)t- akıtdum (1368), okıtdı (486), sarkıtdı (251),

2.1.4.2.7.4. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-k/-k yara~~k~~ (1672), büyük (972), kuşa~~k~~ (620),

-Ak bıça~~k~~ (756),

-gU/-kU sevgülü

-I/-U yazı (1052), korkudan (877),

-(I)m/--(U)m dilim (769), ölüm(935),

-Ik/-Uk bölük (1871)

-mAk yimek (1120), içmek (1120), geymek (1120), görmek (1023),
gitmek(876), fikr itmek (1015),

-mIş yimiş (1148),

-IU döşelü (1109), kaşelü (1109)

2.2. KISSA-İ YÛSUF'UN İÇYAPISI

2.2.1. Hikâyenin Özeti

Yakup peygamber İshak peygamberin oğludur. İshak peygamberin ceddi de İbrahim (Halil) peygambere dayanır. Yakup'un (a.s.) altı hanımı ve her birinden de ikişer oğlu vardı. Yusuf ile İbn-i Yamin bir annedendir. Yusuf diğer kardeşleri içinde en güzel olanıdır.

Yusuf'un annesi ölür ve Yakup (a.s.) Yusuf'a bakması ve onunla ilgilenmesi için bir cariye alır. Bu cariyenin de bir oğlu vardı. Cariyenin sütü ikisine yetmediği için cariyenin oğlunu satar. Bunun üzerine cariye onun oğlunu da benim oğlum gibi ondan ayır diye Allaha dua eder. Yakup (a.s.) Yusuf'la ilgilenir onu hiçbir tarafa bırakmazdı. Ona hikmetli ilimler öğretirdi.

Yusuf bir gece rüyasında on bir yıldız, ay ve güneşi kendisine secde ederken görür. Bu rüyasını babasına anlatır. Babası rüyasını kardeşlerine anlatmamasını söyler. Yusuf rüyayı kız kardeşine anlatır. Kız kardeşi de erkek kardeşlerine anlatır. Büyükleri Şemun ve Yehuda başta olmak üzere kardeşleri toplanıp Yusuf'u Kenan'dan göndermek isterler. Bahar mevsimi olduğundan kardeşleri, Yusuf'u kıra gezmeye götürmek için babalarından izin isterler. Yakup izin vermez. Kardeşleri neden bizimle gelmesine izin vermiyorsun diye sorar. Babası da siz gafilken Yusuf'u kurt alır, der.

Yakup, Yusuf'un gözlerinden öper ve ona veda eder. Yusuf ve kardeşleri iki fersah uzaklıkta bulunan kıra giderler. Buraya varınca Yusuf'un kardeşleri hemen onun yakasına yapışırlar. Kimi döver kimi söver. Yusuf kardeşlerine "Benim suçum ne, ben size ne yaptım?" der. Kardeşleri "Yıldız, ay, güneş bana secde kıldı." diyen sensin derler. Yusuf, kardeşlerine ben küçüğüm bana acıyın, der. Kardeşleri onu öldürmeye karar verir. Yehuda onlara Yusuf'u öldürmemelerini, bir kuyuya bırakmalarını söyler. Beline bir ip bağlayıp kuyuya bırakırlar. Uzun zamandır o kuyuda olan taş yukarı çıkar. Yusuf abasını taşın üzerine serer. Secde ve dualar eder.

Kardeşleri babalarına ne diyeceklerini düşünürler. Bir oğlağı öldürürler. Kanını Yusuf'un gömleğine sürerler. Gömleği Yakup'a getirirler. Yakup'a, biz kardeşlerimizle oynuyorduk. "Yusuf uyumuş, onu kurt yemiş." derler. Yakup onlara inanmaz.

Yusuf'un kardeşleri giderler, bir kurdu tutarlar, onun dişlerini çekerler ve babalarının yanına getirirler. Kardeşimizi bu kurt yemiş, derler. Yakup kurda sen mi yedin, der. Kurt yemediğini söyler.

Yakup'a Allah Cebrail'i gönderir ve sabretmesini söyler. Yakup; Cebrail'e, Azrail'e Yusuf'un canını alıp almadığını sormasını söyler. Cebrail sorar ve Azrail canını almadığını söyler. Yakup, Cebrail'e Yusuf'u görmek istediğini söyler. Cebrail de buna izin olmadığını söyler.

Malik, Mısır'da bir gece rüya görür. Çöl içinde yürürken güneş ansızın yüklerinin dengine girer. Bir pare bulut yükselerek onun üstüne cevher yağdırır. Malik bu rüyasını tabir ettirir. Tabirci Malik'e, Kenan'da bir köle bulacağını ve adının mal ile mülk ile anılacağını söyler. Malik, tabirciye müjdelik olarak iki altın verir. Kenan'a doğru yola çıkar. Kenan'a üç günlük yol kala elli yıl sonra gelmesi yönünde bir ses duyar. Malik bu sesi duyunca Şam'a döner.

Elli yıl dolunca Malik Kenan'a tekrar gider. Bir kuyunun üstünde kuşların eşindiğini görür fakat bunlar meleklerdir. Malik'in kölesi olan Büşra ve Beşir kuyudan su çıkarmak için kovayı kuyuya sarkıtır. Üç gündür kuyuda bekleyen Yusuf o kovaya yapışır ve bu iki köle onu kuyudan çıkarır.

Yehuda, onların Yusuf'u kuyudan çıkardığını gözetir ve durumu kardeşlerine haber verir. Kardeşleri kervanın yanına gelir ve bizim kölemiz kaçtı ve korkudan kuyuya saklandı. Onu bize verin derler ve onları korkuturlar. Kervandakiler Yusuf'u kardeşlerine teslim ederler. Yusuf kardeşlerine yalvarır kendisini affetmeleri ve öldürmemeleri için. Daha sonra Yusuf'u on sekiz Mısır akçesine satarlar. Parayı kendi aralarında paylaşırlar. Malik'e onun kaçabileceğini ve onu bağlamaları gerektiğini söylerler. Yusuf'u bağlarlar ve Kenan'a doğru kervan yola çıkar.

Kervanla giderken Yusuf annesinin mezarını görür. Kendini deveden atıp annesinin mezarına gider. Annesine başına gelenleri anlatır. Kervandakiler onun kaçtığını sonradan fark ederler. Yusuf geldiğinde onu döverler. Bunun üzerine Yusuf Allah'a yalvarır. Allah da Mikail'e emreder ve bir tufan kopar. Kervandakiler aralarında bir suçlu olduğu için bunun olduğunu söylerler ve suçluyu araştırırlar. İçlerinden birisi Yusuf'u kaçtığı için dövdüğünü, Yusuf'un da bir şeyler söyleyerek dua ettiğini, belanın

Yusuf yüzünden geldiğini söyler. Kervandakiler Yusuf'un yanına gelir ve ondan özür diler. Malik Yusuf'a ikram ve izzette bulunur.

Kervan Mısır'a doğru giderken Beyt-i Makdis'e (Kudüs) varır. Şehrin padişahına, rüyasında Yusuf'un geldiği ve onu karşılaması söylenir. Padişah bin kişi alır ve kervanı karşılar. Rüyasında gördüğü kişinin Yusuf olduğunu anlar. Yusuf, padişaha düşte gördüğün benim der. Daha sonra padişah onları davet eder. Ortaya bir sofraya koyarlar. Yusuf çanağı alır "Bismillah" der ve geri verir. Herkes ondan yer, doyar ama yemek hiç azalmaz. Bu gören padişah Yusuf'a ne derse yapacaklarını söyler. Yusuf Allah'a inanmalarını söyler. Onlar da delil ister. Yusuf'a iki putunun olduğunu, onlar sana secde ederse biz de senin dediğini yaparız derler. Yusuf putların yanına gider. Putlar ona secde eder. Bir iki gün dinlendikten sonra tekrar yola koyuldular. Bir iki gün geçince padişah Yusuf'u özler ve peşinden on iki bin atıyla gider. Bunu gören Malik korkar. Yusuf Malik'e üzülmemesini söyler. Ordu gelince Yusuf peçesini açar. Onu görenler üç gün orda baygın olarak kalırlar. Uyandıklarında Yusuf gittiği için geri dönerler.

Mısır'a iki menzil kala Yusuf'un durumunu Mısır'a ilan ederler. Yusuf'u süslerler. Malik, Yusuf'a Nil Nehri'ne girip yıkanmasını söyler. Bir balık Yusuf'un yıkandığını görür ve utanarak başını aşağı çeker. Bu balık Süleyman'ın (a.s.) mührünü ve Yunus'ı (a.s.) yutan balıktır. Yusuf yıkandıktan sonra Nil'den çıkar ve Malik'in katına gelir. Kervan Mısır'a yakın bir yere geldiğinde Allah melek suretinde birini gönderir ve Mısır halkına bunu ilan ettirir.

Mısır halkı Yusuf'u görmek için toplanır. İnsanlar Yusuf'u bir daha görmek için birbiriyle yarışır. Malik Yusuf'u görmek isteyen birer altın getirsin diye ilan ettirir. O gün altı yüz bin altın olur. Malik ikinci kez görmek isteyen iki altın getirsin der ve gelen altınların haddi hesabı olmaz. Malik Yusuf'a dinlenmesi için bir saray alır. Malik Yusuf'u satmak istediğini ilan eder. Yusuf'u satın almak için duyan insanlar hücum eder.

Şeddad adlı bir kadın Yusuf'u satın almak için gelir. Yusuf'u gördüğünde getirdiği malın onu satın almaya yetmeyeceğini anlar. Getirdiklerini sadaka olarak dağıtır. Yusuf'u satın almak isteyen elinde iplik olan bir kadın gelir. Fakir bir kişi yine

Yusuf'u satın almak için gelir. Yaşlı birisi gelir. Elinde bir akçe vardır. Yusuf'u almak istediğini söyler. Ona gülerler ve buradan git yoksa seni döverler derler.

Tellal Yusuf'u halka arz eder, onu över. Bunu Aziz işitir ve Malik'e bir elçi gönderir, Malik ile Yusuf'u davet eder. Malik, Yusuf'u da alır Aziz'in yanına gider. Yusuf'u gören Zeliha bayılır. Dayeler onu tutarlar. Kendine gelmesi için gül suyu saçarlar. Dayeler ne olduğunu sorarlar. Zeliha rüyasında gördüğü kişinin o olduğunu, onun için buraya geldiğini söyler. Zeliha onun satılık olduğunu öğrenir.

Zeliha mağribin sultanının kızıdır. Bir gece rüyasında bir cemel görür. Uyanınca durumu babasına anlatır. Bir gece yine rüya görür. Ona nerdesin der. O da, beni Mısır içinde bulursun der. Uyanınca durumu babasına anlatır. Yedi sultandan Zeliha'yı istemek için elçi gelir. Onlara sorar ancak Mısır'dan gelen olmamıştır. Zeliha'nın babası ve vezirleri toplanıp Mısır sultanı Reyyan'a bir mektup yazdılar. Kızının onu rüyada gördüğünü onunla evlenmek istediğini söyler. Eğer kızıyla evlenmek isterse kızıyla beraber mal ve hazine de vermek ister. Mısır altı aylık yoldur. Mektubu elçiye verir, elçi yola koyulur. Altı ay sonra elçi Mısır'a varır. Mektubu şaha verir ve durumu anlatır. Şah kabul eder. Cevabını yazıp elçiyle geri gönderir. Zeliha'nın diyarında düğün başlar. İkramlar verilir, eğlenceler düzenlenir. Mal, hazine ve yardımcılarıyla beraber Zeliha Mısır'a doğru yola koyulur.

Mısır'a varırlar. Zeliha şahı görünce düşte gördüğünün o olmadığını söyler ve bayılır. Dayeler onu ayıltmak için gül suyu saçarlar. Dayeler Zeliha'ya nasihat eder. Aziz'in sevdiğine kavuşması için sebep olacağını söylerler. Zeliha ile Aziz evlenir. Gerdeğe girdiklerinde bir rivayete göre Allah Aziz'den şehveti kaldırır. Bir rivayete göre de Allah, Zeliha suretinde cinni kız gönderir. Aziz halvete onunla girer. Zeliha da rahat eder.

Yusuf Mısır'a geldiğinde Zeliha'nın Yusuf'u rüyasında görmesinin üzerinden yedi yıl geçmişti. Malik'e Yusuf'u almak istediklerini bunun üzerine pazarlık olmaması gerektiğini söylediler. Bir terazi getirdiler. Bir kefesine Yusuf'u diğer kefesine bütün hazineyi ve mallarını koydular. Yusuf'u satın aldılar. Zeliha, Aziz'e onu hoş tutmasını söyler.

Şah hazinenin kapısını açar bakar ki hazine yerinde duruyor. Hemen haznedarı çağırır. Ben, sana hazinenin tamamını getir demiştim ama sen getirmemişsin. Bana yalan söyledin der. Haznedar tamamını getirdim dediğinde hazineye gidip bakarlar. Hepsinin yerinde olduğunu görünce şaşırırlar. Bir kuş, şahın karşısına gelir, Yusuf'a kıymet verdikleri için malının geri iade edildiğini söyler. Şah gelir, olanları Zeliha'ya anlatır. Yusuf bizim oğlumuz olsun, der. Zeliha, Yusuf ile ilgilenir, onun saçını tarar, yıkar. Malik Yusuf'u sattığına pişman olur.

Gün geçtikçe Zeliha'nın rengi solmaya başlar. Sebebini soran dayeye Yusuf'a olan aşkını anlatır. Daye Zeliha'dan para ister. Gider Yusuf ile Zeliha birlikte otursun diye usta bulup bir saray yaptırır. Zeliha süslenir, dayeye Yusuf'u çağırmasını söyler. Yusuf gelir bakar. Bir saray yapmışlar. Yusuf saraya gelince Zeliha bütün kapıları kilitler. Kapıların kilitlendiğini gören Yusuf da belindeki ipi yedi defa düğümler. Zeliha'ya ben şaha ihanet edemem, Allah'tan korkarım der. Zeliha, Yusuf'a beni senden mahrum etme der. Şeytan ikisinin beraber olduğunu görür. Zeliha benim tek isteğim sensin der. Yukarı bakan Yusuf, kendisinin ve Zeliha'nın suretini görür. Eğer aziz olmasaydı Zeliha helal diye içiden geçirir. O anda bir ses duyar, neden öyle düşünürsün diye. Zeliha Yusuf'un yanına gelir. Onu öpmek ve kucaklamak için yapışır. Bir saat bana yakın ol der. O an Yusuf'a şehvet galip gelir. Donunun düğümlerini çözmeye başlar. Yedinci düğüme gelince bir rivayete göre babası Yakup görünür kendine. Bir rivayete göre de Allah Cebrail'i gönderir. Yusuf'u sıkar ve şehveti parmaklarından çıkar.

Yusuf örtülü bir şey olduğunu görür. Ne olduğunu sorar. Zeliha putum, ben ondan utandım der. Yusuf onun dili yok niye utanırsın. Ona tapanın imanı yoktur. Allahtan utan. Sana can veren odur der. Bazılarına göre de azizi görür. İhanet etme der. O anda Allah tarafından kilitli olan kapılar açılır. Yusuf kaçmak ister ama Zeliha koşar ve onu arkasından asılır. Yusuf'un gömleği arkadan yırtılır. Kapıdan çıkarken aziz bunları görür. Neler olduğunu sorar. Zeliha, Yusuf bana saldırdı, sana ihanet etti diye feryat etmeye başlar. Bunun üzerine aziz çok kızar. Zeliha'ya sen ne istersen onu yapalım buna der. Zeliha öldür demeye korktuğundan hapse koymasını söyler. Aziz, Yusuf'a benim sana yaptıklarına karşın neden bunları yaptın diye sitem eder. Durumu olduğu gibi anlatan Yusuf'u da dinleyen aziz, işin içinden çıkamaz ve ikisinden de tanık ister.

Dayenin dört aylık bir oğlu vardı. Yusuf ona sormalarını söyler. Bebek, gömleği önden yırtıksa Yusuf; arkadan yırtıksa Zeliha suçludur. Aziz bakar ki arkadan yırtık Yusuf'un suçsuz olduğuna inanır. Bebek azize dönerek sen onları affet. Onlara iyi davran der. Aziz onları affeder.

Aziz Mısır halkının diline düşer. Herkes ona güler. Azizin komutanlarının ve vezirlerinin karıları başta olmak üzere Mısırlı kadınlar Zeliha ile dalga geçerler. Zeliha dört yüz altmış kadını davet eder. Ellerine bıçak ve turunç verir. Yemelerini söyler. O esnada Yusuf'u karşılarına çıkarır ki hepsi Yusuf'u görünce onun güzelliği karşısında ellerini keserler. Bu durumu da kimse fark etmez. Zeliha'yı ayıpladıklarına pişman oldular. Yusuf'a Zeliha ile beraber olması onun dediğini yapması yönünde nasihat ederler. Yusuf ben şaha ihanet etmem. Siz bunu benden nasıl istersiniz der. Zeliha, ben seni hapsedeyim de gör diye tehdit eder. Aziz gelir ve Yusuf'u zindana atmak için elini bağlarlar. Yusuf ağlar ve Allah'a sen halimi görüyorsun. Ben senin sözünü dinlemekten başka bir şey yapmadım. Kardeşlerim kuyuya attı der.

Reyyan Mısır sultanıdır. Sultanın komutanlarından biri Reyyan'ı zehirlemek ister. Ekmekçi ve saki ile anlaşır. Onlara zehir verir. Ekmekçi zehri ekmeğe koyar. Saki koymaz. Reyyan'a sofraya koyarlar. Şah yemek üzereyken saki ekmeği yemeyin, zehir var diye uyarır. Ekmekçi de şarabı içmeyin der. Reyyan, sakiye şarabı içmesini söyler. Saki içer. Bir şey olmaz. Ekmekçiye ekmeği yemesini söyler. O yemez. Bir köpeğe verirler. Köpek anında ölür. Şah, ekmekçiyi asmalarını söyler. Ekmekçi bu işi sakiyle birlikte planladıklarını söyleyince ikisini de zindana atarlar. Yusuf, ekmekçi ve saki aynı gün zindana girerler.

Yusuf uyurken Cebrail gelir. Bir sarı gevher getirir. Yusuf onu yutar ve tabir ilmüne sahip olur. Bu durumu da zindandakilere anlatır. Beş ay sonra saki ile ekmekçi bir rüya görür. Saki, ben üzüm sıkırım. Padişaha veririm. O içer. Ekmekçi, ben ekmek yaparım. Şaha ekmeği uzatırken kuşlar gelir başımdan ekmeği kapar der.

Yusuf benim söylediklerim doğru çıkar der. Zindandakiler bize delil göster der. Yusuf da zindanın kapılarını açar ve hadi gidin der. Onlar bizi yakalayıp geri getirirler dediklerinde Allah'a niyaz eder ve sarılar siyah, siyahlar sarı; gençler yaşlı, yaşlılar genç olur. Bin kişi çıkar, dört yüzü Yusuf'un yanında kalır. Bunun üzerine inanırlar ve rüyalarını tabir etmelerini isterler.

Sakiye şaha verdiği üzüm suyunu içmesi seni zindandan çıkaracağına görevine geri döneceğine işarettir. Ekmekçiye seni yaran asacaklar der. Ekmekçi korkar ve böyle bir rüya görmediğini söyler. Şah sakinin suçunu affeder. Ekmekçiyi asar. Beynini kuşlar kapışır. Yusuf sakiye şahın yanında beni an der.

Zeliha sakiye Yusuf'u sorar. Saki; zindan, Yusuf için güllük gülistanlık, istediğinde girer, istediğinde çıkar der. Bunun üzerine Zeliha zindana gider ve zindancıya neden Yusuf'u rahat bıraktığını sorar. Zindancıya bir ağaç verir. Bununla Yusuf'a yüz kere vurmasını söyler. Zindancı Yusuf'a durumu anlatır. Yusuf beni Kenan'a yakın yere göm, babama mektup yaz diye vasiyette bulunur. Zindancı Yusuf'un mucizelerini gördüğü için puta tapmaktan vazgeçer. Yusuf'un dinine girer. Ben yastığa vurayım sen de bağır ki Zeliha dediğinin olduğunu zannetsin der ve öyle yaparlar. Cebrail Yusuf'a gelir ve yedi yıl zindanda kalacağını söyler.

Mısır sultanı bir gece rüya görür. Vezirlerine rüyasını tabir etmelerini söyler. Sultan rüyasında yedi besili sığıra binip giderken yedi zayıf sığır gelir. Besili sığırları zayıf sığırlar yer ve göğe doğru uçup giderler. Mısır halkı onlara bakar. Sultan rüyasında yine yedi baş kuru buğdayı göğe yukarı uçar görür. Tabirciler bunu işitirler ama tabir edemezler. Sultan kiminin mallarını alır kimini şehirden sürer.

Saki Yusuf'u hatırlar. Sultana Yusuf'u ve zindanda olanları anlatır. Sultan sakiye rüyasını Yusuf'a tabir ettirmesini söyler. Yusuf yedi yıl bolluk, yedi yıl kıtlık olacak der. Ne yapmak gerektiğini sorarlar. Yusuf, yedi yıl boş yer bırakmadan tahıl ekin. Bazısını sapıyla koyun. Bazısını ekin. Yedi yıl böyle yapın. Kıtlıkta lazım olacak der. Saki durumu şaha anlatır. Şah Yusuf'u görmek ister. Saki Yusuf'a gelir ve çıkmasını söyler. Yusuf çıkmak istemez. Suçsuz yere zindanda olduğunu söyler. Zeliha ve ellerini kesen kadınlar sultanın karşısına çıksın. Benim suçsuzluğumu sultana anlatsınlar. O zaman çıkarım der. Saki durumu sultana iletir. Sultan onların tamamını toplar. Kadınlar o gün yaşananları ve Yusuf'un suçsuz olduğunu anlatırlar. Zeliha Yusuf'un kendisine bir şey yapmadığını, rüyasında onu gördüğü için Mısır'a geldiğini anlatır. Şah kızarır ve Zeliha'yı boşar. Sakiye de Yusuf'u getirmelerini söyler. Saki gelir, Yusuf'u hamama götürür, kıyafetler giydirir, ata bindirir ve sultanın yanına getirir. Yusuf şahın karşısına gelir otuz iki dilde selam verir. İbri dilde de dua eder. Şah bunu anlamaz ve ne olduğunu sorar. Yusuf da nebiler dili olduğunu söyler. Padişah Yusuf'a

yaşını sorar ve otuz yaşında olduğunu söyler. Tabir ilmini nasıl öğrendiğini sorduğunda, Allah verdi der. Şah Allah'ın birliğine iman eder. Veziri olmasını ister. Yusuf da kethüdalık ister. Yusuf dilediğini yapmakta serbesttir.

Yedi yıl bolluk zamanı başlar. Şah buğday ektirir. Buğdayları sapıyla saklarlar. Yedi yıl kıtlık başlar. Şah, tahtını tacını Yusuf'a bırakır. Yedi gün şenlik olur. Cebrail gelir ve Yusuf'a kıtlığın başladığını, halka yiyecek tedarik etmesini söyler. Yusuf şaha gelir, kıtlığın başladığını, şah için bol bol yemişler ayırdığını, saraydaki kulların yiyeceklerinin ayrı olduğunu söyler. İlk yıl insanlar elindekileri bitirir. İkinci yıl altın ve gümüş karşılığı buğday alırlar. Üçüncü yıl mallarını verirler. Dördüncü yıl mülklerini verirler. Beş ve altıncı yıl kadın ve oğlanlarını verip buğday alırlar. Yedinci yıl nesnelere kalmayınca kendilerini satmak için Yusuf'un karşısına gelirler. Kendilerini satın almalarını isterler. Yusuf kabul eder. Onlara buğday verir. Sonra onları azat eder. Ben ambarı sizin için doldurdum der.

Yedi yılın dolmasına üç ay kala Yusuf'taki buğday da kalmaz. Yusuf Allah'a dua eder. Cebrail gelir ve ayda bir Yusuf'a yüzünü insanlara göstermesini, onların doyacağını söyler. Halk sahraya toplanır. Çok kalabalık olur. Onu görenler doyarlar. Zeliha, Yusuf'tan haber getirene mal vere vere elinde bir şey kalmaz. Üzüntüden güzelliği de gider. On sekiz yıl bir bucakta bekler. Yusuf bir gün gezintiye çıktığında daye Zeliha'ya Yusuf'un kapıdan geçtiğini söyler. Gözü görmediği için göremez. Yine bir gün Zeliha yüksel bir yerdeyken Yusuf gelir ve Zeliha benim halime bir bak diye ağlar. Yusuf ağlayanın kim olduğunu sorduğunda Zeliha cevabını alır. Yanına gider. Ne istediğini sorar. Zeliha ben seni istiyorum der. Yusuf Zeliha'dan kamçı öcünü almak ister. Zeliha kabul eder. Bir kez vurduktan sonra bırakır. Yusuf Zeliha'yı saraya götürmelerini ve ona iyi davranmalarını ister.

Bir gün Yusuf evinde otururken Cebrail gelir. Zeliha'ya dua etmesini ister. Yusuf Zeliha'ya isteğinin ne olduğunu, kendisine dua edeceğini söyler. İsteğim seninle çift olmak der. Yusuf dua eder ve Zeliha eski güzelliğine kavuşur. Evleneceklerini Reyyan duyunca kabul eder. Kırk gün düğün yaparlar.

Kenan'da da yedi yıl kıtlık vardır. Yusuf'un kardeşleri şahın yiyecek sattığını duyarlar. Yakup'un yanına gelerek Mısır'a gitmek istediklerini söylerler. Bir rivayete göre nalin, yün, kumaş. Bir rivayete göre peynir, ekşimik, akça, katık ve yağ yükleyip

yola çıkarlar. Cebrail kardeşlerinin geldiğini Yusuf'a haber verir. Yusuf, onları karşılar. Yusuf'un oğlu Mişa baba bunlar sana benziyor, kimlerdir, diye sorar. Bunlar benim kardeşim, senin amcan olurlar. Bunlarla ilgilen, yesinler, temizlensinler, dinlensinler der. Kardeşlerinin kendine yaptıklarını anlatır. Bunları kimseye söyleme diye tembihler. Mişa onları evine götürür. Yusuf'un dediklerini yapar. Sonra onları Yusuf'un sarayına götürür. Yusuf onlara peçesinin arkasından seslenir. Kimsiniz, nerelisiniz, ne istersiniz der. Onlar da Kenanlı olduklarını, babalarının peygamber olduğunu, eski şahın babalarına hürmet ettiğini ve buğday almaya geldiklerini söylerler. Yusuf, amacınız buğday olsaydı iki kişi yeterdi. Neye on kişi geldiniz? Casusluğa geldiniz, hırsızlık yapacaksınız der. Onlar biz casus ya da hırsız değiliz derler. Kaç kardeş olduklarını sorar. On iki kardeş olduklarını söylerler. Birini otlakta kurt yedi, diğeri ise evde derler. Babamız üzüntüden iki büklüm, ağlamaktan kör oldu derler. Babasının durumunu öğrenince ah eder. Bunu Yehuda duyar ve onun Yusuf olduğunu söyler. Diğerleri Yusuf'tan toz kalmamıştır derler. Yusuf dokuzunuz burada kalsın, biriniz gidip diğer kardeşinizi ve babanızı getirin der. Yusuf, yetecek kadar yiyecek vereyim, biriniz kalsın diğerleriniz gidip hemen gelsin. Şemun'u bırakırlar ve Kenan'a giderler. Yusuf, Şemun'a izzet ve ikramda bulunur. Kuyuya attıkları zaman öldürmek için kılıç çeken Şemun'dur.

Yusuf'un kardeşleri Kenan'a geldiler. Yakup'a olanları anlattılar. Şah, İbn-i Yamin'i getirmemizi söyledi derler. Yakup kardeşleriniz bir bir eksiliyor der onlara. Oğulları Yakup'a üzülmemesini söyler. Yüklerini açtıklarında baktılar ki buğday satın almak için götürdükleri malları geri yüklerine konulmuş. Yusuf'un kardeşleri bir iki gün dinlendikten sonra İbn-i Yamin'i de alıp Mısır'a gitmek için yola çıkarlar. Yakup oğullarından belge ister. Onlar da yazıp verirler. Yakup da şaha mektup yazar ve İbn-i Yamin'i geri getirmeleri için söz ister. Onlar söz verir. Hıyanet etmeyiz derler ama Yakup onlara inanmaz. Allah'a dua eder.

Mısır'a vardıklarında ikişer ikişer farklı kapılardan girerler. Saraya vardılar. Yusuf pencereden bakar. Bir genç görür. Onun İbn-i Yamin olduğunu anlar ve hemen onu çağırır. Neden üzüldüğünü sorar. İbn-i Yamin biz on iki kardeştik. Aynı anadan bir kardeşim vardı. Onu kurt yedi. Ondan ağladım. Diğer kardeşlerim ikişer kişi girdiler kapılardan. Beni yalnız bıraktılar. Yusuf kendini tanıtmadan onu dinler. İbn-i Yamin'e kol bağı verir. Bunu koluna tak. Kardeşlerine kavuşursun der. İbn-i Yamin ve kardeşleri

toplanırlar. Kol bağı Yehuda koluna takar. Sabah baktığında nesne kolunda yoktu. Kol bağı Yehuda'dan alırlar ve İbn-i Yamin'e verirler. Sonra Yusuf'un karşısına çıkarlar. Yusuf onlara kimsiniz, nerden geldiniz der. Biz senden buğday istemiştik. Sen de bizden İbn-i Yamin'i istemiştin. Onu getirdik sana. İbn-i Yamin babasının selamını iletir. Mektubu okur.

Yusuf sofrayı kurdurur. Ana bir kardeşler ikisi bir yerde yesin der. İbn-i Yamin ağlamaya başlar. Yusuf nedeni sorar. İbn-i Yamin kardeşini anlatır. Yusuf, İbn-i Yamin'i yanına çağırır. Peçesini açar. İbn-i Yamin bayılır. Onu gül sularıyla ayıltırlar. İbn-i Yamin Yusuf'un yanında kalmak ister. İki bir plan yaparlar.

Yusuf, buğday ölçüğünü senin yükünün içine koyalım. Ölçeği sende bulduklarında seni yanıma getirirler der. Beşir onları ambara götürür. Buğday verir. Ölçeği de İbn-i Yamin'in yükünün içine koyar. Mısır'dan çıkıp giderlerken Yusuf, Beşir'i arkalarından gönderir. Yüklerini aramasını söyler. Ölçü kimden çıkarsa yükün sahibiyle birlikte alıp gelin der. Beşir gider, onlara yetişir. Sultan size iyilik etti. Siz fenalık ettiniz. Ölçüyü çaldınız der. Yüklerini arar. İbn-i Yamin'in yükünden çıkar. İbn-i Yamin'e neden yaptığını sorarlar. Beşir, eşyayı çalan onun sahibine kul olur der ve İbn-i Yamin'i götürür. Kardeşleri onu bırakması için yalvarırlar. Yusuf'un yanına gelirler. Neden bunu yaptınız diye sorar. Onlar da, bunun bir kardeşi vardı. O da aynıydı. Babamız kardeşi yüzünden sıkıntı, eziyet çekti. Şimdi bunu sevmektedir. Onu bize ver dediler. Baktılar Yusuf isteyerek vermiyor. Zorla almak istediler. On kardeşin hepsi de çok güçlüdür. Yehuda, Yusuf'un karşısına gelir. Onu tehdit eder. Yusuf, Mişa'ya Yehuda'yı bana getir der. Yehuda gelince siz bana adamlık mı yaparsınız? Bende çok güçlü bir oğlum var der. Mişa'ya Yehuda ve Şemun'u tutup getirmesini söyler. Yusuf, kapının önündeki bir taşı kardeşlerine bir tarafa çevirin der. Onlar on kişi uğraşırlar ama çeviremezler. Yusuf taşa bir tekme atar. Taş mancınıkla fırlatılmış gibi gider. Bunun üzerine İbn-i Yamin'i zorla alamayacaklarını anlarlar.

Şemun ve Yehuda Mısır'da kalırlar. Diğerleri Kenan'a gidip olanları Yakup'a anlatırlar. Yakup bunlara inanmaz. Onlar yemin ederler. Yakup şaha durumunu anlatan bir mektup yazar. Mektubu Ruvil'e verir. Mısır'a varır. Kardeşlerini bulur. Mektubu Yusuf'a sunarlar. Yusuf mektubu okur. O da Yakup'a bir mektup yazar. Mektup Yakup'a ulaşır. Mektubu okuyan Yakup bu nebiler sözüdür. Reyyaniler sözü değil.

Gidin Yusuf'u ondan isteyin, haber sorun. Onun gördüğü rüyanın delili bu, der. Yusuf'un kardeşleri Mısır'a gelirler. Yusuf'a İbn-i Yamin'i bırakmalarını, kendilerinin kardeşleri yerine hizmet edeceklerini söylerler.

Kardeşleri Yusuf'u Malik'e satarken bir mektup vermişlerdi. O mektup Yusuf'taydı. Bunu hatırlayan Yusuf, mektupta ne yazdığını okuyamadık siz bakın bakalım diyerek mektubu onlara verir. Yehuda, bizim hırsız ve dolandırıcı bir kulumuz vardı, onu satmıştık der. Yusuf ona ne yaptınız diye sorar. Yusuf eline ölçeği alır ve ona vurur. Dinleyin bakalım der. Kardeşlerinin Yusuf'a yaptıklarını bir bir ölçek anlatır. Bunları işiten kardeşleri bunları nasıl bildi diye şaşırırlar. Yalan söyledikleri için Yusuf onunu da zindana koydurdu. Cebrail Allah'tan onları serbest bırakması yönünde haber getirir ve Yusuf onları bırakır. Onlar şaha Yusuf'u sorarlar. Yusuf, ben Yusuf'um diyerek peçesini açar. Siz bana neler ettiniz der. Hepsi çok utanır. Biz delilik yaptık, sen bizi bağışla derler. Yusuf onları bağışlar.

Yusuf kardeşlerine mal, Beşir'e de gömleğini verir ve onları gönderir. Gömleği babasına vermelerini söyler. Beşir, Rahile'nin oğludur. Rahile'nin Yusuf'la ikisine sütü yetmeyince Beşir'i Yakup satmıştır. Rahile'nin ettiği dua kabul olur ve Yakup'un Yusuf'tan ayrılmasının sebebi budur. Allah'ın önce Beşir'in anasına erişmesini, sonra da Yusuf'un babasına kavuşmasını buyurur. Mısır'dan ayrıldıkları zaman gömleği çıkardılar ve silktiler. Yel kokusunu Yakup'a ilettiler. Yakup kokuyu duyar ve feryat eder. Yanındakiler şaşırır. Yusuf gideli çok oldu derler.

Bir zaman sonra Kenan'dan geçerken Beşir kör bir kadın görür ve annesi olduğunu öğrenir. Annesine kavuşur. Beşir, Yakup'a müjde verir. Yakup gömleği yüzüne sürer. Gözleri açılır. Yusuf'un nerde olduğunu sorar. Yehuda Yusuf'un padişah olduğunu söyler. Yusuf; atasına, halasına, kız kardeşine ve Kenan halkına hediyeler gönderir. Yusuf babasını, halasını ve kız kardeşini Mısır'a getirmeleri için askerlerini gönderir. Askerler Kenan'da üç gün kaldılar. Yola çıktılar. Mısır'a yaklaştıklarında Yusuf'a haber verdiler. Yusuf, babasını karşılamaya gitmek için şahtan izin ister ve yedi yüz bin askerleriyle yola çıkar. Şah, Yusuf'a varınca atından inme der. Yusuf'ta tereddüt eder. Rüyasında bir pir, ulu kişilerin sözünü dinlemek gerektiğini söyler. Yusuf kalkar, abdest alır, namaz kılar ve yola çıkar. Yakup'un yanına vardıklarında askerler ona selam verir. Yusuf'u gören Yakup atını ona doğru sürer. İki karşılaşıncaya yere

inerler ve kucaklaşarak hasret giderirler. Yusuf halasını ve kız kardeşini de görür. Nil'in kenarına bir rivayete göre iki yüz bin çadır kurarlar. Gece orda kalırlar. Ertesi gün Reyyan da Yakup'u karşılamaya gelir. Reyyan, Yakup'a ben Yusuf'tan razıyım. Ona saltanat verdim. Çok mucizesini gördüm der. Beraber Mısır'a gelirler. Herkes onları gördü. Bir rivayete göre Yakup'un yüzünü gören iman etti.

Yusuf babasını kendi tahtına oturtur. Halasına, kız kardeşine ve diğer kardeşlerinin her birine bir saray verir. Kavimlerinden gelenlere de evler verir. Yakup'un bir yanında Yusuf, bir yanında Reyyan oturur. Zengin bir sofraya kurdurup yemek yerler. Bir rivayete göre yüz bin kişi yemek yer. Yusuf'un karşısına geçip babası, halası ve kız kardeşi dualar eder. Yusuf'ta onlara hediyeler verir.

Yusuf ile babası yirmi yıl Mısır'da beraber durdular. Cebrail ile Yakup'a haber gelir. Yakup, Yusuf'u yanına çağırır ve beni babam İshak'ın yanına defnedin der. Yakup yüz yirmi yaşında ölür. Babalarını alıp Kenan'a görüp defnederler ve Mısır'a geri dönerler. Yakup için türlü yemekler verip helva dağıtırlar. Yusuf tahta oturduğunda babasını yanında görmeyince üzülür. Bu dünya babama kalmadı bana mı kalacak der.

Yakup'un bir kardeşi vardı Is. Çok zaman önce Rum iline gitmişti. Yakup'u görmek için Kenan'a gelir. Yakup'u sorar. Öldüğünü ve babasının yanına defnedildiğini söylerler.

Yusuf'a Cebrail gelir. Babanla dedene kavuş der. Yusuf hastalanır. Kardeşleri Zeliha'yı çağırırım mı derler ama onun derdi çoktur çağırmayın der. Birkaç söz söyledikten sonra Azrail canını alır. Zeliha'ya haber verirler. Zeliha feryat figan eder. Halası ve kız kardeşi öğrenince onlar da ağlarlar. Halk ağlaşır. Allah kavme ilham eder ve Yusuf'u Nil'e bırakırlar. Allah'ın emri ile Nil kurur ve oraya defnederler. Nil yine akmaya başlar.

2.2.2. Eserin Hikâye Özellikleri

2.2.2.1. Konu

Eserin ana konusu Yusuf Peygamber'in hayatıdır. Konu olarak bir alt ayrıma gidersek iki konu karşımıza çıkmaktadır. Birincisi "Yusuf Peygamber'in babası ve kardeşleriyle olan ilişkisi" diğeri "Yusuf Peygamber'in Zeliha ile olan ilişkisi"dir.

2.2.2.2. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, müellifin hikâyeyi anlattığı kişidir. “O, anlatı dünyasının hem ‘yapıcı’ hem de ‘yansıtıcı’ unsurudur. Anlatıcı, anlatının hayata en yakın elemanıdır; okuyucunun kulağına ilk önce onun sesi ulaşır ve okuyucu, onun sıcak çağrılılarıyla anlatı dünyasına yönelir.”(Tekin, 2006: 7).

Eserimizde iki tip anlatıcı karşımıza çıkar.

Bunlardan biri esere hâkim olan “gözlemci anlatıcı”dır. Metnin geneline hâkim olan anlatıcıdır. Bir diğeri “tanrısal (ilahi) bakış açısı”dır.

“En fazla tercih edilen anlatıcı tipidir. Bu anlatıcı, görgü tanığı konumundadır ve adeta bir haber sunucusu gibi gözlemlediği olayları belirli bir mesafeden aktarır. Gözlemci anlatıcı kişileri, zamanı, mekânı ve olayları hazırlayıp düzenlemekle görevlidir. Gördüklerini ya nesnel olarak aynen, ya da öznel bir yaklaşımla kendi arzu ve düşüncelerine göre seçerek, değiştirerek verir. Bu durumda anlatıcı, olay ya da diğer motiflerin kendisinde veya başkalarında uyandırdığı izlenimleri de ekler” (Çetin, 2008: 106).

Bu gözlemci anlatıcının sahip olduğu bakış açısı ise “tanrısal bakış açısı”, bir diğeri ifadeyle “hâkim bakış açısı”dır. Bu bakış açısı, “Kişi ve olayların öncesini, içinde bulunduğu hali ve sonrasını sınırsız bir biçimde görüp aktarmaya yarar”(Çetin, 2008: 109)

Yusuf’u kira götürmek için babalarından kardeşleri izin istediğinde babaları Yusuf’un başına geleceklerden ve kardeşlerinin ona yapacaklarından haberdar olmuş gibi şunu söyler:

Ya‘qub aydur qorqaram şâyet n’ola

Yûsufi siz gâfiliken qurd ala (118)

Zeliha’nin Yusuf’un gömleğini yırttıktan sonra onları gören Mısır Azizi, kimin suçlu olduğunu anlamaya çalışır. İkisinden de şahit istediğinde Yusuf, yaşananları gören dört aylık bebeğe sorabileceğini söyler. Onun söyleyeceklerini bilmektedir.

Yûsuf aydur uşda şor bu oğlana

Suçla kimdür ayda göñlün inana (713)

2.2.2.3. Şahıs Kadrosu

Eserin şahıs kadrosunu “Hikâyedeki Şahıslar” ve “Adı Geçen Şahıslar” olmak üzere iki bölümde ele alacağız.

2.2.2.3.1. Hikâyedeki Şahıslar

Bu şahıslar hikâyenin meydana gelmesinde rol oynayan şahıslardır. Bunları da “Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar”, “Hikâyeye Yön Veren Şahıslar” ve “Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar” olarak ele alacağız. Bunların yanında şahıs karakterine büründürülen hayvanlar ve cansız varlıkları “Hayvanlar ve Cansız Varlıklar” olarak farklı bir başlıkta ele alacağız.

1. **Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar:** Hikâyenin ana kahramanlarıdır. Bunlar Yusuf, Zeliha Yakup'tur.
2. **Hikâyeye Yön Veren Şahıslar:** Bu kişiler hikâye kahramanlarıyla bağlantılı olan kişilerdir. Bunları da hikâyeye olan etkilerine göre birinci derece ve ikinci derece şahıslar olarak ele alacağız.

Hikâyeye Yön Veren Birinci Derecedeki Şahıslar: Yusuf'un Kardeşleri (İbn-i Yamin, Yahûda, Şemun, Ruvil, Nakba), Cebrail, Malik, Zeliha'nın Dayesi, Mısırlı Hatunlar, Reyyan, Sâkî ve Habbaz, Râhile.

Hikâyeye Yön Veren İkinci Derecedeki Şahıslar: Beşir, Zindancı, Sipah-sâlâr, Mişa, Şeddat, Yusuf'u Satın Almak İsteyen Bir Kadın, Mağrip Sultanı, Daye'nin bebeği, Azrail, Mikail, Beyt-i Makdis'in padişahı.

3. **Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar:** Bu şahısların, hikâyenin gidişatına bir etkisi yoktur. Mimarlar, Haznedar, Muhtelif Şehirlerin Halkları, Zindan Ehli, Büşra, İshak, İs, Cinni Kız, Anbardar, Yusuf'un Halası, Yusuf'un Kız Kardeşi.
4. **Hayvanlar ve Cansız Varlıklar:** Kurt, Balık, Put.

2.2.2.3.1.1. Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar:

2.2.2.3.1.1.1. Yusuf:

Yakup'un on iki oğlundan biridir. Çocukları arasında en sevimli, en sevgili ve en olgunudur. Babası onun bu hallerini fark eder ve ona karşı daha ilgili, daha koruyucudur. Küçük yaşta rüya görür. Babası, rüyasını kimseye anlatmamasını söyler. Kardeşleri duyunca onu kuyuya bırakır. Çekmiş olduğu sıkıntılar onu daha da olgunlaştırır.

Peygamberdir. İnsanları hak dine davet eder. Yaratıcının Allah olduğuna insanları inandırmak için mucizeler gösterir. Onu gören açlar doyar, onun gömleğine değen gözler görür.

Rüya tabiri ilmine sahiptir. Bu sayede Mısır'a sultan olur. İyi bir idarecidir. Halkına tüm hazineyi dağıtır. Merhametlidir. Kardeşlerinin kendisine yaptığı eziyet ve verdiği sıkıntılara rağmen onları affeder. Otuz iki dil bilmektedir.

2.2.2.3.1.1.2. Zeliha:

Mağrip sultanının kızıdır. Çok güzeldir. Yusuf'u rüyasında görür. Ona aşık olur. Mısır sultanı olduğunu öğrenir ve onunla evlenmek için Mısır'a gelir. Mısır'a geldiğinde sultanın o olmadığını öğrenir. Zeliha puta tapmaktadır. Yusuf'u görünce onun güzelliğine dayanamaz ve Yusuf'a sahip olmak ister. Yusuf'un zindana girmesine sebep olur. Yusuf'a sahip olamadığı için ona eziyetler etmek için uğraşır. Sonunda Yusuf'a yaptığı haksızlıklar anlaşılır ve sarayı terk eder.

Günden güne zayıflar ve çirkinleşir. Yusuf ona dua eder. Eskisinden daha güzel olur. Yusuf'la evlenirler.

2.2.2.3.1.1.3. Yakup:

İshak'ın oğludur. Altı eşi vardır. Bunlardan ikişer çocuğu vardır. Yusuf'u çok sevmektedir. Yusuf'u emzirmesi için aldığı kadının oğlunu satar. Bundan dolayı Yusuf'tan ayrı kalır. Yusuf'tan ayrı kalınca üzüntüden ve ağlamaktan kör olur.

Kendisi peygamberdir. Oğul hasretine sabreder. Sonunda oğluna kavuşur. Yusuf'un gömleğini gözlerine sürdüğünde görmeye başlar.

2.2.2.3.1.2.Hikâyeye Yön Veren Şahıslar:

2.2.2.3.1.2.1. Hikâyeye Yön Veren Birinci Derecedeki Şahıslar:

2.2.2.3.1.2.1.1.Yusuf'un Kardeşleri (İbn-i Yamin, Yahûda, Şemun, Ruvil, Nakba ve kız kardeşleri)

Yusuf'un on bir erkek, bir kız kardeşi vardır. Eserde beş erkek kardeşinin ismi geçmektedir.

İbni Yamin ile Yusuf öz kardeş, diğerleriyle üvey kardeşdirler. Yusuf kuyuya atıldığında veya Mısır'a sultan olduğunda hep İbni Yamin'i düşünmektedir. Onu çok sevmektedir.

Kız kardeşin ismi zikredilmemiştir. Yusuf, rüyasını ona anlatır. O da gider erkek kardeşlerine anlatır.

Yahuda, Yusuf'un rüyasını duyduğunda onu Kenan'dan göndermek isteyenlerin başında gelir. Buna karşın Yusuf'un kardeşleri tarafından öldürülmesine karşı çıkmış, onun bir kuyuya bırakılmasına kardeşlerini ikna etmiştir. Kervandakiler Yusuf'u kuyudan çıkardığında onu satanların başında o gelir

Şemun, kardeşlerden en büyüğüdür. Ruvil ve Nakba, Yusuf Mısır sultanı olduğunda yanına gelip Yusuf'u kendilerine vermesi yönünde tehdit ederken karşımıza çıkıyorlar. Kardeşlerin hepsi çok güçlüdür.

2.2.2.3.1.2.1.2.Cebrail

Allah'ın, peygamberlerine gönderdiği ayetleri getiren melektir. Vahiy meleği olarak zikredilir. Mesnevimizde de Allah'ın Yusuf'a ve Yakup'a gönderdiği haberleri getirmektedir. Bazı yerlerde de Allah yapmayı dilediği işleri Cebrail'e emreder ve ona yaptırır. Yusuf'un kuyuya bırakıldığında onu tutması için emir vermesi gibi.

2.2.2.3.1.2.1.3.Zeliha'nın Dayesi

Zeliha'nın yanında Mısır'a gelen, onun yardımcısıdır. Bir nevi Zeliha'nın dadısıdır. Zeliha Mısır'a geldiğinde rüyasında gördüğü kişiye kavuşması için beklemesi gerektiğini söyleyen, Zeliha ile Yusuf'un beraber oturmaları için saray yaptıran kişidir.

2.2.2.3.1.2.1.4.Mısırlı Hatunlar

Zeliha'nın Yusuf ile beraber olmak istediğini duyduklarında, Zeliha kölesiyle beraber olmak istiyor diye dedikodu yapan kadınlardır. Bu kadınlar Mısır'ın ileri gelenlerinden dört yüz altmış kadındır. Bu dört yüz altmış kadından beş tanesi vezir ve komutanların eşleridir.

Zeliha onları saraya davet eder. Yemeleri için ellerine bıçak ve meyve verir. O sırada da Yusuf'u karşılına çıkarır. Yusuf'u gören kadınlar ellerini keserler ve bunu fark etmezler. Zeliha'ya hak verirler. Zeliha'yla beraber olması için Yusuf'a nasihatler ederler.

2.2.2.3.1.2.1.5.Reyyan

Reyyan, Mısır sultanı ve Zeliha'nın kocasıdır. Çocukları olmadığı, Zeliha istediği için Yusuf'u bütün hazinesini vererek satın almıştır. Onu çocukları yerine koymak istemektedirler. Zeliha, Yusuf'a sahip olmak istediğinde halkı susturmak için suçsuz olduğunu bile bile Yusuf'u zindana attırır. Zeliha'nın Yusuf'la evlenmek için Mısır'a geldiğini öğrendiğinde Zeliha'yı boşar.

Yakup, Yusuf'un yanına geldiğinde Yusuf'tan memnun olduğunu saltanatını Yusuf'a bıraktığını söyler.

2.2.2.3.1.2.1.6.Sâkî ve Habbaz

Sipah-sâlâr (komutan) Reyyan'ı zehirlemek için sâkî ve habbaz ile anlaşır. Onlara zehir verir. Saki, zehri şaraba koymaz. Habbaz ise ekmeğe zehri koyar. Yusuf'la aynı gün üçü bir zindana atılır. Zindanda rüya görürler. Bu rüyalarını Yusuf'a tabir ettirirler. Yusuf'un tabir ettiği gibi habbaz asılır. Saki eski görevine geri döner. Ayrıca sâkî Reyyan'ın gördüğü rüyayı Yusuf'un tabir edebileceğini söyleyen kişidir.

2.2.2.3.1.2.1.7.Mâlik

Yusuf'u kuyudan çıkararak kervancıdır. Yusuf kuyuya atılmadan elli yıl önce Kenan'da bir kul bulacağına dair rüya görür. Kenan'a gider elli yıl beklemesi yönünde ses işitir. Şam'da elli yıl bekledikten sonra Kenan yakınlarında bir kuyuda Yusuf'u bulur. Kardeşlerinden on sekiz altına alır.

Yusuf'u Mısır'a getirir. Onu Reyyan'a satar. Çok mal kazanır. Zengin olur. daha sonra sattığına pişman olur.

2.2.2.3.1.2.1.8.Râhile

Yakup'un, Yusuf'un annesi ölünce Yusuf'u emzirmesi ve ona bakması için aldığı köledir. Râhile'nin sütü Yusuf ile oğluna yetmeyince Yakup, Rahile'nin oğlunu satmıştır. Râhile, Allah'a evlat ayrılığı acısını Yakup'a da yaşatması için yalvarmış ve duası kabul olmuştur. Yakup bu sebepten Yusuf'tan ayrı kalmıştır.

Allah, önce Beşir'in anasına kavuşmasını arzu ettiği için Yusuf'un yaşadığı haberini ve Yusuf'un gömleğini Beşir'in götürmesini istemiştir. Beşir giderken Rahile'yle karşılaşır. Yusuf'un gömleğini anasının kör olan gözlerine sürer ve Rahile hem gözlerine hem de oğluna kavuşur.

2.2.2.3.1.2.2. Hikâyeye Yön Veren İkinci Derecedeki Şahıslar:

2.2.2.3.1.2.2.1.Beşir

Yusuf'un annesi ölünce Yakup'un, Yusuf'u emzirmesi ve ona bakması için aldığı Râhile'nin oğludur. Yusuf'un sütkardeşidir. Malik'in kölesidir. Yakup, Râhile'nin sütü Beşir'le Yusuf'a yetmeyince Beşir'i satmıştır. Yakup'a Yusuf'un yaşadığı haberini veren Beşir'dir.

2.2.2.3.1.2.2.2.Zindancı

Yusuf'un kaldığı zindanın bekçisidir. Hikâyede karşımıza çıktığı yer: Zeliha, Yusuf'a yüz sopa vurmasını söylüyor. O da Yusuf'la anlaşmış gibi yapıyor. Yusuf da acı çekmiş gibi bağıyor.

2.2.2.3.1.2.2.3.Sipah-Sâlâr

Sâkî ve habbaza zehir vererek Reyyan'ı zehirletmek isteyen kişidir. Sâkî ve habbaz yakayı ele verince ona ne olduğuyla ilgili bir şey söylenmemiştir.

2.2.2.3.1.2.2.4.Mişa

Yusuf'un oğludur. Yusuf'un kardeşlerini misafir eden, onlarla ilgilenen kişidir.

2.2.2.3.1.2.2.5.Şeddad

Yusuf'u satın almak için gelen Mısırlı zengin kadındır. Yusuf'u görünce onun güzelliği karşısında getirdiği malı sadaka olarak dağıtır.

2.2.2.3.1.2.2.6.Yusuf'u Satın Almak İsteyen Bir Kadın

Elinde bir kelep ip olan kadın bununla Yusuf'u satın almak istediğini söylediğinde askerler ona gülmüşlerdir.

2.2.2.3.1.2.2.7.Mağrip Sultanı

Mağrip sultanı, Zeliha'nın babasıdır. Adının ne olduğuyla ilgili bir isim zikredilmemiştir. Zeliha'yı Yusuf'la evlendirmek için kendisi Mısır sultanına elçi göndermiş, Zeliha'yı Mısır'a ziyafetlerle, hazineyle göndermiştir.

2.2.2.3.1.2.2.8.Daye'nin Bebeği

Zeliha, Yusuf'a sahip olmak istemiş. Yakalamak için Yusuf'un arkasından koşmuş. O esnada Yusuf'un gömleği yırtılmış. Onları gören Reyyan şahit istemiş. Yusuf, bebeğin her şeyi gördüğünü, onun şahit olduğunu söylemiş. Bebek gömlek arkadan yırtılmışsa Zeliha suçlu, önden Yırtılmışsa Yusuf suçlu demiş. Reyyan'a onları affetmesini söylemiştir.

2.2.2.3.1.2.2.9.Azrail

Öleceklerin canını almakla görevli melektir. Kardeşleri Yusuf'u kurt yediğini söylediklerinde Yakup, Cebrail'e Azrail'in canını alıp almadığını sordurmuştur.

2.2.2.3.1.2.2.10. Mikail

Tabiat olaylarıyla görevli melektir. Mesnevîde sâlâr-ı rad olarak geçiyor. Yusuf kervanla giderken anasının mezarına gider. Kervanda olmadığını gören kişi, Yusuf dönünce ona vurur. Bunun üzerine Yusuf dua eder. Mikail buluta emreder ve bir tufan kopar.

2.2.2.3.1.2.2.11. Beyt-i Makdis'in Padişahı

Yusuf, kervanla Mısır'a giderken Beyt-i Makdis'e uğrarlar. O şehrin sultanı, Yusuf'un geleceğini rüyasında görür. Yusuf'u karşılar. Ona izzet ve ikramda bulunurlar. Puta tapmaktan vazgeçip Allah'a iman ederler.

2.2.2.3.1.3.Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar:

2.2.2.3.1.3.1. Mimarlar

Zeliha ile Yusuf'un beraber olabilmeleri için dayelerin saray yaptırmak için çağırdığı kişilerdir.

2.2.2.3.1.3.2. Haznedar

Reyyan'ın hazinelerine bakan kişidir.

2.2.2.3.1.3.3. Muhtelif Şehirlerin Halkları

Yusuf'un Mısır'a giderken uğradığı şehirlerin insanları, Zeliha'nın babasının hükümdar olduğu memleketin insanları, Yusuf'u görmek için gelen Mısır halkı bu grupta yer alır.

2.2.2.3.1.3.4. Zindan Ehli

Yusuf'la beraber zindanda bulunan bin dört yüz kişidir. Bunlardan bini Yusuf sayesinde zindandan çıkıp gitmişlerdir. Dört yüzü kalmıştır.

2.2.2.3.1.3.5. Büşra

Yusuf'u, Beşir'le beraber kuyudan çıkararak kişidir. Malik'in kölesidir.

2.2.2.3.1.3.6. İs

Yakup'un Rum diyarında yaşayan kardeşidir. Yakup'u görmek için Kenan'a gelmiştir. İs gelmeden Yakup öldüğü için görememiştir.

2.2.2.3.1.3.7. Cinni Kız

Zeliha'nın suretinde Reyyan'la beraber olan varlıktır.

2.2.2.3.1.3.8. Anbardar

Mısır'ın ambarlarının bekçisidir.

2.2.2.3.1.3.9. Yusuf'un Halası

Yusuf ona hediyeler göndermiştir. Yakup'la beraber Mısır'a gelmiştir. Bunun dışında başka bilgi yoktur.

2.2.2.3.1.4. Hayvanlar ve Cansız Varlıklar:

2.2.2.3.2.1.1. Kurt:

Yusuf'u kardeşleri kuyuya atınca babalarının yanına gelirler ve Yusuf'u kurdun yediğini söylerler. Yakup'un söylemesi üzerine bir kurdu yakalayıp getirirler. Onun dişlerini kırarlar. Karşısına gelen kurda Yakup, Yusuf'u yiyip yemediğini sorar. Kurt yemediğini söyler.

2.2.2.3.2.1.2. Balık:

Yusuf, Mısır'a kervanla giderken yıkanmak için Nil Nehri'ne girer. Onu gören balık utanır ve başını suya çeker. Bu balık Yunus'u ve Süleyman'ın mührünü yutan balıktır.

2.2.2.3.2.1.3. Put:

Zeliha, Yusuf ile beraber olmak için bir saray yaptırır. Yusuf'a sahip olmak için çağırır. Yapacaklarından görmesinden utandığı içi taptığı putun üzerini örter.

2.2.2.3.2. Adı Geçen Şahıslar

Bu bölümde ele alacağımız kişiler, hikâyeye bir etkisi ya da katkısı olmayıp sadece telmih ya da gönderme yapılan kişilerdir. Bunları da dinî, tarihî ve efsanevî şahıslar olarak ele alacağız.

2.2.2.3.2.1.Dini Şahıslar

2.2.2.3.2.1.1. İshak

Yakup'un babasıdır. Aynı zamanda Kuran-ı Kerim'de ismi geçen bir peygamberdir.

2.2.2.3.2.1.2. Halil

İbrahim peygamberin adıdır. Eserde Yakup'un atası olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda Nemrud'un ateşe attığından bahsediliyor.

2.2.2.3.2.1.3. İbn-i Abbas

Yusuf kıssasını rivayet eden kişidir.

2.2.2.3.2.2.Tarihi Şahıslar

2.2.2.3.2.2.1. İskender

Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve yirmi yaşında hükümdar olmuştur. Divan Edebiyatı'nda İskender-i zül-l-karneyn (=iki boynuzlu İskender), İskender-i Rumî, şeklinde geçer. Yunanistan'ı, İran'ı, bütün Anadolu'yu ve Suriye'yi ve Mısır'ı, Hindistan'ı istilâ eden bu meşhur kumandan 33 yaşında ölmüştür. (m.ö. 356 - 323). ["Skender" şekli de kullanılır].

Eserde Malik'in rüyasında gördüğü Yusuf'u kolayca bulduğu ifade edilmiş. İskender'in dünyayı dolaştığını, ab-ı hayatı bulamadığından bahsediliyor.

2.2.2.3.2.2.2. Calinus

Eski Grekler'in en büyük hekimlerinden biri. Bokrat ile birlikte hekimlikteki maharet nedeniyle anılır. Calinus Bergama'da doğmuş, Roma'da ömür sürmüştür (M.Ö.

199-126). Hekimlik üzerine yaptığı eserler Arapçaya çevrilmiş ve İslam dünyasını etkilemiştir (PALA, 2012: 82).

2.2.2.3.2.2.Efsanevi Şahıslar

2.2.2.3.2.3.1. Rüstem

Ünlü İran şairi Firdevsî'nin Şehname'sinde adı geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı. Türk edebiyatında "Rüstem-i zâl", halk dilinde "Zaloğlu Rüstem" şeklinde geçer.

Eserde Yusuf'un kardeşlerinin gücünü anlatmak için zikredilmiştir.

2.2.2.3.2.3.2. Efrasiyab

Büyük iskender'den evvel yaşamış ve Keyhüsrev tarafından öldürülmüş olan Mâverâünnehir Kralı Tûran'lı bir yiğit, Alp Er Tunga.

Eserde Yusuf'un kardeşlerinin gücünü anlatmak için zikredilmiştir.

2.2.2.4. Zaman

Ele aldığımız eserde olayların oluş zamanı kronolojik bir sırada verilmiştir. Olaylar anlatılırken sırayla anlatıldığı gibi geriye dönüş tekniği de kullanılmıştır. Eserdeki zamanı üç bölümde ele alacağız.

2.2.2.4.1. Vakıa Zamanı

Vakıa zamanı metnin niteliğine göre farklı karaktere bürünür. Masal, destan ve diğer fantastik türlerde olduğu gibi, zamanın tümüyle muhayyel, gerçek dışı kullanımıyla da realist eserlerdeki gibi nesnel zamanla uyumlu olarak kullanımı mümkündür. Bununla beraber metinde kullanılan zamanın tam bir kronolojik akış izlemesi çok zordur. Mutlaka, zamanda ileri- geri dönüşlerle sapmalar olacaktır. (Çetişli, 2004: 74)

Eserde olayların vuku bulma zamanları, ne kadar zaman geçtiğiyle ilgili bilgiler verilerek okuyucunun bunu anlaması sağlanmıştır.

Bir iki gün (352), üç gün (364), altı aylık yol (503), yidi yıl (561), biş ay (848), bir yıl (988), otuz yaşum (1086), bir yılda (1147), ikinci yıla (1148), üçüncü yıl (1149),

dördüncü yıl(1150), biş yıl (1151), altı yıl (1151), yidi yıla (1152), Yidi yıl tamam olmağa kıldı üç ay (1162), on sekiz yıl (1216), Ol gice (1710), Bil yikirmi yıl şağ oldı atası (1821), Yüz yigirmi yaşa girdi ol rasül (1829),

2.2.2.4.2. Nesnel Zaman:

Yusuf u Zelihâ mesnevisine mevzu olan hadiselerin “nesnel zaman”ını belirlemek, Yusuf Peygamber’in hayatına dair işaret ve araştırmalar sonucunda mümkün olmaktadır. Hz. Yusuf’un, M.Ö. 1695-1585 yılları arasında yaşamış olduğu hususunda Kitab-ı Mukaddes araştırmacıları fikir birliği içindedirler (Türkdoğan, 2008: 1). Bunun sonucunda mesnevinin “nesnel zaman”ı bu tarihler olmaktadır.

2.2.2.4.3. Anlatma zamanı:

Eserin yazılma zamanını ifade eder. Eserin ne zaman yazıldığı konusunda elimizde kesin tarih olmadığını ve XV. yüzyıla ait olduğunu düşündüğümüzü ifade etmiştik.

2.2.2.5.Mekân

Eserimizde mekânlar ayrıntıya girmeden anlatılmıştır. Anlatılanlar olsa da bunlar sınırlıdır. Mekânın zikredilmesindeki amaç sadece kişinin orada yaşadığını ifade etmek bile olabilir.

Eserimizdeki mekânları “Dış Mekânlar” ve “İç Mekânlar” olarak ele aldık.

2.2.2.5.1. Dış Mekânlar

2.2.2.5.2.2.Kenan

Yusuf’un doğduğu, Yakup’un yaşadığı şehirdir. Şeria (Ürdün) Nehri’nin batısındaki antik Filistin topraklarına verilen isimdir. Bu bölge günümüzdeki İsrail, Filistin ve Lübnan toprakları ile Ürdün, Mısır ve Suriye’nin kıyı kesimlerini kapsamaktadır. Eserde Kenan’la ilgili ayrıntı yer almamaktadır. Bazı beyitlerde Yusuf’un Kenanlı olduğunu belirtmek için de kullanılmıştır.

Yûsuf-ı Ken´an çü açdı ay yüzün

´Arza kıldı anlara ol dem yüzün (1178)

2.2.2.5.2.3.Yazı (Kır)

Eserde Yusuf’un kardeşlerinin babalarından izin almak, Yusuf’u heveslendirmek için anlattıkları yerdir.

Varidi ol yazıda bir hoş kıyu

Ḳatî deriñidi ol hem bol suyu (131)

“Ağabeylerinin ballandırarak anlattığı kırların tasviri, Yusuf’un güvenlikte olduğu yuvasından kırlara açılmak, özgürlüğü ve macerayı tatmak duygusunu güçlendiren bir işleve sahiptir. Burada zaman- mekân ilişkisinin de fonksiyonel kullanımı söz konusudur. Mevsim bahardır. Bu Yusuf için, kozasından çıkan kelebekler gibi yepyeni başlangıçlara kanat açma zamanıdır. Babalarını ikna etmek isteyen ağabeyler buna işaret eder (Türkdoğan,2011: 80).”

Aşağıda vermiş olduğumuz beyitler de bunu ifade etmektedir.

Aytdılar kim yaz günidür rûzigâr

Mevsümi güldür bahâr u murğ-zâr (107)

Cümle tûḡî bülbül-ile sâz ider

Lâle ü gül anı görüp nâz ider (108)

Destur algıl gel varalum lale-zâr

Gör ne zeyn itmiş cihânı bir ü Bâr (109)

Ol kadar ögdi bular ol yirleri

Meyl ider Yûsuf göre ol yirleri (110)

Kardeşleri Yusuf'u yazıya götürünce ona saldırırlar. Öldürmeyi düşünürler. Yehûda, kuyuya bırakmaya ikna eder.

Ol Yehûdâ didi anlara ki siz

Bir fikir eyleñ kim olasız temiz (145)

Aytdı öldürmek anı bizden haḩâ

ḩuyuya bırakmaḩ istersiz revâ (146)

Yûsuf'ı ol ḩuyuya getürdiler

Biyline ib bağlayup getürdiler (147)

2.2.2.5.2.4.Şam

Rüyasında Kenan'da bir kul bulacağını gören Malik, Kenan'a gelir. Elli yıl sonra gelmesi yönünde bir ses duyunca Şam'a yerleşir. Şam şehri karşımıza bu şekilde çıkmaktadır.

Ken'ân'a yakın ola üç gün ḩalur

Nâgehân bir yañadan bir ün gelür (239)

Gördüğün düşe sin elli yıl

Elli yıldan öte geçmez anı bil (240)

Mâlik anı işidür ol dem döner

Kâribânile gelür Şam'a konar (241)

Bazı beyitlerde de hükümdara övgü için kullanıldığını görmekteyiz. O yeri zikretmekten kasıt, onu methetmek olabilir.

Aytdı fahri 'Azîz-i MıŖ u Şâm

Şâh-ı mağrib size aydur çok selâm

2.2.2.5.2.5. Beyt-i Makdis

Eserde Beyt-i Makdis (Kudüs), Yusuf'un Mısır'a giderken uğradığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçe göçe her maqamdan bir maqâm

İrdiler Beyt-i Maqdis'e tamâm

2.2.2.5.2.6. Mağrip

Eserde Zeliha'nın doğup büyüdüğü ve babasının hükümdar olduğu yer olarak geçer.

QıŖŖa-i vaŖfi Zeliha bu-y-ıdı

Mağribin sultânınuñ kıızı-y-ıdı

Aynı zamanda Mısır'a altı aylık mesafede olduğu zikredilmiştir.

Mağribile MıŖ arası 'arz-ı tûl

Altı aylık yoldur aña toğrı yol

2.2.2.5.2.7. Nil

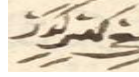
Mısır'da bulunan bir nehirdir. Eserde Yusuf'un Mısır'a giderken yıkanmak için girdiği, babasına kavuştuktan sonra yanında çadır kurdukları yer olarak zikredilir. En

dikkat çekenini ise Yusuf vefat edince Allah cenazesini Nil'e defnetmelerini söylüyor. Nil kuruyor. Yusuf'u defnediyorlar. Tekrar akmaya başlıyor.

Nil şuyunda kırmak gerek anı

Öyle düşürdi gönüle ol Gani (1878)

Kurıdı Hâk emr ile Nil Irmağı

Yûsuf'ı anlar anda defn ider (1879)

Buyurur Hâk Nil'e çün gine çıkar

Yûsuf'ın tabutı üstinden akar (1880)

2.2.2.5.2.8. Mısır Meydanı

Malik'in Yusuf'u satmak için getirdiği yerdir.

Mısrın ol dem meydanın süpürdiler

Anda bir altın kürsi kırdılar (416)

2.2.2.5.2.9. Mısır

Afrika'nın kuzeydoğusunda bulunan bir ülkedir. Eserde nasıl bir yer olduğundan bahsedilmemiştir. Mısır, hikâyenin büyük bir kısmının geçtiği önemli bir mekân konumundadır. Kardeşlerinin Yusuf'u sattıkları Malik, Mısırlı bir kervancıdır ve Yusuf Mısır sultanı tarafından satın alınır. Yine Zemliha rüyasında görüp âşık olduğu Yusuf'u Mısır'da bulur ve Yakup kaybettiği oğlu Yusuf'a burada kavuşur.

2.2.2.5.2. İç Mekânlar

2.2.2.5.2.1.Kuyu

Yusuf'u kardeşlerinin attığı yerdir. Kardeşleri Yusuf'un belindeki ipi kesiyor. Cebrail de yetişip Yusuf'u tutuyor. Kuyudaki taşa Allah emrediyor ve taş yukarı çıkıyor. Yusuf sırtındaki abayı çıkarıp taşın üzerine seriyor ve Allah'a dua ediyor. Yusuf kuyuda üç gün kalıyor. Dördüncü gün kuyudan çıkıyor.

Üç gün anda üç gice oldı hemân

Ḳuyudan dördünci gün çıkdı 'ayân (262)

2.2.2.5.2.2.Zindan

Yusuf'un, Zeliha'yla beraber olmayı kabul etmediği için ceza olarak kaldığı yerdir. Rüya tabiri ilmi kendisine burada verilmiştir. Sâkînin rüyasını zindanda yorumlamıştır. Reyyan'ın rüyasını tabir ettikten sonra zindandan çıkmış ve kethüda olmuştur. Zindanda yedi yıl kalmıştır.

Yidi yıldur çekerem zindânı ben

Fürkatile ḥasretile zâr ben (1031)

Zindanda Yusuf'un kardeşleri de kalmıştır. Yusuf, sa'a vurunca kardeşlerine neler ettiklerini sa' anlatmıştır. Yalan söyledikleri için Yusuf zindana attırmıştır. Sonra onları serbest bırakır.

2.2.2.5.2.3.Zeliha'nın Yaptırdığı Saray

Zeliha, Yusuf'un yanında olup da beraber olamamasından günden güne eridiğini gören dayesi ona bir saray yaptırır. Sarayın tavanına Yusuf ve Zeliha'nın resmini yaptırır. Zeliha Yusuf'u çağırır. Onunla beraber olmak ister. Reyyan ikisini bu sarayda görür.

2.2.2.5.2.4.Malik'in Yusuf'a Yaptırdığı Saray

Yusuf Mısır'a getirilince Malik onu görmek isteyen birer altın getirmesini söyler. Bir günde altı yüz bin altın olur.

Ṭañla ṭuta geldiler birer kızıl

Ol gün altı yüz biñ altun aldı bil (407)

Malik, Yusuf'un bir iki gün dinlenmesi için bir saray alır.

Mâlik aldı aña bir ḥalvet saray

Bir iki gün diñlene ol gör ki bay (412)

Bu iki guruba da girmeyen, mekân olarak kullanılmayan fakat sadece ismi zikredilen yerler de var. Bunlar: Rum, Çin, Maçın, anbar, hazine, Yakup'un evi gibi.

2.2.3. Eserdeki Masal Unsurları

2.2.3.1.Rüya

Rüya görme ve olayların bu akışa göre gitmesi dikkat çekicidir. Eserde rüya gören kişiler: Yusuf, Malik, Zeliha, saki ve ekmekçi, Reyyan'dır.

Yusuf, rüyasında on bir yıldız, ay ve güneşin kendisine secde ettiğini görür. Başına gelen onca olay bu rüyasını kardeşlerinin duymasındandır.

Bir gece Ken'anda Yûsuf düş görür

Bir 'acâyip bir ğarâyip düş görür (95)

Malik'in, küçükken gördüğü rüyayı anlatan beyitler şunlardır:

Ṭıflidi Mâlik doĝar kem key gice

Mısr içinde düş görür ol bir gice (228)

'Azm-i Ken'an itmişidi ol civân

Deşt içinde gideriken nâgehân (229)

Gün iner gökden girür çün yiñine

Girür anuñ yüklerinüñ tengine (230)

Bir pâre bulut dahı key ağdurur

Üstine dürr-i cevâhir yağdurur (231)

Şanduga diribeni koyar-idi

Ol Mışır'da bu düşü görüb-idi (232)

Yusuf'u Mısır'a götüren kervanın yolu Beyt-i Makdis'ten geçer. Oranın sultanı rüyasında Yusuf'un geleceğini görür.

Pâdişâhı ol şaruñ düşde görür

Hâtif-i taqdir aña haber virür (325)

Zeliha, birinci gün rüyasında Yusuf'u görür. Onun güzelliğini babasına anlatır. İkinci gün rüyasında gördüğü kişi kendisini Mısır'da bulacağını söyler.

Bir gice düşinde gördi bir cemâl

Tañrı şun'ından yaratmış bî-misâl (476)

Bir gice girü ol ahvâl görür

Ol cemâlün kandalığını şorar (480)

Ol habib aydur Zeliha meskenüm

Mısr içindeyem bulasın meskenüm (481)

Saki ve ekmekçi azizi zehirlemeye çalışma suçundan zindana atılmışlardır.
Akıbetlerinin ne olacağına dair rüya görürler.

Sâkî düşde gördi hem anda bî-gümân

Geldi Yûsuf katına aydur iy cân (849)

Ta'bir eyle düşümi hâlüm n'ola

Yûsuf aydur söyle düşi hayr ola (850)

Sâkî aydur görürem kendümi

Sıkaram üç salkım anda üzümü (851)

Oturur çün pâdişah tahta geçer

Virürem sıkduğımı şâha içer (852)

Didi habbâz iy civân-ı pür-hüner

Ben dahı düş görmişemdür mu'teber (854)

Bu benüm düşümde şöyle cevâp

N'olasardur âhîrüm virgil cevâp (855)

Gördüm iş bu gice ben üç tenur

Üçi dağı tennûruñ cümle demür (857)

Anda ben etmegi bişürdüm key arı

Kim iledüm pâdişaha anları (858)

Nâgehân kuşlar havadan inişür

Etmegi ol dem başümdan kaçışur (859)

Reyyan ise rüyasında ülkesinin geleceğine, halkının ihtiyaçlarına dair rüya görmüştür.

Başladı şulğan düşüni söyledi

Nice kim gördi hikâyet eyledi (970)

Sulğan aydur yidi şıgır gördüm

Bunlaruñ üstüne binüp yürürem (971)

Key semüz öküzleridi her biri

Şu şıgırından büyükidi her biri (972)

Yidisi dağı baña karşı durur

Bağaram bunları görür gözlerüm (973)

Yidi arık şıgır dağı irişür

Ol semüz şıgırlar içine girür (974)

Ol semüz şıgırları anlar yidi

Zerrece yirinde nesne kıomadı (975)

Uçdı kıuş gibi bular göge çıkır

Mısr halkı dirilmiş aña bağar (976)

Ben dağı taña kıaluram tururam

Yine düş içinde ol dem görürem(977)

Yidi baş buğday dağı kıupkıuru

Uçdu anlar dağı göge yukaru (978)

2.2.3.2.Mektup

İlk mektup kardeşleri, kuyudan Malik'in çıkardığı Yusuf'u kul diye satmalarıyla karşımıza çıkıyor. Ancak bu olayın anlatıldığı bölümde mektuptan bahsedilmiyor. Mektup, Yusuf Mısır'a sultan olduktan sonra karşımıza çıkıyor. Kardeşleri yanına gelince mektubu onlara okutur.

Mâlik'e virmişdi bular biti

Ol biti Yûsuf'ile qalmışdı (1573)

Viribidi tiz anı getürdiler

Ol bitiyü anlara gösterdiler (1574)

İkinci mektup, Zeliha'nın babasının Mısır sultanına kızıyla evlenmesi için yazdığı mektuptur.

Yazdı biti virdi ilçi eline

Aldı ilçi düşdi Mısr'uñ yolına (504)

Mısır sultanı cevabını yazıp gönderir.

Ol 'Azîz ol dem cevâbını yazar

Çok selâm ider cevâbını yazar (508)

Diğer mektup Yakup'un Yusuf'a yazdığı mektuptur. İbn-i Yamin'i kardeşleri Yusuf'un yanına götürürken Yakup'a yazdırmışlardır.

Aytdı sen 'Aziz'e nâme yaz

Kim diler haţtuñ göre ol ser-firaz (1354)

Aldı Ya'qûb eline anda qalem

Yazdı kırdas şafhasına ol raqam (1355)

Kardeşleri babalarına gelirler. İbn-i Yamin'in yaptıklarını babalarına anlatırlar. Babaları Mısır sultanına derdini, üzüntüsünü anlatan bir mektup daha yazar.

Nâme yazdı Yûsuf'a çok firâk

Nice ayrıldı var-iken ittifâk (1537)

Mektubu okuyan Yusuf Yakup'a cevap yazar. Bunu okuyan Yakup bunun nebiler sözü olduğunu söyler.

Aldı ele ol dağı yazdı cevâp

Yûsuf'ı devri zamân kıldı hitâp (1550)

2.2.3.3. İnsan Olmayan Varlıklarla Konuşma

Bunlardan ilki, kardeşlerin Yusuf'u kuyuya attıktan sonra babalarına onu kurt yedi demeleri üzerine babaları inanmaz. Onlar da bir kurt tutup getirirler. Yakup, bu kurtla konuşur.

Ya'kûb aydur kırdı iy maḥlûk-ı Hâk

Sen mi yidüñ Yûsufı söyle be-ḥâk (183)

Başka bir konuşma, Yusuf'un, annesinin mezarıyla konuşmasıdır.

Aytdı iy cânım oğul n'oldu saña

Bu belâ ü bendi kıldı kim saña (288)

Yusuf'u satın almak için Reyyan bütün hazinesini vermiştir. Kardeşleri Yusuf'u on sekiz akçeye satmıştı. Bir kuş gelir ve onun değerinin on sekiz bin akçe olduğunu söyler.

Gökyüzinden nâgehân bir kuş iner

Ol kuluñ karşına ol tuş iner (590)

Öyle didi kuş aña anda 'ayân

İşidüp anı saña itdüm beyân (594)

2.2.3.4. Olağanüstü/Mucizevî Durumlar

Eserde karşılaştığımız olağanüstü/mucizevî durumlar şunlardır:

- Yusuf'u kardeşleri kuyuya attığında kuyudaki taşın yukarı çıkması.
- Yusuf, Mısır'a giderken yolda anasının mezarını görür. Kervandan ayrılıp mezara gider. Anasına başına gelenleri anlatır. Kervandakilerden biri onun olmadığını görür. Geldiğinde onu döver. Yusuf Allah'a dua eder. Ortalık toz duman olur. Bir tufan kopar.
- Yusuf'un Beyt-i Makdis'e geleceğini rüyasında gören şehrin sultanına, Yusuf'un "Rüyada gördüğün benim." demesi
- Beyt-i Makdis'de önlerine bir sofraya konur. Yusuf, "bismillah" diyerek başlamıştır. Bütün halk o çanakta yemesine rağmen yemek azalmamıştır.
- Beyt-i Makdis'in sultanına Allah'a inanmalarını isteyen Yusuf'a, iki putum var. Onlar sana secde ederse ne dersin yaparız derler. Yusuf putların yanına varınca putlar ona secde eder.
- Beyt-i Makdis'in sultanı, Yusuf oradan ayrıldıktan iki gün sonra Yusuf'u özler ve yola çıkar. Ordusuyla beraber onların geldiğini gören Malik korkar. Yusuf onlara yüzünü gösterir. Hepsi orada üç gün yatar. Uyandıklarında Yusuf'un gitmiş olduğunu görürler.
- Yusuf Mısır'a geldiğinde onu görmeye gelenlerin getirdiği altınların bir günde altı yüz bin olması.
- Reyyan, Yusuf'u satın almak için bütün hazinesini vermiştir. Daha sonra baktığında hazine tekrar yerine gelmiştir.

- Zeliha, Yusuf'la beraber olmak için saraya çağırır. Yusuf bir an şehvetine mağlup olur. O esnada bir rivayete göre karşısına Yakup görünür. Bir rivayete göre Cebrail, Yusuf'u sikar ve şehvetini parmaklarından çıkarır.
- Zeliha sarayda Yusuf'la beraber olmak ister. Yusuf kaçar. Zeliha arkasından koşar ve gömleğini yırtar. Reyyan onları görür. Kimin suçlu olduğunu anlamak için şahit ister. Yanlarında bulunan dört aylık bebek konuşur ve olanları anlatır.
- Yusuf'un güzelliğini gören Mısırlı kadınların ellerindeki bıçaklarla ellerini kesmeleri ve bunun hiç farkına varmamaları.
- Yusuf zindana atılınca uykudayken kendisine bir gevher getirilir. Yusuf uyanır. Cebrail, Yusuf'a onu yutmasını söyler. Yusuf onu yutunca tabir ilmine sahip olur.
- Yusuf, kapıları açar ve zindandakilere isteyen çıkıp gitsin dediğinde, bizi tekrar yakalayıp getirirler derler. Bunun üzerine Yusuf dua eder. Esmerler sarışın, ihtiyarlar genç olur. Herkes birbirine karışır.
- Kıtılık yıllarının bitmesine üç ay kala bütün ambarlar boşalır. Halk aç kalır. Allah'ın emriyle Yusuf insanlara yüzünü gösterir ve insanlar bir ay doyar.
- Yusuf'un Zeliha'ya ettiği duanın kabul olması ve Zeliha'nın eskisinden daha güzel hale gelmesi.
- Yusuf'un kardeşleri çok güçlüdür. Yehuda, bir aslanın başını iki parmağıyla koparır. Şemun bağırduğunda hamile kadın doğurur. Ruvil, isterse bir ağacı kökünden koparır. Bir dağı alır başka yere götürür. Nakba, kırk kat zinciri koparır, dağıtır.
- Kardeşler, gelip İbn-i Yamin'i zorla almak isteyince Yusuf onlardan kapının önündeki taşı çevirmelerini istemiş. Çok güçlü kişiler olmalarına

rağmen hiç biri başaramamıştır. Yusuf taşa bir tekme vurur. Taş mancınıkla atılmış gibi meydanın bir ucuna ulaşır.

- Yusuf'un, kardeşlerinin yanında sa'a vurmalarıyla kendisine yaptıklarını tek tek anlatması
- Yusuf, gömleğini Beşir'e verir. Mısır'dan çıktıklarında gömleği silkelerler. Seksen fersah mesafeden Yakup onun kokusunu duyar.
- Beşir, Kenan'da annesi Rahile'ye kavuşur. İhtiyar ve kör olan Rahile, genç olur.
- Gözleri görmeyen Yakup, gömleği gözlerine sürünce görmeye başlar.
- Yusuf'un yedi yüz bin kişiyle Yakup'u karşılamaya gitmesi
- Yakup'u görenlerin Müslüman olmaları
- Allah'ın emriyle Nil nehrinin kurumması, Yusuf'u defnettikten sonra tekrar akmaya başlaması.

2.2.4.Çeşitli Gelenek ve İnanışlar

2.2.4.1.Müjdelik vermek

Birisinden güzel bir haber duyunca ona müjdelik verilir. Günümüzde başka birisine güzel bir haber verileceği zaman “müjdemî isterim.” denir. Eserde de rüya gören Malik, tabirciye verdiği güzel haber için müjdelik verir.

Mâlik işidür kıılır key şâzılık

İki altun virür aña muştılık (237)

2.2.4.2.Bayıllana gül suyu saçmak

Bayılan insanların yüzüne onları ayıltmak için gül suyu ya da su serpmeye geleneği eserde karşımıza çıkıyor.

Zeliha, Yusuf'u görünce rüyasında gördüğü kişinin bu olduğunu anlar ve bayılır. Kendine gelmesi için gül suyu saçarlar.

Geldiler dâyeler anı dutdılar

‘Aklı gelsün diyü gül şu saçdılar (460)

Zeliha, Mısır sultanının rüyasında gördüğü kişi olmadığını görür ve bayılır. Ayıltmak için gül suyu serpilir.

Gül şuyın saçdılar anuñ yüzüne

Geldi ol sâ‘at girü kendüzine (542)

Zeliha, uzun zamandır Yusuf'un sesini duymamıştır. Onu duyunca bayılır ve su serperler.

Şaçdılar şu ‘aklı geldi başına

Döğdi göz yaşın bağı başına (1244)

İbn-i Yamin, Yusuf'u görünce bayılır.

Sebdiler gül şularını yüzüne

Tatı geldi o yigit kendüzine (1432)

2.2.4.3.Düğünde İkranda Bulunması ve Çeyiz Gönderilmesi

Düğünlerde yemek verilmesi, eğlence düzenlenmesi ve kızın çeyizinin olması günümüzde de devam eden geleneklerimizdendir. Eserimizde de Zeliha'nın Mısır'a gelin gittiği bölümde halka yemekler verildiği, eğlencenin olduğu ve kızın çeyizinin de Mısır'a gönderildiği ifade ediliyor.

Dügüne bünyad urdı pâdişâh
 Kaşr-ı 'ayvanlar bezerler bârigâh (512)

Şâh-ı mağrip mağrip içinde düğün
 Hoş temâşa eyledi ol yidi gün (516)

Anda hâzır eylediler biñ deve
 Yığdılar ol cihizlerin tıldı ova (517)

2.2.4.4. Sevdığıne Kavuşmak İsteyenin Hayrı Çok Etmesi

Eserde insanların bir şeye ya da kimseye kavuşmak istediklerinde çok hayır yapmaları gerektiği belirtilmiş. Yakup'un Yusuf'a bu sayede kavuştuğu ifade edilmiştir.

İrmek isteyen kişi hasretine
 Hayrı çok iden irer maşşudına (1805)

Şol kadar Ya'kûb ider hayrı kim
 Yûsuf'unı virdi aña ol Hâkim (1815)

2.2.4.5. Ölenin Arkasından Helva Yapılması ve Yemek Verilmesi

Günümüzde devam eden bir gelenektir. Eserde de Yakup defnedildikten sonra Mısır halkına yemek ve helva ikram edilmiştir.

Anda koyup girü Mısra geldiler
 Anuñ-içün dürlü ni'met virdiler (1832)

İl vilâyet içre olan hep fakîr
 Toydılar helvaya anda iy emîr (1833)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

Kullanılan transkripsiyon harfleri şu şekildedir.

آ	Â,â
ا	A,a,E,e
ء	'
ب	B,b
پ	P,p
ت	T,t
ج	S,s
چ	Ç,ç
ح	H,h
خ	H,h
د	D,d
ذ	Z,z
ر	R,r
ز	Z,z
س	S,s
ش	Ş,ş
ص	S,ş
ض	Ž,z, D,d
ط	T,t
ظ	Z, z
ع	'
غ	Ğ,ğ
ف	F,f
ق	Q,q
ك	K,k,Ñ,ñ
ل	L,l
م	M,m
ن	N,n
و	V,v
ه	H,h
ی	Y,y

METİN NEŞRİNDE İZLENEN YÖNTEM

Çevriyazı metninin aktarılmasında uyulan metot şu şekildedir (Ünver, 2008).

- 1- Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde bulunan uzun vokallerin üzerine “^” işareti konularak gösterilmiştir.

Örneğin: feryâd, giryân,

- 2- Farsça edat ve ön ekler, eklendikleri kelimelerden kısa çizgi ‘-’ kullanılarak ayrı yazılmıştır.

Örneğin: bî-dâd, çi-bâk, bî-riya vb.

- 3- Farsçada ek veya edat getirilerek tekrarlanan kelime arasına kısa çizgi getirilmiştir

Örneğin: ser-te-ser

- 4- Metindeki şahıs isimleri, lakapları, yer isimlerinin ilk harfi büyük harfle yazılmış, kelimelerden sonra gelen ekler kesme işareti ile ayrılmıştır.

Örneğin: Yusuf, Zeliha’ya, Mısr vb.

- 5- Metinde “b” ve “c” şeklinde yazılan ancak günümüzde “p” ve “ç” olarak kullanılan harfler günümüzdeki kullanımına göre verilmiştir.

Örneğin: bağlayup, hitâp vb.

- 6- Vezin gereği yapılması mecburi olan kimi eklemeler ve metin tamirleri köşeli parantez “[]” içerisinde gösterilmiş.

Örneğin: Añsuzın [tiz] yapışurlar saçına

- 7- Eserde beyitler beşer beşer numaralandırıldı.

- 8- Metinde silik olduğu için okunamayan yerler üç nokta (...) ile gösterilmiştir.

- 9- Vezne uymayan beyit ya da dizeler dipnotta belirtilmiştir.

10- “ise”, “idi” gibi “i-“ ek fiili şekilleriyle “ile”, “içün” edatlarının kendinden önceki kelimeye bitişik yazılması durumunda kelime ve bu şekiller arasına “-” işareti konulmuş ve ünlü uyumu göz önünde tutularak yazılmıştır.

Örneğin: egri-y-ile, sizüñ-içün,

11- Başlıklar büyük harflerle yazılmıştır.

ESERİN TAVSİFİ

Kitabın Adı: Kışsa-i Yûsuf ‘Aleyhisselâm

Müellif: Şerîf

Müstensih: Pir Ali dede İbn-ü Cafer dede

Kütüphane Adı: Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi

Kitap No: O. BJ. 22

Sayfa: 75 varak.

Ebat: Elimizde eserin dijital kopyası olduğundan ebadını bilmiyoruz.

Satır-Sütun: Her sayfada 2 sütun ve 13 satır vardır. Bir satırda da iki mısra mevcuttur. Ancak bazı varaklarda, 5. varak gibi, satır sayısı 12’ye düşmektedir. Düzgün cetvellerle çizilen üç sayfa vardır. Bunun dışındaki sayfalar çizilmemiştir.

Yazı: Nesih’tir. Düzgün ve okunaklı biçimdedir.

Tezhip: Tezhip yoktur.

Sayfa numaraları müstensih tarafından değil sonradan konulmuştur. Bir sonraki sayfanın ilk kelimesi (reddâde) sayfaların sol alt kısmına yazılmıştır. Eserin aslını görmediğimizden kâğıt ve cilt ile ilgili herhangi bir bilgi veremiyoruz.

Baş: KİŞŞA-İ YÛSUF ‘ALEYHİSSELAM

Bismillahi’r-raḥmani’r-raḥim

Evvel Allah adı-la başlayalum

Ma'rifet bağında gül aşlayalum

Son: Hâk mu'în ola hâyır işde saña

Yığa şer işden seni öñdin şaña

İstinsah tarihi: 1 Şaban 966 (9 Mayıs 1559)

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
 KİŞSA-İ YÛSUF 'ALEYHİSSELAM
 Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

1b 1. Evvel Allah adı[y]la başlatalum
 Ma'rifet bağında gül aşıatalum

Başlatalum evvel Allah âdını
 Berk idelüm ma'rifet bünyâdını

Vâcib oldur kullarına aşlaya
 Evvel Allah adı[y]la başlaya

Ol Kerîm ü ol Kadîm ü bî-zevâl
 İrmez anuñ zâtına hergiz zevâl

5. Bî-zevâl oldur ezelden tâ ebed
 Yoğdur anuñ şun'ına hergiz 'aded

Şân'ı oldur cümle mevcûdâtı ol
 Halk idübdür evvel ü âḥirde ol

Gökleri saḳf eyledi yaratdı 'arş
 Döşedi altına yiri kıldı ferş

Levh-ı maḥfuzda [kim] ol naḳş eyledi
 Yiri döşek yili ferrâş eyledi

Çünkü düzdi şaḥ-ı¹ dünyâyı basît
 Eyledi çevre yanın baḥr-i muḥît

¹ "sin"le yazılması gerekirken metinde "sad"la yazılmış.

10. Kudreti kabzındadır bu 'aql-ı kül
Cümle anuñ kudretinde cüz'-i kül

Nâfe-i âhûda ider katı müşk
Ter yimişler bitürür ağac-ı huşk

2a Kâmişuñ için tolu şeker ider
Kim yise içse Haqq'a ol şükr ider²

Oldı zâhir kudretinden nûr u nâr
Nâr zulmet oldı nûr oldı nehâr

Bahr içinde dürr ü mercân eyledi
Âdemîde 'aql-ile cân eyledi

15. Kullarından yıgmaz ol hiç rahmetin
Karşu virür kullarına ni'metin

Şükr aña virdüğine yüz biñ sipâs
Ol giderdi göñlümüzden küfr ü pas

Fİ BEYÂN-I NA'T-I SEYYİDİ'L-MÜRSELİN 'ALEYHİSSELÂM

Vir Muhammed Muştafâya sen selâm
Yir ile gök halkına oldur imâm

Kâyinatı cümle anuñ 'ışığına
Haq yaratdı mümkünâtı 'ışığına

Olmazdı ol Muhammed Muştafâ
Olmazıdi yir ile gökde şafâ

² Metinde "Kim yişe içse ol haqqa şükr ider" şeklinde yer almaktadır. Vezin gereği değişiklik yapılmıştır.

20. Cümle ümmetlere ol durur şefî
 Kılısardur gün-i maşşerde muţî

Anuñ emrinde ola ol gün tamâm
 Enbiyâ ü evliyâlar iy hümâm

Ol durur maşşer güninüñ serveri
 Yüzi nûrından alur cennet nûrı

Rağmeten lil'âlemîndür ol ħabîb
 Halk-ı 'âlem derdine oldur ħabîb

2b Derdüñe dermân o dilerseñ var aña
 Ol şefâ'at idiser öñdin şoña

25. Ma'ni bahri kân-ı devlet ıssıdur
 Mihri anuñ âdem içre ünsidür

Ƙıl anuñ ħubbını gönlüñde muğîm
 Cennet içre sen de olasın muğîm

Bil anuñ ħubbı durur derde devâ
 Kim muğîb olur-ısa bulur devâ

Kim sever tutar anuñ sünnetini
 Âdem oldur kim tuta sünnetini

Her ki tutmazsa olmaz âdemî
 Oldı ol ma'nide ħayvânuñ gibi

30. Âdemî olmağ dilerseñ uy aña
 Kim uyarsa ol-durur ümmet aña

Zî-sa'âdet ol kişi kim rûz u şeb
Tuta şer'in yüriye ol bâ-edeb

Ol edeb ile irişe Hâzrete
Âhiretde ğarķ ola ol rahmete

Âdemde bu durur hadd-i kemâl
Bundan ilerü beşer varmaķ muhâl

Fİ MEDHİ'L-HULEFÊ'I'R-RÂŞİDÎN

Muķtedâyı ümmet aşhâb u kibâr
Çâr rükn-i millet-i Hâķ çâr yâr

35. Ol Ebû Bekr ü 'Ömer 'Osmân 'Alî
Kim bulardur hayr-ı ümmet efdali

3a Bunları kim sevse oldur dîn eri
Sev gönülden kim olasın dîn eri

Bunlaruñla buldı 'âlem revnaķı
Sevmeyenler bunları oldı şaķî

Bunları sev kim varasın menzile
Kim severse ol irişür menzile

Menzile varmaķ odur kim varasın
Hâķ ne emr itdi o yolu varasın

40. Bu durur insân-ı kâmil bu durur
Hâķķa lâyıķ ķul olan yolu varur

Ķul odur emrini tuta Hâķķuñ
Ol ķuluñ şöhetine varuñ baķuñ

Ol nazardan ire size bir nişân
Varasız yolını siz de 'ayân

İmdi gel Hâk yolını yâd idelüm
Kıygu gitsün gönümüz şâd idelüm

Hâk Te'âlâdan dile imdi Şerîf
Ma'rifet bahş ide saña ol laţif

45. Girmiş idüñ sen kıaşş gülzârına
Güllerin kıoşuladasın ehline

İste tevfiķ Hâk Te'âlâdan bu dem
Ėayri sevdâyı ide senden 'adem

Söyleyeyin bir kııkâyet muhterem
Dile Hâkdan ma'ni vire zül-Kerem

Tâ ki söylemegüñe kıuvvet ola
Diñleyen kışilere rahmet ola

3b Dilerem ben söyleyem bir dâsitân
Kıışsa-ı Yûsufu eyleyem beyân

50. Ėün laţifsin iy Ėalap luţf işle sen
Kıuluña kıok ma'niler bağışla sen

Sen kıadîmsin sen kerîmsin yâ İlâh
Dilüme eyle geñez iy pâdişâh

Söyleyem bu kıışsayı aşlı[y]ıla
Diñle sen de bilesin aşlı[y]ıla

Bir gün ol sultân-ı kevneyn-i cihân
Ol Rasûlu'llâh habîb-i pâk-i cân

Otururdu halvetinde gönli şâd
Vardılar yanına aşhâb u 'ibâd

55. Didiler yâ rahmeten li'l-'âlemîn
Bize eglence olsa yâ Emîn

Anuñ-ile gönlümüz egleyedük
Vaqt-ile bir oquna diñleyedük

Didi anlara Muhammed Muşafâ
Haq viribiye olavüz pür şafâ

İndi ol demde hemân-dem Cebraîl
Kışsa-yı Yûsuf getürdi bellü bil

İbn-i 'Abbasdan rivâyet böyledür
Haq kelâmında қаşаşda böyledür

60. İndi anda sûre-i Yûsuf tamâm
Haq bu-durur söyledüm sözi tamâm

Қıшса-yı Yûsuf қаşаşdan görmişem
Bir nice tefsîr içinde görmişem

- 4a Gördüğüm bigi virürem ben haber
Haq kelâmıyla gelendür mu'teber

Dünyada bundan yekirek kışsa yok
Қıшса çoқdur velî bundan yahşısı yok

Bu kaşaş emsâli hiç bir kışşa yok
 Kışşa çokdur bunda lîkin hişşe çok

65. Söylerem ben bu hikâyeyi saña
 ‘Âşîkâne sen kulağ urşañ baña

İşid imdi bir laîfe dil-şitân
 Ara yirleri ola pür-gülistân

Aydayım bu kışşayı burhân-ile
 Zire öğdi Hâk Çalap Kurân-ile

İbn-i İshâk oğlı Ya‘kûb nebî
 Aydayım kim nice idi ol nebî

Atası İshâk-idi ceddi Halîl
 Kardaşı ‘İsîdür anuñ eyle bil

70. Altı ‘avrat kâbininde yâr-ıdı
 Her birinden iki oğlı var-ıdı

Yûsufîle İbn-i Yâmin anası
 Bir şadefden ol ikidür dânesi

Çamusı güzel kemâlde birdi
 İlla Yûsuf cümleden maḥbûb-idi

Yûsufuñ öldi anası emr-ile
 Aldı Ya‘kûb bir çaravâş ‘âk-ile

Yûsufî yuya ar ide fâhire
 Emzüre hem açduğınca toyura

- 4b 75. Ol aravâşuñ bir oğlı varidi
Emzürürdi gencecük dil-dâr-idi
- Yûsufa bil südi anuñ yitmedi
Ya'ûb anuñ oğlını hi utmadı
- Şatdılar oğlını ol bî-ârenüñ
Göñlini yıkdılar ol bî-ârenüñ
- Ol aravâş Hazrete tutar niyâz
Sen bilürsin hâlümi iy bî-niyâz
- Sevdüğümden çün beni ayırdı ol
Râhatımı aldı benden külli ol
80. Umaram Hadan ayıra oğlını
Benüm oğlum gibi ide oğlını
- Râhatı anuñ dahı gide tamâm
Zâr zâr ağlaya her gün iy hümâm
- Böyle didi hâceti oldu abûl
Ya'ûbuñ başına geldi cümle ol
- Nice yıllar bir zamân böyle alur
Tâ Yûsuf ider kemâle ulalur
- Anası ölmüşdi anuñ ol zamân
Ya'ûbun göñli anuñlaydı hemân
85. Her biri bir işde yidi ardaşı
Ya'ûbuñ Yûsuf-idi her güneşi

‘İlm ü hikmet öğredürdi aña
 Komaz-ıdı gezmege hiç dört yaña

Şİ‘R-İ VAŞF- I YÛSUF ‘ALEYHİ’S-SELÂM

5a Yûsufa Hâk virmiş-ıdı bir cemâl
 Hüsni-i hulķı luķfı gâyet ber-kemâl

Şûretinden gösterür biñ mu‘cizât
 Gözleri her dem kıllur sihr-i helâl

Boynı kâfûr saçı hali müşk
 Yüzi pür-nûr kaşları mâh-ı hilâl

90. Ay güneş hizmet ideydi ber-devâm
 İşigine bulsa bir zerre mecâl

Şanasın nûrdan yaratmışdur anı
 Ol Kerîm ü ol Raḥîm ü zül-Celâl

Çün ‘izârîn gördi sünbül baḫçede
 Oldı gözinden revân âb-ı zülâl

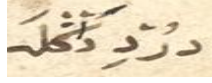
Secde kılmak saña lâyıkdur hemân
 Kudretin izhâr ider ol bi-zevâl

Meclis-i evvel budur bu kışşadan
 Şâd olup göñli arı kıll guşşadan

FÎ-BEYÂN-I RÛ’YÂYI YÛSUF ‘ALEYHİSSELÂM

95. Bir gece Ken‘ânda Yûsuf düş görür
 Bir ‘acâyip bir ğarâyip düş görür

Gördi on bir yıldızla ay u gün aña
Secde iderler bular cümle aña

geldi ol atasına

Gördügi düşi didi babasına

5b Baña on bir yıldız u ay âfitâb
Secde kıldılar baña sen vir cevâb

Atası işidicek dir yâ oğul
Dime arkadaşlarıña söz kıl kabûl

100. İşideler saña kıllalar hased
Bunlara zinhâr dimegil yâ veled

Şoñra kız arkadaşlarına söyledi
Anlara kız arkadaş olan söyledi

Çün işitdi bu düşi arkadaşları
Ulusı Şem'ün Yehûdâ başları

Dirilüp hep ittifâk eylediler
Ya'qûba gör ne firâk eylediler

Didiler kim yaşda biz bundan ulu
Atamız katında budur sevgülü

105. Dirilelüm biz müdâra kılalum
Bunu Ken'ândan avâra kılalum

On arkadaş bir yere dirildiler
Cümlesi Yûsuf katına geldiler

Aytdılar kim yaz günüdür rûzigâr
Mevsim-i güldür bahâr u murğ-zâr

Cümle tûfî bülbül-ile sâz ider
Lâle vü gül anı görüp nâz ider

Destur algıl gel varalum lale-zâr
Gör ne zeyn itmiş cihânı bir ü Bâr

6a 110. Ol kadar öğdi bular ol yirleri
Meyl ider Yûsuf göre ol yirleri

Egledi Yûsuf hep bile qardaşları
İçleri pür-fitne arı daşları

Geldi Yûsuf atasınıñ qatına
Qamu cümle qardaşlar turur yanına

Atasından ol icâzet diledi
Kim vara daşra teferruc kıladı

Ya'qûb ol gün aña destûr virmedi
Kendünüñ qatından anı ırmadı

115. Ağlayup söyledi ol yar nidâsı
Çâr u naçâr râzı oldı atası

Aytdılar qardaşları kim yâ ata
Ârzu kıılır qardaşımız şöhbete

Nişe qomazsın bizüm ile gele
Bizüm ile aña ne noqşân ola

Ya'kûb aydur qorqaram şâyet n'ola
Yûsufı siz gâfiliken qurd ala

Çün kim ol qurdı añdı anda söyledi
Cümlesinüñ gönline yir eyledi

ŞİİR

120. Görđi Ya'kûb çün özinden ayrılır
Sanki cândur kim cândan ayrılır

Ol za'if bülbül geñezlikle nice
Lâle vü gül ergavândan ayrılır

6b Her kim ma'sûkıñdan ayru düşe ol
Öyle san iki cihândan ayrılır

Emr-i Haqdur ayırur cândan velî
Hoşlıg-ıla kişi qanda ayrılır

Böyledür bu dünyanuñ mekri-le dost
Bir zamân var bir zamândan ayrılır

125. Kişi var bir demde gence irişür
Kişi var kim hânumândan ayrılır

Ol futûh kim anda Mâlike deger
Ya'kûbı gör kim ne cândan ayrılır

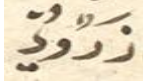
Ya'kûb aydur Yûsuf-ı nûr-ı 'uyûn
Qorqaram fûrkat kıla bu cevr-i dún

Gözlerinden öpdı aydur elvedâ'
Kim bile girü ola mı ictimâ'

Anlara ısmarladı Ya'kûb katı
Yûsufi girü getürüñ tîz ağı

130. İki fersah gitdiler şehrden ırak
Gör ki n'eylediler anda ittifâk

Varidi ol yazıda bir hoş kuyu
Katî deriñ-idi ol hem bol suyu

Nâgehân ol nev-cevânı
Salunurken naz ile ol servi boy

Añsuzın [tîz] yapışurlar saçına
Bir kıllı Çîne deger hem Maçine

Şol yüzi kim ay görer idi³
Yapuşup yire sürür arkadaşları

135. Kim döger kimi söger itmez vefâ
Yûsufa arkadaşları itdi cefâ

7a Çünkü bunlar aña bî-dâd eyledi
Yûsuf-ı Ken'ân feryâd eyledi

Didi n'itdüm ne suçum degdi size
Sâbit idüñ arada birüñüze

Aytdılar kim sen giçi bizden velî
Ne bilürsin bu kamu mekr ü âli

³ Vezin bozuk

Baňa secde kıldı ay gün uldız diyen⁴
Sensin ahî bizi yoldan azduran

140. Aytdı ben tıflam baňa siz raħm idüñ
Atamuñ pırligine hürmet idün

Bunı dirler gözleri⁵ giryân olur
Yüzi üstünden aķar seylâb olur

Ĝâret oldı şanasın müşk-i hutun
Saçları taĝıldı çün bâlâ-yı ten

Dilediler gül yüzün şolduralar
Bir kaçı ya'ni öldüreler

Öpdi Yûsuf ol Yehûdânuñ elin
Beni kırtar olasın Haķķa yakın

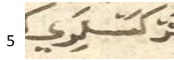
145. Ol Yehûdâ didi anlara ki siz
Bir fikr eyleñ kim olasız temiz

Aytdı öldürmek anı bizden haķâ
Ķuyuya bıraķmaķ istersiz revâ

Yûsufi ol kıuyuya getürdiler
Biline ip baĝlayup getürdiler

Ķuyuya şarķıtdılar çünkim anı
Kesdi İmrân ipini sen bil anı

⁴ Vezin bozuk

⁵ metinde yazan şekli

7b Tâ düşe Yûsuf ola anda helâk
Görmeyeler yüzini ayruk çi-bâk

GİRİFTEN-İ YÛSUF CEBRÂÎL 'ALEYHÎ'S-SELÂM

150. Ol zamân emr ider anda ol Celîl
Tîz iriş Yûsuf'ı tut yâ Cebraîl

Şu çoğidi kıyuda şankim deñiz
Cebraîl indi yapışdı aña tîz

Aytdı kórķma ey nebiy-yullah sen
Kurtulasın tîzrek inşallâh sen

Kudretinden bir taş ol kıyuda
Çok zamândan yatur-imiş kıyuda

Hâķ Te'âlâ emr ider taşa hemân
Yûsufuñ altına çıka ol zamân

155. Yûsuf ol taş üzre oturur
Şükr-i Yezdân ider elin götürür

Tañrınıñ taķdirine râm oldu ol
Atası sözine hayrân oldu ol

Çünkü düşdi kıyuya ol dil-rubâ
Arķasında var idi bir hoş 'abâ

Düşedi taş üstine ol dem anı
Secde ider söyler anda yâ Ğani

Bu ne hikmet bu ne sırdur yâ İlâh
Kıyuda kıaldum baña sen ol penâh

160. Ol iki gözlerini yumar açar
Şanasın gül üstine incü saçar
- 8a Niçe kim ol şâh-ı hûbân yaş döker
Gökde melekler anuñ-içün yaş döker
- Çün vişâle çekdi fûrkatden niķâb
Buluda girdi şanasın âfitâb
- Ol iki şehlâ gözinden yaş iner
Ol mübârek dizi üstine iner
- Yaş olur anda hemân dem gözleri
Yâ baba dir yaş döker cân gözleri
165. Yâ ata dir ider anda ol hîtâb
Baña qardaşlar ‘aceb itdi ‘itâb
- Yûsuf anda çok ider Hâķķa niyâz
Sen Raķîmsin sen Kerîmsin kâr-sâz
- Geldiler qardaşları danışdılar
Atamuza ne diyelüm diyişdiler
- Tevbe idüp kamu kulluķ idelüm
Atamuza yaķşı ‘izzet idelüm
- Şuçumuzu ‘afv ide ola ki Hâķ
İşlemeyevüz daķı her-giz nâ-Hâķ
170. Tıtdılar bir oğlağı öldürdiler
Qanını bir tâs içine aldılar

Yûsufuñ gönlegine an döktiler
Aldılar Ya'ûba anı geldiler

Aytdılar ata bir iş oldu 'aceb
Aydalum kim ne-y-idi anda sebeb

Varduğ-ıdı yarışavüz ulumuz
Hep çıkarup anda oduğ tonumuz

8b Biz gelince Yûsuf anda uyumış
Şöyle gâfil anı anda urt yimiş

175. Bağdı Ya'ûb gönlege gördi anı
Belki siz öldürdüñüz anda anı

Her nice kim gönlege Ya'ûb bağar
Yüregini asret oduna yaçar

Ya'ûb anda bunlara inanmadı
Ağlamağdan ol gün diñlenmedi

Ol onı bir araya dirildiler
Vardılar bir urdı dağra buldılar

El-ile ol urdı anda dutdılar
Anı bir alvet yire iletdiler

180. Bir bir anuñ dişlerin sındırdılar
Çektiler kim oldı ağzı an-ile

urdı ol âl-ile alup geldiler
Babaları yanına getürdiler

Aytdılar baba bu kırt yimiş anı
Biz dağı dutduğ getürdük uş bunı

Ya'kıb aydur kırda iy mağlûk-ı Hâk
Sen mi yidüñ Yûsufı söyle be-Hâk

Ya'kıb öñinde o dem kırd and içer
Yimedüm ben Yûsufı dir and iç

185. Tañrı tañuđ Yûsufı ben görmedüm
Yimege dağı iğdâm itmedüm

Çünki bildi Yûsufı kırd yimedi
Kandalığın şordı Ya'kıb dimedi

9a Bilmezem aşla didi virdi cevâb
Dişlerüm bunlar çeküp itdi 'itâb

Ya'kıba kırt didi biz yirüz harâm
İllâ ğammâz degülüz biz yâ imâm

Tağrir itmez Ya'kıba bu sırrı kırt
Bizim-içün yüzüñi var yire sürt

190. Ola kim dişlerüñi ol Hâk Çalap
Bağışlaya saña girü ol Çalap

Ya'kıba kırt söyledi anda hemân
Çünki bunlar itdi baña bühtân

Yâ Rasülallâh dağı et yimeyem
Aşluma faşluma da yidürmeyem

Ol zamândan berü sen bil iy cân
Ol vilâyet kırtı et yimez ‘ayân

İki bükdi fūrkat ol peygamberi
Ayrı düşdi çün kıatından dilberi

195. Hasretinden Ya‘kûb olmış dü-tâ
Zîre oğlanları işledi hata

Nâlişinden gökde Zühre deng olur
Müşterîde Zühreye hem-reng olur

Nûh gibi tûfan kıparur dünyada
Hasret-ile yaş dökicek iy dede

Bir kez anuñ yüzüni gören kışı
Cenneti n’eyler ya âb-ı Kevseri

Yûsufi añuban anca ağladı
Ol mübârek gözleri kıan ağladı

9b 200. Dünyada oğul firâkı şarb olur
Oğlı yüzün görmeyenler ğark olur

Başdan ayağa yaķar hasret odı
Hak Te‘âlâ taķdîri böyle kıodı

Ananuñ gözi nûrı oğul-durur
Ataya hizmet iden oğul-durur

Oğlı gönlü harâb
Eridi anuñ gövdesi misl-i türâb

Gice gündüz ağlamakdan zâr olur
Yidügi içdügi anuñ hâr olur

205. Uyhu görmez dünyada ol analar
Oğlu fikri hasret ile yanalar

Oğul dağı kâmil ü maĥbûb ola
Ataya anaya ol maĥbûb ola

Nice şabr itsün oğul fûrkatine
Dün ü gün yanar oğul hasretine

Yimez ol dünyada bir tatlu ta'âm
Olur oğlıyla yimek tatlu ta'âm⁶

Ata-y-ile ana çeker zahmeti
Gerçi oğul dağı çeker ğurbeti

210. Gicesiyle gündüzi feryâd olur
Başına toprak saçar ferhâd olur

Her günü geçer anuñ miĥnet-ile
Yatmadılar bir gice râhat-ile

Zîrâ oğul iştiyâkı gönline
Yir ider atayla ana gönline

10a Hergiz olmaz anlaruñ rahatlığı
Eriyüp durur yürekleri yağı

Ĥađ müyesser ide oğlı görine
Gele ol dem gözi nurı yirine

⁶ “Olur oğlıyla yimek tatlu olur” metinde bu şekildedir. Kafiye gereği değiştirilmiştir.

215. Ata ana gözleri nûrı oğul
Bilmeyen kişiler olur bil füzûl
- Anası itdi Yûsufuñ rıhleti
Atas[y]ıla olmuşıdı ülfeti
- Ol Kerîm emr itdi indi Cebraîl
Aytdı Ya'kûba bu feryâdı koğıl
- Yoğsa Allâh ğayreti ğâlib olur
Dağı biter arada hasret qalır
- Ya'kûb anda eyledi şabr-ı cemîl
Yûsufuna irişince bunca yıl
220. Ya'kûb anda didi Peyk-i Hâzrete
İy 'aceb Yûsufuñ ahvâli nite
- Şorsaña anı 'Azrâile n'ola sen
Öldi ölmedi diri mi anı bilesen
- Vardı girü geldi ol demde revân
Aydur iy peygamber-i Ken'âniyân
- Hiç Yûsufdan 'Azrâil cân almamış
Diri-y-imiş belki Yûsuf ölmemiş
- Ya'kûb aydur şimdi qandadır 'aceb
Bilseyidüm anı qılurdum taleb
225. Cebraîl aydur icâzet yoq-durur
Şimdi görmek anı saña yoq-durur

10b Şabr oldu anda Yâ'kûb pîşesi
Dün ü gün Yûsuf durur endîşesi

Ya'kûb anda kaldı çünkim derd-ile
Kıssa-ı Mâlik getürelüm dile

FÎ-BEYÂN-I RÜ'YÂYI MÂLİK DER-VAŞF-I YÛSUF 'ALEYHİSSELÂM

Tıfl-idi Mâlik doğar kem key gice
Mısr içinde düş görür ol bir gice

'Azm-i Ken'ân itmişidi ol civân
Deşt içinde gideriken nâgehân

230. Gün iner gökden girür çün yiñine
Girür anuñ yüklerinüñ tengine

Bir pâre bulut dahı key ağdurur
Üstine dürr-i cevâhir yağdurur

Şanduga diribeni koyar-idi
Ol Mışırdı bu düşü görüp-idi

Taınlacak geldi mu'abbir katına
Aydivir kim bu düşümün yatına

Ta'bîre bakdı mu'abbir söyledi
Ol düşü Mâlike ta'bir eyledi

235. Aytdı Ken'ânda bulasın bir gulâm
Yüzi güneş tal'atı bedr-i tamâm

Anuñile diri kalısar aduñ
Mâlile mülkile söylene aduñ

Mâlik işidür kıılır key şâzılık
İki altun virür aña muştılık

11a Yüklödür yükin tutar Ken'ân yolın
Gözedür her yaña şağile şolın

Ken'âna yakın ola üç gün kıalur
Nâgehân bir yañadan bir ün gelür

240. Gördüğün düşe sin elli yıl
Elli yıldan öte geçmez anı bil

Mâlik anı işidür ol dem döner
Kâribânile gelür Şama kıonar

Elli yılıñ va'desi olur tamâm
Mâliküñ hisâbı da oldu tamâm

Mâliküñ iki kıulu var idi şîr
Biri Büşra birinüñ adı Beşîr

Mâlik aydur ol kıulu bulur-istem
Ol mübârek yüzini görür-istem

245. İki kıızımı ikiñüze virem
Hoş dutam ben sizi gâyet hoş görem

Ol zamân Ken'âna 'azm ider
Fikr ider yolın anı cezm ider

Yüridi Mâliki Ken'ân iline
İrdi kıondı indi Ken'ân iline

Varidi ol yazıda bir hoş kıyu
Geldi kervânile kıondı bahtlu

Gördi kıuşlar çekzinürler nurlar üstine
Geldi Mâlik kıuyuya şu kıaşdına

250. Kıuş degülmüş anlar aña işimiş
Ol melekler gice gündüz eşimiş

11b Geldi Büşra ü Beşîr Mâlik değer
Delvi şarkıtdı şuya anda meger

Çünkü kıuyu kıoğa şarkıtdı Beşîr
Yapuşur kıoğaya ol bedr-i münîr

Birisi görür kıoğayı key ağır
Birine aydur ki sen de tutabir

Mâliküñ ol iki kıulı durdılar
Tarddılar ol kıoğayı ne gördiler

255. Gördiler bir şûret anda hemcü nûr
Bu melek mi didiler yâhud hûr

Bakdı Mâlik gördi çün ol dilberi
Aytdı bu âdem midür yâhud peri

Ol kıuyu üstine cennet indi san
Halk dirildi bil kıyâmet kıopdı san

Mâlik istedüğü girdi eline
Şâdumân olup oturdı yanına

Gezdi İskender cihânı ser-te-ser
Bulmadı âb-ı hayâtı muhtasar

260. Calinus kırk gün[i] cansuz yürüdü
Bulmadı buncalayın can öledi

Mâlikün düşüne yükine inan
Anuñ-içün eline girdi hemân

Üç gün anda üç gece oldu hemân
Kuyudan dördüncü gün çıktı 'ayân

Çıktı ol genci [ki] pinhân itdiler
Kalktı Mâlik 'azmi sultân itdiler

Gözedür-idi Yehûdâ anları
Didi arkadaşlarına bu halleri

12a 265. Yitdiler kervâna anda didiler
Yûsufî ilzâmile istediler

Aytdılar bir kulumuz kaçdı bizüm
Korkudan ol kuyuya düşdi bizüm

Fitne ü mekkâr 'ayyâr uğrıdur
Anuñiçün kaçdı bizden egridür

Görmedigüdiler anda devleti
Gösterür anda Yehûdâ heybeti

Tiz virüñ yoḥsa bir âvâz iderem
Canuñuzı gövdeñüzden üzerem

270. Kârübân ol heybeti hışmı görür
Getürüp Yûsufî anlara virür

Gördi Yûsuf çünkü anlaruñ yüzün
Korkısından toprağa urdı yüzün

Zârî kıldı Yûsuf eyledi figân
Ağlayup bunlardan diledi amân

Aytdı öldürmeñ ne dirseñüz dutam
Benden ötri size dinmeye atam

Aytdılar 'Ibrîca biz seni kıl
Diyiben şataruz biz seni eyle kabul

275. Bularuñ sözine Yûsuf and içer
Katl-i Yûsufdan bular dağı geçer

Mâlike kıl diyüben şatdılar
Râyegân cânı yabana atdılar

Şad hezârân biñ kızıl degerdi ol
On sekiz Mışır aqçasına şatıldı ol⁷

12b Gör ki kardaşları aña n'eyledi
Anı şatup aqçasın bahş eyledi

Yûsufuñ bunlar bahâsına üşer
Her birine buçuğar aqça düşer

280. Degme kişi ne bilür cân kıymetin
Yâhud fellâh dürri mercân kıymetin

⁷ Vezin bozuk.

Aytdılar kaçguncıdur bu bağlañuz
Olmasun kim yolda kaçça ol yavuz

Eline ayaklarına ğufl ü bend
Bağladılar Yûsuf oldu müstemend

Yûsufı bir deveye bindürdiler
Aluben Mışruñ yolına gıtdiler

Kârubân dünle giderken ol beşer
Anası türbesini görür meger

285. Götürür deveden atar kendüzin
Anasınuñ sinine urur yüzin

Zâr u zâr ol sin üzre ağladı
Anası dañı biter kan ağladı

Göynükile türbeden çıqdı bir ün
Yandı türbe şanasın çıkar dütün

Aytdı iy cânım oğul n'oldu saña
Bu belâ ü bendi kıldı kim saña

Aytdı neler geldi başuma benüm
Güç-ile kırtuldu bu tatlu canum

290. Aytdı Yûsuf bilime ip dağdılar
Döge döge kıuyıya bırağdılar

13a Hâlini bir bir rivâyet eyledi
Kardaşlarından şikâyet eyledi

Anası işitdi efgân eyledi
Sin içinde bağrını an eyledi

ûr-u maşer orusıyla amu
Oğlunu görüp unutdı ol amu

Görđi ün oğlunda ol arb mineti
Oldı aa yidi amudan atı

295. Sin içinden ün gelür kim elfirâ
Tâ ıyâmete değin aldı firâ

Anası bu resme anda söyledi
Yûsufum diyüp ciger kan ağladı

Yağdı ol miskin anayı fûratı
Müşkil oldu aa oğlı asreti

Kâribân yolda giderken bî-aber
Döndü bir ul ardına ıldı nazâr

Görđi Yûsufi görünmez nâ-bedîd
Bir cemâze bindi segirtđi becid

300. Kârubân Yûsufi açdı andılar
Gideriken dükelişi döndiler

Geldi görđi Yûsufi ol bî-temiz
Birsin üstinde yatur ul indi tîz

Ol Yûsuf kim ay aa mutâc-ıdı
Anca urdı Yûsufi cân acıdı

Ol götürdi ağladı ol bî-günâh
Bir münâcat eyledi yâ padişâh

13b

Aytdı bilirsin beni sen ta 'alîm
Bî-günâh cevr ü cefâ çekdüm delîm

305. Fûrkatile yandı ol atam kıoca
Kandıyığum bilmez ol hâlüm nice

Uş elüm bağılu egnümde pelâs
Dutdı anda hem benüm çok kir ü pas

Cevr elinden kıan tıoldur yüregüm
Derdile başumda degül hiç ögüm

Benüm suçsuz yire döğdi uş bu kıul
Neler itdi baña nâ-ħaķ iş bu kıul

Başuma yazu-y-ımış budur evel
ħaķkıımı kıoma benüm iy Lem-Yezel

310. Tañrıya ol dem münâcât eyledi
Gör bulara Ĥaķ ne âfât eyledi

Añsuzın Cebbâr-ı 'Âlem nâgehân
Ĥışm ider çîre olur cümle cihân

Bulıda emr eyledi Sâlâr-ı Ra'd
Ĝâret itdi 'âlemi bâ-ħavf-ı va'd

Şöyle tûfan kıopdı yıl yağdı tolu
Ne kici kıodı uşatdı ne ulu

Gördiler hep kırulurlar bildiler
Kâribân dükelisini dirdiler

315. Hep hâlâyık dirilüp görışdiler
Her biri suçlı suçın şoruşdılar

Yûsufî ilerü geldi saşlayan
Mâlîke aydur hoca zinhâr aman

14a Kâçdı-y-ıdı bir iki ol oğlanı
Urdım-ıdı girü bulıcaş anı

Ol zamân yüzini göge eyledi
Bilmezem 'İbrıca ne söyledi

Çünkü diñdi bize geldi bu bela
Zannum oldur bu bela andan gele

320. Yûsufuñ tîzcek şatına geldiler
Kârubân göñlini ele aldılar

Yûsufa çünkim bular 'özü eyledi
Ol şazâ gitdi Çalap emr eyledi

Ol gün aña ton geyürdi yidi şat
Virdi rahtile muraşsa' tâzî at

Şeşdi bendin dün ü gün hizmet şılur
Mâlîk aña key şavî 'izzet şılur

Göçe göçe her maşamdan bir maşam
İrdiler Beyt-i Maşdise tamâm

325. Pâdişâhı ol şâruñ düşde görür
Hâtif-i Taqdîr aña haber virür

Çarşu var tañla geliser bir ‘Azîz
‘İlm-i hikmet toldur gönli deñiz

Tañla ol beg biñ kişi atlandılar
Yûsufa çarşu irüben katlanur

Gördi ol şehruñ Mâlîki çarşudan
Çoklık atlu çıkdılar bir köşeden

Atlular içinde var bir şahsuvar
Pâdişâh ol girü kalan bendeler

14b 330. Sözlerinden şekkeri Mışruñ hacîl
Şûretine hüsn virmiş ol Celîl

Ay güneş yüzünü itmiş secdegâh
Hoş cemâl halk itmiş aña ol İlâh

Beñlerine Hind-i Keşmir kûl olur
Mâlîke ol mir Mâlîk kûl olur

Bir gören bir kez dahı görsem diyü
Can virürdi yüzini görsem diyü

Yağın oldı Yûsufa ol beg hemîn
Bildi oldur gördüğü düşümde emîn

335. Yûsuf aydur ol bege anda selâm
Düşde gördüğüñ benemdir ve’s-selâm

Mâlik ile Yûsufi ol kığırur
Mâlik ardınca Yûsuf önce yürür

Geldi şordı ol beg ki bu bunuñ nesidür
Aydılar ol kişinüñ ol kılıdur

Geldiler ol begile bulırdılar
Da'vet itdi çün yuğaru geçdiler

Şöyleki şartıncadur hân dökdiler
Her çanağ üstine sükker ekdiler

340. Yûsuf aldı bir çanağı ilerü
Didi bismillâh-ile virdi girü

Cümle halk çün ol çanağdan yidiler
Hiç gedilmedi çanağ halk toydılar

Hânını girü tamâm götürdiler
Bir zamân ol begile oturdılar

15a Görđi ol beg çünki anuñ ol işin
Yûsufa söyledi kim iy hemnişin

Şimdiden girü buyur biz n'idelüm
Sen ne dirsən biz anı dutalum

345. Yûsuf aydur ço beni Allâha tap
Hâlık oldur qalanı maħlûk hep

Ol beg aydur bize göster bir delil
Ne kılırsan qamumızı eyle kııl

İki bütüm var benüm varğıl aña
Secde kıllurlar-ise anlar saña

Sen ne dersen biz anı işleyevüz
Şimdiden girü aña başlayavuz

Çünkü Yûsuf bunlara yakın varur
Putlar anı göricek secde kıllur

350. Çünkü gördi putları ol hâş-ı 'âm
Yûsufa îmân getürdiler tamâm

Bir nice gün diñlenüben durdılar
Atlanuban yine yola girdiler

Bir iki gün üstine geçdi anuñ
'Işkı ol beg cânına düşdi anuñ

Ol beg aydur gevheri yañılmışam
Buldumıdı girü yavu kılmışam

'Işk odı yaqdı beni ben n'ideyim
At getürüñ der-peyince gideyim

355. On iki biñ erile şâh atlanur
At başın qor Yûsufi alem şanur

15b Gördiler bölük bölük atlı çaqar
Qorqısından Mâliküñ gönli qopar

Mâlik aydur n'ideyim iy yüzi-mâh
Ayrısarlar beni senden iy şâh

Yûsuf aydur Mâlike olma melûl
Beni senden almaya yüz biñ füzûl

Gördiler leşker gelürler fevc fevc
Şanki deñiz coşageldi mevc mevc

360. Yûsuf ol Mışrî niğâbını açar
Halka şanki dâruti hû saçar

Bağdılar ne gördiler şun'ı celâl
Kalmadı bularda bir zerre mecâl

Çamu leşker düşdi bî-hûş oldılar
İşk başdan aşdı sarhoş oldılar

Atlarını sürdi ol dem kâribân
Yüridiler nitekim ây-ı revân

Üç gün ol leşker oralıkda yatur
Şanasın anda kara oldur yatur

365. Şâh uyanur kanı Yûsuf düş-idi
Göñlümüz anuñla gâyet hoş-idi

Gitdiler ol dem girü illerine
Girmedi umdukları ellerine

Meclis-i kışsa girü yâd idelüm
Meclis-i sâniye bünyân idelüm

İki menzil Mışra yakın kaldılar
Mışra Yûsuf hâlin î'lâm kıldılar

- 16a Dürlü dîbâ geydürür atlas harîr
Dikdürürdi Mâlik aña günde bir
370. Çünkü Mışra yakın oldu kârubân
Mâlik aydur Yûsufa iy nev-civân
- Gör ne hoş açar şahâ Âb-ı Nil
Yol tozından sen seni gir tâze kı1
- Ol şehensâh-ı zamân aşlı haseb
Düşdi Nile işid imdi bir 'aceb
- Bir balık gördi ki Yûsuf yayқанur
Başını suya çeker ol utanur
- Ol balık Yûsufa 'izzet kı1ur
Gör ki Allâh aña ne hıl'at virür
375. Gör ne mansıb virdi aña ol Hâlîk
İki oğul ıssı oldu ol balık
- Birisi mühr-ü Süleymân şakladı
Birisi Yûnusı yuğdı şakladı
- Cümle balıklara sultân eyledi ol
Hâk Te'âlâ virdi devlet buldı ol
- Düşdi Nile Yûsuf-ı devr-i zamân
Şâd-ı hürrem oldu ol su bî-gümân
- Yundı çıkdı gusli taze kıldı ol
Tîz giri Mâlik katına geldi ol

380. Elü ayağın gül şularıyla yudı
Tonlarını Mâlik öñine qodı

Aţlas-ı dîbâc altunlu harîr
Geydi qat qat tonlarını ol emîr

16b Kârübân göç idüp andan gitdiler
Geldiler Mısrıñ yanına qondılar

Bir ferişte şûretinde ol Çalap
Viribidi Yûsufı Mışra ‘aceb

Geldi Mışra bir kişi haber virür
Aydur uş bir ay güneş yüzlü gelür

385. Hizmetine insile cin hem melek
Yükrişürler çarh-ı gerdân hem felek

Her kim anuñ bir kezin yüzün göre
Allâh aña bahtile devlet vire

Qaygulu gönül görürse şâd olur
Yüzünü gören şakirt üstâd olur

Geldi insan şûretinde söyledi
Mışr içinde bir melek şûr eyledi

Er ü ‘avrat yükrişürler qapuya
Göre Yûsufı da tura tıpuya

390. Dört yaña ol pularda durdılar
Bir iki üç atluña gördiler

Arasında atlunuñ bir pâdişâh
Gelür urmuş başına altun külâh

Bir kıızıl yâkut kulağda şalınur
Kim görürse anı anda güvenür

Şûretin gören yüzün yire urur
Şükr ider ol halk Hâkka yüzün urur

Yüzini bir kez gören feryâd ider
Bir dahı görsem diyü şadı ider

17a 395. Atlular kamu firîştahlar-ıdı
Yûsuf anlaruñ içinde nûr-ıdı

Mısruñ ehli Yûsufı gördi tamâm
Yûsufa yüz yire urdılar tamâm

Ol halâyık çevresinde yükrişür
Bir dahı görem diyüben dürişür

Mısra Yûsuf girdi çün ol şâh-vâr
Halk-ı 'âlem fâhri kıldı rûzigâr

Gül açıldı bülbül öter zâr zâr
Mısır şehri ol dem oldı lâle-zâr

400. Yüzünüñ nûrı dikildi göklere
Ol nûrile şu'le oldı onlara

Başdı Yûsuf Mısır evine kâdem
Kutlu oldı ayağı başduğı dem

Ol alâyık ařretinden Yûsufuñ
Yatımazlar evlerindedir o gün

Mâlik aydur kim diler görmek yüzün
Devlet ü iķbâlle anuñ yüzün

Dutagelsün her biri birer kızıl
Taķşîr iden görme-y-iser hiç yüzün

405. Ol alâyık söyleşeler râye-gân
Mâl ne olur ķurban olsun aña cân

Biz şanurduķ dileye altun yüz
Görmege anı bir altun key ucuz

Tañla ıtuta geldiler birer kızıl
Ol gün altı yüz biñ altun aldı bil

17b Mâlik aydur diler-ise bir daķı
İki altun virsün ol meger aķı

Anca altun aldı ol gün bî-isâb
Kim kıyas eyler şayar kimi isâb

410. Mışra girdüğünde ol yir güneşi
Ol gün oldu diñ ayakdan biñ kişi

Çün niķâbın götürür ol görür
Anda on biñ kişi cânın virür

Mâlik aldı aña bir alvet serây
Bir iki gün diñlene ol gör ki bay

Bir iki gün geçdi ârâm kıldılar
Mısra Yûsuf hâlin i'âm kıldılar

Aldı Mâlik Yûsufu geldi bile
Ta'n iderdi Yûsufuñ yüzi güle

415. Mâlik ol kulu şatar âd-ile
Düşdi çavı şehr içine gol gola

Mışruñ ol dem meydânın süpürdiler
Anda bir altun kürsî qodılar

Geçdi Yûsuf kürsîde hoş oturur
Mısrûñ ehli gencini hep getirür

Gevdesi sîm-âb yüzidür berg-i gül
Pâdişâhdur ol hüzâvendine kul

Yûsuf açdı çünki yüzinden niqâb
Nâgehan göründi hürşîd afitâb

420. Kendüzinden yaratmış ol Kerîm
'İlm-i hikmet virmiş aña ol Hakîm

18a Dört yakadın kılor aña halk hücûm
Ehl-i Mışruñ Hind ü Şamuñ Çin ü Rum

Varıdı Şeddâd aşlı bir hâtûn
Geldi ol da Yûsufi ala şatun

Egnine geymiş harîr başına tâç
Varıdı altında anuñ taht-ı 'aç

‘Udu ‘anber altun aqçe yükledi
Yûsufi almağa nevbet bekledi

425. Nevbet oldı Yûsufuñ gördi yüzün
Âh idüp toprağa urdı yüzün

Aytdı biñ yük mâl buña kıymet degül
Cân verirsem yolına minnet degül

Ol mâlı kim kul eyi serdi şatun
Hep şadağa virdi anı ol hâtûn

Bir kelep iblik elinde bir qarı
Qarşudan çıkagelür anda qarı

Ol qarı Yûsufi şorar gördiler
Maşşûduñ nedür diyüben şordılar

430. Aytdı vardur bir kelep ibligüm uş
Varuram kim şatun alam anı hoş

Bir kişi bir pulı yoq müflis ü aç
Aña beñzer leşker umar taht u tâç

Halk işidüp ol qarıya güldiler
Bir zamân yavlaq ta‘accüb kıldılar

Mâl-ı ‘âlem yitmedi aña bahâ
Bu ne sözdür söyledüñ iy hâr bahâ

18b Aytdı haqdur Yûsufi dileyene
Buncılayın bahâya dileyene

435. Geldi bir koca hemân dem ilerü
Müşteriyem geldim anı dileyü
- Didiler n'eñ var getür bir görelüm
Didi bir aqçacuğum var iy ulum
- Vay ki aña qahqahayla güldiler
Geldi bir aqçaya Yûsufi diler
- Yürü git bu aradan cüst hemân
Yoħsa dögerler seni iy qaltaban
- Bildüm aña genc-i 'âlem yitmeye
Beñzer âdem mâlı aña yitmeye
440. N'ola olsam ben de aña müşteri
Cümle 'âlem halkı aña müşteri
- Az eger çok dileyenlerden olam
Elüme ne girdi ki alam gidem
- Bunda dahı ne diyem kim ol geçe
Bencileyin söyleye gele geçe
- Yûsufuñ qatında yıgdılar meta'
Kimüñ-ile ola tâ ol ictima'
- Durdı dellal çağırur kıllur nidâ
'Arza kıldı Yûsufi ol ortada
445. 'İbri kıldur dir şerif igen lañif
Qanı gele kim olur buña şarîf

Aşlı pâkdur gevheri yek-dânedür
Cümle 'âlem kıl aña ol şâh budur

19a Yûsuf aydur böyle dime iy yigit
Anı di kim ben diyem saña işit

Ol münâdi sen ne dirseñ ideyim
Hizmetüni eyle taqrîr ideyim

Añma kim hışm eylesün ol Çalap
Yûsuf aydur 'ibridür mazlum 'Arab

450. Ya ayıt İbni Halilullâh dur
Yûsuf-ı Ya'kûb Zebihullâh dur

Böyle dimek kanda ola iy zarîf
Kim döker bu zât-ı pâke iy laîf

Bize bu resme dimek yoğ mecâl
Bu sözi bizden dimek bizden muhâl

Bizde yoğ böyle dimek tedbîr ü ray
Her metâ'ı ögerüz ey görki ay

Kendünüñ resmince dellâl söyledi
Yûsufi ol arada 'arz eyledi

455. Yûsufuñ vaşfi 'Azîze irişür
Ehl-i beytile evinde tanışur

Hem 'Azîzden Mâlike irdi resül
Yûsufi aldı 'Azîze vardı ol

Anda bir kürsi-i altun kıodılar
Mâlik-ile Yûsufî [hem] okudılar

Çün Zelîhâ anda gördi yüzini
Kaşđ kııldı kim ata kendüzini

Manzaradan ata kendüzin yire
Her ki ma'şûkın göre kaçan yire

19b 460. Geldiler dâyeler anı dutdılar
'Aklı gelsün diyü gül şu saçdılar

Aytdılar iy hâtûn-ı devr-i zamân
N'oldu saña aydıvir bize hemân

Düşüm içre gördüğüm şurat budur
Gice gündüz göñlüme rahat budur

Hânümanlar terk idüben geldüğüm
Bunuñ arzusu-y-ıdı geldüğüm

Düşüm içinde baña maħbûb olan
Bu-durur cânım-ile me'nûs olan

465. Çün Zelîhâ Yûsufa yine baķar
Baķduğınca Yûsufuñ 'ışķı yaķar

Pâdişâhdur beñzemez hergiz kıula
Hâli 'anber saçı beñzer sünbüle

Şad hezârân cânı göñül bağlamış
Çini zülfinden anuñ her bir kıılımış

Kaşlarından ay olur dâim hilâl
Kim bakarsa yüzine gelmez melâl

Gövdesi ayva gülidür şanaşın
Hûri mi ya hû peri mi şanaşın

470. Aķ yüzinde ol ĥabeşî beñleri
‘Âşıkun almış teninden cânları

Yirde âdem gökde firişte tamâm
Yüzini gören aña virür selâm

Çün Zelîhâ gördi mâ‘şuk şatılur
Kim alursa gencine mâl katılur

20a Kışsa-i vaşfi Zelîhâ bu-y-ıdı
Mağribin sultânınun kızı-y-ıdı

Gök içinde güneşe beñzeridi
Atası anuñile me’nûsidi

475. Zülfleri bendi zırh tek Çin kıılır
Hâli müşki gâret-i Maçin kıılır

Bir gice düşünde gördi bir cemâl
Tañrı şun‘ından yaratmış bî-misâl

Ürütürur uyhusından uyanur
Ol cemâlün kayğusına boyanur

Atası şorar anuñ ahvâlini
N’oldı tağyir oldı beñzi âlini

Ol düşüñ vaşfın hikâyet eyledi
Ögdi ol maţlûbı ğâyet söyledi

480. Bir gice girü ol ahvâl görür
Ol cemâlün ğandalıĝını şorar

Ol habîb aydur Zelîhâ meskenüm
Mısr içindeyem bulasın meskenüm

Bulasın derdüñe dermânuñı
Hiç ğayıрма bulasın sevdüĝüñi

Bu düşi atasına şerh eyledi
Ne ki gördi bir bir anı söyledi

Gelmişidi yidi sultandan resul
Kim Zelîhâyı diler ola ğabul

485. Olmış-ıdı her biri bir yıl yakın
Görmemişdi sultân anlardan birin

20b Sultân ol gün anları oĝıtdı hep
Her birin ğandan gelür söyletdi hep

Hiç Mışrdan şâh bilmedi eser
Kim şoraydı Mâliki kimdür ğaber

Virdi destûr anlara şâh-ı cihân
Aldılar destûr oldılar revân

Nâyib-i ğâcib vezir cem´ oldılar
Sultânuñ yanın ğalvet kıldılar

490. Her biri bir söz taqrîr eyledi
Dirilüp bir dürlü tezbîr eyledi
- Ol arada söyledi biri dilîr
Bir varak aldı eline ol harîr
- Sultân ne ki buyurur kâtib yazar
Her söze tonlar geyürür şad hezâr
- Mâliki adı Reyyânidi⁸
Hem ‘Azîz-i Mısr anuñ cânıdı
- Bilmediler kanqısıdur Mısr-ı şâh
Kim hikâyet ide hâl-i pâdişâh
495. İlla söylenen ‘Azîz-i Mısr-ıdı
Hem sipâh içinde ser-leşker-idi
- Ol ‘Azîzi Mısr adına yazdılar
Hoş ‘ibâretle feşâhat yazdılar
- Aytdı fahrî ‘Azîz-i Mısr u Şam
Şâh-ı mağrip size aydur çok selam
- Bir kızum var peri hûru nev-bahâr
Hazretüñi düşde gördi ol nigâr
- 21a Kaddı servi tuğağı lâ’ldür anuñ
Saçı ‘anber hâli meşki ter anuñ
500. Niçe şâhlar diledi kılmaz kabul
Düşde görmışdür sizi ider kabul

⁸ Vezin bozuk.

Ger anı almağa ikdâm idesiz
Mektup içinde i'lâm idesiz

Ta hazine mâl perde kul kenîz
Kızum-ile viribiyem iy 'Azîz

Mağrib-ile Mısr arası 'arz-ı tûl
Altı aylık yoldur aña toğrı yol

Yazdı bitı virdi ilçi eline
Aldı ilçi düşdi Mısrıñ yolına

505. Altı ay çünki tamâm oldu resul
İrdi Mısrı şevkile ol pür uşul

Aña oldu ol dem ilçiden 'Azîz
Viriridi katına oğutdı tîz

Biti virdi hikâyet eyledi
Şâh ne kim didiyse aña söyledi

Ol 'Azîz ol dem cevâbını yazar
Çok selâm ider cevâbını yazar

Çünkü bizi eyledi ol şâh-ı güzîn
Haq müyesser ide görevüz yüzün

510. Biz dağı niteki tende cân ola
Gönlümüz sizüñile yeksân ola

Yazdı bitı ilçiye virdi gider
Geldi mağrip şâhına taqrîr ider

21b

Dügüne bünyâd urdı pâdişâh
 Kaşr-ı 'ayvanlar bezerler bârigâh

Meclis ârâste şem'ile şarâb
 Çenk-i kânun 'ud birle hem rebâb

Hem şeker börek nukül bişer kebâb
 Kâse'i zerrinde ni'met lü zübâb

515. Sâkiler hûb âb-ı lâ'l devrân ider
 Kime rahmü kimine cevri ider

Şâh-ı mağrip mağrip içinde düğün
 Hoş temâşa eyledi ol yidi gün

Anda hâzır eylediler biñ deve
 Yıgdılar ol cihizlerin tıldı ova

Biñ dağı at hâzır ol ki tâzî
 Mâlâmâl genci oldı ol gün ol yazı

Biñ katır dağı biledür bî-gümân
 Yükleyenler raht u büngâh hânümân

520. Her birinüñ üstine bir kul biner
 Arkasın mağribe yüz Mışra döner

Ol develer yüklenür bezer sîm
 Müşk ü 'anberden toyar bâd-ı sîm

Biñ kız oğlan kız tağı ana virür
 Şan kevâkib hizmete dâye virür

Çün tamâm itdi yarağ mağribi şâh
Göndürür ol dem Zeliğhâyı berâh

Bile çıkdı pâdişâh hayli haşem
Kızını göndürmege ol muhteşem

22a 525. Üç gün anuñile gitti pâdişâh
Döndi yine mağribe ol pâdişâh

Bir nice gün gice gündüz gitdiler
Mışra yakın sınırına yitdiler

Hem ‘Azîze peyk irdi bir seher
Kim Zeliğhâ irdi uş bâ-sîm ü zer

Leşkerin cem’ itdi ol dem çün ‘Azîz
Karşu çıkdı önlerine anda tîz

Görür anda şalğanatla genc-i mâl
Hoş toyurmuş anı zü’l-celâl

530. Gördi ol beg dürlü dürlü atları
Hem muraşsa’ kıymetidür rahtları

Rûmî kullar Çîn hıtây u hem habes
Her bir atda bir kul oturmuş sabeş

Bağdı ol beg deveye cümle kaçar
Yükleri kemha harîr ü zer nigâr

Bir revân taht üzre oturmuş nigâr
Bezemişler anı şöyle gül’ izâr

Bir devede dahı vardur taht-ı âç
Kâh oturur anda da başında tâç

535. Üstine çetr-i hümâyun eylemiş
Ol dev[e]yi genc-i Kârun eylemiş

Bağdı çün bunlara çok fikr eyledi
El götürdi şükrü yezdân eyledi

Geldiler çün 'aqlı taqđîm itdiler
Mâl-ı genc cümle teslîm itdiler

- 22b Tayalar aydur aña iy gül-'izâr
Uşda geldi seni iden bî-ğarâr

Hâtûn ol çatruñ kenarın götürür
Çün 'Azîzüñ ol sâ'at görür

540. Ah ider ol tahtuñ üstine düşer
Kul qaravaş anuñ üstine üşer

'Aqlı gider düşer ol bî-hûş olur
Tayalar anı görür nâ-ğoş olur

Gül şuyın şaçdılar anuñ yüzüne
Geldi ol sâ'at girü kendüzine

Şordılar kim iy nigâr n'oldı saña
Taya aydur hâlüñi söyle baña

Anda söyler ol Zeliğâ dil-sitân
Bu degül gönüm alan iy düstân

545. Düşde gönlüm alan gördüğüm kişi
Baña yavlağ teşvîş oldu iy kişi

Düşüm içinde baña maḥbûb olan
Bu degüldür gönlüme mergûb olan

İy dirîgâ çekmişem bunca emek
Baña geldi 'âkıbet renc ü emek

Tayalar aña naşîhat itdiler
İş bu işe şabr idelüm didiler

Dilegüñe irgöre seni Çalap
Bu 'Azîz olmuş ola aña sebeb

550. N'eylesün nâçâr Zeliḥâ çün gelür
Ol 'Azîzüñ ḥükmine ferman olur

23a Aldılar ḥâtûnı Mışra geldiler
Şâdî dügin temâşa kıldılar

Kâbin idüp gerdegine koydılar
Ḥalq [kim] evlü evine gitdiler

Var rivâyet kim 'Azîzden şehveti
Ḥağ Te'âlâ zâyil itdi şehveti

Sakladı anda Zeliḥâyı tamâm
Tâ kim bula anı bikri Yûsuf imâm

555. Ba'zı aydur Tañrı bir cinni kızın
Beñzedür görkde Zeliḥâya yüzün

Olur-ıdı ol ‘Azîz ile yakın
İstedügince olur aña yakın

Böyle geçdi gice gündüz hâleti
Hem Zelîhâ buldı andan râhatı

Gelelüm biz yine Yûsuf zikrine
Kim ‘Azîz olur mı anı fikrine

Ol ‘Azîz-i Mısr geldi gördiler
‘Âlemüñ mâlın getürdiler

560. Çün görürler anda Zelîhâ Yûsufi
Mâlını kıılır sebil kendüzini

Yidi yıl oldı düşi görmiş-idi
‘Işk-ı Yûsuf aña tağ urmuş-ıdı

Mâlîke viri bir gitmesün
Bizden artuğıla bazar itmesün

Yûsuf-içün bir terâzü kıurdılar
Halk-ı ‘âlem cümle karşı durdılar

23b Ol terâzü keffesinde Yûsufi
Kodılar bir yaña altun-ı şafi

565. Bir dağı ‘anber alur kâfûr-ile
Müşk alur bir ağuzı gevher-ile

Ağrıncı bir dağı incü-y-ile alur
Tartar ardınca anuñ bir la‘l alur

Bir dağı tartar ardınca yâkût-ı şâf
 Bir dağı gümüş alur şaınmañ güzâf

Alur anda bir dağı mercân 'aķık
 Kehribâr alur bilür alur raķık

Bir zeberced bir zümürüd darta ol
 Her metâ'ı eyle tartdı aldı ol

570. Bunlar ardınca alur biñ tâzî at
 Kim binerse ol ata bû-ḥayat

Biñ gulâm biñ kıız oğlan câriye
 Biñ katır biñ deve aldı yûriye

Yüklede bu mâlı esbâbı bile
 Ala iķlimine gide cem'ile

Virdi Yûsufi alur gider 'Azîz
 İlti anı ol Zelîḥâya temiz

Ol Zelîḥâya aydur 'Azîz iy cân
 Hoş tut bunı olmasun ber-ziyân

575. Key hoş tutdı Zelîḥâya 'Azîz
 Dürlü dürlü yiyesi virgil temîz

Ol dem aña dürlü dürlü ton ider
 Gice gündüz aña baķar fikr ider

24a Çün 'Azîzün mâlı gitdi bi-şumâr
 Ta'n iderlerdi aña ol il ü şâr

Aytdılar kim iy 'Azîz-i Mısr-ı Şam
Mâluñu bir kula virdüñ sen tamâm

Her birisi bir yañadan söz açar
Yûsufa beşmân yiye ola nâ-çâr

580. Tağtağa bırağdılar çünki aña
Turdu yüridi hazenden saña

Açdı ol dem ol hazîne kapusın
Görđi mâl-ı genc turur kamusın

Oğur ol dem hazdârın yanına
Gelür ol dem dahı hemân dem yanına

Andur dimedüñ mi mâlı ben
Hep getürdüm cümle mâlı uşda ben

Bu sözi didüm saña ben iy temiz
Söylemedüm ben yalan iy 'Azîz

585. Sen getür didüñ ben iletdüm saña
Hükmiñüle cümlesin iltüm saña

Haznedârına hemân söyler 'Azîz
Gel gidelüm hazneye senüñle tîz

Açdı hazne kapusın ol zamân
Görđi cümle mâlı durur bî-gümân

Qaldı hayrân anda ol dem haznedâr
Ol 'Azîze söyler anda haznedâr

Anda emvâli ki ben ıartaridum
Ol metâ'ları kamu darteridum

24b 590. Gökyüzinden nâgehân bir kuş iner
Ol kuluñ karşıısına ol tuş iner

ıurdu anuñ karşıısına söyledi
Tañrı dir gör senüñ-ile n'eyledi

Sen bahân añduñ çü gördüñ hürmetüñ
On sekiz [biñ] aqça oldu kıymetüñ

Şoñra gördüñ sen seni key za'îf
Anuñ-içün artdı bahân iy şerîf

Öyle didi kuş aña anda 'ayân
İşidüp anı saña itdüm beyân

595. Şimdi bildürdük bahâ saña biz
Cümle mâlını saña virdi 'Azîz

Bu sözi anda işitdüm söyledi
Ol kuş anda Yûsufa şerh eyledi

Bunu işitdüm didüm işte saña
Bundan artuq bilmezem n'eydem saña

Bunu didi girü pervâz eyledi
Ol gulâm key aña izâr eyledi

Ol 'Azîz şorar aña hikmet nedür
Hız[ne] tolmuş mâl girü 'ibret nedür

600. Yûsuf fazlile ol bî-zevâl
 Hazneñi toldurdı girü genc ü mâl

Dimeyesen tâ baña gitdi mâlum
 Yağşı kılmaz hizmeti iş bu kulum

İşidüben bunu ‘Azîz tañladı
 Key ‘aceb kıldı bu sözi añladı

25a Ol ‘Azîz geldi Zelîhâ katına
 Didi bu hikmetleri hazretine

Ol Zelîhâ dahı heme ü şâd olur
 Dürlü gamdan guşşadan âzâd olur

605. Ol ‘Azîz aydur Zelîhâ kulumuz
 Olmasun bu bizüm olsun oğlumuz

Eyle didi birbirile söyledi
 İkiside şükr-i yezdân eyledi

Yûsufa key ‘izzet ider ol nigâr
 Ol Zelîhâ gülsitân-ı nev-bahâr

‘Anberi gül suyına karar-ıdı
 Yûsufi yurdı saçın darar-ıdı

Mâlike ‘ışkı Yûsuf key kâr ider
 Söylemez kimseye ol ‘âr ider

610. Böyle itdügine peşman oldı ol
 Mâlı girü virmege meyl itdi ol

Çün elinden çıkdı gitdi ol nigâr
Gündüz Mâlik oldu bî-çarâr

Bildi virmez Yûsufî cezm ider
Mâlik andan girü eve 'azm ider

Yûsufa şöyle Zelîhâ girişür
Dağı biter 'ışk odına tutuşur

Ol hazan yaprağı-veş saru olur
Dâye gördi kız gâyet zâr ider

615. Dâye aydur iy cânım hâlûñ ayıt
Ne şartdı yüzüñi hâlûñ ayıt

25b Çün Zelîhâ 'ışkını takrîr ider
Dâye dağı bir 'aceb tedbîr ider

Dâye aydur baña sen vir zerr ü mâl
Seni idem ben bu işden bî-melâl

Elini alur Zelîhâ dâyenüñ
Arasına ilter ol sermâyenüñ

Aydur işde mâl genc al dâye sen
Her ne göñlüñ ister işle dâye sen

620. Aldı dâye mâlı ol dem eline
Bir kuşak kuşandı ol dem biline

Mısr içinde bulur ol üstadlar
Yigidi birbirinden ol naķaşlar

Gelür andan bir serây bünyâd ider
Az zamân içre anı ol tâm ider

Dürlü renk-ile nağş itdiler
Şankim anı kaçır-ı Şeddâd itdiler

Anda yazdılar Zelîhâ şûretin
Yazdılar bir yañaYûsuf şûretin

625. Her yaña kim kılsalar anda nazâr
Ol Zelîhâ Yûsufa kıılır nazâr

Döşediler ebruşümden halılar
Zelîhâ-y-ile Yûsuf oturalar

Anda altundan kodı bir taht-ı küşâd
Otura Yûsuf Zelîhâ gönli şâd

Dört yanı taht veli andan ulu
Yoğudı tahtlar içinde iy ulu

26a İncilerün key laîfin dizdiler
Turra-i zülf-i Zelîhâ düzdiler

630. Kıordılar tâc-ı muraşsa' başına
Ol Zelîhâ irdi on biş yaşına

Geydügi hep incidür zerrin kumaş
Tâ kim ola serv-i kıaddile tudaş

Ol Zelîhâyı getürdi dâyesi
Ol saray içine kıoydı dâyesi

Bağdı anda ol serâya ol nigâr
Dâyeye aydur kığır Yûsufî var

Tâ kim anda anuñile buluşa
Öpe kuça maqşûdına irişe

635. Dâye geldi Yûsufa virdi selâm
Hâtûn okur seni virür çok selâm

Durdı ol servi revân oldı revân
Geldi ol dem ol Zelîhâya hemân

Geldi gördi bezemişler bir serây
Kendü güneşdür Zelîhâ şanki ay

Misk-ü ‘anber koğusıdur şol u sağ
Şöyle kim gelür kim tolar anda dimâğ

Gördi Yûsuf hâli özge tîz döner
Tîz Zelîhâ anda tahtından iner

640. Berkidür ol dem serâyıñ kapusın
Yidi kapu muhkem ider kamusın

Gördi Yûsuf kapuları bağladı
Yidi bende urdı tonın bağladı

26b Yapışur her dem Zelîhâ nerm ider
İlle Yûsuf Tañrısından şerm ider

Yûsuf aydur ol ‘Azîz çok şaydı mâl
Şatun aldı beni eyledi ‘ıyâl⁹

⁹ “ayâl” olarak geçmektedir.

Ben aña kaçd-ı melâmet itmeyem
Evine anuñ hıyânet itmeyem

645. Dir Zelîhâ ben ‘Azîz bir yaña
İdeyim ben cümle mâl kıalsun saña

Yûsuf anuñ hâlini hoş görmedi
Kaçdı andan hiç râzı olmadı

Dir Zelîhâ Yûsufa itme bunı
Vuşlatuñdan itmegil mahrum beni

Şeytan ikisini yakın getirür
Ol iki bir arada çok oturur

Dir Zelîhâ kim eyâ dürr-i semin
Cümle muhtâçdur baña rûy-ı zemin

650. On sekiz biñ ‘âlem içinde benüm
Dilegüm bunlar degüldür sensin benüm

‘Işkuñ odı bağrumı kıldı kebâb
Baña n’içün cevır idersin hem ‘itâb

Niçe bir zâhmuñ urursın cânuma
Hasbeten lillâh gelesin yanuma

Yüregümi dertlü çün sen eyledüñ
Kıl devâ ol derde kim sen eyledüñ

Yana dirsın kimden umayım devâ
Sen bilürsın derdi sen eyle devâ

27a 655. Şerbet-i gül aşşı kılmaz yâsemin
Sen gelicek yanuma olur emin

Çün Zelîhâ vaşf-ı hâlin işidür
Yûsufi ol sözile yavaşdır

Fikir verür Yûsuf anda ol zamân
Yir arar kim kaçâ ola ol nihân

Anda Yûsuf yuğarı kıldı nazar
Ol Zelîhâ yüzünü gördi meger

Gördi bir şûret nâziri yok anuñ
Görücek meyli aña oldı anuñ

660. Bir yaña dağı nazar itdi hemân
Gördi Yûsuf şûretin anda 'ayân

Bir yaña dağı bağar ol demde ol
Gine görür ol Zelîhâ yüzün ol

Anda dir Yûsuf ki bu görklü cemâl
Ger 'Azîz olmasaydı bu helâl

Lâyıkidi kim baña mağrem ola
Gice gündüz hemnişin-i hemdem ola

Bir ün irdi ol dem anuñ sem'ine
Nişe söylersin bu sözi ma'ni ne

665. Kılmasayduñ anda endişe halâl
Tâ kıyâmet kalmışıduñ bi-vebâl

Şehveti senden götüriserdi Hâk
Hâzır ol vaqtüñe Hâkka toğrı bađ

Geldi aña ol Zelîhâ yapışur
Öpmek ister kuçmağ ister yapışur

27b Yûsuf aydur anda aña iy nigâr
Eyleyisersin beni sen şermsâr

Yavlağ inciddüñ beni becid inân
Bir sâ'at vir bunda baña sen emân

670. Ol Zelîhâ öper elin ayağın
Bir kerrecük ola baña sen yağın

Ėalib olur Yûsufa şehvet düşer
Bir bir ol dükdükleri bendi şeşer

Çün yidinci dügine geldi eli
Ėayret itdi çözmedi anı eli

Bir rivâyet bu-durur Ya'kûb gelür
Ėarşusına gelür aña görünür

Ėađır atası aña ol dem hemân
Girü karşıusunda olur ol nihân

675. Bir rivâyet dağı budur ol Celîl
Emr ider Yûsufa anı Cebrâil

Cebraîl Yûsufi şığar
Şehveti barmağlarından hep çığar

Ba'zı aydur ol Zelîhâ bir şanem
İltmişidi ol serâyına behem

Bir harîr-ile örter anuñ yüzini
Görmesün ya'nî nedür kendüzini

Yûsuf aydur iy Zelîhâyı niğâr
Ol nedür kim örtülüdür anda var

680. Dir Zelîhâ tapduğum putdur benüm
Andan utandum urdum iy cânum

28a Yûsuf aydur andan utanmaq hâşâ
Ne olur ol kim kişi andan bu boşa

Canı yokdur dili yokdur sözi yok
Kim taparsa bil anuñ îmânı yok

Andan utan kim saña ol virdi cân
Dile Hâqdan kim saña vire îmân

Ba'zı aydur görünür ol 'Azîz
Yûsufa aydur ki olma bî-temîz

685. El uzadup sen aña hiç söyleme
Çün emânetdür hıyânet eyleme

İşidür bu 'ibreti Yûsuf kaçar
Emr ider Hâq kapuları hep açar

Ol Zelîhâ anda kapuya degin
Yügürüp dutar anuñ ard etegin

Kaçar andan Yûsuf ol dem çekinür
Ard etegi gönleginüñ yırtılır

Çekişerek ikisi taşra çıkar
Ol 'Azîz ikisini eyle görer

690. Gördi Yûsuf la Zelîhâyı bile
Levni 'azmış güneşüñ ayuñ bile

Şordı nedür hâliñüz bu fi'lüñüz
N'itdünüz ayduñ nedür bu cengünüz

Tîz Zelîhâ anda feryâd eyledi
Yûsufî suçlu diyü yâd eyledi

Bir kûl alduñ virdün aña mâl u genc
Dirdün budur cânım da genc

28b Ol hîyânet itmek istedi baña
Râzî olmadum aytdum ben saña

695. Benüm-ile halvet ister ol evi
Kim dala elmas-ile dürdâneyi

Söyledüm gizlemedüm sözüm saña
Sen bilürsin nicedesin bu saña

Ol 'Azîzüñ içi taşı pür gâzab
Oldı aydur Yûsufa iy bî-edeb

Nişe itdün buncılayın işi sen
İş idem saña kalasın taña sen

Ol Zelîhâya hitâb ider 'Azîz
Sen nice dilersen idem buña tîz

700. And ider ol Zelîhâ hâbse koy
Urma dögme sen benüm sözüme uy

Şoñra her ne dilersen idesin
Suçuna göre 'ıtâbın idesin

ƘorƘdı öldür dimege anı nigâr
Anı öldürmesin ide ihtiyâr

OƘudı ol dem 'Azîz şorar aña
Aytdı iy oğlum ne itdüm ben saña

Seni Ƙıldum cümlesinden ihtiyâr
Saña yikrek itdüm âhir i'tibâr

705. Geydürürem saña dürlü geyesi
Yidürürler saña dürlü yiyesi

Virmedüñ nefse ögüy kim key saƘın
Yile virdüñ bunca tuz etmek haƘın

29a Yûsuf-ı mazlum hikâyet başladı
Ol Zelîhâdan şikâyet eyledi

Evvelinden n'oldi-y-ise ser-te-ser
Ol 'Azîze Ƙamusın virdi haber

İkisinüñ dağı gördi sözi çaƘ
İkisinden dağı istedi tanuƘ

710. Dâyenüñ bir genç oğlu var-idi
 anda giderse bile iltür-idi

Bişik-ile oğlan andadı meger
 Ol serây içinde dört yaña deger

Ol vücûda geleli dört ay-idi
 Ol gün ol arada ol bile-y-idi

Yûsuf aydur uşda şor bu oğlana
 Suçla kimdür ayda göñlün inana

Çün 'Azîz gördi anı igen kiçi
 Eylügi bu ne bilür yâhud suçı

715. Yûsuf aydur sen erinme aña şor
 Gördüğünüñ ol saña şerhin kıllur

Şordı ol 'Azîz aña kim iy peser
 anķısınuñdur günâh virgil haber

Anı halk iden huda emr eyledi
 Anda hem dört aylık oğlan söyledi

Aytdı Yûsufuñ gör sen gönlegin
 Öñi yırtuķ ise yâhud ard etegin

Yûsufuñ ard etegi oldusa çâk
 Bil suçı yoķ Yûsufuñ bir zerre pâk

29b 720. Suçlu Yûsuf gönlegüñ öñise bil
 Zeliñadandır suç ardısa bil

Gördi ard etegi yırtılan
Güçile besbellü olur tartılan

Yûsufuñ bildi ‘Azîz çün suçu yok
‘Arbede kıldı Zelîhâ-y-ile çok

Döndi oğlan aña aydur iy ‘Azîz
İkisini dahı hoş dut iy temiz

Eyleme bunlara sen hiçbir ‘itâb
Halk içinde olmayasın yiçtâb

725. Tut naşihat suçların bağışla sen
Tâ olasın Mısr içinde sen esen

Aytdı bu kez suçunuñuz bağışladum
Sizüñile ben bir eyelük işledüm

Yûsufile hem Zelîhâdur bile
Girü vardılar serâya cem‘ile

Bir zamân anda oturdılar bile
Düşdi andan şöñra Mışra gülğule

Yûsufile ol Zelîhâyı bile
Aldı Mışruñ ‘avratı eri dile

730. Anda biş ‘avret gâyet ider
Tañrınıñ işine hükmi ‘ayb ider

Hâcib ü sâlâr sâfi hem vezîr
Şâhib ü sâlâr şehründe bir

Ol bişinüñ varıdı biş hâtûnlar
Mısr içinde añulur ay yüzlüler

30a Anlar aydur bir kılı ala şatun
Döne girü seve anı ol hâtûn

Çün Zelîhâya sözi didiler
Da'vet ider anları göñli diler

735. Dört yüz altmış 'avrat kız geldiler
Kim selâm virüp ikrâm kıldılar

Onuna on kürsi kıdılar tamâm
Kim gümüş altun müzehheb 'ûd-ı cân

Tâ'cîl ol kürsileri getürdiler
Her biri bir kürside oturdılar

Her birinüñ eline birer turunc
Aytdı ben diyem kesün siz tîz turunc

Her birine bir bıçağ bile virür
Anda hulk ider bula hoş görür

740. Ol Zelîhâ tırdı andan nâzile
Girdi Yûsuf kıatına i'zâzile

Yûsufa aydur ki sen iy vâ meni
Halk içinde eyledüñ rüsvây meni

Reşk iderdi beni güneş göricek
Ayda bir ay da görür görücek

Ah eger böyle gelürse bu firâk
Neler ideser baña bu şevk-i iştiyâk

On biñ adam öldi 'ışkuñdan senüñ
Ben de ölsem bâri 'ışkuñdan senüñ

745. Oğ gibi toğrı giderken yoluma
Oldı kıaddüm yay gibi bak hâlüme

30b Gözlerüñ esir etdi uş dîvâneyem
Tuğağüñ şerbetine pervâneyem

Gel gidelüm daşra görsünler seni
Ne çekerem bile yoğsul bay meni

Zülflerine çekdi
Bağlamış her bende biñ dîvânı

Geydürür zerrin libâsı cevheri
Ay yüzine güneş oldu müşteri

750. Çine düşmiş çünki igen çin bili
Ĝâret olmuş ol sebebden Çin ili

Başına bir tâç altundan anuñ
Geydürür kim hiç misli yok anuñ

Yûsufa aydur gel daşra çıkalum
Ol gelen hâtûnları bir görelüm

Tâ ki ol hâtûnlar anı göreler
Başları örtülerin gidereler

Ol Zelîhâ Yûsufîle çıkdılar
Ol hâtûnlar karşıusına çıkdılar

755. Ol Zelîhâ anlara aydur nigâr
Kesüñ imdi ol turunç ne ki var

Aldılar bıçaqları kim keseler
İçini yiyüp kabını atalar

Öñlerinde ay gibi Yûsuf toğar
Bu nigârımı getir İbni Toğar

Gördiler bir rûh perver nev-civân
Bir muraşsa' geymiş ol cân-ı cihân

31a Şûretinden nûr cihâna berķ urur
Hem Zelîhâ karşıusunda oturur

760. Kişinüñ bil cânı olursa añâ
Bir tațar devirür ol cânı añâ

Ķamu âdem cânı gövdedür veli
Buncılayın cân olmaya veli

Çünkü gördiler anuñ servi boyun
Başdan ayağâ anuñ göñli huyın

Çıkdı ol şâh ķamu hayrân kaldılar
Şanasın kim ķamu bî-cân kıldılar

Yûsufî gözleriken turunc şanur
Ol hâtûnlar elin anda ķanayor

765. Bî-haber ellerini toğradılar
 Soñra bildiler neye uğradılar

Ba'zı aydur ol cemâli çün görür
 Yûsufi göricek anda cân virür

Ba'zı aydur çün aña tuş oldılar
 Ol hâtûnlar cümle ser-hôş oldılar

Çün Yûsuf girü varur ol halvete
 Ol hâtûnlar kaldılar ol dem 'ibrete

Elleri dilim dilim elleri tonları kan
 Ayva güli şanasın ya ergavân

770. Vârihu sergeşte hayrân oldılar
 'Ayb iderken hep peşimân oldılar

'Ayb iderdi Zelîhâyı bular
 'Aybı unudup haberdâr oldılar

31b 'Işk-ı Yûsuf kâmusına urdı tâğ
 Anları pervâne şan anı çerâğ

Ol hâtûnlar bir araya cem' olur
 Ortada Yûsuf bunlara şem' olur

Dükeli uçdan naşîhat virdiler
 Didiler bir ten cân sen ten didiler

775. Hâcetini kıl Zelîhânuñ devâ
 Kim 'ilaç senden olur revâ aña devâ

Biri aydur virdi saña mâl-ı genc
Senden oldı cânına biñ dürlü renc

Hânuñdur seni sever şâd kııl
Vaşlıñile kaygudan azâd kııl

Biri aydur gâyet de laţîf
Pâdişâhdan pâdişâhzâde şerîf

Ol seni kendüzine kıılur kabul
Sen muţîf olmaz mısın dir iy uşûl

780. Biri aydur yakmağıl hicrân-ile
Yoksa saña zecr ider zindân-ile

Biri aydur biñ yaşasın ay yüzüñ
Çün barışmaz anunile yılduzuñ

Birimüzi ortada eyle güzin
Toprak eylesün ayaguña yüzün

Çün yigitsin saña bir zevce gerek
Mısr içinde kanı biz[den] yekirek

Yûsuf aydur bunca bunuñ haqqı var
Pâdişâhzâdedür hem şehr-i yâr

32a 785. Bunca aşillar ki gördüm menfa'at
Baña çok eylükler itdi terbiyet

Ol ki sizdir siz anı ben tutmadum
Ben 'Azîze hiç hiyânet itmedüm

Seni hod ben şimdi görmedüm uş nâ-çâr
Ne şanursın göñlüñüzden ne geçer

Gördiler kim sözlerin işitmedi
Her ne kim didiler ...¹⁰ tutmadı

Ol Zelîhâ imdi aydur ben seni
Eslemedüñ sözi inletdüñ beni

790. Seni ben haps ideyim devrân-ile
‘Ömrüñi geçüreyim zindân-ile

Yûsuf aydur haps ü zindân yek baña
Hâyin olmağdan cihânda ben saña

Ba‘zı aydur çün hâller âşikâr
Oldı tıydı söyleşürler il ü şâr

Çayguya batdı ‘Azîz gayret gelür
İşidüp evine ol sâ‘at gelür

Yûsufun anda yazuğı yok veli
Habse koydı dutıla halkuñ dili

795. Yûsufi zindâna buyurdı ‘Azîz
Halkuñ oldı cânı anda rîze rîz

Urdılar Yûsufa anda gufl ü bend
Sordılar zindâna oldı müstemend

Bağdı Yûsuf bir kişi elin bağladı
Bağlayıcak Yûsuf anda ağladı

¹⁰ Metin silinmiş.

32b Aytdı iy Cebbâr-ı ‘Âlem bir ü Bâr
Sen bilürsin hâlümü iy Kirdigâr

Âh idüp gönlinde nâlân eyledi
Nâleşi ol Hâzrete râh eyledi

800. Sen bilürsindir İlâhi n’eyledüm
Emrünü tutmağda ben sa’y eyledüm

Kim ‘Azîz zindân havâle eyledi
Anuñile komadı bendi eyledi

Çuyuya bırağdılar çardaşlarum
Şatuban bahâm yidi çardaşlarum

İy Çalap sensin mü’îni cümleñüñ
Hükümüñe fermân oldum ben senüñ

Tağdırüñde olmasaydı iy Kerîm
Yûsufu zindâna çoymaq iy Kerîm

805. Kim ideydi beni zindâna çarîb
Şimdi oldum ehl-i zindâna refîk

Yûsuf kendüzine söyledi
Hüküm-i yezdân emri böyledür didi

Çünkü zindân Yûsufa oldu mekân
Çaldı anda hikmetile bir zamân

Girü diñle ol ‘Azîz hikâyetin
Aydayım bir bir hem anuñ gâyetin

Ol 'Azîzüñ hükmi 'adli var-ıdı
Şâh degüldi ol sipah-sâlâr-ıdı

810. Şâh-ı Reyyân hükmine fermân-ıdı
Mısra Reyyân şâh hem sultân-ıdı

33a Kômıŝ-ıdı anı ol mîr-i ecell
Aña ıŝmarlamıŝ-ıdı 'aql u ħall

Şâh-ı Reyyânuñ var-ıdı düşmeni
Dilemezdi dünyada hergiz anı

Sâķîye ħabbâza çok mâl virir¹¹
Eyleyesiz benümile gönli bir

Her birine zehr-i ķâtil bir direm
Viribir aydur n'edeler ha görem

815. Kâtl iderise Reyyânı bular
Anları kılam Mıŝrda şehr-i yar

Sâķî ħabbâz ikisi danışdılar
Utlayalum diyüben and içdiler

Eyledi etmegi ħabbâz ağulu
Yidüre ŝultana anı ķaygulu

Şah-ı Reyyân öñine ħân ķodılar
Her çanaķ üstine sükker saçdılar

Şundi sultân ki yiye ol ekl-i nân
Sâķî çağırdı eyâ şâh-ı cihân

¹¹ Vezin bozuk.

820. Yime etmekden eyâ şâh-ı girân
Ağuludur eridür seni hemân

Ĥabbâz aydur içme elinden şarâb
Ağuludur içüñi eyler Ĥarâb

Çünkü anı işidür Reyyân-ı şâh
Buyurur anla ol dem pâdişâh

Didi Ĥabbâza yisün dir etmegi
Yimedi Ĥabbâz ağulu etmegi

33b Sâķîye emr itdi kim içsün şarâb
İçdi sâķî şâhıñ öñinde şarâb

825. Şâd u Ĥürrem oldı demde hemân
Ağusı yoğıdı itmedi ziyân

Etmegi bir ite virdiler yidi
Yidügi dem ol it anda eridi

Şâh buyurdı Ĥabbâzı aşalar
Ya kılıç birle başın keseler

Anda Ĥabbâz dir sâķîye Ĥavlümüz
Andlaşup bile durur fi'lümüz

İkisine bile berk bend itdiler
Aldılar Ĥabse revân iletdiler

830. Yûsufa Ĥabbâz sâķîle üçü
Girdiler ol günde zindâna üçü

Yûsuf anda Hâk Te'âlâya niyâz
Zindân içre dün ü gün kıılır namâz

Atasın anda añup ağladı ol
Zindân ehli yüregın tağladı ol

Nerkesile yâsemin ter kıılır
Dürr-i mercân lâ'l ü gevher renk alur

Ay yüzinden berķ urur zindâna nûr
Oldı zindân içi cümle nûr

835. Gerçi oldı Yûsufa zindân işit
Oldı ol zindân hâlâyıķa behişt

Şem'a karşı gerçi halk rahatdadur
İlle şem'i gör ki nehâletdedür

34a Yûsuf ile zindân ehli şâd olur
İlle Yûsuf kayğudan bî-dâd olur

Bir gün anda zâr u nâlân eyledi
Bî-hod oldı yirinde uyıdı

Emr ider Cebraîle Hâk ol zamân
Deste-i reyhân alur gelür revân

840. Getürüben anı burnında ķodı
Yûsuf uyandı öñinde ķodı

Bir şaru gevher getürdi kıymeti
Anda ķomışdı Hâk Te'âlâ hikmeti

Cebraîl aydur Yûsufa yime ğam
 ‘İlm-i ta’bîr virdi saña zü’l-Kerem

Gevheri Yûsuf ağzında ğodı
 Aytdı yâ Yûsuf bunu tîz yut didi

‘İlm-i ta’bîr virdi saña ol Çalap
 Seni ğurtarmağ-ıçün ğıldı sebep

845. Niceki düşden şataşdı zaĥmete
 Hem yine düşden yitişdi raĥmete

Fi’l-ĥâl aldı yutdı Yûsuf gevheri
 Key mu’abbir ğıldı Haĥ ol serveri

Yûsuf anı ĥalka eyler âşikâr
 Kim ne ĥıl’at virdi aña Kirdikâr

Biş ay olur zindân içinde tamâm
 Düş görür bir gice iki ğulâm

Sâķî düşde ğördi hem anda bî-ğümân
 Geldi Yûsuf ğatına aydur iy cân

34b 850. Ta’bîr eyle düşümi ĥâlüm n’ola
 Yûsuf aydur söyle düşi ĥayr ola

Sâķî aydur görürem kendümi
 Sıĥaram üç salĥım anda üzümü

Oturur çün pâdişâĥ taĥta geçer
 Virürem sıĥduğumu şâĥa içer

Ta'bir eyle sen bunı iy mâh-tâb
Bu suâlîme benüm virgil cevâb

Didi habbâz iy civân-ı pür-hüner
Ben dağı düş görmişemdür mu'teber

855. Bu benüm düşümde şöyle cevâb
N'olısardur âhirüm virgil cevâb

Didi Yûsuf söyle sende düşüñi
Ta'bir idem düşüñi hem işüñi

Gördüm iş bu gice ben üç tenûr
Üçi dağı tennûruñ cümle demür

Anda ben etmegi bişürdüm key arı
Kim iledüm pâdişâha anları

Nâgehân kuşlar havadan inişür
Etmegi ol dem başumdan çapışur

860. Bildi Yûsuf anlaruñ düşün tamâm
Birisin aşşı görür birin tamâm¹²

Aytdı bildüm ben sizüñ düşüñüzi
N'olısardur dimezem işüñüzi

Baňa bir hil'at virüpdür zü'l-Kerem
Ne ki ben söyler-isem haqqın direm

35a Aytdılar bu şöziñe getür delîl
Tâ inanavuz saňa görsek delîl

¹² "Birişin aşşı görür birin tamam ziyan" metnin aslı bu şekildedir. Vezin gereği "ziyan" kelimesi alınmamıştır.

Aytdı tañla kamu zindân ehline
 Ne geliser ke'hline

865. Dürlü dürlü her birine bir ta'âm
 Aydıyım bir bir anı işit tamâm

İlhâm itdi gönline anuñ Çalap
 Ne ki didi tañlacak ol geldi hep

Aytdılar ay yüzlü lâ'l-i leb
 Nice bildüñdi bunu nedür sebeb

Yûsuf aydur gösterür yolu baña
 Kim yaratdı sizi beni ol baña

Kime kim gölge birağur şâh olur
 Hağ girü ol kılına yoldaş olur

870. Etmek Ya'kûb adı cedd-i Halîl
 Nemrûdı katl eyleyendür bellü bil

Tañrıya ben hiç şirket yapmadum
 Tañrı diyüp putlara ben tapmadum

Biñ dahı dört yüz kişi kamu
 Va'z iderdi anlara uçmağ tamu

Yûsufuñ çok mu'cizâtın gördiler
 Zindân ehli Yûsufa yüz urdılar

Secde kıluv kıbleye yir öpdiler
 Bâtilı koyup Hağkına tapdılar

875. Kimi on yıl kimisi yigirmi yıl
 almış-idi şöyle zindânda zelîl

35b Yûsuf aydur ne dilerseñüz kıluñ
 Gitmek isteyenîñüz çıķuñ gidüñ

Siz kilidi benüm elümde bilüñ
 urtuluñ siz orudan varuñ gidüñ

Didiler kim nice gidelüm biz
 Tutuban girü götüreler tîz

Yûsuf aydur Tañrı âdirdür sizi
 Bekleye bildürmeye biriñüzi

880. Yûsuf anda bir niyâz eyledi
 Tağyîr oldu şûreti halka va'z eyledi

ara yağız oldu anda saruşın
 Bilmez-idi aña gelen hem-nişîn

Birbirine arışur oca yigit
 ıkdılar zindân içinden sen işit

Biñi ıkdı dört yüzi anda alur
 Yûsufa anlar muvâfaat ılur

Aytdıvirdi seni sultân bize
 Yârî ıldı uş yine Raħmân bize

885. Senüñile bu bize zindân degül
 Adı zindândur bize iy yüzi gül

Cân fidî olsun yoluña iy emîr
Biz saña kemter kuluz senşin münîr

Kim senüñ eylüklerüñ gördük delîm
‘Ömrümüz geçsün senüñile iy selîm

Dört yüzi Yûsuf-la kaldı bî-nifâk
Yûsuf-ile eylediler ittifâk¹³

36a Sâkî habbâz gördi anda mu‘cizât
Sözi rastdur kavline kıılır sebât

890. Aytıldar iy ma‘den-i ‘ilm ü ‘amel
Müşkilin bu düşlerüñ sen eyle hâl

Sâkîye aydur ol üç salkıım üzüm
Sıkıp alduñ suyunı budur sözüm

Şâha virdüñ içdi anı câmile
Çıkara yarın seni ikrâmile

Girü saña manşıbuñı vireler
Bayağı yirüñde tur sen diyeler

Geydüreler saña bir hil‘ât-ı şâh
Yüzüñe bağa sevine pâdişâh

895. Döndi habbâz aydur iy şâh-ı cihân
Baña ta‘bîr eyle düşümi ‘ayân

Şâh buyura seni yarın aşalar
Kargalar soñra leşüñi ülüşeler

¹³ Mısralar yer değiştirmiştir.

Ḥabbâz aydur görmedüm düş ben yalan
Söyledüm bunda düşi saña yalan

Yûsuf aydur görmedüm ger kişi
Başuña yarın geliserdur kişi

Çün peşimân-idi ḥabbâz bed-gümân
İlle Yûsuf sözi yazıldı hemân

900. Sâķînüñ 'afv itdi girü şâh suçın
Şâhile gâyet de oldı ol içen

Aşdılar ḥabbâzı dâra yapışur
Geldi kuşlar beynini қаpışur

36b Yûsuf aydur sâķiye gider-iken
Bizi unutmayasın gider-iken

Şâha añ beni unutma zinhâr
Ola ki kırtara benden şehir-i yâr

Sâķiyi andan Zelîhâ çün görür
Yûsufuñ ahvâ[lini] andan şorar

905. Yûsufuñ hâli nice zindânile
Hoş mı geçer günü yoḥsa zârile

Sâķi aydur Yûsufa ol gülistan
Girer ü çıkar gezer ol bû-sitan

Aydur anuñ bendi yoķ mı ki çıkar
Dört yaña varur temâşaya baķar

Aydur aña bend n'olur zindân n'olur
Bir işâretle cümle bozılır

İlle sakindür oturmuşdur hemîn
İder anda ol 'ibâdât-ı güzîn

910. Çün işidür bu Zelîhâ bu haber
Biner ata bağa varur mu'teber

Ol bağun yanındadır zindân meger
Oğur ol zindâncıyı şorar haber

Kağıdı zindâncıya çün oldı tîz
Hayli bâri kağıdı aña 'Azîz

Mâlik-i zindân yüridi öpdi yir
Gör Zelîhâ diñle bir işit ne dir

Ol Zelîhâ aña aydur sen n'ichün
Yûsuf-ı râ'nâ tutarsın sen n'ichün

37a 915. Saña didüm buña urğıl gufl ü bend
Muħkem idüben kılasın müstemend

Dağı anı aç u yalın dutasın
Dimedümki anı nâzük dutasın

Dilerem kim zaħmetile ol baña
Muṭî' ola hükmüme öñden soña

Anda zindâncı dir gel yanuma
Kim ne direm sen yakın gel yanuma

Buña yüz Mısrî kızıl virûñ didi
Virdiler aña ki var yüri didi

920. Virdi zindâncı eline bir ağaç
Yüz keret ur Yûsufa sınısın ağaç

Ağacı aldı getürdi yüz kızıl
Geldi aydur Yûsufa iy cân u dil

Yüz kızıl bu ağacı virdi baña
Yüz ağaç uram bunuñla ben saña

Yûsuf işitdi yağa çâk eyledi
Gül yüzini yaş ğamnâk eyledi

Aytdı iy zindân-vân diñle sözüm
Bir vaşiyet iderem saña özüm

925. Kim bile tâkat getürmeyem ölem
Atamuñ dîdârına mahrûm olam

Ömr fânî¹⁴ geçer olmaz pâydâr
Hüsn ü devlet kimsede kılmaz karar

Çâr u nâ-çâr yârı yârdan ayırur
Fânîdür¹⁵ dünya ecel tîz ayırur

37b Yûsuf aydur ben ölürsem zinhâr
Beni Ken'ân yolu üzre ço iy yâr

Karşuma ola benüm Ken'ân ili
Esedura üstüme Ken'ân yili

¹⁴ Fanidür şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği fani diye okunmuştur.

¹⁵ Devlet kelimesi çıkarıldı.

930. Toprağum çoğusun ol bî-çâreye
 İlte atam yarasına yaraya
- Hasretile yüregüm kanın aluñ
 N'oldı hâlüm sinüme [benüm] yazuñ
- Nâme yazuñ dahı atam kocaya
 Ugradı benüm-içün çok acıya
- Evvelinde yazuñ Allâh adını
 Ol yaratmışdur bu cümle 'âlemi
- Yoğ-iken bir nesneyi kıllur vücûd
 Aña yaraşur ki kıllalar sücûd
935. Bir arada yaradur 'adl ü zulüm
 Nitekim çoñşu durur dirlik ölüm
- Cism içinde yaradur cânı zarîf
 'Akl-ı hâkim qor dimağda ol latîf
- Yaz ardınca İbrâhim ü Halîl
 Çok selâm yazuñ ki ho şehdür Celîl
- Âhirinde yazuñ atam Ya'qûbı
 Niçe miñnet çekdi ayduñ Yûsufı
- Ayduñ iy mecrûh-ciger zahmetle pir
 Görse-y-idüñ sevdüğüñ hâlini bir
940. Söyledi gördüğini Ken'ânda düş
 Dime qardaşlaruña didüğü uş

- 38a Didüg-içün zindân oldu aña çâh
 ahr-ı miħnet çekdi bunca bî-günâh
- Soñra idüñ İbn-i Yâmine selâm
 Hasret odı Yûsufı yadı tamâm
- Zulm ile atlı eylediler anı diñ
 anı ol sevdüğü ardeş anı diñ
- Bunu dirken yüregi ħunâb olur
 Gözlerinden yaş aup seylâb olur
945. Yandı zindân ne olur zindân-vân
 Göyniginden Yûsufuñ belki cihân
- Didi aña zindâncı iy aşlı şerîf
 Söyledüm bir söz abul it iy zarîf
- urusun ol el ura vü ol seni
 Ki urursa olmaya anuñ dîni
- Ĥazretüñde görmişem ben mu'cizât
 Terk ideyim ol zamân Lât ü Menât
- Ben senüñ dînüñe çodan girmişem
 Göñlüm içinde anı salamışam
950. Şol döşekle yaşduğı sanduğıle
 Urayım bunları desturuñile
- Ben urayım bunları sende çağır
 İşide anı Zeliħâyâ sen çağır

Ünüñ eşide Zelîhâ rahmide
Maşşûdı budur seni yumşada

Çakıyup çıkaramı kişi gözin
Hışm idüp öldüremi ol kendüzin

38b Çaşdile ider ki Yûsuf yumşaya
Ol Zelîhâ didüğine yumşaya

955. Bir keret katı uruz ol yaşduğı
Âh ider Yûsuf urıcağ yaşduğı

Çün Zelîhâ işidür doğandı tâb
Çakıdı zindâncıya aydur ki tâb

Maşşûdum bu-y-ıdı işideydüm sözün
Çünkü nâ-çâr işideydüm sözün

Derdile evine gider atlanur
Çâreşüz vaqıt olunca katlanur

Yûsufa burhân viribir Hağ delîl
Ol zamân iner katına Cebraîl

960. Allâh aydur Yûsufi ben şâd idem
Atasın da kayğudan âzâd idem

Yidi yıl zindân içinde olasın
Şoñra Mısra yahşısı sultân olasın

Cebraîl Yûsufi şâd idem iner
Haberin söyler Hağkuñ dahı döner

Zindân içinde Yûsuf hoş şâduman
Diñle imdi yine bu sözden

İbn-i Abbas böyle buyurdu hoca
Mısır sultânı yaturdı bir gice

965. Bir 'acayip düş görür sultân meger
Fikr ider irte olunca ol iver

Tañla durdı tahta çıkdı oturur
Ol mu'abbirler ne varsa getirür

39a Mışruñ ulı qağıların oqudı
Aytdı düş gördüm düşüm yoruñ didi

Bunlar aydur ya emîr-i kâmurân
Nice düşi gördiñ bize söyle 'ayân

Gücümüz yitdükçe ta'bîr idelüm
Söyle imdi ol düşi işidelüm

970. Başladı şulţan düşüni söyledi
Nice kim gördi hikâyet eyledi

Sultân aydur yidi şıgır gördüm
Bunlaruñ üstüne binüp yürürem

Key semüz öküzleridi her biri
Şu şıgırından büyükidi her biri

Yidisi dağı baña karşı durur¹⁶
Bağaram bunları görür gözlerüm

¹⁶ Kafiye yok

Yidi arık şıgır dağı irişür
Ol semüz şıgırlar içine girür

975. Ol semüz şıgırları anlar yidi
Zerrece yirinde nesne kıomadı

Uçdı kıuş gibi bular göge çıkır
Mısr halkı dirilmiş aña baçar

Ben dağı taña kaluram tururam
Yine düş içinde ol dem görürem

Yidi baş buğday dağı kıupkıuru
Uçdu anlar dağı göge yukaru

Key 'aceb düşdür görürem ben bunu
Baña ayduñ n'olasır ta'bîrini

39b 980. Ol mu'abbirler bunu işitdiler
Baş urup sultân öninde didiler

Didi iş bu düşüñ şeytandır
Ta'bîri yokdur bunuñ hem fânîdür

Buña ta'bîrnâmede yokdur haber
Biz ne diyelüm iy şâh-ı mu'teber

Tañrı kıudretini gör n'eyledi
Bunlaruñ bildüğini mağv eyledi

Ķamu bildüklerini untdılar
Ķor olup sultân kıatından gitdiler

985. Ol zamân sultân bular gibi kaçır
Kiminüñ mâlın alur kimin tokır

Kimini şardan sürüp bed-nâm ider
Bugün ol sâķî gör kim n'ider

Yûsuf ısmarlamışdı sâķîye
Haķ Te'âlâ unuttur[dı] anı sâķîye

Bir yıl anda hâtırına gelmedi
'Aqlına gelüp Yûsufı añmadı

Ol sâ'at [kim] ive gine ol revân
Başını irgâ durdı bir zamân

990. Sultânunñ gözi çü tuş oldu aña
Aytđı sâķî sözünü söyle baña

N'içün ırğa durduñ başuñı
Ne-y-di fikr ideridüñ sen işüñi

Ol zamân şâh baña kaçımışdı
Emridüben zindâna koymışdı

40a Zindân içinde bir oğlan varıdı
'Âlim ü 'ilmi anuñla yârıdı

Her-giz anuñ dili yalan söylemez
Kimseye yalan kelecı söylemez

995. İş bu ta'bir 'ilmiñ gökcek bilür
Anı oķı bunda gelsün hoş bilür

Düşüñüñ ta'birini itsün saña
Göresin anı inanasın baña

Sultân aydur kıanda gördüñ anı sen
Nice bildüñ 'ilmin anuñ diye sen

Sâkı aydur ol zamân kim sen beni
Zindâna şalduñıdı ben miskini

Gördüm ol oğlanı anda oturur
Aya beñzer yüzi nûrı berķ urur

1000. Düş gördüm bir gıce anda 'aceb
Vardum andan ta'birin kıldum taleb

Ol yigit düşümi ta'bir eyledi
Ne gelüser başuma hep söyledi

Ne kim ol didi-y-ise geldi baña
Anı kıgır düşüñi disün saña

Çünkim iş bu sözi sultân diñledi
Aytdı sâkı var aña şorgıl didi

Ol yigidüñ kıatına var söylegil
Gördüğüm düşi hikâyet eylegil

1005. Geldi sâkı Yûsufa çün söyledi
Sultânun düşün hikâyet eyledi

40b Evvela virdi Yûsufa ol selâm
Aytdı mâ'zur dutasın beni sen tamâm

Maşlahat gavğasın[da] ben seni
Añamadum tutasın mâ'zur beni

Yûsuf aydur taqdîr itse Hâk işi
Nice ayruqsı ide anı kişi

Sâkî düşi Yûsufa 'arz kıılır
Yûsuf ol düşden haber virür

1010. Geldi ol düşi 'arz eyledi
Anda Reyyân bu düşümden söyledi

Sultân aydur düşi ta'bîr eylesün
Ta'bîrin hep şaña taqrîr eylesün

Geldi sâkî şordı çün ta'bîr cevab
Yûsuf aña söyledi bir bir cevab

Aytdı ol semüz şıgırı bellü bil
Ni'met ola key ucuzlık yidi yıl

Ol yidi aruq şıgır semüzleri yidi
Kızlık ola yidi yıl katı didi

1015. Şordı sâkî Yûsufa n'itmek gerek
Bunlaruñ-çün nice fikr itmek gerek

Kim ucuzlıkda dañılcuq eküñ
Yir komañuz cümlesin anuñ eküñ

Ba'zı buğdayı ekin eyleyesiz
Ba'zısın şapı bir qoyasız¹⁷

¹⁷ Vezin bozuk.

Ol yidi yıl şapı birle buğdayı
 Kıoyasız anbar içine buğdayı

Ol tohumdan çer idüben aña yiyesiz
 Kıalanın anuñ pinhân idesiz

41a 1020. Gerek ola kıızılıkıda sizlere
 Dimişemdür haķ sözi ben sizlere

Yûsuf aydur didüğü işleyesiz
 İşlemezseñüz peşimân yiyesiz

Geldi sâķî sözün anuñ şerh ider
 Sultân anuñ görklü sözün fikr ider

Sâķîye aydur anı görmek baña
 Vâcib oldı ol şâhı görmek baña

Bu haberler kim gelür andan baña
 ‘Âşık oldum cân u dilden ben aña

1025. Ol yigit tehî degüldür sâķiyâ
 İtdi düşüm ta‘bîrin bî-riyâ

Var anı ta‘zîmile getür baña
 At-ile tonlar ilet gelsün baña

Sâķî geldi zindâna havâş
 Çıkara Yûsufi sultân duta hâş

Yûsufa aydur eyâ görklü cemâl
 Saña geldüm kim çıkasın bî-keîâl

Atile ton virdi ol sultân saña
Aytđı aluñ tız geluñ bendin yaña

1030. Yûsuf aydur sâkîye ben çıkmazam

Atile tona dağı aldanmazam

Yidi yıldur çekerem zindânı ben
Fürkatile hasretile zâr ben

Ol ‘Azîz-i Mısr beni zindân ider
Suçı yok kişiyi ol zindân ider

41b

Ne sebebden çekerem zindânı ben
Hâlümi söyle benüm sultâna sen

Elini kesen ol hâtûnları
Oķısun sultân katına bunları

1035. Hem Zelfhâya hâlüm Reyyân şora

Evvelinden âhîrine dek şora

Bile sultân egri-y-ile toğrı
Şüphe gide bildüre Hâķ toğrı

Ol zamân çıksam olur zindândan
Sultâna karşı tıram ben cândan

Geldi sâķî dir bu sözi sultâna
Zıkr ider bu hâli cümle sultâna

Ol sâ‘atde cümlesin getürdiler
Şultânuñ öñinde hâzır kıldılar

1040. Şâh hâtûnlara Zelîhâya sorar
 Kankıñuzdandur suç diyüp sorar

Ol hâtûnlar aydur iy şâh-ı cihân
 Şûretine bir nazar kılduk hemân

Vâlih ü hayrân kalduk anda biz
 Kendümüz unutmuşuz ol vaķit biz

Elümüzde varıdı birer turunc
 Kesevüz ya'ni yiyevüz biz turunc

Ellerimiz kesmişüz biz bî-gümân
 Üstümüze akmış anda hayli kan

1045. Şoñra 'aqlumuz gelüp fikr eyledük
 Ol yigide biz naşîhat eyledük

42a Görmedük anda bir zerrece suç¹⁸
 Yâhud itmiş ola kimesneye güç

Nevbet ol demde Zelîhâya irer
 Kişi kendü maĥbûbın kaçan giyer

Ol Zelîhâ söyledi iy pâdişâh
 Ol yigitden gelmedi hergiz günâh

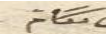
Bühtân itdüm aña ben zılm eyledüm
 İşde toĥrı şâha sözi söyledüm

1050. Düşde ben anuñ cemâlin görmişem
 Bu 'Azîzi anı şanup gelmişem

¹⁸ Vezin bozuk.

İşidür anda ‘Azîz añî kızarur
Geh kızarur bir zamân geh bozarur

Şöyle düşdi şâh katında ittifâk
Tîz yazı virdi Zelîhâya talâk

Şehr-i yâr işidür çün tamâm
Yûsufî oquñ baña gelsün

Düşden oldı Yûsufa bunca ‘itâb
Çekdi ol zindân içinde çok ‘azâb

1055. Âhiri düşden olur girü necât
Miñnete şabırda itmeye şitâb

Şabr iderise [ger] her hâline
‘Âkıbet ol erişe aħbâbına

Gördügi ol düş derdine ola şifâ
Şaltanata ire ol bula şafâ

Sâķîye ol dem buyurur pâdişâh
Yûsufî aluñ beri dir pâdişâh

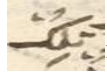
42b Sâķî-y-ile bir nice begler gelür
Yûsufî zindân içinden çıkarur

1060. Bindi bir ata [ki] zerîn rahtı var
İltdiler ħammâma anı şâh-vâr

Girdi ol ħammâma yüz biñ nâzile
Dökdi şu başına saçı yazıla

Taradılar saçlarını bâ-gül âb
Çıkdı hammâmdan hemân dem başı tâb

Bindi atına girü ol mu'teber
Kalmadı miḥnet melâletden eser

Biñ kişi önünce yürür ¹⁹
Yüz biñ ola çevresinde bağışan

1065. Ben dahı görsem diyüben ağışan
Niçe ta'zîmile geldi kapuya

Girdi sultân katına ol dil-sitân
Otuz iki dilce itdi anda duâ

Döndi 'İbrîca duâlar eyledi
Padişâh ol dili ne-y-di bilmedi

Otuz iki dili bilüridi şâh
Bilmedi ol bir dili eyledi âh

Söyledi aña şehinşâh-ı cihân
Ol ne dildür söyledün bunda 'ayân

1070. Yûsuf aydur 'İbri dilüdür şehâ
Nebiler dili durur iy şehâ

Şad hezâran cân u dilden şâd olur
Şâh-ı Reyyân Yûsufile şâd olur

¹⁹ Bu iki beyit arasında anlam yönünden kopukluk vardır. Bu sebeple müstensihin bazı mısraları atlamış olabileceğini düşünüyoruz.

- 43a Tuğuğı Şeker eynar Şanasın
 Szile ılur nisr drdnesin
- Fri´ oldı sözden ol berk-i semen
 Oldı hmuŐ ol zamân dürr-i Yemen
- Bağdı Reyyân gördi bir bedr-i münir
 ini ider zülf-i inden biñ esir
1075. Şan buyurdı ol b-zevl²⁰
 Yir yüzine indi yürür b-mell
- Hsretinden Şem´ ile kfr anuñ
 Gice ´ıŐkuñ odına yanar anuñ
- H alap eflka bünyâd uralı
 Görmedi anuñ gibi hüsn-i veli
- Leblerin gl añuban dzmiŐ anuñ
 Gövdesi sddr Şanasın a iy anuñ
- Hlqa hlqa zülfi olmiŐ dil-pezir
 Şad hezarn cân u dil olmiŐ esr
1080. Yüzine bağdıca ol Reyyân anuñ
 Mrde cismine gelür Şan cn anuñ
- Őh buyurdı aña kürsi odılar
 Bir muraşŞa´ ´d-ı kürsi odılar
- Yûsufa emr eyledi Őh kim otur
 ayđuñı gnlñ içinden sen götür

²⁰ Vezin bozuk.

43b Geçdi 'izzetle oturdı kürsiye
Umar aña şâh dahı ne diye

Söyledükçe pâdişâha hoş gelür
Hep muvâfık sözi şâha hoş gelür

1085. Yûsufa şordı ki şeh çent sâlesın
Söyleyem şâha haberden alasın

Didi otuz yaşum iy pür-hüner
Sözüme inan benüm iy mu'teber

Düşe ta'bîr kanda irmişdür saña
Hak Te'âlâdan ezelidir baña

Hak Teâlâ virdi saña rûz u baht
Baña ta'bîr virdi saña tâc u taht

Yûsuf aydur Hak 'inâyet eyledi
Ta'bîri baña 'inâyet eyledi

1090. Tañrı adın çün işidi şâh hemân
İkrâr itdi birliğine ol zamân

Başladı Yûsufa kıldı terbiyet
Ne ki olur aña tanur maşlahat

Hayli manşıb virdi Yûsuf almadı
Manşıba hergiz gönlin akmadı

Döndi aydur aña ol şâh-ı cihân
Kim vezir ol şimdi sen baña hemân

Yûsuf aydur ol 'Azîzüñdür şehâ
Genc ü mâl şayıp-durur deñe bahâ

- 44a 1095. Döndi şâh aydur Yûsufa sen dile
Her ne kim gönülün diler anı dile

Halk üzre kethüdâlık vir baña
Halkı ıslâh eyleyem öñdiñ soña

Eyle olsun her ne kim dileriseñ
Anı işle kim ola saña eseñ

Şad hezarân cân fidi olsun saña
Hamdü'lillâh kim seni şaldı baña

Yûsuf oldı cümle halka ihtiyâr
Şad oldı şehr halkı il diyâr

1100. Yûsuf anda emr ider halka tamâm
Ekdürür ol ile buğday tamâm

Yidi yıl buğdayı ol anbar ider
Şapı birle cümlesin anbar ider

Ol ucuzlık yidi yıl oldı tamâm
Yûsuf anuñ kaydını gördi tamâm

Soñra geldi yidi yıl kızlık dahî
Geldi açlığu belürdi iy sañî

Ol zamân içinde oldı ol 'Azîz
İşidüñ bu kışsayı da imdi siz

1105. Manşıbın virdi ‘Azîzüñ aña şâh
Mâlumı gencümi žabt it hem sipâh

Var idi Reyyânuñ altun tahtı bir
Yidi arşuñ yücesi tefsîrde dir

On biş arşun ini otuz uzını
Hep muraşşa‘ eylemişler yüzini

44b Yâkut u pîrûz u lâ‘l u ‘aķîķ
Anuñ ile bezemişler anı çıķ

İbrüşümden ħalçalar döşelü
Hep muraşşa‘ ol dahı çâr kaşelü

1110. Dört yanında dört ħomışlardur nâliş
Her biri altun dikilmiş naķış

Geydi bir altun tâc başına
Bağlu bir altun kemer de biline

Geydi bir altun kemer de biline
Bağladı altun kemer de biline

Īoş yaraşur aña ola pâdişâh
Īükm ide ol salţanatda pâdişâh

Şâh aña ġâyetde ‘izzet eyledi
Saña virdüm salţanat tahtın didi

1115. Çıķdı taht üstüne Yûsuf ol zamân
‘Adl-i dâd itdi ħalâyıķa hemân

Ol taşadan oldu ol dem şehr-i yâr
Bir vezîr kalmadı Reyyâna ola yâr

Şâh-ı Reyyân aña aydur iy oğul
Ben kocaldum salţanatda sen şağol

Şimdiden girü senüñdür salţanat
Beg ü halka [kim] sen itgil menfe'at

Şâh buyurdu kim beşâret itdiler
Yûsufa tahtı mübârek itdiler

1120. Şâdılık oldu temâşâ yidi gün
Yimek içmek geymek oldu yidi gün

Tabl u zurna vü naķâre vü nefîr
Çaldılar yidi gün anı iy 'Azîz emîr

45a Çenk ile kânun muğannî çaldılar
Ney-ile tanbûr çeşte çaldılar

Mışr halkı eyledi şâdî tamâm
İl vilâyet cümle işitdi tamâm

Mışra Yûsuf key ulu sultân olur
İl vilâyet hükmine fermân olur

1125. Başladı Yûsuf kıılır hoş kâr u zâr
Yatlu iş ne kim olur anı bozar

Çün yidi yıl geçdi ucuzlık tamâm
Haķ viribdi Cebraîli bir enâm

Gökden indi Cebraîl çün bir gice
İşidüñ dir iy kamu yigit koca

Aytdı çekdi ol ucuzlık sâ'ati
Yidi yıl kızlık olısdur çatı'

Yûsufa böyle dir iner Cebraîl
Halka sen eyle tedârük yidi yıl

1130. Çün uyandı geymedin halk geyesi
Uyanan yemege ister yiyesi

Şâh-ı Reyyân uyanur başunda tâç
Hân getirüñ yiyeyim kim karnum aç

Yûsuf ol gice bilürdi n'olası
Kim ucuzlık gide kızlık gelesi

Düzmiş-idi şâh ol hân-ı laîf
Virib-idi dün içinde ol şerîf

Durdı Reyyân yidi oldı göñli hoş
Yûsufa tahsin itdi göñli hoş

45b 1135. Geldi Yûsuf tañla Reyyân katına
Ol selâm virdi oturdı katına

Didi şâha geldi ol eyyâm-ı cû'
Geldi kızlık itdi ucuzlık rücû'

Şâh alkış ider kim iy cuvân
Sen bilürsin hikmetini bu zamân

Yûsuf anda şâha aydur iy hümâm
Sizüñ-içün eyledüm râtib tamâm

Yiyesiz anı her gün ber-devâm
Hiç kesilmeye her gün ve-s'selâm

1140. Ne kadar sultân katında kul ola
Bunlaruñ yiyecegi ayru ola

Yiyeler itmeyeler çün ü çerâ
Birbirine itmeyeler mâcerâ

Şâh-ı Reyyân aña aydur âferin
Şad hezârân cân u dilden âferin

‘Aqluña hem fikrüñe hem fehmüñe
Hoş getirürsin bu râyı ‘aqluña

Sen bilürsin iy benüm cânım cânı
Kañkısın yekrekse işle sen anı

1145. Döndi andan tahtına geldi revân
Yûsuf oldu şu söze âb-ı revân

Geldi kızlık gitdi ucuzluk tamâm
Bir yıl ancak yitişir Mışra ta‘âm

Halk arasında olunca zâhire
Yidiler bir yılda irdi âhire

46a Ol ikinci yıla altunla gümüş
Virdiler buğdaya aldılar yimiş

Çün üçünci yıl olur zerrineler
Buğdaya gitdi niçe gencineler

1150. Virdiler dördünci yıla mülklerin
Virdi Yûsuf buğday aldılar varın

Çünkü biş yıl töldi oldı altı yıl
‘Avrat oğlan şatdılar buğdaya bil

Yidi yıla nesneleri kalmadı
Ol kavm içre çare kalmadı

Bir yire dirildi tebdîr itdiler
Çâr u nâçâr kendüleri şatdılar

Mısr ehli bir yire geldiler
Cem’ ile Yûsuf katına geldiler

1155. Didiler mâh-peyker gül-‘izâr
Aç kırıldıķ bize luḡ it zinhâr

Bize buğday vir kâmu biz saña kûl
Kâmumızı şatun al eyle kâbul

Dutdı Yûsuf ol kâmunuñ sözlerin
Şatun aldı buğdaya kendüzlerin

Kâmusını girü âzâd eyledi
Anları ol demde şâdân eyledi

Didiler Yûsufa kim ya emîr
Virme buğday taşradan gelene bir

1160. Yûsuf aydur anlara hiç ola mı
 Hâk katında bu revâ hiç ola mı

46b Anıñ için eyledüm ambarı ben
 Kim virem Hâk kullarına anı ben

Yidi yıl tamâm olmağa kıldı üç ay
 Hep acıkdı girü ol yoğsul u bay

Gözlerin kan ile giryân itdiler
 Geldiler Yûsufa efgân itdiler

Yûsufuñ katında buğday kalmadı
 Anbar içinde bulara viredi

1165. Yüzünü dutdı göge kıldı niyâz
 Didi iy Perverdigâr-ı bî-niyâz

Rahmet eyle kullaruña kaldı aç
 Biz saña kul cümlemüz uş taht-ı tâç

Emr ider anda ol dem ol Celîl
 Yûsufa vir sen haber ya Cebraîl

Anlara kuvvet eyledüñ didâruñı
 Göster üç ayda bir kez yüziñi

Anlara Yûsuf beşâret eyledi
 Yazuya gelüñ işaret eyledi

1170. İrdiler şehre münâdiler âvâz
 Kim zevâda gerek olan gele bâz

Ṭañlacak cem´ile şahrâya çıķuñ
Yûsufuñ dîdârına anda baķuñ

Ki bir ay otuz gün olur toyasız
Ayuñ âhîrine dek toķ olasız

Şubh-ı şâdıķ rûşen oldı âfitâb
On sekiz biñ ´âleme nûr kıldı tâb

47a Taht-ı zerrin ķodılar çadr-ı hümay
Çıķdı şahrâ-i Mısrda çün ol ay

1175. Ne ki âdem varıdı der Mısr u Şâm
Ol gün anda hâzır oldılar tamâm

Şol ķadar hâķ var kıyâmet ķopdı şan
Rûz-i maḥşerdür ser-â-ser ķopdı şan

Bir yire dirildi çün ol hâķ ķamu
Olmışıdı anlara kızlık ķamu

Yûsuf-ı Ken´ân çü açdı ay yüzün
´Arza kıldı anlara ol dem yüzün

Baķdılar ne gördiler bedri tamâm
Bî-huş oldılar ķamu ol hâş u ´âm

1180. Yüzi nûrı ´arşa direndi anuñ
Hep toyardı hâķı ol ķandi anuñ

Ol hâlâyık gördi Yûsuf şûretin
Şan yidiler özge ´âlem ni´metin

Aydur bir kez gösterür Yûsuf üç ay
Şûretin gören toyar yoqsul u bay

Çün Yûsuf seyrân her günde bir
On biñ âdem biner anuñla kebîr

Geh teferruc geh şöhet geh ava
Biner ol günde gelür girü eve

1185. Saltanatda şöyle oldu kim tamâm
Yüz biñ ata hâş tevlede bağlu tamâm

Var kalanın sen kıyas itdi hümâm
Hâşı böyle olıcağ 'âm-ı tamâm

47b Kapusunda on biñ olurdu çavuş
İtmez-idi birbirisiyle kavuş

Tutar elde her biri altun ağaç
Gicede olurdu bularuñ sırâc

Girü on biñ taş kapuda turan
Var geleni çıkarın u girüren

1190. Her birinüñ elde gümüş dalı var
Tatlu dillü ger şanasın balı var

Dâima bunlar kapuda hizmet
Gice de gündüz de tırmış hizmete

Begler ü begzâdeler hod bî-kıyâs
Hizmet ider Yûsufa ider sipâs

Saltanatda bir kuşur kılmadı bil
Kim қазақ һүқminde даһı sen eyle bil

Қанı imdi ol Zelihâ n'eyledüñ
Bundan öñdin kim һikâyet eyledüñ

1195. Чүн 'Azîz-i Mısr anuñ terkin urur
Yûsufuñ 'ışkında varur oturur

Her kim aña virse Yûsufdan һaber
Aña bağışlarıdı sım ü zer

Hem Zelihâ mâlı gitdi қalmadı
Hem firâқından mecâli қalmadı

Ağlamaқdan nerkes oldı nâ-tüvân
Servi boyı қaygudan oldı kemân

Gitdi 'ömri gitdi һüsni gitdi mâl
Halk içinde oldı uş pâyi-mâl

48a 1200. Gözleri giryân ciğer biryân idi
Kendüsi hem bî-ser ü samân idi

Dâima aydurdı iy Yûsuf baña
Қılmaduñ hergiz vefâ benden yaña

Var-iken görküm cemâlüm baқmaduñ
Bir nefes bendin yaña yaқmaduñ

Şimdi baña ol muһâl 'aқl ola
Yûsufuñ bendin yaña meyl ola

Derdümi kime diyem ben iy 'aceb
Kim ola ol derdüme ola tabîb

1205. Derd elinden oldum uş hor u haqîr
İy 'aceb dermân ola mı iy emîr

Tâc u taht u salţanat terk eyledüm
'Işq-ı Yûsuf cânuma berk eyledüm

Ata ana terk kıldım mülk ü mâl
Uş ğarîp oldum haqîr u pây-mâl

Ben ğarîbe bir vişâl olmaya mı
Ya firâkı dâima hem kıala mı

Şehr içinde ben 'alâmet olmışam
Ne diyem halka melâmet olmışam

1210. 'Âşık olan kişide 'âr olmaya
Nice 'âşıkdur kim ol zâr olmaya

'Âşıka ol 'ömr bâki olmaya
Çünkü dilber aña dildâr olmaya

Gözlerüm ayruq cihâna bakmaya
Çüñ aña Yûsufdan envâr olmaya

48b Dâim ağlar kendüzinüñ hâlini
Aydur-ıdı kendünüñ ahvâlini

Bir bucaqda dâima zârî kıılır
Kendünüñ derdine hem yârî kıılır

1215. Mâl u mülk kıl hem qaravaş hem haşem
Terk kıldum Yûsufuñ 'ışığına hem

'İşk-ıla derdinden ağlar zâr u zâr
Bir bucağda on sekiz yıl bî-çarâr

Anca kıldı âh u zârî vü figân
Kim meger ahter-gû zer kıldı zamân

İy 'Azîz ger 'âşık-iseñ sen dahî
Zârî kıl ger şâdıq-iseñ sen dahî

Ola kim ahter-gû zerde bulasın
Tañrı dergâhında maqbûl olasın

1220. İşid imdi Yûsufuñ ahvâlin saña
Aydıvirem ger kulağ ursañ baña

İki gün bir haftada seyrân ider
Halkı kamu kendüne hayrân ider

Gine bir gün bâ-ğavâş ol pâdişâh
Tañla seyrâna biner Yûsuf-ı şâh

Nâgehân uğradı yolu meger
Ol araya kim Zeliğâdur meger

Ol arada bir qarıcuğ var idi
İlerüden aña hiz[met]-kâr idi

1225. Geldü aydur iy Zeliğâ-y-ı nigâr
İşde Yûsuf kapuya geldi geçer

49a Ol Zelîhâ aña aydur dâye sen
Beni ol üzere sine iltesen

Bir kezin Yûsufa karşı âh idem
Âhumı anuñ ile hem-râh idem

Gözi görmez olmuşdı günde bir
Elin aldı yitdi anı günde bir

Varı bir yüksek yire kıldı karar
Ol araya geldi Yûsuf nâm-dâr

1230. Dâye aydur iy Zelîhâ geldi uş
Ol ‘Azîz-i Mısr vaqti göñli hoş

Ol Zelîhâ bir kezin âh eyledi
Derd-ile Yûsuf diyüben söyledi

Aytdı baq bendin yaña iy şehr-i yâr
‘İşkuñ-ile nice oldum hûr u zâr

Ben garîbe bir nazar kıl yâ emîn
Gör nice ‘ışkuñ-ile oldum haqîr

‘İşkun-ile olmuşam zâr u nizâr
‘Âşıkuña bir nazar kıl señ yâ nigâr

1235. Bir nazar kılsañ baña sen ne ola
Cân fidâ kılsam saña ben ne ola

Yek Zelîhâ zârılığın götürür
Emr-ile Yûsuf katına götürür

Yûsuf aydur ağlayan kimdür görüñ
N'îçün ağlar hâlîni anuñ soruñ

Aytdılar kim iy şâhen-şâh-ı cihân
Ağlayan oldur Zeliḥâ nâ-tüvân

49b Gördi Yûsuf kim Zeliḥâ var idi
Yûsufuñ 'ışkıında dâim zâr idi

1240. İlerü depdi atın ol zamân
Gördi Yûsuf kim Zeliḥâ nâ-tüvân

Gördi Yûsuf anı kim olmışıdı pîr
Gözleri görmez kendüsi olmuş ḥaḳîr

Yûsuf aydur yâ Zeliḥâ ḳandasın
'İşk elinden ne ḳatı efgândasın

Hele kim âvâz-ı Yûsuf dinledi
Âh ḳıldı 'aḳlı gitdi iñledi

Şaçdılar şu 'aḳlı geldi başına
Döḳdi göz yaşın baḡrı başına

1245. Aytdı cânım nite oldı iy 'aceb
'Âşıḳuñı bir kezin ḳılduñ taleb

Yûsuf aydur ne diler göñlüñ ayıt
Saña anı vireyim anı işit

Aytdı cânım seni gerekdür baña
Uş dilegüm ol durur didüm saña

Yûsuf aydur iy 'aceb bu hâl ile
Şaqladuñ 'ıŝkuñı göñlümde bile

Yûsuf aydur Zelîhâ iy emîr
Kamçu öcin baña vir iy münîr

1250. Baña şunu virseñ iy şâh-ı Kerem
Kim senüñ 'ıŝkuñda ben cânı virem

Şundi kamçı öcini ol dem revân
Hem Zelîhâ âh kıldı der-zamân

50a Çün Zelîhâ âh kıldı bir kezin
Kamçı öci o dayandı bir kezin

Anı gördi Yûsuf kaldı taña
Yire şaldı kamcı aydur aña

Yâ Zelîhâ 'ıŝkuñ odı güçlidür
İlle yolında Zelîhâ suçlıdur

1255. Aytdı suçum şol ki 'ıŝkuñ saqladum
'ıŝkuñ ile dün ü gün kan ağladum

Özü göynür Yûsufuñ andın yaña
Anı iletdi sarayından yaña

Yûsuf işmarladı anı hoş dutuñ
Her ne kim diler virüñ göñlin anuñ

Dürlü dîbâ tonların geydürdiler
İli suya iltüben hoş yudılar

Halvetinde bir gün ol Yûsuf imâm
Yaluñuz oturur ol dem iy hümâm

1260. Turdı Yûsuf sır ile kıldı namâz
Tañrı dergâhına getürdi niyâz

Hzretinden geldi şol dem Cebraîl
Aytđı Yûsuf saña emr itdi Celîl

Öyle buyurđı Zelîhâya du'â
Kılasın kim hâceti oldu revâ

Yûsuf aydur iy Zelîhâ sen dile
Hâcetüñ var ise göñlüñde dile

Tañrı seniñ hâcetüñ kıldı revâ
Sen dile kim ben saña kılam du'â

50b 1265. Aytđı budur dilegüm ya emîr
Bayağılayın olam bedr-i münîr

Hoş-civân olam girü hûb-ı zamân
Senüñ ile çift olam iy mihribân

El getürdi hoş du'â kıldı emîn
Hâcetin kıldı revâ Rabbü'l-'âlemîn

İlerüden yeg oldu ol nigâr
Zülfi cenber nergesi oldu humâr

Qadd-i servi hem şanavber kâmeti
Ol Zelîhâ buldı Haqdan rahmeti

1270. Ağzı hoşka sözi şekker yüzi gül
Lâle nerges sünbül oldı aña kul

Hâli kim Yûsuf nazar kıldı aña
‘Âşık oldı cân ile n’iydem saña

Aydur hûb-ı zamân mâh u cin
İy güler yüzlü nigâr-ı nâzenin

Hamdü’lillâh lütf kıldı ol Kerîm
Hüsününi bağışladı girü Rahîm

Çün bu sözi işidür Reyyân-ı şâh
Aytdı âmennâ vü şaddak yâ İlâh

1275. Kâmu ‘âlem çünki bildiler haber
Tañrınıñ şun’ına taña kaldılar

Emir kıldı şâh-ı Reyyân Yûsufa
Kim saña Hağdan budur farz iy civân

Eyle kıldılar temâşâ-y-ı düğün
Kırk gün oldı gice gündüz düğün

51a Şâd u hürrem oldılar hem il ü şâr
Mısr içinde oldı Yûsuf şehr-i yâr

Gine söze bunda bünyâd idelüm
Yûsufuñ kardaşların yâd idelüm

1280. Anda kaç oldı tarlık bunca yıl
On sekiz biñ ‘âleme degdi bil

Ol yidi yıl arasında hayli tenk
İrdi Ken'âna dahı andağı yenk

İşidürler kim 'Azîz key 'adl ü dâd
İder anda halka şatar kût ü zâd

Ya'kûbuñ oğlanları dirildiler
Cümlesi Ya'kûb katına geldiler

Vaşf-ı hâliñ hep anuñ söylediler
Mısra gitmege yarağ eylediler

1285. Bir rivâyet budur nâ'lin idi
Bularuñ kumaşı hem yuñ idi

Bir rivâyetde dahı peynir adı
Keşkile aqça katıqla yağıdı

Bağladılar yüki tertîp itdiler
Ya'kûbuñ desturıyla gitdiler

Çünkü anlar Mısra key yakın gelür
Hağ viribidi Cebraîl haber virür

Bildi Yûsuf çünkü anlardan haber
'Arza kıllur anda sekiz yüz biñ er

1290. Çıkdı Ken'ân kapusından şehr-i yâr
Şahsüvar bekler yemîni hem yesâr

51b Hep nazar kıldılar aña il ü şâr
Kim kaçar kim baçar kim pusar

At önince on biñ er piyâde var
On biñ çavuş dağı halkı yasar

Nâgehan karşı göründi kârübân
İleyince gelür on tâze civân

Her birisi şanasın ay pâredür
On dağı şöyle gelür ruhsâradur

1295. Anları gördi ser-â-ser ol sipâh
Didiler kim zî yaratmış pâdişâh

Bildi Yûsuf buları gördi gelür
İllâ bunlar Yûsufî kaçan görür

Yûsuf oğlu Mişa aydur iy ata
Zihî beñzer saña bunlar şûretâ

Yûsuf aydur Mişaya bu on kamu
Çardaşumdur saña olurlar ‘amu

Yûsuf bilür bunlaruñ ol işlerin
Yüreginde tağların hem başların

1300. Âh ider gizler tutar gönlinde râz
Tâ ki nâ-emr eyleye ol bî-niyâz

Yûsuf oğlu Mişaya ısmarladı
Buları hâş odaya kondur didi

İletdiler hammâma yunalar bunlar
Her birine virdi hil’at giyer

Günde iki kez bulara yiyesi
Virdiler kim cümle kervân yiyesi

52a Bunlaruñ itdüklerin şerh eyledi
Ol firâkı oğlına hep söyledi

1305. İlla ısmarladı kılma âşikâr
Bulara deye kimseye sen zinhâr

Oğlı aydur vallah imdi zî-şabûr
Bunca kıan yutmuşken eylük şanur

Yûsuf aydur n'ideyim bular garîb
Oldı şimdi bunda geldi iy habîb

Buları Mişa evine başladı
Ne ki Yûsuf didi anı işledi

Tahtına oturdı çarşenbe günü
Gör ne itdi tahta geçdi sen anı

1310. İki biñ kız iki mâh-pâre kul
Tonları altun tururlar sağ şol

Ara yirde kıldılar köşk ü serây
Hep muraşşa' zeyn olupdur ol serây

Döşediler ebruşum halıcalar
Aña hasret geçdi görüp niçeler

Dutdılar dîvârlar elvân-ı zâr
Hep muraşşa' dur şanasın murğ-zâr

Çün âreste oldu ol serây
Oğudı qardaşların anda ol ay

1315. Yûsufuñ ol salţanatın gördiler
Taht öñinde hep ayağın durdılar

Söyledi Yûsuf nikâbdan ayduñuz
Ne kişisiz ne yirlüsiz ne dilersiz

52b Aytdılar Ken'ânluyız iy emîr
Atamuz Ya'qûb Rasûlüllâh pîr

Anda dahı oldu bu kızlık bu kaht
Bunda dahil almağa geldük faqat

Ta melik atamuza hürmet kıla
Bize buğday buyura rahmet ide

1320. Yûsuf aydur siz kamu bu on kişi
Buğday almak mı murâd ancak işi

Buğday ise ikiñüz yiter eger
Bağıñuz casuzlığa geldi meger

Geldüñüz kim tâ hazîne dalasız
Mısr içinde siz uğurlık kılasız

Aytdılar ki hâşâ ki bizden bu gele
Câsuz ola ya hû uğurlık gele

Aytdı kaç qardaşsız ayduñ aytdılar
On iki qardaşlaruz biz didiler

1325. Otağumuzda birini kırd yidi
Onumuz uş birümüz dağı ev dedi

Atamız ol guşşadan oldu dü-tâ
Çok belâ çeküp düşüpdür miñnete

Ağlamağdan gözsüz oldu ol za'îf
Gövdesi kıl gibi inceldi nañîf

Çün Yûsuf işitdi Ya'kûb kışşasın
Yiñiledi gönli içre guşşasın

Gerçi ki Allâh anı şâh eyledi
Atasın añdı girü âh eyledi

53a 1330. Çün Yehûdâ karşı işidür sözün
Dir Yûsuf budur veli gizler özin

Aytdılar kandağı Yûsuf iy bir er
Kalmamışdur şimdi Yûsufdan gubâr

Aytdı Yûsuf anlara kim birüñüz
Bunda tursun toğuzuñuz varuñuz

Atañuzdan aluñ ol kardaşuñuz
Duta gelüñ kim hoş ola işiñüz

Yitecekçe ben virem size dağıl
Virür ise bize ol 'ömri Celîl

1335. Birüñüzi girü koñ katumda siz
Kim varucağ girü tîzce gelesiz

Aña fermân olup olsun didiler
Şem'unı Yûsuf katında qodılar

Anlara buğday buyurdi virdiler
Tutdılar Ken'ân yolını gitdiler

Ne ki getürdi yiyesi bunlar tavar
Yüklerinde gizledür anı iy yâr

Ol toquzu gitdiler Şem'un qalur
Yûsuf anı hoş dutar 'izzet qılır

1340. Şem'un oldur kim aña çekmişdi tîğ
Öldüreydi Yûsufı ol bî-dirîğ

Ol toquzu Ken'âna gitdiler
Ya'qûba ol hâli i'lâm kıldılar

Aytdılar ki ata bizi ol 'Azîz
Virdi bize dürlü ton ton 'Azîz

53b Seni şordı nice oldı hâlûñi
Hasretüñi derdüñi ahvâlûñi

Aytdı koñ Şem'unı qatumda didi
İbn-i Yâmini duta gelüñ didi

1345. Ya'kub aydur zî-'acebdür işiñüz
Qarşu bir bir eksilür qardaşuñuz

Aytdılar kim bu kez ata yeme ğam
Kim 'Azîz aña qılır qatı kerem

Bunı deyüp yüklerini şişdiler
Sökülüb en ol tenklerini açdılar

Gördiler ne ki iltidiler tavar
Girü yüklerinde çomış şehr-i yâr

Söz öküşdür buğdayı getürdiler
Bir iki gün otururdılar

1350. Durdılar girü Mısrâ gitdiler
İbn-i Yâmini bile iledeler

Ya'kûb aydur çorçaram İbn-i Yâmin
Yûsufa n'eyledilerse aña hemin

Ya'kûb aydur getürüñ huccetiñiz
İbn-i Yâmini bile getüre siz

Yazdılar Ya'kûba huccet virdiler
Çumaşı girü deveye urdılar

Aytdı sen 'Azîze nâme yaz
Kim diler haçtuñ göre ol ser-firâz

1355. Aldı Ya'kûb eline anda çalem
Yazdı çırdas şafhasına ol raçam

54a Yazdı evvel nâm ol cân âferin
Âferin çudretlerine âferin

Yirüñü ki 'arş-ı kürsi bî-sütûn
Gör nice dutar mu'allâç ser-nigûn

Anuñ emrinsüz duralmaz mûr u mâr
Şâh-ı dervîş rızkını andan umar

Ol ne ki taqdîr ider ise oldurur
Diler ise dir görür ya öldürür

1360. Kurd içinden ol ibrişüm kıılır
Âdemüñ gönlindeki râzı bilür

Ma' desinde öküzüñ 'anbar düzer
Kaṭresüden bir laṭîf dilber düzer

Bir ılandan aḡu tiryâk ider ol
Kimi ḡurrem kimi ḡamnâk ider ol

Ḳurban oldı atam anuñ yolına
Ḳılmadı bıçaḡ ziyân bir kılına

Atdı anda ceddümi Nemrud oda
Soñra gör kim n'eyledi ol Nemruda

1365. Anuñ ardınca yazdı çoḡ selâm
Kendünüñ miñnetlerinden çoḡ payâm

Yazdı Yûsuf ḡasretini aḡladı
İşid anuñ yüregini taḡladı

Aytdı ol dem ḡasretinden uş duta
Bunca yıldur bilmezem ḡâli nite

Andan ayrıldum ha cândan eyle bil
Her zamân ceyḡun aḡıtdum âb-u Nil

54b

Ol gide ben cihâna bakmadum
Tatlu yiyecegi dağı yimedüm

1370. Kocadum ben pîr olup iken za'îf
Anı görsem 'ömrüm olurdı şerîf

'Âşığa dîzâr gerekdür meyl-i dost
Hağ müyesser kıla görem rûy-i dost

Nâme[y]i yazar-iken ter kıldı hep
Gözlerinden kan ağırdı zi-sebeb

Çoşdı Ya'kûb İbn-i Yâmini bile
And virüp kim girü aluban gele

Aytdı bir kez Yûsufile gitdiñüz
Bilmezem kim varup anı n'itdünüz

1375. İtdünüz getürmedünüz Şem'unı
Aldunuz gidersiz uş bu kez bunı

Aytdılar terk-i emânet kılmazuz
Çün emânetdür hıyânet kılmazuz

Bunlara inanmaz ol kılar niyâz
Didü ki sakla bunı iy bî-niyâz

Çünkü Allâh adın anda yâd ider
Lâ-Cerem Ya'kubı Allâh şâd ider

Allâh'a ismarladum dir varunuz
Her biriñüz bir çapudan giriñüz

1380. Zîrâ on bir erde var gibiyüz
Olmasun size dege yavuz göz

Çünkü Mısr'a geldiler ol gün yigit
Nice girürler ne dir bir işit

55a İkişer her bir çapudan girdiler
Evvel ol konduklarına vardılar

Gördi Ken'ân çapusın İbn-i Yâmin
Tenha andan içerü girdi hemin

Fürkat elinden yüregi bağı baş
Gözlerinden gül yüzi olurdu yaş

1385. Gözine yağlık dutup ağlarıdı
İşide anuñ yüregin dağlarıdı

Yûsuf'uñ Ken'ân çapu iy yâr
Yola bakar bir laîf hûb köski var

Gördi Yûsuf pencereden bir cüvân
Gelür ille gözi döker yaş revân

Bildi Yûsuf İbn-i Yâmini hemen
Okıdur viribir anı ol zaman

Şordı aña ne kişisin iy yigit
N'ichün ağlarsın nedür halüñ ayıt

1390. Didi kim biz on iki çardaşıduç
Her iki bir anadan yoldaşıduç

Ol benüm qarındaşımı kurd yidi
Anı añdum ağlamağum bu idi

İkişer her kapudan girdiler
Beni tenhâ bu kapudan sürdiler

Anda Yûsuf aña hâlin dimedi
Sırrını hiç âşikâra kılmadı

Yûsuf aña çün virür bir kol bağı
Hizmet ider tizcek alur ol dağı

55b 1395. Her muraşsa' virdügi yâkut kızıl
Kıymet itdiler aña dört bil kızıl

Aytdı algıl sen bunu koluña dağ
Ki vişâle iresin gide firâk

Viribir kardaşlarına tiz anı
Konmuşıdı bir araya ol onı

İbn-i Yâmin geldi didi ser-te-ser
N'itdügin aña ol 'Azîz virdi haber

Kol bağı çünki anda gördiler
Ol dem andan Yehûdâ andan diler

1400. İbn-i Yâmin tiz kolundan çıkarur
Koluña dağ dir Yehûdâya virür

Çün Yehûdâ aldı dağdı koluna
Bağdı tañla nesne yoğ kolına

Onı dağı ol bağın anda alur
 Şonra girü İbn-i Yâmine gelür

Bir zamân bunu tefekkür ıldılar
 Onı dağı cümle taña aldılar

Yûsuf ol bahŐiŐ çün virdi aña
 Durmadı ol anda hep aldı taña

1405. İblis î mânına beñzer bu misal
 aşd-ı î mân ider vaqt-i ecel

Î mân-içün Ha virür ula 'atâ
 İblis aña idemez hergiz atâ

Geldi ol gün Yûsuf-ı devr-i zamân
 Bezedi aşrın serâyın lül zamân

56a Viri bir ardaŐlarını hep our
 Kendü sultân anda anlar çün faîr

Nice ki zikr eyledi key erkân-ı Şâh
 Gördiler anda bular tâc u külâh

1410. Dört yaña durur oğlanlar çün utân
 amu gül yüzlü nigârumı tân

Secde ıldılar öñünde girdiler
 Tahta arŐu hep ayağın durdılar

Yûsuf anda bir zamân söylemedi
 Hiç bulara iltifât eylemedi

Bir zamândan soñra azdırı niķâb
Virür anlaruñ su'âline cevâb

Aytdı siz kimsiz ne yirden geldiñüz
Buraya 'azmi nireden kıldıñuz

1415. Aytdılar ferzandı Ya'ķûbun hema
Geldük uş biz size kim buğday uma

İstedüñ şen bizden İbn-i Yâmini
Yûsufuñ ķardaşı İbn-i Yâmini

İbn-i Yâmin virdi Ya'ķûbdan selâm
Şundi nâme oķudı Yûsuf tamâm

Derd-i ĥasret yazmış anda ol nebî
Göynegi ķokar yazuda 'od gibi

Biti oķur diñemez yaşları
Görmez ol yaşı ol ķardaşları

1420. Bir zamân böyle oldı güft ü koy
Ba'demâ ĥan ķodılar hem-ķü toy

Buyurur kim ana bir ķardaşları
İkisi bir yirde yisün aşları

56b Ana birle ikin ikin oldılar
İbn-i Yâminden ķamu ayrıldılar

İbn-i Yâmin iñleyüben ağladı
Yûsufuñ anda yüregiñ tağladı

Yûsuf aydur n'îçün aqar yaşlaruñ
Ana bir degül midür qardaşlaruñ

1425. İbn-i Yâmin aydur eger ana bir
Bunda misse eger ol dürdâne bir

Ol dağı benüm ile olaydı yâr
Bir [ç]anağa şonaduğ ol gül-îzâr

Yûsuf işidür anı kıılır bir âh
Ol dem anı dâ'vet ider pâdişâh

Geldiler çün halvete oturdılar
Şâh buyurdu yiye getürdiler

Yûsuf aydur ben saña uş ana bir
Tür benümle bile saña kim ne dir

1430. Yûsuf açdı anda yüzinden niğâb
Götürüldi aradan ol dem hiçâb

İbn-i Yâmin gördi Yûsufu 'ayân
Bî-hoş oldu anda ol demde civân

Sepdiler gül şularını yüzüne
Tatı geldi o yigit kendüzine

Geldi çün kendüzine şâd oldu ol
Qayğudan kurtuldu âzâd oldu ol

Açdı Yûsuf İbn-i Yâmine çü-râz
İder ol qardaşlarından i'tirâz

57a 1435. Göñli var İbn-i Yâminüñ kalmağa
Göñli yok ol Yûsufdan ayrılmağa

İkisi birbirine söyleşdiler
Bir 'acâyip tedbîr itdiler

Aydur saña bir el iderem
El ile seni bunlardan aluram

Bunda kal sen bile şöhet idelüm
Gice gündüz 'îş u 'îşret idelüm

Şakla râzı hiç bir adam bilmesün
Çardaş olanlar saña anı bilmesün

1440. Bir murassa' sâ'ı senüñ yüküñe
Bile kıoyalum o sâ'ı yüküñe

İlle çardaşlaruñ anı bilmesün
Bu haberden kimse vâkıf olmasun

Yüki isteyüp anı bulalar
Seni anlardan aluban geleler

Durdılar tîz girü daşra çıkdılar
Oturup çardaşlarına baqdılar

Yûsuf anbardârlarına hükm ider
Buları alup anbara gider

1445. Ol şâ'ıla ölçdiler sen de bil
Çıymet idi ol şâ'uñ dört biñ kızıl

Ya'nî Yûsuf bunlara mâl gösterür
Kîlesi altunduğını gösterür

Viridi buğday çün Beşîr anda tamâm
Şakladı şâ'ı yükünde ol gulâm

57b İbn-i Yâmin fikr ide kılmışdı
Ol şâ'ı buđdayuñ içinde qodı

Ol sâ'ı dirler ki Reyyânuñ idi
Yûsufa Reyyân anı virmiş idi

1450. Çün tamâm yüklerini berk itdiler
Mısr içinden çıkuban gitdiler

Bir iki fersağ bular oldu ırâq
Yûsuf aydur Beşîre eyledi yarağ

Biñ kişi al artlarınca tîz varuñ
Şâ' gitdi anlara anı şoruñ

Yüklerini cümlenüñ anda arañ
Qankı yükde bulunur anı arañ

Yükü birle ıssını aluñ gelüñ
Hiç aman virmeyüp aluban gelüñ

1455. Çün Beşîre buyurur şâh bu işi
Atlanur anuñ ile ol biñ kişi

Artlarından anlaruñ tîz irdiler
Yola düşmişler giderler gördiler

Bir kezin çağırđı anlara Beşîr
Gitmeñüz hiç biriñüz turuñ ya bir

Aytdı sultân size eylük eyledi
Bunca gün hoş tutdı toyladı

Hürmet ile size çok buğday virür
Sizüñ aña eylünüz bu mıdur

1460. Alasız anuñ ĩni gidesiz
Alasız uğurlayuban kile siz

58a Tîz buluñ şâ'ı dir anlara Beşîr
Anlar aydur görmedük biz iy Beşîr

Bizüm aşlumuzda uğrı yoğ-durur
İllâ Mısr içinde uğrı çoğ-durur

Ceddümüz bizüm Nebiyyallâh-durur
Atamız Ya'ğûb Rasûlüllâh-durur

Şer'ile bizden kim uğurluğ kıılır
Ol metâ'ũñ issına ol kul olur

1465. Uşda uçdan yüklerümüzi ara
Kimde bulursañ anı kul kııl yârâ

Ol zamânda İbn-i Yâmin yükini
Aradılar buldılar anda anı

Gördiler arkadaşları işbu işi
İde mi bu işleri hergiz kişi

İbn-i Yâmine didiler ne aceb
İşledüñ bu işi bunda bî-edeb

Çoydılar çamusı toprak başına
Her biri tırmaz söger çardaşına

1470. Didi Beşîr çavlümüzde çul ola
Ol çumaşuñ issine ol çul ola

Çavlüñüzce çul olur bu sultâna
Alalum bunı gedelüm sultâna

Aldılar İbn-i Yâmini gitdiler
Ko diyü yalvardılar cehd itdiler

Çomadı ol n'îçün yalvardılar
Nice çâr-ü nâçâr cümle yıla gitdiler

58b Yûsuf oçur bulara çılur su'âl
Nişe sâdır oldu sizden işbu kâl

1475. Aytdılar hergiz hıyânet itmedük
Şâ'ı dañi hergiz alup gitmedük

Aytdılar oğlandurur İbn-i Yâmin
Bu günâh bundan olupdur hemin

Aytdılar şâh-ı cihân bu bî-edeb
Şâ'ı bu aldısa degül [ol] 'aceb

Zîra bunuñ ana bir çarındaşı
Böyle-y-idi hem anuñ işi

Aytdılar imdi suçundan iy şâh
Luţf-ile geç gerçi ol kıldı günâh

1480. Ol birinden ötürü bunca 'azâb
Çekdi ol yir bunca miñnet bî-ñişâb

Key za'îf olmuş pîrdür çekdi reñç
Olmasun kim kıla arduñca ilenç

Birini sever idi oldı tebâh
Şimdi anuñ yirine budur iy şâh

Nice ki kardaşları söylediler
Çomadı Yûsuf anı cehd eylediler

Gördiler kardaşları kıldı firâk
Dirilüben eylediler ittifâk

1485. Aytdılar virmedi bu mihr ile
İllâ gelüñ alalum biz kahr ile

Dört yañadan yüriyelüm tond-i tîz
Mışır içinde kopardalum deste hîz

59a Hüsni içinde şanasın dürdâneler
Hep kuvetlüdür kâmu merdâneler

Zîr Yehûdâ Mışruñ üç biñ mañlesin
Bana koñ siz çarşı-y-ıla kâmusin

Çokuzuñuz ol tokuz biñ mañlesin
Ortaya aluñ depinüñ cümlesin

1490. Erlik içinde bular Rüstem hezâr
Bular Rüstem n'olur İsfendiyâr

Çüñki bunlar başlaya cenk ü 'ikâb
Mat ola gerek hezâr Efrasiyâb

Bir hünelerin diñle sen
Adl ü âd ile işidüp tañla sen

Evvel işid sen Yehûdâdan haber
Gör ki n'eyler dilese ol pür-hüner

Arslan andan uzasa bir iki mil
Eyle yiter kaçdur aña eyle bil

1495. İki barmagıla üzer başını
'Ömrini üzer kurudur başını

Lâ'bet ile Şem'un eyle çağırur
Yüklü 'avrat kamu oğlan düşürür

Bir ağaca çünki diler yapışur
Koparur kökü ile eylerse zor

Bir tağı Rûvil yirinden götürür
Bir iki mil yire anı iletür

Segirdicek dizine degin çü-dûn
Taşa basardı hem zü-fünûn

59b 1500. Nağba kırk kat zinciri üzer idi
Pâre pâre hep anı bozar idi

Çün işitdũñ uş hũnerlerin tamâm
Geldük imdi cenklerine ve's-selâm

Şubh-ı şâdıķ rûşen oldu çũn sabâh
Şahn-ı dünya düşen oldu ser-te-ser

'Ahd ü peymân itdiler ol on cũvân
Her biri bir maħleye sordı revân

Çũn Yehũdâ yũridi ol yil ü mest
Altı ħarbini almışdı bedest

1505. Geldi Yũsuf ħarşusına bî-dirîĝ
Şanasın berk-i bahârı dutdı tîĝ

Bir kezin âvâz ile çağırdı ol
Aytdı ħoĝıl ħardaşumı ħılma ħul

Yoħsa bir kez nâ'ra uram şîr-vâr
Heybetũmden cân vire ehl-i diyâr

Baċdı Yũşuf ĝordi ħaċmışı ħatı
Her ħılı delmiş tonın dũrt biş ħatı

Yũsuf aydur Mişaya var elin al
Tîz Yehũdâyu al benũm ħatuma gel

1510. Mişâ gelũr tîz anuñ elin dutar
Alıban atası ħatına yiter

Sâkin oldu heybeti anuñ hemân
Key taña ħaldı Yehũdâ ol zamân

Yûsuf anda kaçıldı hem oldı tîz
Aytđı erlik mi şatarsız baña siz

60a Bir oğul var bende şun´-ı rabdur ol

Bir yaluñuz tabdur ol

Yûsuf aydur oğlına ki dur örü
Dut buları güç ile sen et berü

1515. Duttđı Mişa çün Yehûdâ Şem´unı
Buları etdi bir oğ atım uzını

Yûsuf uşda oğlum gördüñüz
Atasın dahı teferruc kıluñuz

Çapusu öñünde bir taş var idi
Dört bucaqlı şanki bir dîvâr idi

Buyurur Yûsuf siz çevre duruñ
İş bu taşı bir yanına dönderüñ

Onı dahı hız idüben tırdılar
Cehd idüp debretmez anı gördiler

1520. Yûsuf ol taşı tıurur bir kez deper
Uçdı ol taş şanasın ulaşdı per

Meydânuñ bir ucına irişdi ol
Şanki mancılığıla atıldı ol

Yûsufuñ darbını gördi çün bu on
Çamusı ħor u ħacıl qaldı bu on

İbn-i Yâmin gördiler girmez ol
Luţf ile yalvarmağ ile cenk ile

60b Şem'ûn ile bil Yehûdâ aql ideler
Kalanı Ken'âna varup gitdiler

1525. Tîz yürümeği bular farz itdiler
Geldiler çün Ya'kûba 'arz itdiler

N'itdi Yûsuf hem n'eylediler
Bir bir anı Ya'kûba söylediler

Ya'kûb ol dem bulara inanmadı
Egri şandı sözi toğrı şanmadı

Tañrıya and içdiler bular kamu
Mekr-i hîle kılmadı bular kamu

İbn-i Yâminde bilindi çünkim şâ'
Kullığa aldı 'Azîz kıldı şudâ'

1530. Anuñ-içün biz Yehûdâ Şem'unı
Anda kodus 'arz ide egledük anı

Tâze oldu gine anuñ yarası
N'eyledi Ya'kûb nafîle çaresi

Çün 'Azîzden Ya'kûb işide sitem
Eline ol dem girü aldı kalem

Evvelinde Tañrı adın yazdı pâk
Kimini tertîb kılmur kimi helâk

Yokdur anuñ zâtına hergiz şerîk
Cümle sulţânlara oldur Melîk

1535. ‘Aybını kimsenüñ urmaz yüzüne
Nûrı viren oldur halkuñ gözine

Mâh mâhı anuñ emrinde-durur
Kamu maḥlûḳ ol şâha bende-durur

61a Nâme yazdı Yûsufa çok firâḳ
Nice ayrıldı var-iken ittifâḳ

Oḡlı derdi yüregın itmişidi baş
Yazar-iken nâme’i hep kıldı yaş

Âh ider karşı kağıd koyun-durur
Çün aḳar yaşları girü suyun-durur

1540. Şanasın kim yüregın ḳanın azar
Vaşf-ı ḥâlin nitekim Ya’ḳûb yazar

Didi bir od varıdı cânda düter
Uşda yandurduñ daḫı biter

Şayrınıñ ḥâlin ne bilür n’oldı şaḡ
Yine urduñ işde taḡ üstine taḡ

İbn-i Yâmin-idi Yûsuf yirine
Ḳomaz-iseñ saña göñli birine

Beni incitme ḳılam âhı seḫer
Yanduram ḳavmüñi seni ser-te-ser

1545. Ben kocaldum cevri-ile oldum za'if
Bir yakadın sen dahı kıılma hayıf

Yazdı Ya'kûb virdi Rûvil eline
Düşdi bunlar girü Mışruñ yolına

Geldiler arkadaşlarını buldılar
Aldılar Yûsuf katına geldiler

Nâme'i sundı Yûsuf aldı baçar
Oğduqça göynegi anı yaçar

Nâme'i oğdu ol anda tamâm
Gördi Yûsuf ata çok itmiş selâm

61b 1550. Aldı ele ol dahı yazdı cevâb
Yûsufi devr-i zamân kııldı hitâb

Nice ki dutar elinde ol kalem
Şanasın kâfûr-ile 'uddur baqam

Yazdı ol dahı yazdı cevâb
Nâmı Allâh ü ehad ferd ü şamed

Aytdı kim oldur kıılan şâdî vü gam
Şağa şayruya viren merhem hem

Olmmaq gerek ümîdden nâ-ümîd
Kâziye'l- hâcatdan kesme ümîd

1555. Şabır kııl kim niceler şabr itdiler
Şabr ile kuruğı helva itdiler

Yazdı Yûsuf biti aldı ele bular
Tîz Mışırdan 'azm-i Ken'ân kıldılar

Dün ü güne oldu bular revân
Geldiler Ya'kûba irdiler hemân

Atların kaygı almış gördiler
Biti Ya'kûb eline virdiler

Bitiyi okudı sözin añladı
Key 'aceb kıldı Ya'kub tağladı

1560. Aytdı bu sözler nebîler sözidür
Bu sözi şanmañ Mışırlı sözidür

Bu kelim Reyyâniler sözi degül
Bu nebîler sözidür cümle uşul

Ne 'aceb kim bu cüvân Yûsuf ola
Gördügi düşi aña burhân ola

62a Ya'kûb aydur Yûsuf isteñ varuñ
Bâşed anı olısar isteñ varuñ

Ben za'ife gelür ol cândan eser
Yûsufi isteñ buluñ andan haber

1565. Yine anlar şehr-i Mışra geldiler
Geldiler Yûsufile gör n'itdiler

Geldiler girü aña yüz urdılar
Ol yigitler taht öninde durdılar

Aytdılar 'ömrüñ mezîd iy şehr-i yâr
Ki atamız dertlü olmış bî-ķarâr

Aytdılar ķul eyle sen onumuzu
Anda inîletme bizüm atamuzu

İbn-i Yâmini vir aña iltelüm
Gelelüm biz saña hizmet idelüm

1570. Yûsufî ķul diyü şatıcaķ bular
Mâlîke ol dem de ğavĝa itdiler

Uĝrıdur kaçĝuncıdur ta bilesin
Olmasun girü da'vi kılasın

Yûsufuñ ĝöñline düşdi ol hemân
Varıdı bitî yazlu ol zamân

Mâlîke virmişdi bular bitî
Ol bitî Yûsufîle ķalmışdı

Viribidi tîz anı getürdiler
Ol bitiyü anlara ĝösterdiler

1575. Yûsuf aydur bilmezüz iş bunı biz
'İbrîca yazılmış ĝörüñe siz

62b Çün Yehûdâ baķdı aldı eline
Çün tuş oldı kendülerüñ ĝâlîne

Aytdılar kim bir ķulumuz varıdı
Uĝrı-y-ıdı key ķatı 'ayyârıdı

Hayli yıldur biz anı şatduğıdı
Bu biti ol zamân yazduğıdı

Yûsuf aydur ol şâ' a şorayın
Ol kula n'eyledüñüz söyleyin

1580. Şâ' ı getürdi eline aldı ol
Ol şâ' ı anda söyledi sen ana bil

Bir kez urdı şâ' ı girü virdi ün
Yûsufuñ on kardaşı diñler o gün

Yûsuf aydur işidüñ bu şâ' ne dir
Yûsufa bular hâsed eyledi dir

Yûsufi çün kuyuya bırağdılar
Kurt yidi diyü yalan söylediler

Çün ikinci kez bir dağı urdı anı
Yûsuf aydur girü işidüñ bunı

1585. Bu şâ' aydur aña çok zecl itdiler
Hür-iken kul diyü anı şatdılar

İşidüp bu sözi hayrân kaldılar
Kanda bildi vü diyü taña kaldılar

Kağıdı Yûsuf bulara anda tîz
Söyledüñüz bunda çok yalan siz

Girü Yûsuf ol onına söyledi
Bunları zindâna iledüñ didi

63a Ol zamân baġladılar ol özini
Aldılar zindâna geldiler anı

1590. oydılar zindâna oġ aġlařdılar
oġ gülerken aġlamaġa düşdiler

Anlara ġalkuñ özi göyindi hep
Yalvarurlardı ġüzâya iy alap

Sen koyuvir buları eyle âzâd
Sevnüben gide ġayġu ola şâd

Cebraîle ol alap emr eyledi
İndi ol dem Yûsufa ol söyledi

Aytdı o bularuñ suçını kaç
Âzâd eyle ol onuñ bendini aç

1595. Baġların götürdi âzâd eyledi
Girü Yûsufa anları şâd eyledi

Aytdı sizi öldüreydüm veli
ġaġ alap emr eyledi dir veli

Virip-idi atına oıdılar
Girü Yûsuf atına geldiler

Aytdılar bize almalı Azîz
Pâdişâh sensin katuñda bende biz

Ol atamız pîre ġürmet eylegil
Aña izzet bize raġmet eylegil

1600. ayğudan olmış-durur bili dûta
Bilmez oğlanlarınuñ ĥali nite

Yûsuf aydur anısın eger becid
Aydılar Yûsufi eger becid

63b Aytdı Yûsuf uş benem açdı niâb
Gördi hep ardaşları gitdi ĥicâb

Gördiler Yûsufumiş ol şehr-i yâr
amusı utandı ol ser-te-ser

İbn-i Yâmin Yûsuf oturmuş bile
Biri sükker birisi beñzer güle

1605. Yûsuf aydur n'itdũñüz bilür misiz
Ne cefâlar eyledũñüz baña siz

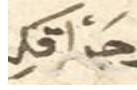
Âdemi eyleme yâ Rab sen ĥacîl
Olsayıgdur ol ĥacîl olmada bil

Başlarını aşıa bıradılar
Hep utanmağile yire badılar

Yûsuf aydur başuñuzı kalduruñ
Göñlüñüz[den] endişeñüz giderüñ

Başlarını yuaru götürdiler
Yûsufa ol dem 'özrin itdiler

1610. Böyle ĥaclet olasını biledük
Yildi yüz arasıla öledük

Bu meseldür bir Haq yaqar

Kim aña egri baqanı od yaqar

Haq dilerdiñ seni kılaydı şâh

Nicesi kılısaruduk bir tabâq

Gerçi qullar suç iy gül-izâr

'Afv ider andan anı ol şehr-i yâr

Biz yavuz itdük sen eylik işlegil

İy qarındaş suçumuz bağışlağıl

- 64a 1615. Buları gör Yûsufa ne işledi
Girü Yûsuf suçların bağışladı

Şâzîlik oldı temâşa vü tarab

Çün müsebbib şâdîlik kıldı sebeb

Çün buyurdı bulara hil'atları

Qanı bular Yûsufa miñnetleri

Çün giderdi hasreti ol zü'l-Celâl

Taqdîr itdi ki gine ola vişâl

Yûsuf aydur götürüñ bir on deve

Onı dağı kim urar ise seve

1620. Çün buyurdı anları getürdiler
Anlara dürr-i cevâhir daqdılar

Daqdılar altun Dâvûdî rây

Şarubanlar kimi hûy dir kimi hây

ızıl altun urdılar burunduru
 amusı semiz deve yodur aru

Ba'zı aydur iki yüz daı deve
 odı ol ...²¹ daı varu eve

amusı ba-tatana vü 'izz ü nâz
 Viribir evladına ola âhı-bâz

1625. Yûsuf ol dem tîz ıarur gônlegin
 Aydur iletu buni atama degin

Ba'zı aydur indi adan Cebraîl
 Yûsufa aydur selâm ıldı Celil

Gônlegi virsün dir Bere alap
 Zîrâ ki fûrate oldu sebep

64b İid imdi sen Berû hâlini
 'Arz ideyin saa bir bir hâlini

Râhile oldu Yûsufu anası
 Emcek emer aldı ol cânânesi

1630. Ya'ûb aldı ol Berû anasın
 Ol sedefden bislene dürdânesin

ıanur olından anu südini
 atar ol dermândenü olanını

ün Beiri anda atun aldılar
 Aluban anı Mıra geldiler

²¹ Metin silik.

Şol kadar itdi anası zârîlık
Ya'kûba virdi ol öcden ayrılık

Oldı Yûsuf Mışr içinde çün emîr
Anda katına düşdi Beşîr

1635. Andan ötri oldı bu fûrkat bu hâl
Hem sebep ol oldı oñ bula vişâl

Çün visâl vaqdi irişdi Kirdigâr
Yûsufa kıldı Beşîri âşikâr

Çün buyurdı gönlegi ol ilede
Kaygu andan oldı şâd ilede

Hem ol öñdin anasına irişe
Soñra Ya'kûb Yûsufina irişe

Virdi gönlegi Beşîre ol emîr
Yoldaş oldılar Yehûdâ vü Beşîr

1640. Çünkü Mışruñ taşrasına vardılar
Gönlegi anda hemân çıkardılar

65a Silkdi gönlegi vir Beşîre didi Celîl
Ya'kûba ilet koxısın iy yıl

Yûsuf aña eyle buyurmuşıdı
Gönlegümi yolda silk dimişıdı

Buyruğ ile Allâhuñ båd-ı seher
Bir saatde Ya'kûba ilti haber

Aña seksen fersah ola-y-ıdı yol
 ousun bir lahza da ilet di ol

1645. oydı Ya'ub ah u feryad eyledi
 Yusufuln adın anup ah eyledi

Aytdı Yusuful ousu geldi baña
 Oturanlar amusı aldı taña

Aytdılar andağı Yusuful zi-hayal
 Bunca yıldan berü ol gelmeñ muhal²²

Bir zamân geç di Mışırdan geldiler
 Yüz dutuban 'azm-i Ken'an ıldılar

Geçeriken şehri Ken'andan Beşir
 Gördi bir gözsüz arıcu key fair

1650. İçi yandı anı gördi ol ulâm
 Oudu anuñ ile ılır kelâm

Ol arı hâlin hikâyet eyledi
 Ya'ub elinden şikâyet eyledi

Aytdı iki yaşar oqlum varıdı
 Mûnisidi benüm ile yârıdı

Şatdı Ya'ub benden ayırdı anı
 Mecrûh itdi hicrân ile uş beni

65b Döne döne ün bular şoruşdılar
 Bir birini bilü beni sarmaşdılar

²² "Bunca yıldan berü hayal ol gelmeñ muhal" metnin aslı bu şekildedir. Vezin gereğı düzeltme yapılmıştır.

1655. Çün Beşîre anasını bildürür
Anasını oğlu-y-ıla güldürür

Çarı-y-iken oldı ol dem nev-civân
Çayğudan çurtıldı oldı şâdumân

Oğlına irişdi ol dem müsledi
Aytdı şâd id yâ Rab ol peygamberi

El götürüp pâdişâha yalvarur
Aytdı anı dahı oğlına irür

Geldi Ya'kûb ziyaret eyledi
Yûsufı Beşîr beşâret eyledi

1660. Gönlegi Ya'kûb yüzine bırağur
Ya'kûbuñ ol dem tolar gözleri nûr

Olmuşıdı şöyle Ya'kûb nâ-murâd
Viribidi gine Hâk aña murâd

Ya'kûb aydur kandadur ol şah-bâz
Buncadan berü baña virmezdi râz

Çayğu-y-ıla yazumı kış eyledi
Şükr aña kim kışu yaz eyledi

Ol gideli mum gibi ben eridem
Yandı cânım hier elinden çurıdum

1665. Evvel âhîr çadîm sensin muçîm
Anı kim taçdîr idüpsin yâ Çadîm

Gelse gerek kullaruñ başına ol
Hükümüñ ider sevinür girü o kul

66a

Ehl-i beyti şâdîlık eylediler
Döndiler gönül evin bezediler

Beşîr ardınca Yehûdâ egildi bil
Geldi atası elini öpdî bil

Aytdı baba Yûsuf olmuş pâdişâh
Ol 'Azîz-i Mısr didükleri şâh

1670. Bir ulu şâhdur cihânda mislü yok
Anuñ ayını gibi bir dahı yok

Cümlemüzi anda iltseler gerek
Ehl-i Ken'ân bile iltse gerek

Bunlaruñ ardınca hoş kıldı yarağ
At u esbâb katır zâdı yarağ

On at u katır on biş deve
On kul on câriye ilte eve

Bunı cümle atasına eyledi
Başka aña hizmet eyleñüz didi

1675. Biş at u biş katır biş deve
Halama başgaca iltüñ dir eve

Cümle esbâbı bile azık bile
Halasına virbidi cem' ile

Biş at u biş kıtır biş deve
Olı kız kıardaşına virdi emîr

Cümle esbâbı bile azık bile
Yolda yiye vü içe Mışra gele

Kiçi kız kıardaşına da virdi bil
At u kıtır deve o zâd ile bil

66b 1680. Cümlesine tertîb hâş eyledi
Kul kıaravaş hep bile bağışladı

Üç yüz deve bile buğday azık
Halk-ı Ken'âna bile virüñ bellü bayık

Her birine hıl'atı hâş eyledi
Evden eve Beşîr in'âm eyledi

Aytdı şükr ana olsun anlara
Bizi bilen bilmeyen yârenlere

Evden eve biş deve buğdayıla
Başış eyledi bulara cânıla

1685. Atası-y-u halası kız kıardaşı
Yol gözedürler ki gele bir kişi

Üç biñ adam bile koşdı geleler
Atasın kıavm ile alup geleler

Çıkdı yola gitdi cümle şâdumân
Az zamânda vardılar anda hemân

Çadırı çadr-ı hümâyun şâh-vâr
Bile aldılar iletdiler bular

Her birine hayma çadır perde var
Başka başka virbidi ol nigâr

1690. Beglerinden bir ulu beg koşdı yâr
Aña çok ısmarladı ol şehr-i yâr

‘İzzet ile hürmet ile getürüñ
Atamı halam ile hoşnut getürüñ

Cümlesine ‘izzet idüñ anlaruñ
Her birisi şâkir ola anlaruñ

67a Bu naşihatde sebağ yañlımağıl
Her birinüñ gönlini sen ırmağıl

Şâd u hürrem gele anlar katuma
Alkış ideler Mışırdâ cânuma

1695. Böyle didi gitdi bular cem‘ile
Vardılar Ya‘kûb katına cümle

Üç gün anda durdılar bunlar tamâm
İçmek şâdîlık oldu tamâm

Çıkdılar andan yola gögünlediler
Her yire kim kundu ni‘met çekdiler

Az zamânda Mışra yakın geldiler
Geldiler Yûsufa haber virdiler

Yûsuf anda eyledi dürlü yarağ
Atasına karşı çıkmaga yarağ

1700. Bindi ol dem yidi yüz biñ adamı
Kim Yûsuf öñince yürür adamı

Yüz biñ adam kendü-y-ile bile suvâr
Biner anda her bire biñ şahsuvâr

Yüz biñ dağı biner ardınca gulâm
Kim muraşsa' ton geyer zerrin o câm

Her birisi ay pâresi sanasın
Kimi 'âşık kimi mâ'şuk şanasın

Bindiler hep hâzır oldılar tamâm
Geldi Yûsuf Şâh-ı Reyyâna girem

1705. Aytdı şâha ne buyurursuñ ki baña
Ki atama karşı çıkmaga baña

67b Deşturuñla aña karşı çıkayım
Hasretem yüzine anuñ bakayım

Aytdı oğlum saña bir söz söyleyeyim
Bir naşîhat ben saña söyleyim

Varıcağ atuñdan anda inmegil
Bu naşîhatdan sebağ yañılmağıl

Çıkdı ol dem leşkerine ol hemân
Yüridi atasına karşı revân

1710. Gitdi bir gün hoş konar bir menzile
Ol gice anda yatur ol şevk ile

Şâh-ı Reyyân sözini fikr ider
Ataşınuñ izzetin fikr ider

Mütehayyir kıldı anda ol gice
Uyhuya vardı birazcuğ ol gice

Uyhusunda bir pîr aña söyledi
Yûsufuñ fikrini aña söyledi

Aytdı yaşda bir kişi olsa ulı
Sözini tutmağ gerekdür olı

1715. Uyhusından ol zamân durdı öri
Abdest aldı kıldı namaz ol eri

Bindiler ata oldılar girü revân
Yürüdiler anda bir menzil hemân

Ol yidi yüz biñ kişi onar biñer
Bölük oldı her bir yola gider

İş bu resme gitdiler yola bular
Karşuda Ya'kubı gördiler bular

68a Ya'kûb ol sorur kim bu mıdur
Yûsufum ol şâh-ı server bu mıdur

1720. Ol beg aydur aña ol demde cevâb
Yidi yüz bölükdür açar çü âb

Her bölük geldi selâm virüp geçer
Ya'kûb ol bölükleri bir bir seçer

Yidi yüzi geçdüğünde ol tamâm
Şonra çıka gele ol imâm²³

Ol beg aydur yâ Rasûlallâh gelen
Yûsufuñdur bu şâhen-şâh kim gelen

Karşudan çün kim görindi âfitâb
Ya'kûb anda atı sürdi başı tâb

1725. Halka anda cümle turuñ didiler
Cevreyânı cümlesi hep durdılar

Leşkerinden çıkdı ol şâh-ı cihân
Atasına karşı ol dahı revân

İrdi anda birbirine ol yakın
Gördi anda Yûsufın şâh güzîn

İndiler bî-vâsıta anda yire
Kişi maḥbubın görüp kayıra

Kuça kuça bir zamân görüşdiler
Vaşlı şuyın kana kana içdiler

1730. Qondılar anda çü menzildür eyi
Yûsuf anda eyledi râyı eyi

Yimek içmek oldı anda rûz u şeb
Hılasın kız kardaşını gördi hep

²³ Vezin bozuk.

68b Kalkdılar andan şabah günlediler
Ol gün anlar Nile yakın kondılar

 Kurdılar çatr-ı hümâyun pür ‘aceb
Cevreyânı çadır anuñ cümle hep

 Var rivayet iki yüz biñ çadır
Kurdılar anda olı-y-ıdı hâzır

1735. Yidi içdi anda dağı ol gice
Her birinüñ hatırın şordı nice

 Dürlü hıl‘at kayurdı bulara
Başış itdi cümle anda leşkere

 Hâş eger ‘âm cümlesine virdi ol
Her birinüñ hatırını düzdi ol

 İrtsi Reyyân şâhı gördiler
Kim gelir olda Ya‘kûbı qarşular

 Geldi ol dağı Ya‘kûbı göre
Yüzine baqa murâdına el vire

1740. Didi anda Ya‘kûba kim iy nebî
Râziyam ben Yûsufuñdan iy nebî

 Mâl u mülk ü salţanat virdüm aña
Hağ dîni dağı kılsun aña²⁴

 Bize raħmet oldı Hağdan Yûsufuñ
Kim sebep oldı bize gördük yüzüñ

²⁴ Vezin bozuk.

Ođluñuñ çok mu'cizâtın görmişem
Cân u gönülden anı ben sevmişem

Böyle didi bindiler girü ata
Geldiler Mısrũ içine iy ata

69a 1745. Halk-ı 'âlem bî-hisâbı bî-şumâr
Çıkdı ol gün yol üzre il ü şâr

Kim nazâr idüp göre ger Ya'kûbı
Yûsufu bile çatında iy ebi

Hak Te'âlâ Ya'kûbı kıldı yüce
Kamu halkdan yidi arşun ol yüce

Kim halâyık göreler cümle anı
Görmedik kimse qalmaya anı

Hak Te'âlâ kudretinden gösterür
Ol halâyık cümle hep anı görür

1750. Şâd u hürrem oluban sevindiler
Yüzü nûrı balkır anuñ didiler

Var rivâyet kim yüzün gördi-y-ise
Ol mübârek şûretin gördi[-y-i]se

Cümle îmân ile islâm buldılar
Hak mu'în oldu hidâyet buldılar

Yûsuf atasını kendü tahtına
Kondurur ol anı kendü tahtına

Ḳon-durur ḥalasına virür serây
Kim otura anda ol ḥüsnine bâý

1755. Ḳız ḳardaşını daḥı ḳon-durur
Bi serâyâ kim nazîrî yoḳ-durur

Ne ḳadar ḳardaşına virdi her birine
Bir serây virür ki cânı sevine

Ol ḳavüm ḳabla kim anda kaldılar
Her birine başḳa evler virdiler

69b Râtib itdi bunlara cümle tamâm
Kim yiyeler rûz ü şeb her gün tamâm

Her birinün ḥatırın ol ḥoş dutar
‘Adl ider şehr ile iyi ḥoş dutar

1760. İrtesi Reyyân Ya‘ḳûb ḳatına
Geldi Yûsufla bile ḥazretine

Ya‘ḳûb önünde getürdi ol îmân
Nâra yanmaḳdan buldı ol amân

Oldı Reyyân Ya‘ḳûb yanına
Bile oturdı sevindi cânına

Yûsufuñ ḳardaşları cümle bile
Taḥt üzre oturlar cem‘ ile

Bir yanında Şâh-ı Reyyân oturur
Bir yanında Yûsuf ḥân oturur

1765. Hân-sâlâr geldi ol dem ilerü
Sofrayı ʿizzetle ƣodı ilerü

Açdı Ya ʿkûb öñine sofrayı ol
Ƙodı etmegi müzeyyen yir yir ol

Yüz altun sini anda ƣodılar
Yüz dağı gümüş anda ƣodılar

Her sini içinde on ŝahñ-ı çini
Ƙodılar bu resme hâş-ıdı çini

Dâne zerde zirve maħallebi
Habbı rummân hem şeker burak ƣodı

1770. On ƣaz u on tavuƣ her sinide
Ƙal ye bu rânı biryân iy dede

70a ŝamŝa zülbiya helva ü kebâb
Üsküreler içre şerbet bâ-külâb

Her su içinde böyle zeynidi
Dürlü dürlü turŝılar bile yidi

Çün yidiler hânları götürdiler
Batħuma vi üzüm ƣodılar

Yidiler anı dağı götürdiler
şekkeri yezdân eyleyip oturdılar

1775. Var rivâyet kim o gün yüz biñ kişi
Yûsufuñ hânında oturdan kişi

Cümlesi yidi ta'âmdan bî-gümân
Bir fakîr kalmadı-y-ıdı bil 'ayân

Ba'demâ götürdiler hıl'atları
Geydürür her birine hıl'atları

Şâd ü hürrem oluban oturdılar
Saltanatı görüben oturdılar

Ya'kûb aydur Yûsufa ki sen iy yâr
Zahmete haber itdün ol ihtiyâr

1780. Hâk Te'âlâ saltanat virdi saña
Hem nübüvvet defterin virdi saña

Düşün oldu saña burhân u delîl
Anuñ-içün indi saña Cebraîl

Hâk Te'âlâ kıldı saña çün nazâr
Şâhib-i tâc itdi taht-ı baht-ver

Şükür Allâha ki hoş gördüm seni
Âhirümde sen de hoş gördün beni

70b Kaygı hasret gitdi oldu çün vişâl
Saltanat tahtında ol sen hoş hişâl

1785. Hoş du'â itdi Yûsufa atası
Halka gitdi geldi aña halası

Ol dahı çok alkış etdi Yûsufa
Geldi kız kardaşları da Yûsufa

Çok du'âlar itdiler anlar dağı
Her birine bahşış itdi ol sağı

On biñ altun halasına virdi ol
Yüz harîr hıl'at kumaş virdi ol

Bişi biñ altun virdi ol kız daşına
İlle hıl'at virdi başlu başına

1790. Kavmine kablesine bahşış eyledi
Her birisin iş bu resme toyladı

Her biri şâd oldı vardı yirine
Kimse kalmadı kim anda yirine

Hepsinüñ gönlünü eyledi şâd
Hağ bizüm gönlümüzi de ide şâd

Dile Hağdan kim murâda iresin
Hasretüñe sen dağı kavuşasın

Hasretü derdü firâkı çekmeyen
Vuşlata irmez firâkın çekmeyen

1795. Miñnete kim şabr iderse irişür
Mañlûbı yüzini görür görüşür

Hağ murâdını virür itmeñ kümân
Şabr iden kişilere bir gün hemân

71a Hağ Te'âlâ kâdir-i muñlağ-durur
Her kişinüñ mañşûdını ol virür

Sızmaduğı yirden gelür haber
Şâd ider seni ol hürrem haber

Kesmeſe kiſi ümîdi müdem
Hasretine bulıſur ol ve's-selâm

1800. Hağ Te'âlâ cümle kılın ide ſâd
Ya'kûbı Yûsufula eyledi ſâd

Her kimüñ gönlinde haſreti ola
Hağ müyesser ide göre ſâd ola

İ'tikâd it Hağka muhkem sen iy yâr
Tâ vire senüñ murâduñı iy yâr

Ol Kerîm ü ol Raĥîm ü ol Ğanî
Hasretini gösterür ider ğanî

Ata ana haſretine cân virür
Oğlı yüzün görmesine cân virür

1805. İrmek isteyen kiſi haſretine
Ĥayrı çok iden irer mađſûdına

Ĥayr ile irer kiſi menziline
İdemeyenler irmedi menziline

Sen dilerseñ kim murâda iresin
Elde olan nesneden ĥayr idesin

Bundan ilerü merâtib yoğ-durur
Hağ katında fazlı yüce yoğ-durur

Bir mahalline düşe hayrı anuñ
Kim du'âsıda kabul ola anuñ

71b 1810. Hâk kıatına ilteler ha[y]râtını
Şıdķ ile niyet idüp virdüğini

Hâk kabul ide hayrını anuñ
Her ne hâcet dilese vire anuñ

Hâk kelâmıdur bu sözlerüm saña
Hem hadıs ile haberdür bu saña

Dileriseñ kim murâda iresin
Gice gündüz meyli hayr idesin

Enbiyâ vü evliyâlar cümle hep
Hayr ile buldı murâdı cümle hep

1815. Şol kıadar Ya'ķûb ider hayrı kim
Yûsufunı virdi aña ol Hâkîm

Nefse güç gelür hayrı eylemek
'Âķil olan nefsinı yıkmak gerek

Nefsi ider kişi rüsvâyı halk
'Aķla uyan olmaya rüsvâyı halk

Yikrek oldur 'aķluña yâr olasıñ
Gice gündüz Hâk ile yâr olasıñ

Tâ saña Hâkdan 'inâyet irişe
Her ne gönlüñden geçerse irişe

1820. Burada bu sözi eyledük tamâm
Başlayalum âhîrine ve's-selâm

Mısr içinde Yûsufüle atası
Bil yikirmi yıl sağ oldu atası

Çün yigirmi yıl kim oldu tamâm
Geldi Hâkdan Cebraîl verdi selâm

72a Dünyadan imden girü elin yusun
Âhîret yarağını fikr eylesün

Oğudı Yûsufi Ya'kûb katına
Bir vaşiyyet söyledi hâzretine

1825. Aytđı oğlum va' de olmışdur tamâm
Hâk Çalapdan emr eglemişdür tamâm

Bir naşîhat söyledüm dutğıl anı
Çün ala benden rûhı ol Ğani

Atam İshâkuñ yanına koyasız
Olmayasız beni bunda koyasız

Çünkü bu sözi tamâm itdi imâm
Rûhı ismarladı Hâkğa ol hümâm

Rûhı ısmarladığı gün ol Resûl
Yüz yigirmi yaşa girdi ol Resûl

1830. Cümle oğlanları Yûsuf il ü şâr
Mâtemin tutdı leşkeri bî-şümâr

Aldılar Ken'âna gitdiler anı
Atası İshak katına anı

Anda koyup girü Mısra geldiler
Anuñ-içün dürlü ni'met virdiler

İl vilâyet içre olan hep fakîr
Toydılar helvaya anda iy emîr

Bir nice gün lezzeti terk itdiler
Girü yaşdan anları çıkardılar

1835. Geçdi Yûsuf tahta oturdı revân
Atasın yanında görmedi hemân

72b Âh kıldı anda ol dem nev-civân
Kimesneye kalmazımış bu cihân

Atama kalmadı baña mı qala
Meger eylediñ-ile adı qala

İbn-i Yâminle Yûsuf qardaşları
Taht üzre oturur cümle varı

Bir nice gün yidiler hem içdiler
Ol mübârek dil şuyun içdiler

1840. Ya'qûbuñ bir qardaşı varıdı 'İş
Hoş temiz kişi be-gâyet nefis

Rum ili cümle anuñ aşlı durur
Şübhesüz cümle anuñ aşlı durur

Çok zamân gitmişidi ol ‘Azîz
Hasret ile fûrgat ile ol ‘Azîz

Hîle vâcib oldı Ya‘kûbı göre
Turdı yola girdi Ya‘kûbı göre

Geldi Ken‘âna irişdi ol zamân
Karşudan görindi ol dem kâruban

1845. Geldi kervâna şorar andan haber
Öldi ol İshâk yanına qodılar

Halk-ı Ken‘ân evlerine geldiler²⁵
Gördi cân ısmar anı dâhi orada defn itdiler

Biñi ancak kişiye ağlaşdılar
Bir zamân dünya hâlin çağlaşdılar

73a Bildiler kim kimseye virmez amân
Âhirete tutdılar yüzi hemân

İmdi gel bundan kıyas eyleñ özüñ
Kim n’olıser evvel ü âhir özüñ

1850. Bu naşîhatdür bilene iy kişi
Göñlüñ içinden çıkarsan teşvîşi

‘Âkıbet ölüm-dürür bildüñ ‘ayân
‘Aqla şıgar işi işle sen hemân

Uyma ahmaqlara virme sen göñül
Tâ olasın ‘âhiretde kirt ü kul

²⁵ Düzeltme yapıldı.

Bu kadar söz 'âkıle yiter tamâm
'Âkıliseñ añlayasın iy hümâm

Bir nice yıl geçde geldi Yûsufa
Cebraîl Hâk emri[y]ile Yûsufa

1855. Yûsufa aydur yarağũ eylegil
Kim saña müştâkdur ceddũn Hâlîl

Vaqtidür kim 'azm idesin hâzrete
Saltanat bâki degüldür geçe öte

Var atañla dedeñe anda kavuş
Dünya şözin terk idüben ol hâmûş

Hasta oldu üç gün ol şâh-ı cihân
Ehl-i beyti zârîlık kılar hemân

Viri bir oğur on kardaşların
Yiñemezler anda gözi yaşların

1860. Bunı kardaşları böyle gördiler
Cevresine üşüben ağlaşdılar

73b Yûsufa kardaşları dir ya emîr
Kim Zelîhâyı kıgıralum mı dir

Yûsuf aydur dimeñüz kim ol nigâr
Dürlü dürlü yüreğinde derdi var

Benüm ile başını hoş eyledi
Benden ötri çok cefâ-nûş eyledi

Bulara bir kaç kelâmı söyledi
Cânını tîz 'Azrâil kabz eyledi

1865. Cebraîle emr ider Hâk uçmağa
Tîz var üç hülle getür Yûsufa

Çün aña hülle iletdi Cebraîl
Yudılar geydürdiler Yûsufi bil

Tabuta koydılar ol Peyğamberi
Ol yüzi gül rengi yüzi 'anberi

Soñra varur ol Zelîhâya haber
İşidür ol yâra vü didâr n'ider

Geldi gördi bahtal olmuş tâc u taht
Rihlet itmiş dünyadan ol nik-baht

1870. Yırttı tonın üstüne çâk eyledi
Gözlerin kan ile gamnâk eyledi

Kırk bölük saçını keşdi müşk-sıfat
Görince gitdi 'aklı 'âkıbet

Hılası kız kardaşı itdi figân
Gice gündüz itdiler çok figân

Çavm ile kabre gelüp figân ider
Çanı Yûsuf diyüben neler ider

74a Mısr halkı cümle oldı târ u mâr
İşiginde cümle oldı hâr u zâr

1875. İl vilâyet cümle zâr eyledi

Nâ'ra urup her biri kıan ağladı

Şanaduk kıopdı kıyâmet ol zamân

Ĥalk içine kıorkı düşdi bî-gümân

İlham ider ol kıavme Ĥađ Ĥalab

Yûsufuñ defn itmesin kıılıñ taleb

Nil şuyunda kıomağ gerek anı

Öyle düşürdi göñüle ol Ĥanı

Kurıdı Ĥađ emr ile Nil Irmağı

Yûsufi anlar anda defn ider

1880. Buyurur Ĥađ Nile çün gine çıkır

Yûsufuñ tabutı üstinden ağır

Eyle taçdîr itmişidi aña Ĥađ

Sen dağı bu ma'niden oğı sebağ

Kim cihâna gelse gider bî-gümân

Ĥârif olan kışıye budur nişân

Ĥalsa dünya ol Ĥabîbe kıaladı

Ĥađ Resûli ol Ĥabîbe kıaladı

Çünkü rığlet itdi dünyadan o cân

... iden kışiler bulur îmân

1885. Cehd it gitdüğü yola gidesin

Tâ ki anuñ Ĥazretine iresin

Âdem olan buradan alur haber
 Doğru yola gider olur mu'teber

74b

Gel hevâdan çek elüñ ta iresin
 Hâk Resûline yoldaş olasın

Kim hevâ yolu nefsüñ yolıdur
 Anuñ bil ki Hâkkuñ yolıdur

Hâk yolıdur cânuña mûnis olan
 Âhiretde gül vü reyhânuñ olan

1890. Hûrile ğilmân ile haşr olasın
 Dünyada ger doğru yolu varasın

İy Şerîf Hâk yola yilte halkı sen
 Emr-i mâ' ruf eyle halka söyle sen

Olma sen dahı velî yoldan ırağ
 Kim ırağ olursa çeker ol firâğ

Tâ ki te'siri eyleye halka sözüñ
 Yol içinde olmağa sâ'y it özüñ

Yolda olan kişi mahrum olmaya
 Hergiz ol şeytan yolına girmeye

1895. Doğru yol ceddüñ yolıdur bî-gümân
 Kim gümân irerse bulmaz ol îmân

Mü'min olan şıdğ ile varur yolu
 Şıdğı olmaz kişi bilmez Hâk yolu

Şıdķuñı rehber idin bu yolda sen
 ‘Âşık u şâdık olasin tâ ki sen

Haķ budur kim söz ķomadum söyledüm
 Âdem olana beşâret eyledüm

Bu mübârek dâsitan oldu tamâm
 Yûsuf u Ya’ķûb işi oldu tamâm

75a 1900. Haķķa vâşıl oldılar bunlar tamâm
 Şıdķ ile diñ e’ş-salâtü ve’s-selâm

Söyleyeni okuyanı yazanı
 Raķmetüñe ğarķ it anı yâ Ğani

Kim ķulaķ urup diñler ise
 Ķışşâ-i Yûsufı ol diñler ise

Sûre-i Yûsufdan anuñ cânına
 Yazıla Ķur’an sevabı cânına

Ṭola anuñ cism-i cânı pür îmân
 Haķ kelâmın diñleyen bulur îmân

1905. Haķ Te’âlâ gönlini şâd eylesün
 Dünyada âķiretde âzâd eylesün

Kim ide âķirinde bir du’â
 Eyleye hoş şıdķ ile aña du’â

Haķ Te’âlâ raķmet eyleye aña
 Fâtihayla Seyyidi bunda aña

Hem şefâ'at Muştafâdan ol bula
Hak Te'âlâdan rahmet de bula

Kim dilerse kim aña rahmet ola
Hem Resûle gerçek ol ümmet ola

1910. Şer'ile sünnetin tuta anuñ
Kavli fi'lin şıdık ile tuta anuñ

Şübhesüz ümmet oldı ol aña
Lâyık oldı hulle hûr gilmân aña

Vir şalavât şevki zevk ile aña
Âhiretde ol dağı seni aña

75b Âline eşhâbına anuñ selâm
Haşr olunca vir bulara sen selâm

Tâ ki âhir demde bile kopasın
Haşr olunca yanlarında olasın

1915. Her belâdan olasın anda halâş
Sev gönülden bunları iy merd-i hâş

Hak mu'in ola hayr işde saña
Yığa şer işden seni öñdin saña

Qad vaqa'a'l-ferâgu min tesvîdi hâzâ'l-kışşai Yûsuf min yedi'l-'abdi'z-
za'ifi'l-fakîri'l-hakîr Pir 'Ali dede İbn-ü Ca'fer dede el-muhtâc ila lufti rabbihi'l-
'amîmi fi evâyili

şehr-i şa'bân yevme ahad fi-beldeti Quds-i şerîf min şuhûr-i sene sitte sittine
senete ve tis'a mie

Furşatuñ elde iken kılma taqşîr
Kime qaldı bu dünya saña qala

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yusuf Kıssası, Kuran-ı Kerim'in 12. suresi olan Yusuf Suresinde anlatılmaktadır. Bu sure 111 ayettir. Surenin 4-101. ayetleri arasında Yusuf peygamberin yaşadıkları anlatılmaktadır. Yusuf Kıssasının anlatıldığı diğer bir kaynak Kitab-ı Mukaddes'tir. Tevrat'ın Yaratılış bahsinin 37- 45. bölümler arasında anlatılmaktadır.

Arap edebiyatında Yusuf Kıssasının ilk örneğini Gazali 12. yüzyılda Bahrü'l-Mahabba adlı eseriyle vermiştir. Gazali'nin eserinin öncesinde yazılan eserler de mevcuttur. Bu eserler mensur olarak yazılmıştır. Bunlar tefsir, tefsir denemesi veya tefsirlere yapılmış hâşiye niteliğindedir.

Fars edebiyatında mensur ve manzum olarak pek çok Yusuf Kıssası kaleme alınmıştır. Bunların ilk örneği Firdevsî'ye aittir. Firdevsî'nin eseri Molla Câmi'nin eserinden önce yazılanların içinde en meşhur olanıdır. Fars edebiyatında Yusuf Kıssasını anlatan en önemli mesnevî Molla Câmi'nin eseridir. Bu eser Türk edebiyatında geniş yankılar uyandırmıştır. Hamdullah Hamdi ve Abdurrahman Gubârî tarafından nazireler yazılmıştır.

Türk edebiyatında daha çok manzum olarak yer bulan Yusuf Kıssasını anlatan gerek yurt dışındaki gerekse yurt içindeki kütüphanelerde pek çok eser bulunmaktadır. Şu ana kadar gün yüzüne çıkarılan ve incelenen mesnevileri 15. yüzyıl öncesi ve sonrası yazılanlar şeklinde ayırmak mümkündür. Bu ayrımı yapmadaki en önemli faktörlerden biri 15. yüzyıl öncesi yazılan mesnevilerin peygamber kıssası olarak ele alınmasıdır. Bunun yanında Kıssa-ı Yusuf mesnevileri halkın dini duygularını güçlü tutmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu dönemdeki mesnevilerde aruz ilk defa uygulanmaya başlandığı için tam başarı sağlanamamıştır. 15. yüzyıl sonrası yazılan mesneviler Yusuf ile Züleyha'nın hikâyesine önem verir olmuşlardır. Bu dönem mesnevilerinde nazım şekli oturmuş, dil-üslup özellikleri belirlenmiş, aruzun kullanımı başarılı hale gelmiştir.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bir eserin gün yüzüne çıkarılması Türk dili ve edebiyatı tarihinin aydınlatılması için büyük öneme sahiptir. Günümüze kadar gelen ve araştırmacıların hizmetine sunulan Kıssa-i Yusuf mesnevilerinin her birinin önemi

büyüktür. Bunun yanında günümüze ulaşmayan, bilmediğimiz eserler de elbette mevcuttur.

Şerîf'in Kıssa-i Yusuf mesnevisi eski Anadolu Türkçesi döneminin önemli eserlerinden biridir. Eserin aslı Uppsala Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Elimizde dijital kopyası mevcut olup çalışmamızı buradan yaptık. Şerîf'in Kıssa-i Yusuf mesnevisiyle ilgili daha önce yapılan bir çalışma mevcut değildir.

Eserin müellifinin kim olduğu ve hayatı hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Biz eserden yola çıkarak “Seyyid” ya da “Şerîf” isimli – mahlaslı bir kişi olduğunda karar kıldık. Elimizde bulunan eser 16. yüzyılda Pir Ali dede İbnü Cafer dede tarafından istinsah edilmiştir. Eserde kullanılan dil ve kelimelerden yola çıkarak eserin 15. yüzyıla ait olduğu sonucuna varıldı.

Çalışmamızın giriş bölümünde ilk olarak Kıssa-i Yusuf mesnevilerinin kaynakları kabul edilen Kur'an ve Tevrat metinleri aktarıldı. Sonrasında Arap ve Fars edebiyatında yazılan Kıssa-i Yusuf mesnevileri hakkında bilgiler verildi. Son olarak bu bölümde Türk edebiyatında yazılan Kıssa-i Yusuf (Yusuf ile Züleyha) mesnevileri hakkında bilgiler aktarıldı.

Türk edebiyatında yazılan Kıssa-i Yusuf (Yusuf ile Züleyha) mesnevilerine göz attığımızda Hamdullah Hamdi öncesi ve sonrası yazılanlar diye ayırabiliriz. Hamdullah Hamdi öncesi yazılan mesneviler, genel olarak “Kıssa-i Yusuf” veya “Kıssa-i Yusuf u Züleyha” şeklinde adlandırılmışlardır. İsimlerinden de anlaşılacağı üzere, XIII-XIV. yüzyıla ait bu ilk örneklerde, hikâyenin daha çok, bir peygamber kıssası, bilhassa Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle “ahsen'ül- kasas” olması önem taşır. Bu döneme ait eserler daha ziyade Kur'an, tefsir, hadis ve kısmen Tevrat referans alınarak yazılmıştır. Hamdi mesnevisi dönüm noktasıdır. Hamdi'den itibaren Camî etkisi başlamaktadır. Hamdullah Hamdi'den sonra kıssa, çift kahramanlı bir aşk hikâyesine dönüşmeye başlamıştır.

İncelemesini yaptığımız Şerîf'inin eserinin yazılış tarihinin belli olmadığını, kullanılan dil ve kelimelerden yola çıkarak XV. yüzyıla ait olduğunu ifade etmiştik. Eserin başlığının Kıssa-i Yusuf Aleyhisselam olması, eserin meclislerde okunmak için

yazılmış olması, dini konularda öğütler vermesi, tek aruz vezninin kullanılması, aruz hatalarının olması, Türkçe kelimelerin ağılıkta olması gibi unsurlar bu bulgumuzu doğrular mahiyettedir.

İkinci bölümde eserin tahkiye özellikleri ve dönemin dil bilgisi özellikleri ele alındı. Eserimizde en dikkat çekici husus kullanılan arkaik kelimelerden bazılarının Tarama Sözlüğü'nde hiç yer almaması ya da metindeki anlamının yer almamasıdır.

Çalışmamızın hazırlanmasında azami gayret etmemize rağmen eksik ya da kusurların olması muhtemeldir. Maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyerek çalışmam sırasında kaynak ve önerileriyle beni yönlendiren ve değerli katkılarda bulunan, ayrıca danışmanlığımı da üstlenen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ersen ERSOY'a şükranlarımı sunarım. Manevi olarak destek veren dostlarıma, sabır ve sevgiyle beni her zaman destekleyen aileme teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamızın bilim alemine katkı sağlaması temenniyle...

ARKAİK KELİMELEK SÖZLÜĞÜ**Ağdurmak** (ağdırmak):

Kaldırmak, yukarı çıkarmak,
yükseltmek.

Añdır- (añdurmak):

Hatırlatmak

Arık (arığ, aruk):

Zayıf, cılız

Bay:

1. Zengin, müstağni. 2. Ulu,
kibar, asil. 3. Temiz

Becid:

1. Çabuk, acele, derhâl. 2.
Münhemik, düşkün. 3. Sık sık,
devamlı olarak. 4. Çok, ziyade.
5. Gerek, lazım.

Berk (perk):

1. Sağlam, sıkı, muhkem,
kuvvetli, 2. Katı, sert. 3. Sert,
şiddetli. 4. Süratli Metinde
“kapatmak” anlamında
kullanılmış. (tdk’de bu anlamda
yok.)

Biti (bitik):

1. Mektup, yazılmış şey. 2.
Defter-i amal. 3. Senet, belge.

Buncılayın (muncılayın):

Bunun gibi, böyle.

Çağ (çav, çah, cak, çık):

1. Ta, tam, tamam. 2. Sırf, salt,
sade, yalnız, safi, halis.

Çav (cav):

1. Yüksek ses. 2. Haber. 3.
Şöhret, nam.

Delim:

Çok, birçok, ziyade

Diñ (di, diñ imdi):

Haydi, haydin, haydin bakalım!

Diren-:

Ulaşmak, dayanmak (tdk’ de bu
anlamda yok)

Dük- (düğmek):

Düğümlemek, bağlamak,
bükmek, burmak.

Dükeli (tükeli, dükel, düğeli):

Hep, cümle, hepsi, bütün,
herkes.

Dün:

Gece.

1. Güzellik, hüsün, yüz güzelliği.
2. Meziyet, iyi huy. 3. Süs, ziynet.

Dürüş- (duruşmak, turuşmak, dürişmek):

1. Çalışmak, ikdam etmek, sebat etmek, say etmek. 2. Karşı karşıya gelmek, muhasamaya girişmek, çarpışmak, mücadele etmek.

Göyün- (göynümek, göynemek, gövünmek, göylenmek):

Yanmak.

İlsu:

İlca:

Dütün (tütün):

Duman:

Ir-:

1. Ayırmak, cüda kılmak. 2. Ayrılmak, geçmek, uzaklaşmak.

Esle-:

Dinlemek, ısga etmek, kabul etmek, itaat etmek.

İğen (igen, igende, iğende, iğın):

Çok, gayet, pek, ziyade, daha ziyade.

Ev:

1. Zevce. 2. Burç, menzil.

İle-:

Mesken edinmek, il tutmak.

Gedilmek (gediklenmek):

Eksilmek.

Kaçgun (kaçguncu, kaçkın, kaçkun, kaçkuncu):

Kaçak, firar.

Gizile:

Zorla.

Kağı- (kahımak):**Gökcek** (göğçek, gökçek):

Güzel, sevimli, hoş.

1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek.
3. Azarlamak, takdir etmek.

Görk:**Kamu:**

1. Bütün, hep, her. 2. Herkes.

Ķanda:

Nerede, nereye.

Ķanı:

Hani, nerede.

Ķayıрма (kayırmak, kayurmak):

1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek. 2. Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek. 3. Sakınmak, çekinmek. 4. Hazırlamak.

Keleci (geleci):

Söz, lakırdı

Ķığır-:

Ķağırmak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

Ķızıl:

1. Altın (para). 2. Bakır.

Ķızlık (kızılık, kızılığ, kızılıh):

1. Kıtılık, pahalılık. 2. Kurak giden yıl

Ķiçi (giçi, kici):

Küçük.

Ķimesne (kimsene):

Kimse.

Ķuç-:

Kucaklamak.

Nice (niçe):

1. Nasıl? 2. Ķok, birçok, hayli. 3. Ķok kere. 4. Ne? 5. Ne zaman? 6. Kaç, ne kadar? 7. Hangi? 8. Ne kadar, ne derece? 9. Ne vakte kadar?

Nişe:

Niçin, nasıl?

Ög:

Akıl, hatır, zihin.

Öz:

1. Nefis, zat, kendisi, benlik. 2. İç, bir şeyin içi, lübbü, hülâsa.

Şâr:

Şehir.

Şeş- (şişmek):

Ķözmek.

Tamu:

Cehennem

Yiyecek şey, yemek, taam.

Ṭańla (dańla):

Yügürmek (yüyürmek):

Sabahleyin, sabah vakti, sabah olur olmaz.

Koşmak, hızlı gitmek.

Ṭaş (daş):

Dış.

Üş (uş):

1. İşte, şimdi. 2. Çünkü. 3. Ancak.

Verebimek (biribimek, verbimek, virbimek, viribimek):

Göndermek, irsal etmek.

Yak-:

1. Yaklaşmak. 2. Yaklaştırmak.

Yarak (yarağ):

Hazırlık, levazım, techizat.

Yavlak:

Pek, çok, gayet.

Yaykan- (yayhanmak):

1. Yıkanmak, yunmak. 2. Çalkanmak, kımıldamak.

Yiyesi (yeyesi):

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ**Ali:** 35,**Allah:** 1, 2, 3, 218, 374, 386, 933,
960, 1329, 1378, 1552, 1723,**Azrail:**221, 223, 1864,**Bâr:** 109, 798,**Beşir:** 243, 251, 252, 1447, 1451,
1455, 1457, 1461, 1470, 1627,
1628, 1630, 1632, 1634, 1636,
1639, 1641, 1649, 1655, 1659,
1668, 1682,**Büşra:** 243, 251,**Cebreil:** 58, 150, 151, 217, 225, 675,
676, 839, 842, 959, 962, 1126,
1127, 1129, 1167, 1261, 1288,
1593, 1626, 1781, 1822, 1854,
1865, 1866,**Çalap:** 50, 67, 190, 321, 383, 449,
549, 803, 844, 866, 1077,
1591, 1593, 1596, 1627, 1825,
1877,**Ebu Bekr:** 35,**Efrasiyab:** 1491,**Ġani:** 158, 1826, 1878, 1901,**Halil:** 69, 871, 937, 1855,**İbn-i Abbas:** 59, 964,**İbn-i Yamin:** 71, 942, 1344, 1350,
1351, 1352, 1373,
1383, 1388, 1398,
1400, 1402, 1416,
1417, 1422, 1423,
1425, 1431, 1434,
1435, 1448, 1466,
1468, 1472, 1476,
1523, 1529, 1543,
1569, 1604, 1838,**İbrahim:** 937,**İs:** 69, 1840,**İshak:** 68, 69, 1827, 1831, 1845,**İşkender:** 259,**Ken'an:** 95, 105, 136, 222, 229, 235,
238, 239, 246, 247, 929, 940,
1178, 1281, 1290, 1317, 1337,
1341, 1383, 1386, 1524, 1556,
1648, 1649, 1671, 1681, 1831,
1844, 1846**Kerim:** 217, 804, 1273, 1803,**Mâlik:** 126, 227, 228, 234, 237, 241,
242, 243, 244, 247, 249, 251,
254, 256, 258, 261, 263, 276,
316, 323, 328, 332, 336, 356,
357, 358, 369, 370, 379, 380,
403, 408, 412, 414, 415, 456,

457, 487, 493, 562, 609, 611,
612, 913, 1570, 1573

Mısr / Mısır: 228, 232, 277, 283,
330, 360, 368, 370,
382, 383, 384, 388,
396, 398, 399, 401,
410, 413, 416, 421,
481, 487, 493, 494,
495, 496, 497, 504,
505, 520, 526, 551,
553, 559, 578, 621,
725, 728, 729, 732,
783, 810, 815, 919,
961, 964, 967, 976,
1032, 1123, 1124,
1146, 1154, 1174,
1175, 1195, 1230,
1278, 1284, 1288,
1323, 1350, 1381,
1450, 1462, 1486,
1488, 1546, 1556,
1560, 1565, 1632,
1634, 1640, 1648,
1669, 1678, 1694,
1698, 1744, 1821,
1832, 1874,

Mişa: 1297, 1298, 1301, 1308, 1405,
1509, 1510, 1515,

Muhammed: 17, 19, 57,

Mustafa: 17, 19, 57, 1908,

Nakba: 1500,

Nil: 371, 372, 378, 1368, 1732,
1878, 1879, 1880

Osman: 35,

Ömer: 35,

Râhile: 1629,

Reyyan: 493, 810, 812, 815, 818,
822, 1010, 1035, 1071, 1074,
1080, 1106, 1116, 1117, 1131,
1134, 1135, 1142, 1274, 1276,
1449, 1561, 1704, 1711, 1738,
1760, 1762, 1764,

Ruvil: 1498, 1546

Rüstem: 1490,

Süleyman: 376,

Şam: 241, 421, 497, 578, 1175, 1770,

Şeddad: 422, 623,

Şem'ûn: 102, 1336, 1339, 1340,
1344, 1375, 1496, 1515, 1524,
1530

Yahuda: 102, 144, 145, 264, 268,
1330, 1399, 1401, 1402, 1488,
1493, 1504, 1511, 1515, 1524,
1530, 1576, 1639, 1668

Yakup: 68, 73, 76, 82, 84, 85, 103,

114, 118, 120, 126, 127, 129,
171, 175, 176, 177, 183, 184,
186, 188, 189, 191, 195, 217,
219, 220, 224, 226, 227, 450,
673, 870, 938, 1283, 1287,
1317, 1328, 1341, 1345, 1351,
1352, 1353, 1355, 1373, 1378,
1415, 1417, 1463, 1525, 1526,
1527, 1531, 1532, 1540, 1546,
1557, 1558, 1559, 1563, 1630,
1633, 1638, 1641, 1643, 1645,
1651, 1653, 1659, 1660, 1661,
1662, 1695, 1718, 1719, 1721,
1724, 1738, 1739, 1740, 1746,
1747, 1760, 1761, 1762, 1766,
1779, 1800, 1815, 1824, 1840,
1843, 1899,

Yûnus: 376,

Yusuf: 49, 58, 60, 61, 71, 72, 73, 74,
76, 83, 85, 87, 95, 106, 110,
111, 112, 118, 127, 129, 135,
144, 147, 149, 150, 154, 155,
166, 171, 174, 183, 184, 185,
186, 199, 216, 219, 220, 223,
226, 265, 270, 271, 272, 275,
279, 282, 284, 290, 296, 299,
300, 301, 302, 316, 320, 321,
327, 334, 335, 336, 340, 343,
345, 349, 350, 355, 358,
360,365,368, 370, 373, 374,
378, 389, 395, 396, 398, 401,

402, 413, 414, 417, 419, 422,
424, 425, 429, 434, 437, 443,
444, 447, 449, 450, 454, 455,
457, 465, 554, 558, 560, 561,
563, 564, 573, 579, 596, 600,
607, 608, 609, 612, 613, 624,
625, 626, 627, 633, 635, 639,
641, 642, 643, 646, 647,656,
657, 658, 660, 662, 668, 671,
675, 676, 679, 681, 684,
686,688, 690, 693, 697, 707,
713, 715, 718, 719, 720, 722,
727, 729, 740, 741, 752, 754,
757, 764, 766, 768, 773, 784,
791, 794, 795, 796, 797, 804,
806, 807, 830, 831, 835, 837,
840, 842, 843, 846, 847, 849,
850, 856, 860, 868, 873, 876,
879, 880, 883, 888, 898, 899,
902, 904, 905, 906, 914, 920,
921, 923, 928, 938, 942, 945,
954, 955, 959, 960, 962, 963,
987, 988, 1005, 1006, 1008,
1009, 1012, 1015, 1021, 1027,
1028, 1030, 1053, 1054, 1058,
1059, 1070, 1071, 1082, 1085,
1089, 1091, 1092, 1094, 1095,
1099, 1100, 1102, 1115, 1119,
1124, 1125, 1129, 1132, 1134,
1135, 1138, 1145, 1150, 1154,
1157, 1159, 1160, 1163, 1164,
1167, 1169, 1171, 1178, 1181,
1182, 1183, 1192, 1195, 1196,

1201, 1203, 1206, 1212, 1215,
 1220, 1222, 1225, 1227, 1229,
 1231, 1236, 1237, 1239, 1240,
 1241, 1242, 1243, 1246, 1248,
 1249, 1253, 1256, 1257, 1259,
 1260, 1261, 1263, 1271, 1276,
 1278, 1279, 1289, 1296, 1297,
 1298, 1299, 1301, 1307,
 1308, 1315, 1316, 1320, 1328,
 1330, 1331, 1336, 1339, 1340,
 1351, 1366, 1374, 1386, 1387,
 1388, 1393, 1394, 1404, 1407,
 1412, 1416, 1417, 1423, 1424,
 1427, 1429, 1430, 1431, 1434,
 1435, 1444, 1446, 1449, 1451,
 1474, 1483, 1505, 1508, 1509,
 1512, 1514, 1516, 1518, 1520,
 1522, 1526, 1537, 1543, 1547,
 1548, 1549, 1550, 1556, 1562,
 1563, 1564, 1565, 1570, 1573,
 1575, 1579, 1581, 1582, 1583,
 1584, 1587, 1588, 1593, 1595,
 1597, 1601, 1602, 1603, 1604,
 1605, 1608, 1609, 1615, 1617,
 1619, 1625, 1626, 1629, 1634,
 1636, 1638, 1642, 1645, 1646,
 1647, 1654, 1669, 1698, 1699,
 1700, 1704, 1713, 1719, 1723,

1727, 1730, 1740, 1742, 1746,
 1753, 1760, 1763, 1764, 1775,
 1779, 1785, 1786, 1800, 1815,
 1821, 1824, 1830, 1835, 1838,
 1854, 1855, 1861, 1862, 1865,
 1866, 1873, 1877, 1879, 1880,
 1899, 1902, 1903,

Zeliha: 458, 465, 472, 473, 481, 484,
 523, 527, 544, 550, 554, 555,
 557, 560, 573, 574, 575, 603,
 605, 607, 613, 616, 618, 624,
 625, 626, 627, 629, 630, 632,
 636, 637, 639, 642, 645, 647,
 649, 656, 658, 661, 667, 670,
 677, 679, 680, 687, 690, 692,
 699, 700, 707, 720, 722, 727,
 729, 734, 740, 754, 755, 759,
 771, 775, 789, 904, 910, 913,
 914, 951, 952, 954, 956, 1035,
 1040, 1047, 1048, 1052, 1194,
 1197, 1223, 1225, 1226, 1230,
 1231, 1236, 1238, 1239, 1240,
 1242, 1249, 1251, 1252, 1254,
 1262, 1263, 1269, 1861, 1868,

KAYNAKÇA

- AKIŞ, Öznur Tuba, (2003), “Köprülüzade Esad Paşa'nın Terceme-i Yusuf u Züleyha Adlı Eserinin Bilimsel Yayını İle Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- AKTAŞ, Hasan, (2006), “Abdurrahman Gubari Yusuf u Züleyha”, Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Erzurum.
- AYAN, Gönül, “Tebrizli Ahmedî ve Esrar-name İsimli Mesnevisi” **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları** Volume 2/3 Summer 2007 101
- AZAMAT, Nihat, “Yeni Bir Ahmedî ve İki Eseri: Yusuf u Züleyha, Esrarnâme Tercüme” **Osmanlı Araştırmaları The Journal of Otoman Studies**, İstanbul, 1988, VII-VIII s.347
- BULUÇ, Sadettin, “Şeyyâd Hamza'nın Beş Manzumesi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İst. 1956, C. VII, s. 1-16)
- Bursalı Mehmed Tahir, (2000), **Osmanlı Müellifleri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- CİN, Ali (2010), “Karışık Dilli Eserlerden Ali'nin Yusuf ve Züleyha Hikayesi” **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 5/1 Winter ss. 207
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, (1979), **Yahya Bey Yusuf ve Zeliha**, İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. İst.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, (1994), **Kanuni Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı**, M.E.B. yay., İst..
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, (1999), **Türk Edebiyatında Mesnevi** (XV. yy.a kadar), Kitapevi Yay., İstanbul.
- ÇETİN, Nurullah, (2008), **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap Yay., Ankara.
- ÇETİŞLİ, İsmail, (2004), **Metin Tahlillerine Giriş 2**, Akçağ Yay., Ankara.

- DEMİR, Recep (2006), “Hatâyî-i Tebrizî ve Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (İnceleme-Metin)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Van.
- DEMİREL, Mustafa (1983), “**Kemal Paşazade Yusuf u Züleyha, Seçmeler**” Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ank.
- DENİZ, Rasim (1998) “Halil Oğlu Ali'nin Yusuf ve Zeliha Kıssası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Elazığ.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1998), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (2009), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara.
- DİLÇİN, Dehri (1946), **Yusuf ve Zeliha**, TDK Yayınları, İstanbul.
- DİLÇİN, Dehri, (1946), **Şeyyat Hamza, Yusuf u Zeliha**, İstanbul.
- DOĞAN, Ahmet (2014), **Bağdathî Zihnî Yusuf u Zeliha**, Kesit Yay., İstanbul.
- DOLU, Halide (1592), "Yusuf Hikayesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar", **Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, C.: 4, S. 423.
- DOLU, Halide, (1953), “Menşeyinden Beri Yusuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet, (1960), **Yusuf ile Züleyha**, İÜEF Yay., İstanbul.
- <http://kuran.diyaret.gov.tr>, (25.05.2015).
- İPEKTEN, Haluk, (2004), **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergâh Yay., İstanbul.
- KADIOĞLU, İdris (2009), **Diyarbakırlı Ahmedî Yusuf u Züleyha, İnceleme, Dizin, Sözlük**, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (1994), **Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf / Yûsuf u Züleyhâ**, TDK Yay., Ankara.

- KARAKAYA, Burcu (2012), “Garîb’in Yûsuf u Zelihâ’sı”, Yüksek Lisans Tezi, **Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kırşehir.
- KAŞKAYA, Mehtap (2004), “Yusuf u Zeliha”, Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Sivas, s.4.
- KAZAN, Şevkiye, “Hâmidî- Zâde Celîlî ve Gazelleri” **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 2/4 Fall 2007
- KÖKTEKİN, Kazım (1994), “Süle Fakih’in Yusuf ve Zeliha’sı”, 2 Cilt, Yayımlanmamış Doktora Tezi, **Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum.
- KÖKTÜRK, Şahin, “Halil Oğlu Ali’nin Yusuf İle Zeliha Hikâyesi” **Turkish Studies International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 2/4 Fall 2007s 167
- Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali**, (2009), Hzl. Hayrettin Karaman vd., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul,.
- KURNAZ, Cemal, (2002), **Eski Türk Edebiyatı**, Bizim Büro Yay., Ankara.
- KÜLTÜRAL, Zühal (2001), **Şerifi Yusuf u Zeliha**, Bayrak Basımevi, İst.
- KÜLTÜRAL, Zühal, (2009), Şerîfi’nin Yusuf u Zeliha Hikâyesi, **Turkish Studies**, s. 424-437
- LEVEND, Agâh Sırrı (1967), “Divan Edebiyatında Hikâye” **TDAY-Belleten**, Ankara s.99
- LEVEND, Agâh Sırrı, (1988), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara.
- MAZIOĞLU, Hasibe (2003), “Yûsuf u Züleyhâ Yazarı Sulu Fakîh’in Adı Sorunu”, **TDAY Belleten**, Ankara.
- MENGİ, Mine, (2002), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Basımevi, Ankara.
- MUŞ, Züleyha (2000), “Arap ve Türk Edebiyatlarında “Yûsuf u Züleyhâ” Hikâyelerinin Mukayesesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

ONUR, Naci, (1991), **Yusuf u Züleyha**, Akçağ yay. Ankara, s.15

PALA, İskender (2012), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı yay., İstanbul. s. 82.

SAMÎ, Semsettin (2002), **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla ve Ahmet, KARTAL (2004), **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergah Yay. İstanbul.

ŞERÎF, Kıssa-i Yusuf, **Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi O. BJ. 22**

TEKİN, Mehmet, (2006), **Roman Sanatı 1** (Romanın Unsurları), Ötüken Yay., İstanbul.

TERZİBAŞI, Ata, (1998), **Kerkük Şairleri**, Bağdat, c. 3, s.60-94

TÜRKDOĞAN, Melike Gökcan, (2008), “Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma”, Doktora Tezi, **Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum.

ULUHAN, Çoban Hıdır, (2007), **Muhammed Nevruzi Yusuf u Züleyha: İnceleme Metin**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

UYGUR, Sinan (2003), “Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum.

ÜNVER, İsmail, (1986), “Mesnevi”, **Türk Dili**, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-416-417, s. 430-463.

ÜST, Sibel (2007), “Nahifi'nin Yūsuf u Zelîhā Mesnevisi”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish** Volume 2/4 Fall 824

www.tdk.gov.tr, (02.04.2015).

www.turkoloji.cu.edu.tr, (05.03.2015).

www.yok.gov.tr, (04.05.2015).

www.christiananswers.net, (15.03.2015).

